

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Hana Přesličková a kol.

Zacházení s pachateli domácího partnerského násilí I

Zacházení s pachateli domácího partnerského násilí I

Hana Přesličková a kol.

Autorský kolektiv:

Mgr. Hana Přesličková
Mgr. Kateřina Grohmannová
Mgr. Lukáš Kutil
Mgr. et Mgr. Pavla Malvotová
Mgr. Martina Novopacká
Mgr. Viktorie Paloušová
JUDr. Michaela Roubalová, PhD.

Odborná a technická spolupráce:

Mgr. Veronika Stočesová (spolupráce při nastavení základních parametrů projektu)
Tereza Trejbalová, Ph.D., M.A. (spolupráce při sběru dat)
PhDr. Ilona Voldřichová (spolupráce při sběru a primární analýze dat)
Matěj Hána (spolupráce při sběru dat a primární analýze dat)
Klára Pazourková, Monika Slováková (spolupráce při sběru dat)

Recenzenti:

PhDr. Daniela Květenská, Ph.D. (Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové, metodická prevence domácího násilí PČR)
Mgr. Dana Moree, Ph.D. (Fakulta humanitních studií, UK, Praha)

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Poděkování:

Autorský kolektiv srdečně děkuje všem členům panelu expertů sestaveného pro účely realizace projektu za vysoce odbornou a vstřícnou spolupráci. Dík patří také všem osloveným respondentům a spolupracujícím pracovníkům v rámci projektových aktivit. Poděkování dále patří Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády a Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách za spolupráci a možnost participace na tvorbě strategických dokumentů. V neposlední řadě patří poděkování recenzentům za zpracování posudků k této publikaci a poskytnutí cenných připomínek a námětů.

Publikace vznikla v rámci projektu „Zlepšení v oblasti zacházení s pachateli a v oblasti podpory obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí v ČR“ financovaného z Norských fondů na léta 2014–2021, ((LP/REG/PDP7).

ISBN 978-80-7338-206-3

ISBN 978-80-7338-207-0 (pdf)

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023

www.iksp.cz

Obsah

I. Úvod	9
I.1 Předmět a cíl výzkumu	11
I.2 Terminologie	12
I.3 Dosavadní výzkum v oblasti zacházení s pachateli domácího násilí v ČR	15
II. Zacházení s původci domácího násilí ve vybraných evropských zemích	19
II.1 Rakousko	19
II.2 Německo	23
II.3 Norsko	27
II.4 Španělsko	31
II.5 Velká Británie	34
III. Zacházení s pachateli domácího násilí v ČR – Strategie	43
III.1 Institucionální rámec	43
III.2 Strategický rámec	44
III.3 Hodnocení aktivit v oblasti prevence domácího a genderově podmíněného násilí	46
III.4 Standardy a metodiky práce s původci domácího násilí	49
IV. Právní úprava opatření aplikovaných vůči pachatelům domácího násilí v ČR	55
IV.1 Vývoj právní úpravy	55
IV.2 Opatření správního práva – aktuální právní úprava	59
IV.2.1 Vykázání	59
IV.2.2 Intervenční centra	62
IV.2.3 Opatření v přestupkovém zákoně	64
IV.3 Opatření občanského práva – aktuální právní úprava	67
IV.3.1 Předběžná opatření v civilním řízení (soudní vykazání)	68
IV.4 Trestní právo – aktuální právní úprava	70
IV.4.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí	70
IV.4.2 Týrání svěřené osoby	74
IV.4.3 Další vybrané trestné činy se znakem domácího násilí	75
IV.4.4 Vztah k jiným ustanovením	78
IV.4.5 Opatření trestně procesní povahy	79
IV.4.6 Trestněprávní sankce	83
IV.4.7 Programy pro pachatele domácího násilí	88
IV.4.8 Role státního zástupce	90
IV.4.9 Role soudu	92
V. Expertní hodnocení aplikační praxe	97
V.1 Obecný rámec	97
V.2 Instituce	98
V.3 Nástroje	100
V.4 SWOT analýza systému práce s pachateli domácího násilí	102
VI. Domácí násilí v datech trestní justice	105
VI.1 Znak domácího násilí	105

VI.2	Případy se znakem domácího násilí v datech státního zastupitelství	107
VI.3	Případy se znakem domácího násilí v datech soudů	111
VI.3.1	Případy se znakem domácího násilí v partnerském vztahu	113
VI.3.1.1	Vztah oběti a pachatele	113
VI.3.1.2	Situace v krajích	114
VI.3.1.3	Demografické charakteristiky obžalovaných	116
VI.3.1.4	Recidiva obžalovaných	117
VI.3.1.5	Sledované okolnosti – vliv alkoholu a dalších návykových látek	118
VI.3.2	Trestné činy se znakem domácího násilí v partnerských vztazích	119
VI.3.2.1	Rozhodnutí soudů	122
VI.3.3	Rozhodnutí soudů v případech trestného činu Týrání bez souběhu s jinou trestnou činností	127
VII.	Analýza vybraných trestních spisů	139
VII.1	Metodologie	139
VII.1.1	Zkoumaný vzorek	141
VII.1.2	Limity studie	143
VII.2	Pachatelé, oběti a jejich vztah: Případy, které projednával soud	143
VII.2.1	Kriminální historie odsouzených pachatelů	146
VII.2.2	Vztah oběti a pachatele	148
VII.2.3	Těhotenství a přítomnost dětí	150
VII.3	Povaha a kontext partnerského násilí	150
VII.3.1	Frekvence a dynamika násilí	154
VII.3.2	Následky partnerského násilí pro oběť	156
VII.3.3	Motivy (spouštěče) násilí	159
VII.3.4	Vliv alkoholu a jiných návykových látek	160
VII.4	Psychologické charakteristiky pachatelů domácího násilí	162
VII.4.1	Specifika v anamnéze odsouzených	163
VII.4.2	Psychická onemocnění a osobnostní odchylky	167
VII.4.3	Intelekt	170
VII.5	Rozhodování soudů v případech partnerského násilí	170
VII.5.1	Procesní a trestně-právní aspekty	171
VII.5.2	Uložené sankce	173
VII.5.3	Souvislost jednotlivých faktorů s druhem uloženého trestu	176
VII.5.4	Jak soudy uvažují u rozhodování o trestu: Analýza odůvodnění rozsudků	178
VII.5.5	Vývoj charakteristik partnerského násilí mezi lety 2008–2009 a 2018–2019	184
VIII.	Závěr a doporučení	189
	Resumé	197
	Summary	215
	Použité prameny	233

I.

Úvod

Domácí a genderově podmíněné násilí představuje významný a značně komplikovaný společenský problém, jehož řešení vyžaduje opatření ze strany více orgánů. Povědomí o rozsahu tohoto fenoménu je značně komplikováno jeho specifickým charakterem. Specifikem je především skutečnost, že k němu dochází typicky ve vztazích mezi osobami blízkými, např. v rodině, převážně v soukromí, a díky tomu zůstávají jeho konkrétní projevy často pro veřejnost neviditelnými. Celkový rozsah domácího násilí v české společnosti můžeme pouze odhadovat na základě některých specializovaných výzkumů, jejichž výsledky poukazují na vysokou prevalenci tohoto druhu násilí v ČR.¹ Počty případů registrovaných v oficiálních statistikách orgánů systému trestní justice tedy představují pouze zlomek skutečného rozsahu tohoto problému. V tomto směru se často hovoří o špičce ledovce výskytu domácího násilí v ČR. Zmíněná specifika domácího násilí mají pak také značný vliv na možnosti jeho odhalení, postih a celkové řešení situace ohrožených osob. Typickým rysem domácího násilí je tedy vysoká míra latence.

Prevenici a potírání domácího násilí (dále též DN) je přisuzován velký význam a doposud bylo přijato mnoho opatření a strategií, které mají za cíl situaci zlepšit. Zavedení nových institutů a jejich aplikace v praxi s sebou přinesla další potvrzení skutečnosti, že se případy domácího násilí neomezují pouze na jeho nejzávažnější a nejviditelnější formy, ale že mohou mít nejrůznější charakter a intenzitu, stejně tak jako jeho dopady na ohrožené osoby. Jak uvádějí odborníci, podobně také původní stereotypní představa traumatizované oběti vzala za své (Čírtková, 2008). Oběti ani pachatele domácího násilí tak již není možné vtěsnat do jedné škatulky, a zákony, které byly mezitím v mnoha zemích přijaty, otevřely nové možnosti institucionální podpory oběti (Čírtková, 2008), a tedy i zacházení s pachateli. *Na povrch se tak dostávají informace o domácím násilí také v situaci, kdy se např. oběti nechtějí odloučit od násilného partnera, ohrožené osoby se ještě necítí jako poškozené (tedy oběti trestného činu) nebo má násilí epizodický, sporadický výskyt* (Čírtková, 2008).

Jedním z hlavních předpokladů řešení problému, spočívajícího v domácím a genderově podmíněném násilí, je, kromě práce s oběťmi, také snižování nebezpečnosti jeho pachatelů. Systematická práce s pachateli domácího a genderově podmíněného násilí, zaměřená na identifikaci a snižování rizikových faktorů, může přispívat k minimalizaci recidivy tohoto druhu trestné činnosti. V ČR nicméně dosud neexistuje jednotný systém zacházení s pachateli domácího (genderově) podmíněného násilí a přístup k nim je značně roztržštěný, vycházející spíše ze zaměření příslušné instituce, která se pachateli zabývá (např. Policie ČR, Vězeňská služba ČR, Probační a mediační služba ČR, neziskové organizace).

V ČR navíc absentuje studie, která by komplexně zmapovala rozsah problematiky věnované zacházení s pachateli domácího násilí, a na základě jejichž výstupů by bylo možné formulovat strategie a doporučení efektivních postupů. Nutnost přijetí účinných opatření ke zlepšení situace v této oblasti, založených na vědeckých poznacích, akcentuje i řada relevantních strategických materiálů, jako například Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, Strategie prevence kriminality v ČR na období 2016–2020 nebo Koncepce vězeňství do roku 2025. S aktivitami usilujícími o koncepční ukotvení systému práce s násilnými osobami počítá vládní Strategie pro rovnost žen a mužů v České republice (Strategie 2021–2030).

1 Více než třetina žen deklarovala zkušenost s tímto druhem násilí (FRA, 2014; Pikálková, 2004).

Projekt zaměřený na problematiku zacházení s pachateli domácího genderově podmíněného násilí v ČR byl iniciován ze strany Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády (dále jen Odbor), v jehož agendě je zajišťování této oblasti, ale také zajišťování realizace a koordinace projektů financovaných z fondů EU a Norských fondů a dalších zdrojů pro podporu rovnosti žen a mužů.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) se dlouhodobě věnuje otázkám závažných druhů a forem násilné trestné činnosti, mezi něž domácí násilí a genderově podmíněné násilí jednoznačně patří, a proto byl projekt v návaznosti na zmíněné potřeby zařazen do střednědobého plánu IKSP na roky 2020–2023. Projekt byl realizován pod názvem „Zlepšení v oblasti zacházení s pachateli a v oblasti podpory obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí v ČR“ a financován v rámci finančního mechanismu Norských fondů na léta 2014–2021, a to jako tzv. předem definovaný projekt ((LP/REG/PDP7). Pro účely prezentace projektu byl zvolen zkrácený název projektu „ViolenceOff“. Jde o projekt zaměřený na aplikovaný výzkum, jehož cílem je, na základě získaných poznatků, zformulovat doporučení využitelná v praxi.

Tato monografie přináší výsledky vstupní explorační fáze zmíněného výzkumného projektu IKSP. První část knihy mapuje a shrnuje spíše teoretické legislativní i systémové předpoklady zacházení s pachateli domácího násilí ve vybraných evropských zemích a v ČR, a to poměrně extenzivním způsobem. Snahou je podat podrobný přehled strategií, postupů a konkrétních opatření aplikovaných vůči pachatelům domácího násilí. Tuto část uzavírá všeobecná reflexe českých odborníků na současný systém zacházení s pachateli domácího násilí v ČR. Pozornost je věnována zejména identifikaci zásadních nedostatků, ale také příkladům dobré praxe při praktickém využití aplikovaných postupů v ČR.

V další části se monografie zaměřuje především na trestněprávní oblast. Na základě analýzy statistických údajů, poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti, je zde popsán rozsah, struktura, rozložení a vývojové trendy týkající se trestné činnosti spojené s domácím násilím, jakož i popis rozhodnutí v trestních věcech se znakem domácího násilí a rozložení uložených sankcí. Pozornost je věnována také popisu charakteristik pachatelů a obětí této trestné činnosti a některým dalším souvisejícím okolnostem, které je možné ze statistických údajů získat. Analýza trestních spisů pak přináší detailnější deskripci výše zmíněných aspektů, a doplňuje pohled na trestnou činnost se znakem domácího násilí o další relevantní okolnosti týkající se charakteristik odsouzených pachatelů, včetně psychologických, vztahů s oběťmi, forem a povahy násilného jednání a jejich kontext. V závěru je pak věnována pozornost odsuzujícím rozsudkům soudů v případech trestných činů se znakem domácího násilí a identifikaci faktorů, které mohou hrát podstatnou roli při rozhodování soudu o uložené sankci za tuto trestnou činnost.

Cílem této monografie je tedy především podat ucelený přehled o možnostech, které jsou v současnosti k dispozici z hlediska zacházení s pachateli domácího násilí a identifikovat případné problémy v rámci nastavení a fungování systému tohoto zacházení v ČR. Koncentrovaně pak poskytnout přehled o řešení těch nejzávažnějších projevů domácího násilí, jak jsou zachyceny v systému trestní justice a provést základní sondu do postupů, jak se s těmito případy vypořádává.

Na tuto monografii bude navazovat druhá, zaměřená na výsledky empirické části výzkumu a věnovaná ve větší míře potřebám systému zacházení s pachateli domácího násilí v ČR. Zaměřena bude tedy zejména na vnímání potřeb za strany relevantních aktérů a také na specifické formy zacházení, které mají své důležité místo v procesu eliminace, resp. snižování rizik tohoto nežádoucího společensky nebezpečného jevu a existují pro ně již předpoklady na legislativní úrovni, v praxi však jsou využívány spíše sporadicky. Těmi jsou především terapeutické programy (či jiné intervence) pro původce násilí.

I.1 Předmět a cíl výzkumu

Předmětem výzkumného projektu je systém zacházení s pachateli a podpora obětí v případech domácího genderově podmíněného násilí v ČR. Pro účely výzkumu se domácím a genderově podmíněným násilím rozumí domácí násilí jako genderově podmíněné násilí, tj. násilí v partnerských vztazích (vymezení pojmu viz kapitola I.2). Konkrétně jsou předmětem zkoumání postupy a opatření uplatňované ze strany státu vůči pachatelům domácího násilí, specializované programy pro práci s pachateli, resp. původci domácího násilí. Dále se výzkum bude zabývat potřebami, které v současnosti postrádá systémová práce s pachateli tohoto druhu násilí.

Hlavním cílem projektu bylo zmapovat a popsat zacházení s pachateli v případech domácího genderově podmíněného násilí v České republice a ve vybraných evropských státech, identifikovat nedostatky a dobrou praxi v této oblasti, zjistit a analyzovat potřeby hlavních aktérů a na základě dosažených poznatků, navrhnout účinná opatření k podpoře odpovídajícího systému práce s pachateli domácího násilí. Takový funkční systém by pak měl vést předně ke zlepšení situace obětí domácího násilí, a to prostřednictvím omezení újmy působené násilnými osobami.

Dílčí cíle projektu:

- zmapovat a popsat současný stav v oblasti zacházení s pachateli domácího partnerského násilí a navazující aktivity v oblasti podpory obětí DGPN (doma i v zahraničí);
- zmapovat pojem domácí a genderově podmíněné násilí v kontextu projektu a vymezit okruh případů, které jsou z hlediska projektu relevantní;
- identifikovat příklady dobré praxe (doma i v zahraničí) a nedostatky stávajícího systému práce s pachateli DGPN;
- identifikovat základní charakteristiky trestné činnosti, jejich pachatelů a rozhodovacího procesu v případech s evidovaným znakem domácího násilí;
- zmapovat potřeby relevantních aktérů (zástupců orgánů vymáhajících právo, nevládních organizací, pachatelů, obětí) ve smyslu účinného zacházení s pachateli domácího násilí a ochrany obětí a předcházení jejich dalšího ohrožení;
- formulovat doporučení pro politiku v oblasti systematického zacházení s pachateli DGPN a podpory obětí DGPN za účelem redukce systémových nedostatků a posílení dobré praxe.

V této monografii prezentujeme výstupy prvních čtyř zmíněných bodů. K řešení výzkumné části prezentované v této monografii byly použity následující metody a techniky kriminologického výzkumu:

- *panel expertů* – fokusní skupina, projekt vychází z participativního přístupu. Jedním z metodologických předpokladů pro realizaci výzkumných aktivit projektu bylo proto navázání spolupráce s jednotlivými odborníky a sestavení tzv. *panelu expertů*. Panel expertů tvořili zástupci relevantních institucí (zejména orgánů činných v trestním řízení a dalších organizací), kteří jsou odborníky v oblasti domácího násilí. Panel expertů fungoval jako základní zdroj poznatků za účelem podpory dalšího postupu výzkumných prací. S experty jsme spolupracovali v rámci platformy *diskusních skupin* na stanovené téma;
- *analýza odborné literatury domácí i zahraniční a dalších důležitých strategických dokumentů* za účelem získání přehledu o aktuálním stavu poznatků a postupů využívaných ve zkoumané oblasti;
- *analýza relevantní právní úpravy*;
- *analýza dostupných statistických údajů* o trestné činnosti;
- *analýza trestních spisů* se zaměřením na důležité prvky rozhodovacího procesu, které se týkají charakteristik ve vztahu k pachateli, oběti a celkové situaci konkrétního případu, jakož i k uloženým opatřením a sankcím.

Jednotlivé metody a nástroje využité ke sběru a analýze dat, jakož i zkoumané soubory a vzorky detailněji popisujeme přímo v úvodní části jednotlivých kapitol, které přinášejí zároveň výsledky zmíněných výzkumných aktivit.

I.2 Terminologie

Vzhledem k novým poznatkům, ale i nejrůznějším výkladům, které se v souvislosti s pojmem domácího a genderově podmíněného násilí objevují, bylo jedním z nezbytných prvních kroků vymezit rozsah terminologie, a tedy okruhu vztahů, s nimiž budeme v rámci řešení projektu pracovat. Klíčový je v tomto směru nepochybně pojem „**domácí a genderově podmíněné násilí**“.

Evropský institut pro genderovou rovnost (European Institute for Gender Equality – EIGE) definuje pojem genderově podmíněné násilí („gender-based violence“) jako násilí namířené proti osobě z důvodu jejího pohlaví/rodu. Vychází z toho, že toto násilí představuje fenomén hluboce zakořeněný v genderové nerovnosti a pramení zejména z mocenských nerovností mezi ženami a muži. EIGE sice nevylučuje, že genderově podmíněné násilí mohou zažívat i muži, ale vzhledem k tomu, že převážná část násilí na základě pohlaví je páčána muži na ženách, a většinu obětí tedy tvoří ženy a dívky, používá tento pojem v podstatě jako synonymum pojmu násilí na ženách („violence against women“), aby byl právě tento nepoměr zdůrazněn.² Domácí násilí, resp. násilí v partnerských vztazích („intimate partner violence“) je pak považováno za nejrozšířenější formu genderově podmíněného násilí.

2 <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (dále též Istanbulská úmluva) rovněž vychází z genderové mocenské nerovnosti a soustředí svou pozornost primárně na násilí na ženách³. Z tohoto důvodu je v Úmluvě definováno pouze „genderově podmíněné násilí na ženách”, které znamená násilí zaměřené proti ženě proto, že je žena, nebo které postihuje ženy ve vyšší míře (článek 3 písm. d). Úmluva ale rovněž definuje i pojem „domácí násilí”, kterým se rozumí všechny činy fyzického, sexuálního, psychického nebo ekonomického násilí, k nimž dojde v rámci rodiny či domácnosti, nebo mezi bývalými či současnými manželi a partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společné bydliště s obětí (článek 3 písm. b). Definice domácího násilí je tedy poměrně široká, přesahující pouze násilí v partnerských vztazích, navíc již v preambuli úmluvy je zdůrazněno, že oběťmi domácího násilí mohou být i muži, navzdory tomu, že toto násilí neúměrně postihuje právě ženy.

Lze tedy shrnout, že zahraniční prameny považují domácí násilí, zejména v podobě násilí partnerského, vzhledem ke genderovým stereotypům a převažujícímu podílu žen jako obětí za genderově podmíněné násilí vůči ženám, resp. jeho nejrozšířenější formu (srovnej i European Union Agency for Fundamental Rights, 2015). Pracují tedy s pojmem genderově podmíněné násilí téměř výlučně ve vztahu k ženám. Nevylučují sice, že oběťmi domácího násilí mohou být i muži, s otázkou „genderovosti“ ale v tomto směru specificky nepracují. Lze ale předpokládat, že s genderovými stereotypy vůči mužům se pojí spíše jiné formy násilí (Carpenter, 2006). Celkově ale této problematice není věnováno mnoho pozornosti.

Uvedené pojmy jsou užívány i v prostředí České republiky. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2022 (dále jen Akční plán), publikovaný Úřadem vlády ČR, definuje pojem domácí násilí obdobně jako Istanbulská úmluva jako „veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely, partnery či osobami blízkými. Domácí násilí se dále vyznačuje opakováním, dlouhodobostí, cyklickým charakterem a postupnou eskalací. Role osoby ohrožené a páchající násilí jsou zpravidla jasně odděleny. Toto násilí probíhá na blízkých osobách a je specifické svou nevěřejností“ (Úřad vlády ČR, 2019). Oproti úmluvě je tedy pouze vynechána věta o sdíleném společném obydlí pachatele a oběti, naopak navíc jsou do definice zařazeny i některé typické znaky tohoto druhu násilí.

Z této definice vycházejí i některé další dokumenty (viz například Herdová et al., 2016). Naopak jiní autoři přímo domácí násilí nedefinují a popisují spíše jeho formy (Holubová et al., 2019) a typické znaky⁴. Mezi typické formy domácího násilí jsou pak většinou řazeny jasně rozdělené role, opakování a jednání dlouhodobějšího charakteru. Pokud jde

3 „Násilím na ženách” se rozumí porušení lidských práv a forma diskriminace žen a znamená všechny násilné činy založené na pohlaví, které vedou nebo mohou vést k fyzické, sexuální, psychické nebo ekonomické újmě nebo utrpení žen, včetně hrozeb takovým činem, donucování či svévolného zbavení svobody, ať na veřejnosti nebo v soukromí (článek 3 písm. a) Istanbulské úmluvy).

4 Viz <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

o jednotlivé formy, resp. podoby domácího násilí, za osvědčenou či notoricky známou klasifikaci je považována ta, která mezi základní formy násilí řadí (Čírtková, 2008): fyzické násilí, psychické (emocionální) násilí, sexuální násilí, sociální násilí, ekonomické násilí.

V českých pramenech se lze rovněž setkat s pojmem „násilí v blízkých vztazích“, který „zahrnuje jakékoli projevy násilí mezi osobami blízkými (příbuzní a osoby žijící ve společné domácnosti), ať už vzájemně nebo jednostranně zaměřené jednou osobou vůči druhé/druhým. Může se projevovat jako násilí v partnerském vztahu, ve výchově (tělesné tresty a týrání dětí), domácí násilí i vzájemné partnerské násilí, ojedinělý i opakující se výskyt násilných epizod. Násilí v blízkých vztazích zahrnuje fyzické, psychické, sexuální, ekonomické či jiné násilí, nejčastěji jejich kombinace“ (Herdová et al., 2016; Trávníček, 2018).

Jde tedy o pojem ještě širší než výše zmíněné domácí násilí. Jedná se o jakékoliv násilí mezi osobami, které jsou si z nějakého důvodu blízké. Oproti domácímu násilí například toto násilí nemusí vykazovat ani typické znaky, jako je jasné (asymetrické) rozdělení rolí, dlouhodobost nebo eskalace (srovnej Stočesová & Čáp, 2020).

Nepatrně odlišně české prameny přistupují k termínu „genderově podmíněné násilí“, který „zahrnuje veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, kterou jsou cíleny na ženy z důvodu, že jsou ženami nebo na muže z důvodu, že jsou muži, anebo akty tohoto násilí, které nepřiměřeně dopadají na ženy či na muže“ (Herdová et al., 2016; Trávníček, 2018; Úřad vlády ČR, 2019). Na rozdíl od zahraničních zdrojů je tedy genderový aspekt rozšířen na obě pohlaví. Ve zmíněném Akčním plánu je dále uvedeno, že typickou formou genderově podmíněného násilí je domácí a partnerské násilí. Za genderově podmíněné jsou pak považovány i další formy násilí, kde jednoznačně mezi oběťmi převažuje jedno pohlaví. Nicméně ačkoliv je definice rozšířena i na muže, formám genderově podmíněného násilí vůči mužům není věnována bližší pozornost (Úřad vlády ČR, 2019).

Z uvedeného vyplývá, že pojem „domácí a genderově podmíněné násilí“ je poměrně široký a teoreticky je možné pod něj subsumovat téměř cokoliv. Pro účely projektu jsme proto potřebovali toto vymezení zúžit. Snažili jsme se identifikovat průnik obou kategorií. K tomu jsme dospěli reformulací pojmu na „domácí genderově podmíněné násilí“. Domácí násilí jsme tedy zúžili pouze na násilí v partnerských vztazích. Pozornost tedy nebude věnována například mezigeneračnímu násilí nebo jiným formám násilí v blízkých vztazích. Zároveň je nutné, aby násilí v partnerských vztazích splňovalo jistý stupeň „společenské škodlivosti“, tedy zpravidla typické znaky domácího násilí. Zejména musí jít o jasné vymezení rolí pachatele a oběti. Mělo by tedy jít o násilí, které naplňuje znaky skutkové podstaty přestupku nebo trestného činu, a proto do tohoto vztahu k ochraně poškozené strany vstupuje stát. Zároveň je v tomto vymezení zdůrazněn genderový aspekt celé problematiky. V tomto ohledu se ale chceme zaměřit na „genderovost“ v obou směrech. Domácí partnerské násilí tedy nebudeme zkoumat pouze jako násilí mužů na ženách. I když muži v některých kontextech jako pachatelé převažují, není to zdaleka taková převaha, jak se předpokládalo (Holubová et al., 2019). Chceme se proto zaměřit i na násilí v partnerských vztazích, které páchají ženy na mužích a na roli genderových stereotypů v tomto procesu. Samozřejmě si zároveň uvědomujeme složitost celé problematiky i fakt, že někdy nebude možné situaci takto striktně vymezit. V následujícím textu jej uvádíme jako **domácí partnerské násilí**.

V souvislosti s domácím partnerským násilím se dále setkáváme také s mnoha dalšími pojmy, které se vztahují zejména k jeho hlavním aktérům. Terminologie se i v tomto smyslu často liší podle jednotlivých oborů, ale i zaměření organizací. Pojem pachatel se používá především v souvislosti s pachatelstvím trestných činů. Pachatelem trestného činu je podle trestněprávního pojetí ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu (§ 13 tr. zák.), ovšem pachatelem je také ten, kdo spáchá přešůpek ve smyslu zákona o odpovědnosti za přešůpky (zák. č. 250/2017 Sb. o odpovědnosti za přešůpky). V tomto smyslu pojem pachatel používáme také v této monografii, tj. pachatelem je osoba, která naplnila znaky trestného činu nebo přešůpku. V souvislosti s domácím partnerským násilím se setkáváme také s pojmem původce násilí, popř. násilná osoba či osoba dopoušřějící se násilí. Takový pojem je většinou používán z důvodu destigmatizace osoby, která se násilí dopoušřtí, zejména pak organizacemi, které pracují s násilnými osobami v rámci terapeutických intervencí. V souvislosti se skutečností, že pod pojmem domácího násilí můžeme již dnes rozumět poměrně širokou škálu jednání a situací, jak bylo naznačeno v úvodu, je z našeho úhlu pohledu třeba uvést, že pojem původce násilí je možné použít také tam, kde násilné útoky nedosáhly takové intenzity, že by jimi násilná osoba naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu či přešůpku. Přesto jejich jednání mělo za následek reakci veřejných orgánů, např. došlo k vykázání násilné osoby, aniž by bylo toto jednání jakkoli jinak kvalifikováno. V této souvislosti používáme pojem původce i v této publikaci, tj. pro označení osob, které se násilí dopoušřtí, ale jejich jednání dosud nenaplnilo znaky zákonem vymezeného deliktu.

1.3 Dosavadní výzkum v oblasti zacházení s pachatelem domácího násilí v ČR

Dosavadní výzkumná pozornost v oblasti domácího násilí v českém prostředí se obrací převážně na míru výskytu tohoto jevu, charakteristiky oběti a účinnou pomoc obětem. Původci domácího násilí a zacházení s nimi zůstávají spíše na okraji výzkumného zájmu (Dohnal et al., 2017; Dvořáčková, 2017). Mimo to jsou výzkumy zaměřené často jen na obecnou populaci, nikoli konkrétně na pachatele odsouzené za trestnou činnost v souvislosti s domácím násilím.

Vybrané charakteristiky původců domácího násilí byly, jakožto dílčí téma, zjišřřovány například v rámci projektu **Mezinárodní výzkum násilí na ženách (IVAWS)** (Pikálková, 2004). Podle výsledků se partnerského násilí nejčastěji dopoušřteli muži ve věku 25–44 let se základním vzděláním. Míra násilného jednání vůči partnerce přitom s rostoucím vzděláním klesala. Častěji se násilného jednání vůči partnerce dopustili muži, kteří po dobu trvání společného vztahu byli alespoň někdy nezaměstnaní a muži, kteří se agresivně projevovali na veřejnosti vůči jiným lidem. Pozitivní korelace byla také prokázána mezi mírou násilného jednání partnera a četností konzumace většího množství alkoholu nebo drog. Nezanedbatelnou roli hrála také víra. Podle výsledků studie se násilného chování častěji dopoušřteli partneři, u nichž respondentky uvedly, že nevědí, jestli jsou věřící, nebo věděli, že jsou ateisté. Významně častěji se v rodině partnera vyskytovalo násilné chování rodičů vůči sobě navzájem, resp. násilné chování otce vůči synovi.

Na původce partnerského násilí se částečně zaměřil také **výzkum forem a trendů domácího násilí z hlediska dopadů na oběti i možného působení na pachatele** realizovaný Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (Martinková et al., 2014). Zdrojem

informací o původcích partnerského násilí bylo 43 trestních spisů v pravomocně skončených věcech u trestných činů se znakem domácího násilí. Téměř ve všech případech byli pachatelé muži (95 %). Průměrný věk pachatelů činil 41 let. Pokud jde o rodinný stav pachatelů, převažovali pachatelé žijící v manželství (53 %). Ve 27 případech (63 % všech případů) žilo s pachatelem v domácnosti jedno či více dětí. Téměř 40 % pachatelů bylo bez stálého zaměstnání, 28 % pachatelů bylo v evidenci úřadu práce. Nezaměstnaní velmi často uváděli, že pracují příležitostně „načerno“ v dělnických profesích. Z hlediska dosaženého vzdělání, nejvíce pachatelů bylo vyučených (42 %) nebo mělo základní vzdělání (26 %). Většina pachatelů byla v minulosti trestána (74 %). Více než třetina (38 %) dříve trestaných pachatelů byla v minulosti odsouzena za trestnou činnost násilného charakteru, ale pouze čtyři z nich (13 % dříve trestaných) byli prokazatelně trestáni za domácí násilí. Více než polovina pachatelů se násilí dopouštěla pod vlivem alkoholu. Významný zdroj informací představovaly odborné posudky z oboru psychiatrie, psychologie a sexuologie. Ty byly vypracovány u 33 pachatelů, z nich u šesti byly zjištěny známky poruchy osobnosti (většinou disociální či smíšená porucha osobnosti). V charakteristice osobnosti pachatelů bylo často uváděno, že se jedná o osobnost s převažujícími rysy nezdrženlivosti, disociality, emoční labilita a se sníženou frustrační tolerancí. V 9 případech byla zjištěna závislost na alkoholu a v 7 jiných návykových látkách. Částečné snížení schopnosti rozpoznat protiprávnost svého chování byla zjištěna v 6 případech.

Dalším významným zdrojem informací o charakteristikách původců partnerského násilí jsou výsledky výzkumu **Intimate Partner Violence: Follow-up research to IVAWS 2003** (Pikálková et al., 2015). Výzkum probíhal metodou CAPI/CASI. Výzkumný soubor tvořilo 1 502 žen ve věku 18–70 let. Výsledky potvrdily předchozí zjištění, pokud jde o zvýšený výskyt násilného chování v partnerském vztahu, a to významnou roli dosaženého vzdělání⁵, konzumace alkoholu a drog, agresivního chování na veřejnosti, negativní zkušenosti v dětství, a skutečnosti, jestli je partner věřící, či nikoliv.

V rámci **Analýzy postojů původců a původkyň domácího násilí a práce s nimi** byl proveden kvalitativní výzkum mezi původci domácího násilí. Jeho cílem bylo zmapovat motivaci násilného chování, spouštěče, dále postoje k domácímu a genderově podmíněnému násilí a souvislosti s postoji k rovnosti žen a mužů, a v neposlední řadě také zjistit, jak by respondenti s původci či původkyněmi násilí pracovali (jak vnímají vhodnost terapií, proč se jí ne/účastní apod.) (Herdová et al., 2016). Celkem bylo provedeno 11 rozhovorů s klienty organizací, které nabízejí programy pro původce domácího násilí. Jednalo se o 10 mužů a jednu ženu. Věk respondentů byl v rozmezí od 27 do 50 let. Celkem 7 respondentů mělo vysokoškolské vzdělání, 1 vyšší odborné a 3 středoškolské. Významný vliv násilí v dětství či v rodině se objevil u jednoho respondenta, který zmiňoval cholerického otce. Všichni respondenti se dopouštěli násilí v blízkých vztazích, a to vůči partnerovi či partnerce, v některých případech také na dětech, případně byly děti svědky tohoto násilí. Spouštěčem násilné reakce byl nahromaděný vztek, který respondenti nebyli schopni kontrolovat a zvládat. Příčinou byl podle výpovědi respondentů stres či situace v práci, neuspokojivá finanční situace rodiny a pocit zodpovědnosti za ni, chování dětí či násilí mezi dětmi nebo hádka s partnerkou, u jednoho respondenta násilného nejen v blízkém

5 S výjimkou fyzického a sexuálního násilí, kterého se kromě osob se základním vzděláním dopouštěli i partneři se středním vzděláním bez maturity.

vztahu i událost na ulici. Specifická byla situace respondentky, u níž bylo násilí reakcí na frustraci z přemíry péče o malé dítě a domácnost a na malou přítomnost partnera a možnost realizovat se i v jiných sférách.

Problematikou **partnerského násilí páchaného na mužích** se zabývala studie realizovaná Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích (Buriánek & Kovařík, 2006). Výzkumný soubor tvořilo 458 mužů starších 18 let. Podle výsledků se násilného jednání vůči svému partnerovi častěji dopouštěly ženy, které byly nezaměstnané, v domácnosti či na mateřské dovolené. Dalším významným faktorem zvyšujícím riziko násilného jednání bylo nízké vzdělání. Čím nižší bylo vzdělání partnerky, tím vyšší byla míra výskytu násilného jednání vůči partnerovi. Vyšší míra výskytu násilného jednání byla také prokázána v případech žen, které jejich partneři označili jako ateistky, nebo osoby věřící v životní sílu či osud. Prokázán byl také vztah mezi násilným jednáním a vysokou mírou konzumace alkoholu a nelegálních drog. Statisticky významným faktorem je taktéž násilné chování na veřejnosti a zkušenosti z dětství, konkrétně násilí mezi rodiči a násilí vůči dceři.

Aktuální výzkumné poznatky přináší studie **Násilí tváří v tvář** (Buriánek & Podaná, 2023), která se zabývá podobami a charakteristikami partnerského násilí. Svými poznatky je kontextu páchaní partnerského násilí nejbližší kapitola autorek Paloušové a Malvotové (2023) pojednávající o viktimizaci a pachatelství násilí v partnerských vztazích. Výzkumný vzorek zde tvořili muži i ženy, přičemž dotazování se týkalo situace v aktuálním nebo posledním vztahu, který trval alespoň 6 měsíců (1 428 osob). Z výsledků vyplývá, že k pachatelství násilí v partnerském vztahu se přiznala třetina respondentů (34 %), nejčastěji doznávají psychické násilí, následně fyzické a teprve poté sexuální. Pokud jde o souvislosti sociodemografických faktorů a partnerského násilí jako statisticky významné se projevilo nižší socioekonomické postavení vnímané respondentem, tj. partnerské násilí se dvakrát více koncentrovalo v nižších socioekonomických vrstvách. Mírně vyšší míra páchaní (ale i viktimizace) fyzického a sexuálního násilí byla nalezena také ve vztazích, kde byly přítomny děti. Jako rizikové faktory páchaní (ale i viktimizace) se podobně jako v předchozích autorkami porovnávaných studiích projevily: zkušenost z dětství s násilím v rodině, nízká sebekontrola a užívání návykových látek.

Některé konkrétní výsledky uvedených, ale i dalších výzkumů domácích i zahraničních porovnáваме s našimi zjištěními dále v textu v kontextu jednotlivých zkoumaných oblastí.

II.

Zacházení s původci domácího násilí ve vybraných evropských zemích⁶

6 Za cenné informace a konzultace k situaci ve vybraných zemích moc děkujeme: Gabriela Piontkowski, Institute of Police and Security Research (Institut für Polizei- und Sicherheitsforschung - IPoS), Bremen; Kari Stefansen, Oslo Metropolitan University; Carolina Villacampa, Department of Public Law, Universitat de Lleida; Gema Varona Martínez, Instituto Vasco de Criminología-Kriminologiaren Euskal Institutua, Basque Institute of Criminology (UPV/EHU/University of the Basque Country); Ander Bergara, Emakunde-Basque Institute for Women, Government of the Basque Country.

Tato první kapitola přináší přehled zahraničních přístupů k zacházení s původci domácího násilí v pěti vybraných evropských zemích⁷. Do přehledu jsme vybrali Rakousko, Německo, Norsko, Španělsko a Velkou Británii⁸. I když dlouhá tradice práce s násilnou osobou existuje v Severní Americe, výběr prezentovaných zemí byl veden nám bližším evropským kontextem. Zároveň má tento výběr ilustrovat možné odlišné přístupy k této problematice aplikované v jednotlivých státech. Přehled není zaměřen na prezentaci konkrétních terapeutických přístupů, ale spíše na systémové ukotvení práce s původci v rámci boje s domácím násilím v jednotlivých zemích. Cílem je představit příklady dobré praxe a osvědčených postupů z okolních zemí, které by mohly posloužit jako inspirace v hledání optimálního přístupu u nás.

II.1 Rakousko

Rakousko je státem, který se dlouhodobě snaží řešit problém domácího násilí. Rakouská politická a právní opatření v této oblasti ocenila ve své hodnotící zprávě i expertní skupina GREVIO, pověřená monitoringem implementace Istanbulské úmluvy (GREVIO, 2017). Jde například o první zemi, které zavedla institut vykazání a rakouský model byl v mnohém inspirací i pro Českou republiku.

Právní rámec pro efektivnější práci s domácím násilím vytvořil s účinností od prvního května 1997 federální **zákon na ochranu proti domácímu násilí** (*Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – GeSchG*)⁹. Od roku 2009 je účinný druhý revidovaný zákon o ochraně před násilím (*Zweites Gewaltschutzgesetz – 2. GeSchG*)¹⁰. V roce 2019 byl přijat třetí zákon na ochranu před násilím (*Gewaltschutzgesetz 2019*)¹¹. Cílem těchto změnových zákonů bylo především celkové zlepšení situace obětí. Zavedeny byly instituty, které měly zefektivnit řešení problematiky domácího násilí¹². Práce s pachateli je přitom chápána jako nedílná součást tohoto systému (Haller, 2005).

Od devadesátých let minulého století začala v jednotlivých spolkových zemích (první ve Štýrsku) vznikat **intervenční centra proti domácímu násilí** (*Interventionsstellen gegen Gewalt in der Familie*), později byla tato centra (s výjimkou vídeňského intervenčního centra a centra ve Vorarlbersku) přejmenována na **centra pro ochranu před násilím** (*Gewaltschutzzentren*)¹³. Posláním těchto center je zajištění komplexní podpory osobám ohroženým domácím násilím (CSSP, 2014).

7 Přehled popisuje situaci v době revize tohoto textu, tedy začátek roku 2023.

8 Na tomto místě je nutné upozornit na poněkud komplikovanější politické uspořádání většiny vybraných zemí, kdy popisované přístupy nemusí být aplikovány ve více či méně autonomních regionech, ze kterých je většina vybraných států složena. Případně se v těchto oblastech může aplikovat samostatná úprava, které v tomto přehledu není věnována pozornost. V přehledu jsme se snažili o jistou míru zobecnění. Čtenáře proto vyzýváme, aby tuto „komplikaci“ vždy při interpretaci zohledňoval.

9 BGBl. Nr. 759/1996.

10 BGBl. I Nr. 40/2009.

11 BGBl. I Nr. 105/2019.

12 <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/agenda/women-and-equality/violence-against-women/domestic-violence.html>

13 <https://www.gewaltschutzzentrum.at/>

Již prvním zákonem byl rovněž zaveden do rakouského právního pořádku institut **vykázání**. Při vyhodnocení nebezpečí má policie na základě § 38a zákona o policii (*Sicherheitspolizeigesetz – SPG*)¹⁴ oprávnění zakázat násilné osobě vstup do obydlí ohrožené osoby a jejího bezprostředního okolí, případně ji z obydlí vykázat. Možnost zákazu přiblížení byla později rozšířena i na školy nebo školská zařízení dítěte. Toto omezující opatření lze aktuálně vydat na dobu 2 týdnů, přičemž policie dohlíží na dodržování příkazu během prvních 3 dnů. Pokud je během těchto 2 týdnů podána žádost o soudní předběžné opatření (§ 382 b, § 382e, § 382 g *Exekutionsordnung – EO*)¹⁵, platnost příkazu se prodlouží na čtyři týdny. To dává soudu čas rozhodnout o žádosti a zajišťuje trvalou ochranu ohrožené osoby. Porušení zákazu (a to i v případě souhlasu ohrožené osoby) je sankcionováno¹⁶.

Novinkou je, že od prvního září 2021¹⁷ je vykázaná osoba povinna vyhledat do 5 dnů od vykázání tzv. **poradnu prevence násilí** (*Beratungsstellen für Gewaltprävention*). Do 14 dnů je potřeba domluvit schůzku a vykázaná osoba musí absolvovat 6hodinovou konzultaci ohledně svého násilného jednání. Nespolutpráce je rovněž sankcionována. Tyto poradny z pověření federálního ministra vnitra provozují organizace, které pracují s pachateli a násilnými osobami¹⁸ (např. organizace *NEUSTART*, viz dále). Konzultaci lze považovat za jakousi nadstavbu již dříve využívané policejní intervence tzv. přímého dialogu (viz dále). Odborník na domácí násilí v průběhu setkání původce upozorní na možné právní důsledky jeho jednání, probere s ním možnosti řešení jeho akutní i dlouhodobé situace bez násilí. Primární účel je tedy prevence dalšího násilného jednání a podpora motivace k vyhledání intenzivnější pomoci.

Při vykázání policie kontaktuje Centrum na ochranu před násilím/Intervenční centrum proti domácímu násilí (*Gewaltschutzzentren/Interventionsstellen gegen Gewalt in der Familie*). Centrum kontaktuje ohroženou osobu s nabídkou pomoci zahrnující vypracování bezpečnostního plánu, zajištěním právního poradenství či psychologické pomoci.

Dalším z nástrojů policie pro práci s původci domácího násilí je i tzv. **přímý dialog** (*Gefährderansprache*) (Kreuter-Kirchhof, 2014). Jedná se o intervenci, kdy se speciálně proškolený policista snaží původci násilí vysvětlit právní, ale i společenské a morální důsledky páchaného činu (pachatelé si mnohdy sami neuvědomují, že jejich chování není správné, a k této reflexi dojdou až v rámci určité odborné intervence). Přímý dialog by měl fungovat jako jistá forma psycho-sociální „primární intervence“ nebo poradenství. Cílem je zastavit páchaní trestného činu v jeho počátcích, dokud ještě nezašlo příliš daleko (tzn. nenaplnilo skutkovou podstatu deliktu). Tento postup má původce domácího násilí motivovat k zastavení násilného chování, stejně jako k dobrovolnému vyhledání odborné pomoci (např. terapie) (Federal Ministry of Health and Women’s Affairs, 2016).

14 BGBl. Nr. 566/1991.

15 RGBl. Nr. 79/1896.

16 <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/agenda/women-and-equality/violence-against-women/domestic-violence.html>

17 § 38a (8) BGBl. Nr. 566/1991 (SPG).

18 <https://www.bmi.gv.at/614/start.aspx#a65>

Pokud jde o trestněprávní úpravu domácího násilí, druhým zákonem o ochraně před násilím byl do trestního zákoníku (*Strafgesetzbuch – StGB*)¹⁹ zaveden samostatný trestný čin **opakovaného násilí** (*Fortgesetzte Gewaltausübung*). Trestný čin není omezen na členy společné domácnosti ani blízké osoby, ale zahrnuje kohokoliv, vůči komu se pachatel dopouští přetrvávajícího násilí. Podle § 107 b *StGB* hrozí v základní skutkové podstatě pachateli za tento trestný čin trest odnětí svobody až na tři roky. V závažnějších případech se sankce zvyšují a v případě následku smrti lze uložit trest odnětí svobody až na dvacet let. Zpřísnění trestů v této oblasti zavedl právě výše zmíněný třetí zákon o ochraně před násilím. Násilné incidenty lze dále postihovat i jako obecnou násilnou nebo mravnostní trestnou činnost.

V Rakousku je kromě vzdělávání policistů v problematice domácího násilí kladen důraz i na příslušné vzdělávání v rámci justice. Případy domácího násilí mají na starosti speciálně vyškolení státní zástupci. A specialisti jsou i na úrovni soudců. Ti mají například povinnost dvoutýdenní stáže v organizacích poskytujících služby pro oběti domácího násilí. Mimo to je soudcům nabízeno i další vzdělávání v oblasti domácího násilí, které je však již dobrovolné. Na úrovni Nejvyššího soudu existuje expertní komise pro záležitosti týkající se rodinného práva, kde je také řešena problematika domácího násilí. Obětem závažných trestných činů je také poskytována bezplatná psychosociální podpora a právní pomoc (Federal Ministry of Health and Women's Affairs, 2016).

„V rámci trestního práva existuje řada možností, jak postupovat proti násilným osobám, například podmíněné tresty a zkušební doba s uložením opatření a povinností (kontakt s probačním úředníkem, zařazení do programů proti násilí atd.), nebo lze ještě před vlastním řízením využít alternativních řešení, v rámci kterých se upustí od stíhání trestného činu výměnou za přijetí povinností (obdobně jako ve výše uvedeném případě, tj. zkušební doba s uložením opatření atd.)“ (CSSP, 2014). Povinnost účastnit se programu může také uložit orgán pro sociálně právní ochranu dětí za předpokladu, že násilné činy jsou nebezpečné pro blaho dítěte (Kraus & Logar, 2007).

Navzdory tomu se objevovala kritika, že jen málo pachatelů je skutečně do programů posíláno a že rakouský trestněprávní systém v tomto směru ve skutečnosti nefunguje tak efektivně, jak by se mohlo zdát. Podle odhadů z roku 2016 byla méně než v 1 % registrovaných případů genderového násilí pachateli uložena povinnost se zúčastnit programu (Gruber & Logar, 2016).

Pokud jde o historii systémového přístupu k práci s původci domácího násilí, v souvislosti s ratifikací Istanbulské úmluvy v roce 2013 byla sestavena meziresortní skupina (spravedlnost; vnitro; rodina a mládež; práce a sociální věci; školství; zdravotnictví a zahraničí) pro ochranu žen před násilím (*Interministerielle Arbeitsgruppe – Schutz von Frauen vor Gewalt; IMAG*). Kromě zastoupení resortů skupina zahrnuje i zástupce spolkových zemí a neziskových organizací. V rámci této skupiny působí i samostatná pracovní podskupina pro práci s pachateli (Federal Ministry of Health and Women's Affairs, 2016). **Pracovní skupina pro Práci s pachateli orientovaná na ochranu oběti** (*Bundesarbeitsgemeinschaft*

19 BGBl. Nr. 60/1974.

Opferschutzorientierte Täterarbeit, BAG-OTA) funguje již od roku 2012²⁰. Kromě organizací pracujících s původci sdružuje i instituce pro ochranu obětí. Cílem je zejména výměna zkušeností k podpoře a zlepšení práce s původci násilí zaměřené na ochranu obětí. Z iniciativy této skupiny bylo například vypracováno zhodnocení práce s pachatelí v Rakousku (Logar & Furtenbach, 2016). V roce 2016 byly skupinou přijaty společné **standardy pro práci s pachatelí zaměřené na ochranu obětí** (BAG-OTA, 2016). O efektivní provázanosti institucí pracujících s oběťmi a pachatelí svědčí i existence **Zastřešující organizace pro práci s pachatelí zaměřené na ochranu obětí** (*Dachverband Opferschutzorientierte Täterarbeit; DV-OTA*)²¹. Kromě společných projektů členských institucí je hlavním úkolem organizace neustálé zdokonalování standardů pro práci s pachatelí.

Samotné programy pro původce domácího násilí v Rakousku v zásadě poskytují dva typy organizací. První je nezisková **probační organizace NEUSTART**²², která zajišťuje zejména nařízené programy pro odsouzené pachatele. Klienti se do probační organizace dostanou buď na základě nařízení soudu (v rámci podmínky, odklonů, alternativních trestů, probačního dohledu apod.), ale i na bázi dobrovolnosti (například v rámci pomoci propuštěným odsouzeným). Nabídka *NEUSTART* zahrnuje širokou škálu služeb, včetně výkonu alternativních trestů nebo spolupráce s organizacemi, které poskytují pomoc obětem. *NEUSTART* provozuje i většinu výše zmíněných poraden prevence násilí.

Dalším zdrojem jsou **poradenská centra pro muže** (*Männerberatungsstellen*), jako jsou například Vídeňské poradenské centrum pro muže (*Männerberatung Wien*)²³ nebo Asociace pro muže a genderové otázky ve Štýrsku (*Verein für Männer – und Geschlechterthemen Steiermark*)²⁴. Tyto programy fungují převážně na principu dobrovolné účasti, avšak organizace poskytují i programy pro klienty s nařízenou účastí. Poskytovatelé programů přitom úzce spolupracují s organizacemi pro pomoc obětem (Federal Ministry of Health and Women's Affairs, 2016).

Příkladem takové spolupráce je i nejstarší program pro práci s pachatelí – Vídeňský **program proti násilí** (*Anti-Gewalt-Programm Wien*)²⁵, který vznikl v roce 1999 ve spolupráci Vídeňského poradenského centra pro muže a Vídeňského intervenčního centra (*Die Wiener Interventionsstelle gegen Gewalt in der Familie*).²⁶ V rámci programu jsou poskytovány intervence nejen pro původce partnerského násilí, ale i jejich oběti a děti. Klienti do programu vstupují na základě nařízení, ale i z vlastní iniciativy. Poradenské centrum pro muže obstarává zacházení s původcem, zatímco intervenční centrum poskytuje podporu jejich partnerkám. Úzká spolupráce a každodenní vzájemná komunikace Vídeňského poradenského centra pro muže a Vídeňského intervenčního centra v rámci tohoto programu napomáhají ke včasné identifikaci případných rizik v případě pachatele, a zároveň umožňují včasnou intervenci v případě ohrožení oběti. Program probíhá většinou ve formě

20 <https://www.interventionsstelle-wien.at/bag-ota>

21 <https://dv-ota.at/>

22 <https://www.neustart.at/>

23 <https://www.maenner.at/>

24 <https://www.vmg-steiermark.at/de>

25 <https://www.interventionsstelle-wien.at/anti-gewalt-training>

26 <https://www.interventionsstelle-wien.at/>

otevřených strukturovaných skupin, které vedou muži i ženy. S ohledem na heterogenitu skupiny pachatelů jsou využívány různé metody, jako jsou postupy kognitivně behaviorální terapie (KBT), hraní rolí, výcvik sociálních dovedností apod. (Kraus & Logar, 2007, 2008). Obdobný program ve Štýrsku funguje od roku 2013 (Logar & Furtenbach, 2016). Programy ale poskytují i jiná poradenská centra v dalších spolkových zemích²⁷.

V Rakousku dále existují i krizové linky pro muže. Na linkách pracují mužští poradci, kteří mužům v krizi pomáhají zklidnit situaci a najít možné způsoby řešení včetně doporučení vhodných institucí. Již od roku 2013 je v provozu **Mužská tísňová linka** ve Štýrsku²⁸. Od roku 2021 funguje linka *MÄNNER INFO* s nepřetržitým provozem i možností chatových konzultací.²⁹

II.2 Německo

Řešení problému domácího násilí je dlouhodobě důležitým tématem i v Německu. Boj s domácím násilím si řeší jednotlivé spolkové země primárně samostatně. V souvislosti s ratifikací Istanbulské úmluvy a závazky z ní vyplývající je ale snaha zlepšovat opatření v boji s domácím násilím i na federální úrovni. Svědčí o tom například iniciativa **Společně proti násilí na ženách** (*Gemeinsam gegen Gewalt an Frauen*)³⁰, která funguje od roku 2018. Tato platforma sdružuje zástupce federálních ministerstev, spolkových zemí a soukromého sektoru a součástí je i speciální federální dotační program na boj proti domácímu násilí. Prioritou v oblasti řešení domácího násilí je i práce s pachatelem, důraz je přitom kladen zejména na interinstitucionální spolupráci.

Co se týče legislativního rámce a nástrojů pro boj s domácím násilím. V rovině obecného trestně právního postihu, německý trestní zákoník (*Strafgesetzbuch; StGB*)³¹ neobsahuje specifickou skutkovou podstatu, která by postihovala přímo domácí násilí. Blízký vztah mezi obětí a pachatelem a kumulativní újma nejsou považovány ani za obecné přitěžující okolnosti, tyto faktory jsou ale zohledňovány v rámci skutkových podstat některých trestných činů. Domácí násilí je tedy postihováno zejména jako trestné činy související s ublížením na zdraví (§ 223 a následující *StGB*), trestný čin nátlaku (§ 240 *StGB*), vyhrožování (§ 241 *StGB*), urážky (§ 185 *StGB*), sexuálního násilí; sexuálního nátlaku; znásilnění (§ 177 *StGB*). Samostatně je upraven stalking (§ 238 *StGB*) (Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, 2020).

Historicky jedním z prvních významných kroků pro zlepšení právních podmínek v oblasti domácího násilí bylo přijetí **Zákona o ochraně před násilím** (*Gewaltschutzgesetz; GewSchG*)³² z roku 2001. Tento právní předpis opravňuje oběť požádat soud o vydání příka-

27 https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesundheit_und_notfaelle/gewalt_in_der_familie/Seite.290202.html

28 <https://maennernotruf.at/>

29 <https://www.maennerinfo.at/>

30 <https://www.gemeinsam-gegen-gewalt-an-frauen.de/>

31 Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2146) geändert worden ist.

32 Gewaltschutzgesetz vom 11. Dezember 2001 (BGBl. I S. 3513), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3513) geändert worden ist.

zu na její ochranu v případech úmyslného a protiprávního fyzického napadení, poškození zdraví nebo zásahu do osobní svobody, včetně případů stalkingu nebo hrozby takového násilí. Soud musí přijmout veškerá nezbytná opatření, aby zabránil další újmě, zranění, vyhrožování nebo obtěžování. Soud může zejména zakázat pachateli vstup do obydlí žadatele, pobyt v blízkosti tohoto obydlí, návštěvu dalších míst, kde se žadatel často zdržuje, navazování kontaktů s žadatelem, a to osobně i prostřednictvím mobilní komunikace. Zákazy jsou časově omezené, lze je ale prodloužit. Pokud pachatel a oběť sdílejí společnou domácnost, může oběť požádat soud, aby pachateli nařídil tuto domácnost opustit. Ochranná opatření a další navazující rozhodnutí jsou v kompetenci tzv. rodinných soudů (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit; FamFG*).³³ V jednotlivých spolkových zemích se pak jako doplněk této soudní ochrany aplikují pravomoci místních policí, které mohou pachatele bezprostředně vykázat ze společného obydlí nebo mu zakázat přiblížení se a kontakt s obětí na omezenou dobu (Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, 2020). Zákon obsahuje i trestní ustanovení, kdy porušení těchto ochranných opatření může být sankcionováno trestem odnětí svobody až na jeden rok nebo pokutou.

Jako další milník lze v legislativní oblasti zacházení s původci domácího násilí považovat **Zákon o posílení odpovědnosti pachatele** (*Gesetz zur Stärkung der Täterverantwortung*)³⁴, který nabyl účinnosti 1. března 2013. Novelizací Trestního řádu (*Strafprozeßordnung; StPO*)³⁵ a Trestního zákoníku (*Strafgesetzbuch; StGB*) tento zákon zlepšil a rozšířil možnosti uložení účasti v programech pro pachatele (v právních předpisech označovány jako „kurzy tréninku sociálních dovedností“ – „*sozialen Trainingskurs*“) státním zástupcem nebo soudem v rámci trestního řízení. Délka těchto programů je zpravidla jeden rok (Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, 2020). Zákon vytvořil i právní základ pro sdílení informací a celkově zlepšil povědomí o těchto aktivitách a podmínky realizace programů. Což například vedlo k tomu, že v některých spolkových zemích (například Bádensko-Württembersko nebo Dolní Sasko) byly tyto programy poprvé podpořeny z veřejných prostředků (BAG TäHG e.V., 2013).

V současnosti německé právní předpisy upravují několik možností, kdy lze pachateli uložit povinnost účastnit se programů (BAG TäHG e.V., 2021): Podle § 153a odst. 1 č. 6 *StPO* (trestního řádu) lze podmíněně zastavit trestní stíhání za současného uložení povinnosti účastnit se programu pro pachatele. Státní zástupce (případně později i soud) se může, se souhlasem obviněného a soudu, rozhodnout, že pokud tomu nebrání veřejný zájem a závažnost činu, nebude tento stíhat, ale uloží místo toho obviněnému přiměřené podmínky nebo povinnosti. Státní zástupce poté stanoví lhůtu, ve které je potřeba tuto povinnost splnit. V případě programu pro pachatele může jít maximálně o jeden rok.

33 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 12 Absatz 21 des Gesetzes vom 16. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2328) geändert worden ist.

34 Bundesgesetzblatt Jahrgang 2012 Teil I Nr. 54, ausgegeben zu Bonn am 26. November 2012.

35 Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 25. März 2022 (BGBl. I S. 571) geändert worden ist.

Některé spolkové státy využívají v tomto směru i restorativní přístupy. Například v Brémách je využíván v případech domácího násilí a stalkingu, tzv. **stalking-kit**,³⁶ jehož využití může nařídít státní zástupce. Psychologové v tomto případě pracují jak s pachatelem, tak obětí a snaží se najít řešení jejich problému. S oběma stranami se přitom pracuje zvláště, nerealizují se společná sezení. Výsledkem by měla být vzájemná písemná dohoda o urovnání problému. Tento nástroj se aplikuje u méně závažné trestné činnosti a deklarovaná úspěšnost je až 70 %.

Povinnost účasti v programu upravuje i Trestní zákoník (*StGB*). První možností je uložení povinnosti účasti v programu pro pachatele v rámci podmíněného upuštění od potrestání (§ 59 *StGB*). Pokud to umožňují okolnosti případu a pachateli by měl být uložen peněžitý trest nepřesahující 180 denních sazeb, může soud jako jednu z možností uložit odsouzenému povinnost účasti v programu (§ 59a odst. 2 č. 5. *StGB*). Délka zkušební doby by měla být minimálně jeden rok, neměla by ale přesáhnout dva roky.

Dále je možné uložit povinnost účasti v programu v rámci podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 56 *StGB*) podle § 56c *StGB*. I když v tomto případě specifický program není vysloveně zmíněn. S podmínkou ve formě účasti v programu musí pachatel souhlasit.

Ve všech věznicích jsou dále sociálněterapeutická oddělení, kde se realizují speciální terapeutické programy pro pachatele odsouzené za násilnou a sexuální trestnou činnost. Tato terapeutická činnost je různě upravena ve vězeňských předpisech jednotlivých spolkových zemí.

Kromě trestního řízení může účast v programu uložit i tzv. **rodinný soud**, a to podle Občanského zákoníku, pokud je ohrožen nejlepší zájem dítěte (§ 1666 *Bürgerliches Gesetzbuch; BGB*)³⁷. Účast v programu může soud doporučit i v rámci řízení týkajících se regulace rodičovské péče a úpravy styku s dětmi (§ 156 Zákona o řízení v rodinných a nesporných věcech – *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit; FamFG*). Neúčast není nijak sankcionována, může ale negativně ovlivnit rozhodnutí soudu.

Jak již bylo uvedeno, prim v oblasti opatření proti domácímu násilí mají v Německu jednotlivé spolkové země. Již v roce 1993 byla například založena **Berlínská iniciativa proti násilí na ženách** (*Berliner Initiative gegen Gewalt an Frauen; BIG*)³⁸. Cílem této neziskové organizace je spojovat instituce zapojené do práce s domácím násilím, podpora komunikace a kooperace mezi jednotlivými aktéry a zlepšování řešení tohoto problému. Aktuálně se organizace zaměřuje zejména na tři klíčové oblasti. Jde o koordinační funkci, v rámci které vyvíjí, zkoumá a zlepšuje strategie a spolupráci relevantních subjektů s cílem lépe chránit ženy a jejich děti před domácím násilím a zvýšit odpovědnost pachatelů. Další je oblast prevence. Ta zahrnuje osvětové a preventivní aktivity k tématu domácího

36 www.stalking-kit.de

37 *Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 6 des Gesetzes vom 7. November 2022 (BGBl. I S. 1982) geändert worden ist.*

38 <https://www.big-berlin.info/>

násilí na školách. V neposlední řadě BIG provozuje telefonickou linku pro osoby ohrožené domácím násilím. Nabízejí například krizovou intervenci, zprostředkovávají kontakty na azylové domy či jiné instituce a poskytují právní informace. Doplňkovou službou je i mobilní intervence: pokud telefonické poradenství nestačí, může pracovník poskytnout radu a podporu i na místě.

Práce s původcem je tedy chápána jako integrální součást řešení problematiky domácího násilí. BIG se rozvoji práce s původci věnuje zejména v rámci své koordinační činnosti. Snaží se o rozšíření aktuální nabídky, a to jak dlouhodobějších, tak krátkodobějších intervencí pro původce. Důraz je kladen i na vzdělávání odborníků, kteří se ve své praxi s původci setkávají³⁹.

Berlínská iniciativa byla i součástí projektu **Evaluační výzkum intervenčních projektů proti domácímu násilí** (*Wissenschaftliche Begleitung der Interventionsprojekte gegen häusliche Gewalt; WiBIG*)⁴⁰. Tuto studii zadalo Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež Univerzity v Osnabrücku, aby zhodnotila práci deseti vybraných intervenčních programů za období šesti let (1998–2004). V první fázi se studie zaměřila na hodnocení intervenčního programu BIG, který byl v té době modelovým projektem financovaným z federálních zdrojů. Druhá fáze (od roku 2000) zahrnovala srovnávací hodnocení dalších intervencí. V rámci studie bylo evaluováno i osm programů pro pachatele (Hagemann-White & Kavemann, 2004). Jedním z projektových výstupů jsou i doporučení pro efektivnější práci v oblasti domácího násilí. Je to například jasné vymezení kompetencí. Specializace a kontinuální prohlubování vzdělávání na úrovni policie a dalších orgánů činných v trestním řízení. Efektivní spolupráce všech zainteresovaných subjektů a ochrana obětí jako prioritní hledisko všech intervencí. Součástí reakce na domácí násilí by měla být i podpora dětí a mladistvých dotčených domácím násilím a poskytování programů pro původce domácího násilí. Instituce pracující s pachateli by měly spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a organizacemi pracujícími s oběťmi. Důraz by měl být kladen i na konstantní monitoring a vyhodnocování všech intervencí (Grieger et al., 2004).

Tato studie byla i podnětem pro vytvoření **Federální pracovní skupiny pro práci s pachateli v případech domácího násilí** (*Bundesarbeitsgemeinschaft Täterarbeit Häusliche Gewalt; BAG TäHG*)⁴¹. Účelem této asociace je sdružovat organizace pracující s původci domácího násilí. Členové se musí zavázat k dodržování **standardů pro práci s původci domácího násilí**, které byly vypracovány v rámci skupiny (BAG TäHG e.V, 2021) a spolupracovat s dalšími subjekty podílejícími se na řešení problému domácího násilí. Podle standardů programy pro původce musí být vždy realizovány v koordinaci s intervencemi pro oběti domácího násilí a ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Skupina dále vyvíjí aktivity v oblasti podpory, komunikace a výměny zkušeností mezi členskými organizacemi. Komunikuje a spolupracuje i s dalšími subjekty působícími v oblasti řešení problematiky domácího násilí. Účelem je další zlepšování kvality práce s původci, a to i kontinuálním vývojem standardů, spoluprací na koncepčních materiálech, vzděláváním

39 <https://www.big-koordinierung.de/node/74>

40 <https://www.wibig.uni-osnabrueck.de/>

41 <https://www.bag-taeterarbeit.de/>

nebo podporou výzkumu a evaluace práce s původci. Aktuálně *BAG TäHG* sdružuje více než 90 členských organizací⁴². Skupina byla až do roku 2020 financována pouze z členských příspěvků, nyní ji spolufinancuje Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež.

Po celém Německu tedy fungují programy pro původce, primárně podporované jednotlivými spolkovými zeměmi. Programy mají různou podobu a jsou provozovány různými typy institucí. Určeny jsou jak pro dobrovolné klienty, tak původce, kterým byla účast nařízena orgánem veřejné moci.

Kromě poskytovatelů programů sdružených pod *BAG TäHG* v Německu fungují i různé podpůrné mužské organizace. Tyto pracují s původci domácího násilí striktně na bázi dobrovolnosti. Podle filozofie těchto organizací nařízené programy podporují v mužích pocit nespravedlnosti a odmítání převzetí zodpovědnosti za vlastní činy, přičemž úspěšné přijetí zodpovědnosti je klíčovou podmínkou pro pozitivní změnu chování. Tyto organizace se proto nehlásí ani k výše zmíněným standardům. Příkladem je například síť **Muži proti násilí mužů**⁴³ (*Männer gegen Männer-Gewalt; MgM*). Poradenský program *MgM* je v podstatě nejstarším německým projektem v oblasti práce s původci násilí. Funguje již od 80. let minulého století formou svépomocných skupin i odborného poradenství, kdy muži pomáhají mužům (Kavemann et al., 2001).

II.3 Norsko

Navzdory tomu, že Norsko je co do počtu obyvatel relativně malá země, v přístupu k řešení problematiky domácího násilí stojí určitě za pozornost. První krizová linka a centrum pro oběti domácího násilí vznikly v Oslu již v 70. letech minulého století. Systematický přístup státu k této problematice lze datovat do 80. let. V roce 1983 byl přijat první mezíresortní plán pro postup v boji s násilím na ženách. Mezi cíle tohoto plánu patřila také podpora mezioborové spolupráce, školení zaměstnanců ve službách, rozvoj programů pro pachatele a podpora výzkumu v této oblasti. Od počátku tisíciletí byly přijímány Akční plány pro boj s domácím násilím (Neset et al., 2015; Norwegian Ministry of Justice and Public Security, 2020; Saur et al., 2011), který je primárně v gesci Ministerstva spravedlnosti. Násilí v Norsku není tolerováno a mělo by být postihováno, na druhou stranu, práce s původcem tvoří od počátku součást těchto strategií. Důraz je rovněž kladen na koordinaci a spolupráci všech subjektů a prioritou zůstává i podpora výzkumu. Posledním strategickým dokumentem je **Vládní akční plán prevence a boje proti domácímu násilí** na roky 2021–2024 s názvem *Osvobození od násilí (Frihet fra vold)*, který se poprvé zabývá i domácím násilím v Sámské komunitě⁴⁴ (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021).

K naplňování cíle efektivní koordinace, spolupráce a poskytování kvalitních služeb výrazně přispívá existence **Regionálních center pro prevenci traumatu, násilí a sebevražd** (*Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging; RVTS*)⁴⁵. Centra,

42 <https://www.bag-taeterarbeit.de/unsere-mitgliedseinrichtungen.html>

43 <https://www.mgm-bremen.de/>

44 Sámové, v češtině známí i jako Laponci, jsou domorodí obyvatelé arktické oblasti Laponska, která zahrnuje i severní části Norska, kde žije 40–60 tisíc příslušníků tohoto etnika.

45 <https://www.rvts.no/>

kterých je celkem pět, fungují ve všech regionech. RVTS neposkytují přímo služby klientům, ale jsou zaměřeny na ty, kdo se ve své práci s násilím a tímto typem klientů setkávají. Centra mají přispívat k rozvoji profesionálních kompetencí a dovedností prostřednictvím vzdělávání, poradenství, konzultací a vytváření sítí napříč tématy i institucemi.

Další institucí, která významně přispívá k neustálému zlepšování aplikovaných intervencí, je specializované výzkumné pracoviště – **Norské centrum pro studium násilí a traumatického stresu** (*Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress; NKVTS*)⁴⁶. Centrum bylo založeno v roce 2004 a specializuje se nejen na výzkum a vývoj. Vyvíjí aktivity i v akademické sféře a jako odborné konzultační středisko. Posláním centra je prostřednictvím výzkumu identifikovat dobrou praxi, efektivní přístupy a rozvíjet poznatkovou bázi k tématu násilí a traumatického stresu. O těchto výzkumných poznatcích reportuje a informuje nejen odborníky z praxe. Cílem je prevence a snižování zdravotních a sociálních důsledků násilí a traumatického stresu. Důraz je kladen na interdisciplinární přístup a spolupráci s relevantními institucemi na národní i mezinárodní úrovni. Jednou z oblastí, na které se centrum specializuje, je právě problematika násilí v blízkých vztazích. K tomuto tématu včetně oblasti práce s původci domácího násilí realizovalo centrum řadu projektů, jejichž výstupy prezentuje v odborných publikacích. V roce 2016 například centrum publikovalo zprávu z výzkumu, který byl zadán na základě vládního akčního plánu a jehož účelem bylo zmapovat práci všech organizací, které v Norsku pracují s původci násilí. Průzkumu se zúčastnilo 132 subjektů (Askeland et al., 2016).

Pokud jde o legislativní rámec, v Norsku je obecně vysoká citlivost na násilí a každý násilný čin je považován za nepřijatelný (Saur et al., 2011). Domácí násilí je specifickým trestným činem od roku 2006. Od roku 2015 je účinný nový **trestní zákoník z roku 2005** (*Lov om straff – straffeloven*)⁴⁷, který nahradil do té doby platný trestní zákoník z roku 1902. Tento nový trestní zákoník postihuje násilí v blízkých vztazích ve dvou ustanoveních (§ 282 a § 283). Trestný čin podle § 282 je nazván Týráním v blízkých vztazích a dopustí se ho ten, kdo výhrůzkami, nátlakem, omezováním svobody, násilím, nebo jiným ponižujícím zacházením závažným způsobem nebo opakovaně týrá blízké osoby nebo členy domácnosti⁴⁸. Pachatelé hrozí za toto jednání trest odnětí svobody až do šesti let (místo čtyř let dle předešlého zákoníku) (Sæther, 2016). Je-li někdo shledán vinným z tohoto trestného činu v souvislosti s dětmi, soud posoudí, zda bude uložen soudní příkaz zákazu kontaktu (podle § 57).

Závažné týráním v blízkých vztazích je postihováno podle § 283, kde pachatelé hrozí trest odnětí svobody až do 15 let (místo šesti let dle předešlého zákoníku) (Sæther, 2016). Při rozhodování o tom, zda jde o závažné týráním, je potřeba klást důraz na to, jestli mělo za následek závažné zranění nebo smrt, jakož i na jeho trvání, zda bylo provedeno obzvlášť bolestivým způsobem, vedlo k výrazné bolesti, nebo bylo spácháno vůči bezbranné osobě.

46 <https://www.nkvts.no/>

47 LOV-2005-05-20-28

48 Zákon konkrétně uvádí: Současného nebo bývalého manžela nebo partnera žijícího ve společné domácnosti; Potomky včetně potomků výše zmíněných osob; Předky v přímé linii; Členy domácnosti; Kohokoliv v péči této osoby.

Tyto trestné činy domácího násilí patří zároveň mezi trestné činy, za jejichž neoznámení nebo nezabránění hrozí pokuta nebo trest odnětí svobody do jednoho roku (§ 196)⁴⁹.

Důležitou roli v řešení domácího násilí má **policie**. V Norsku je kladen velký důraz na vzdělávání policie v této oblasti. Každý policejní okrsek v Norsku musí disponovat speciálním koordinátorem pro domácí násilí a ve větších okrscích existují speciální týmy (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Od roku 2003 mohou policisté na základě § 222a trestního řádu (*Lov om rettergangsmåten i straffesaker – Straffeprosessloven*)⁵⁰ vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, resp. jí zakázat vstup a pobyt na určených místech a kontakt s určenými osobami. Zákaz možno uložit až na 3 měsíce s možností prodloužení až na rok. Rozhodnutí policejního orgánu následně schvaluje soud. Zákaz kontaktu je možné uložit i jako sankci v trestním řízení (§ 57 trestního zákoníku). Za porušení tohoto zákazu hrozí pachateli pokuta nebo trest odnětí svobody až na jeden rok (§ 168 trestního zákoníku). Od roku 2013 se ke kontrole dodržování zákazu využívá elektronický monitoring.

V případě identifikace násilného incidentu po počátečním posouzení rizik provedeném policií, zdravotnickými nebo sociálními pracovníky, musí být vypracován bezpečnostní plán jak pro oběť, tak i pachatele. Policie k vyhodnocování rizik využívá mimo jiné nástroj SARA (*Spousal Assault Risk Assessment*), který se používá i v ČR. Formulář se vyplňuje, pokud má policista při výjezdu podezření, že se v domácnosti vyskytuje násilí. Nabídka účasti v programu pro zvládnání hněvu může být součástí tohoto plánu (Nesset et al., 2015).

V Norsku si uvědomují, že adekvátní pomoc má vedle trestních sankcí výrazný preventivní účinek. Pomoc a zacházení s pachateli je proto pro vládu vysoce prioritní oblastí a je součástí úsilí v boji proti násilí a zneužívání (Norwegian Ministry of Justice and Public Security, 2020). Účast v programu ale nelze nedobrovolně nařídit jako sankci. Mezi důvody patří například možné oslabení motivace osoby dopouštějící se násilí na sobě pracovat a snížení důvěry k institucím poskytujícím tyto služby, což by mohlo komplikovat vytvoření vztahu potřebného k úspěšné realizaci programu. V Norsku je kladen důraz spíše na vzdělávání a informování všech subjektů, které se mohou s problematikou domácího násilí setkat, aby přesně věděli, jak s jednotlivými aktéry pracovat a kam je odkazovat. NKVTS například zpracoval webového průvodce pro pracovníky v zdravotních a sociálních službách, týkající se práce s násilím v blízkých vztazích⁵¹. Samostatná část je věnována i osobám dopouštějícím se násilí. Existuje ale i mnoho dalších stránek zaměřených na problematiku násilí v blízkých vztazích, kde je vždy i část určená přímo pro původce⁵². Cílem je motivovat osoby dopouštějící se agrese ke změně a umožnit jim vyhledat adekvátní pomoc. Důležitým faktorem pro úspěšnost programu ve smyslu snížení násilného chování je jeho

49 <https://plikt.no/>

50 LOV-1981-05-22-25.

51 <https://voldsveileder.nkvts.no/>

52 Viz například stránku policie: <https://www.politiet.no/rad/vold-i-nare-relasjoner/>; Národní průvodce násilím a zneužíváním: <https://dinutvei.no/>; Národní zdravotnický portál: <https://www.helsenorge.no/en/psykisk-helse/violence-and-abuse/>

okamžitá dostupnost. Z výzkumu vyplývá, že u původců, kteří na zařazení do programu čekali měsíce, nenastaly tak výrazné změny v násilném chování oproti účastníkům, kteří byli do programu zařazení okamžitě (Nesset et al., 2015; Palmstierna et al., 2012).

Z průzkumu zaměřeného na mapování programů pro násilné osoby, realizovaného pod hlavičkou NKVTS, vyplývá, že poskytovatelé programu jsou nejčastěji kontaktováni na základě doporučení praktických lékařů a z vlastní iniciativy násilné osoby. Pouze ve 3 % se k subjektům poskytujícím programy pro původce klienti dostávali na základě doporučení od policie nebo justičního systému, i když úroveň spolupráce s těmito institucemi ze strany poskytovatelů je hodnocena jako velmi dobrá (Askeland et al., 2016).

Klíčovým aktérem v oblasti práce s původci domácího násilí je bezpochyby organizace **Alternativa k násilí** (*Alternativ til Vold; ATV*)⁵³, která funguje již od roku 1987, což ji řadí mezi nejstarší organizace tohoto typu v Evropě. ATV je nevládní nezisková organizace, která poskytuje psychologické a terapeutické služby a odborné poradenství v oblasti násilí se zvláštním zaměřením na domácí násilí. Pomoc nabízená ATV se zaměřuje jak na původce domácího násilí, tak i na oběti. Klienti do ATV přicházejí buď dobrovolně, nebo na základě doporučení různých institucí. ATV se mimo terapie věnuje také edukační a osvětové činnosti, a to i za hranicemi Norska. Je například partnerem Úřadu vlády České republiky v projektech financovaných z Norských fondů⁵⁴. V rámci těchto projektů byl například do češtiny nadabován norský film *Zuřivec*⁵⁵ (*Sinna mann*, 2009), který se využívá v rámci prevence násilí v blízkých vztazích i v rámci terapie.

Dalším významným poskytovatelem programů pro původce domácího násilí je **Centrum forenzní psychiatrie při Nemocnici svatého Olafa** (*Avdeling for sikkerhets-fengsels og rettspsykiatri ved St. Olavs Hospital*). Toto centrum vyvinulo vlastní terapeutický přístup pro zvládání agrese. **Zvládání vzteku podle Brøsetského modelu** (*Sinnemestring Brøsetmodellen*)⁵⁶ vychází z principů kognitivně-behaviorální terapie (KBT). Terapie je převážně skupinová a orientovaná na práci s pocity hněvu, schopnost tyto pocity zdravě zpracovávat, a díky tomu získat i kontrolu nad vlastním agresivním chováním (Jarwson et al., 2015; Nesset et al., 2015; Palmstierna et al., 2012).

Se zvládáním vzteku dále pracuje i mužská organizace **Reform**⁵⁷, která provozuje krizovou telefonickou linku pro muže. Linka funguje v pracovní dny v odpoledních hodinách⁵⁸.

A téma násilí se řeší i ve vztahu k dětem, a v nabídce služeb lze tak najít i intervence pro zvládání vzteku pro rodiče⁵⁹.

53 <https://atv-stiftelsen.no/english/>

54 <https://www.tojervnost.cz/cs/projekt-z-norskych-fondu-ii/>

55 <https://zurivec.cz/>

56 <https://stolav.no/avdelinger/psyisk-helsevern/sinnemestring-brøsetmodellen>

57 <https://reform.no/>

58 <https://reform.no/tjenester/mannstelefon/>

59 <https://www.littsint.no/en/>

Kromě programů zaměřených na obecnou populaci jsou v Norsku realizované i **programy pro odsouzené pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody**. V nabídce pro odsouzené lze například najít program podle Brøsetského modelu⁶⁰. Účast v těchto programech je rovněž dobrovolná.

II.4 Španělsko

Ve Španělsku je v souvislosti s domácím násilím evidentní výraznější tendence vnímat tuto problematiku jako genderově podmíněnou. Tato percepce se odrazila i v přijetí speciálního právního předpisu, kterým je **Zákon o komplexních ochranných opatřeních proti genderovému násilí z roku 2004** (*Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*)⁶¹.

Podle článku 1, kde je vymezen předmět zákona, je účelem jednat proti násilí, které se děje jako projev mocenské nerovnosti v intimních vztazích. Genderově podmíněné násilí přitom zahrnuje veškeré činy fyzického a psychického násilí, včetně útoků na sexuální svobodu, vyhrožování, nátlak nebo svévolné zbavení svobody. Zákon stanovuje komplexní ochranná opatření, jejichž účelem je předcházet, potrestat a vymýtit toto násilí a poskytnout pomoc obětem i jejich dětem⁶².

Jedním z významných nástrojů v boji s touto formou násilí, který byl vytvořen v souvislosti se zmíněným zákonem, je **Integrovaný systém monitoringu případů genderově podmíněného násilí** (*El Sistema de Seguimiento Integral en los casos de Violencia de Género; Sistema VioGén*)⁶³, který byl uveden do provozu v roce 2007⁶⁴. Účelem je zabezpečit ochranu obětí, propojit informace a subjekty, které jsou zapojeny do řešení případů genderově podmíněného násilí. Systém má sloužit jako nástroj k monitoringu a predikci rizika v konkrétních případech. VioGén funguje na základě algoritmu, který určuje míru ohrožení oběti genderově podmíněného násilí a stanoví, jaká ochranná opatření je potřeba přijmout. S více než 3 miliony vyhodnocených případů jde o největší systém tohoto druhu na světě. Do systému má přístup více než 30 000 uživatelů reprezentujících různé veřejné instituce – různé složky policie, justice, vězeňství a organizace z oblasti zdravotních či sociálních služeb. Případ se do systému dostane na základě oficiálního podání oběti. Informace o případech, které subjekty mezi sebou sdílejí, vychází především ze záznamu vloženého policií. Vyhodnocení vychází ze dvou dotazníků Policejního vyhodnocení rizika (*Valoración Policial del Riesgo; VPR*) a Policejního vyhodnocení vývoje rizika (*Valoración Policial de la Evolución del Riesgo; VPER*). První dotazník policista vyplní hned po oznámení a systém na základě odpovědí vyhodnotí jeden z pěti stupňů aktuálního rizika – nespecifické (*no apreciado*), nízké (*bajo*), střední (*medio*), vysoké (*alto*) a extrémní (*extremo*). Podle konkrétních okolností může policista vypočtené riziko ještě zvýšit. Na základě stanovené míry rizika policista stanoví ochranná opatření. V případě nízkého

60 <https://www.kriminalomsorgen.no/programvirksomhet.532514.no.html>

61 BOE-A-2004-21760.

62 K dalším změnám legislativy v této oblasti viz např. <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Legislacion-y-jurisprudencia/Legislacion/>

63 <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/violencia-contra-la-mujer/sistema-viogen>

64 Systém se neaplikuje v Baskicku a Katalánsku.

skóre policie čas od času obět disktrénně zkontroluje. Při vysokém riziku obět dostane ochranný alarm a bude sledován i pohyb agresora nebo hlídán dům oběti. Policista také zašle formulář a skóre rizika státnímu zástupci a soudci, kteří se budou případem zabývat a můžou přijmout další opatření. Následně se opakovaně vyplňuje druhý dotazník, kterým se stanovuje, jestli nedošlo ke změně stupně rizika, případně nekleslo riziko do takové míry, že konkrétní případ lze přestat sledovat a může být ze systému vyřazen (Eticas, 2022). Systém vznikl v souvislosti s problémem femicid, kdy měl přispět k jejich prevenci. To se na jedné straně daří, ale i navzdory snaze o stálé vylepšování systému se objevuje i jeho kritika (Eticas, 2022). Lze zaznamenat názory, že systém poněkud upozaduje skutečné individuální potřeby obětí. Jedna z kritik vychází ze zjištění, že v 95 % případů policisté vycházejí z míry rizika určeného algoritmem a nezohledňují individuální okolnosti případu. Stalo se tak, že systém vyhodnotil riziko špatně, a i navzdory sledování případ dopadl tragicky⁶⁵.

Kromě jiného zákon dále zavedl i změny v oblasti trestního postihu genderově podmíněného násilí. **Trestný čin** „domácího násilí“ je upraven v čl. 153 Trestního zákoníku (*Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*).⁶⁶ Tento trestný čin postihuje násilí vůči partnerovi nebo jiné blízké osobě a pachateli za něj v základní skutkové podstatě hrozí trest odnětí svobody na šest měsíců až rok, případně jiné stanovené druhy trestů. Přísnější tresty se ukládají, pokud je trestný čin spáchán za přítomnosti nezletilých osob, za použití zbraně, ve společném obydlí, nebo je jím porušeno již uložené opatření. Kromě tohoto ustanovení násilí v blízkých vztazích postihují i jiné trestné činy, např. ublížení na zdraví (čl. 148), vyhrožování (čl. 171) či nátlaku (čl. 172).

Na úrovni policie a justice je evidentní snaha, aby problematiku genderově podmíněného násilí řešili specialisté. Existují tu specializované soudy pro násilí na ženách (*Juzgados de Violencia Sobre la Mujer*) a odbornost je akcentována i na státním zastupitelství a policii (Directorate-General for Gender Violence and Victim Assistance, 2013). Na úrovni národní policie (*Policía Nacional*) například existuje speciální jednotka pro ochranu rodiny a žen (*Unidad de atención a la familia y mujer*), kam spadá i řešení domácího násilí⁶⁷. Specializované týmy pro ženy a děti (*Equipo Mujer-Menor; EMUME*) existují i v rámci další složky národní policie – Civilní gardy (*Guardia Civil*)⁶⁸.

Ze specifických opatření vůči pachatelům násilí lze zmínit **institut ochranného příkazu** (*Orden de protección para las víctimas de violencia doméstica*), který může vydat vyšetřující soudce podle čl. 544 ter. Trestního řádu (*Real Decreto de 14 de septiembre de 1882 por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal*)⁶⁹ a který má zabezpečit komplexní ochranu obětí domácího násilí v trestní i civilní oblasti⁷⁰.

Ve Španělsku je kladen důraz na využívání alternativních opatření v případech genderově podmíněného násilí a je tu hojně využíváno i ukládání povinnosti absolvovat program

65 <https://algorithmwatch.org/en/viogen-algorithm-gender-violence/>

66 BOE-A-1995-25444.

67 https://www.policia.es/_es/idioma_en_policia.php?idiomaActual=es

68 <https://www.guardiacivil.es/en/servicios/violenciadegeneroyabusosamenores/index.html>

69 BOE-A-1882-6036.

70 <https://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/La-orden-de-proteccion/>

pro zvládnání agrese (Stock, 2015). Povinnost účastnit se programu se například ukládá v případě odsouzení za genderově podmíněné násilí v rámci povinností a omezení při podmíněném odsouzení (čl. 83 trestního zákoníku). Povinnost podrobit se programu se ukládá spolu se zákazem kontaktu s poškozenou osobou a pobytu na stanovených místech. O plnění povinností je soud pravidelně informován.

Kromě těchto povinných programů v článku 42 dále zákon proti genderovému násilí (*Ley Orgánica 1/2004*) ukládá vězeňské službě (*Administración penitenciaria*) realizovat specifické programy pro odsouzené ve výkonu trestu za trestné činy spojené s genderově podmíněným násilím.

Programy pro původce ve Španělsku lze v zásadě rozdělit na tři typy. Programy, které jsou ukládány jako „alternativa trestu odnětí svobody“; programy realizované ve výkonu trestu, buď jako nařízená součást trestu nebo dobrovolně (k plnění programu se pak může přihlížet například při podmíněném propuštění) a programy fungující na dobrovolné bázi mimo systém trestní justice (Spanish Istanbul Shadow Platform, 2018). Přičemž lze říci, že dominují především první dva typy programů. Programy v rámci systému trestní justice zabezpečuje **Generální sekretariát penitenciárních zařízení** (*Secretaría General de Instituciones Penitenciarias*) a v rámci něho Útvar pro výkon trestů a alternativních opatření (*Servicios de Gestión de Penas y Medidas Alternativas*) buď ve vlastní režii, nebo v rámci dohod s externími poskytovateli (neziskové organizace, univerzity, instituce spadající pod autonomní regiony atd.) (Geldschläger, 2016).

Za účelem sjednocení programů pro původce realizovaných v rámci systému trestní justice byl v roce 2010 zaveden metodický rámec **Intervenčních programů pro agresory** (*Programa de Intervención para Agresores; PRIA*) (Arias et al., 2010). V roce 2015 byl program revidován a vznikl ještě **Intervenční program pro pachatele genderového násilí v rámci alternativních opatření** (*Programa de intervención para agresores de violencia de género en medidas alternativas; PRIA-MA*). PRIA je tedy zaměřen na pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody. Účast je dobrovolná. PRIA-MA je program, který se skládá z deseti terapeutických modulů a je určen pro pachatele na svobodě, kteří mají účast nařízenou v rámci podmíněného odsouzení (Spanish Government, 2019).

Aktivity v oblasti práce s původci násilí vyvíjejí i další organizace, například Univerzita ve Valencii, která v rámci iniciativy **Contexto**⁷¹ realizuje kromě výzkumu a vzdělávání v této oblasti i vlastní intervenční program (Lila et al., 2013). Dalším subjektem s obdobným zaměřením je například madridská nezisková organizace **Aspacia**, které má taktéž i vlastní intervenční program a poradenství pro původce násilí⁷².

Samostatné systémy se uplatňují v rámci autonomních společenství Baskicka a Katalánska (Geldschläger, 2016). V **Baskicku** má například genderově podmíněné násilí na starosti Baskický institut pro ženy (*Emakumearen Euskal Erakunde; Emakunde*)⁷³. Problematice

71 <https://www.programacontexto.org/>

72 <https://fundacion-aspacia.org/que-hacemos/atencion-y-reparacion/personas-que-ejercen-violencia-2/>

73 <https://www.emakunde.euskadi.eus/hasiera/>

se věnuje i baskická policie (*Ertzaintza*)⁷⁴, která využívá i samostatný systém na ochranu obětí genderového a domácího násilí, který se nazývá EBA. Tento systém byl dříve známý jako Systém evidence domácího násilí / genderového násilí (VD/VG) Ertzaintza. Jde o systém obdobný systému VioGén, který je založen na aplikaci stupnice predikce rizik EPV-R, kterou vypracoval profesor psychologie Enrique Echeburúa.

Ve Španělsku je rovněž kladen důraz na výzkum a evaluaci programů. V rámci projektu zaměřeného na průzkum evaluačních studií v Evropě bylo ve Španělsku identifikováno nejvíc studií tohoto typu ze všech zúčastněných zemí (Hester et al., 2014).

II.5 Velká Británie

Jedna z vedoucích pozic v řešení problematiky domácího násilí patří bezesporu i Velké Británii. Přístup aplikovaný ve Spojeném království lze charakterizovat jako velmi dobře systémově ukotvený. Důraz je kladen hlavně na vzájemnou spolupráci, sdílení informací, risk assessment a aplikaci evidence based přístupů. V celém systému fungují specializované subjekty s jasně vymezenými kompetencemi a jednotlivé postupy jsou podrobně upraveny v metodických materiálech.

Řešení problematiky domácího násilí je zahrnuto i v aktuální **vládní strategii boje proti násilí na ženách a dívkách** (*Tackling Violence Against Women and Girls*) z roku 2021 (HM Government, 2021). Ve Strategii i navazujícím akčním plánu (HM Government, 2022) jsou programy pro pachatele domácího násilí považovány za součást řešení této problematiky. Pachatele je potřeba nejen postihovat, ale k dosažení dlouhodobého efektu a změny jejich vzorců chování je nutné s nimi i efektivně pracovat. V akčním plánu se Ministerstvo vnitra (*Home Office*) zavázalo vyhradit 75 milionů liber na investice v následujících třech letech do opatření zaměřených na pachatele domácího násilí. Kromě podpory intervencí a programů budou prostředky použity i na vývoj národních principů a standardů efektivní práce s touto cílovou skupinou, včetně podpory evaluací a výzkumu. Domácí násilí by přitom mělo být řešeno komplexně v kontextu s dalšími problémy, které s ním souvisí a mají dopad na celou rodinu a potažmo i společnost.

V roce 2021 byl v Británii schválen i komplexní nový **zákon o domácím násilí** (*Domestic Abuse Act 2021*). Zákon poprvé obsahuje podrobnou legální definici domácího násilí zahrnující široké spektrum zneužívání, které se děje mezi blízkými osobami staršími 16 let. K naplnění znaku „domácího násilí“ je primární vztah osob, nemusejí sdílet společnou domácnost. Na základě čl. 84 zákona vydalo k jeho správné aplikaci Ministerstvo vnitra pokyn (*Domestic Abuse Statutory Guidance*), který obsahuje instrukce pro subjekty setkávající se s domácím násilím, jak postupovat a čím se řídit. Pokyn obsahuje i samostatnou podkapitolu zaměřenou na řešení pachatelova jednání včetně popisu možností absolvovat intervenční programy (Home Office, 2022 b). Zákon také například formalizoval institut **Komisaře pro domácí násilí** (*Domestic Abuse Commissioner*)⁷⁵. Komisaře jmenuje ministr vnitra a úkolem jeho úřadu je podporovat dobrou praxi v prevenci domácího násilí, řešení trestné činnosti zahrnující domácí násilí, identifikaci původců a podpory obětí. Toho má

74 <https://www.ertzaintza.euskadi.eus/lfr/en/web/ertzaintza/violencia-de-genero>

75 <https://domesticabusecommissioner.uk/>

být dosaženo především prostřednictvím monitoringu poskytovaných služeb, podpory výzkumu a vzdělávání, spolupráce relevantních subjektů a formulací doporučení. I když má i poměrně široké vlastní kompetence, je komisař zároveň poradním orgánem ministra vnitra pro problematiku domácího násilí. Komisař předkládá zprávy i parlamentu, kde může formulovat závazná doporučení pro relevantní subjekty. Veřejné instituce jako policie a státní zastupitelství mají povinnost s komisařem spolupracovat⁷⁶. V rámci tohoto úřadu funguje i speciální skupina zaměřená na pachatele (*Domestic Abuse Commissioner's Strategic Reference Group on Perpetrators*).

Zákonem byly posíleny i pravomoci policie, včetně možnosti vydávání novelizovaných⁷⁷ **ochranných upozornění proti domácímu násilí** (*Domestic abuse protection notices*), které mají obětem poskytnout okamžitou ochranu před pachateli. Upozorněním, které může policista vydat v případě důvodného podezření z násilí, lze pachateli zakázat kontakt a přiblížení se k ohrožené osobě nebo ho vykázat ze společného obydlí. Do 48 hodin od vydání upozornění musí soud rozhodnout o navazujícím **ochranném příkazu proti domácímu násilí** (*Domestic Abuse Protection Orders*)⁷⁸. I bez zásahu policie může o vydání příkazu požádat oběť nebo jiná osoba, případně ho mohou vydat soudy (trestní, civilní nebo rodinné) z vlastní iniciativy. Příkazem lze pachateli uložit zákazy (například zákaz přiblížení k oběti nebo zákaz pobytu na určeném místě), ale i plnění vymezených povinností včetně povinnosti absolvovat program zaměřený na změnu vzorců chování. Obsah příkazu lze v průběhu času podle pachatelovy situace měnit. Ke sledování plnění příkazu lze využít elektronický monitoring. Za porušení příkazu hrozí trest odnětí svobody do 5 let nebo pokuta⁷⁹.

Ke sjednocení policejní praxe zákon dále ukládá ministrovi vnitra vydat jednotnou metodiku upravující **informování ohrožených osob o potenciálním riziku domácího násilí** (*The Domestic Violence Disclosure Scheme; DVDS*)⁸⁰, které se využívá už od roku 2014. Princip tohoto institutu spočívá v tom, že pokud má někdo obavy z násilí, může požádat policii o sdělení informace, jestli se partner nebo bývalý partner v minulosti dopustil nějakého násilného jednání. Jestli policie vyhodnotí, že existuje riziko násilí, sdělí informaci o násilné minulosti v policejních záznamech ohrožené osobě. V případě zvýšeného rizika může policie ohroženou osobu informovat i bez žádosti.

Ze specifických institutů zaměřených na ochranu obětí domácího násilí, které jsou založeny rovněž na efektivní výměně informací mezi relevantními subjekty v dané loka-

76 <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/domestic-abuse-commissioner-factsheet>

77 Tímto institutem se nahrazují doposud aplikovaná (*Domestic Violence Protection Notices; DVPNs*).

78 Tímto institutem se nahrazují doposud aplikovaná (*Domestic Violence Protection Orders; DVPOs*).

79 <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/domestic-abuse-protection-notices-orders-factsheet>

80 <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/domestic-violence-disclosure-scheme-factsheet>

litě, lze zmínit ještě například tzv. **Multiinstitucionální konference pro hodnocení rizik** (*Multi-Agency Risk Assessment Conferences; MARAC*)⁸¹ a **nezávislé poradce v oblasti domácího násilí** (*Independent Domestic Violence Advisors, IDVAs*)⁸².

Co se týče trestněprávního postihu domácího násilí, **Zákon o závažné trestné činnosti z roku 2015** (*Serious Crime Act 2015*) obsahuje samostatnou část věnovanou této problematice, kde je upraven trestný čin kontroly nebo donucovacího chování v blízkých a rodinných vztazích (*Controlling or coercive behaviour in an intimate or family relationship*; čl. 76). V případě odsouzení na základě obžaloby pachatelé hrozí trest odnětí svobody až na pět let nebo pokuta. I pro postup vyšetřování tohoto trestného činu existuje podrobný revidovaný pokyn ministra vnitra (*Controlling or Coercive Behaviour. Statutory Guidance Framework*) (Home Office, 2022a) Projevy domácího násilí jsou ale postihovány i na základě skutkových podstat dalších obecnějších trestných činů.

V rámci systému trestní justice je rovněž věnována pozornost vzdělávání a specializovanému přístupu k případům domácího násilí. **Státní zastupitelství** (*The Crown Prosecution Service*) například vydalo metodiku pro státní zástupce (*Domestic Abuse Guidance*)⁸³ a na úrovni magistrátních soudů fungují tzv. **Specializované soudy pro domácí násilí** (*Specialist Domestic Abuse Courts; SDACs*). Nejde o speciální typ soudů, ale spíše o aplikaci specializovaného přístupu, kdy se případem s prvky domácího násilí zabývají státní zástupci a soudci vyškoleni v této problematice, a je zajištěna podpora obětem a prioritní řešení případu.

Jak již bylo uvedeno, v Británii je kladen důraz na včasné vyhodnocování rizik (*risk assessment*). Důležitou roli v tomto směru plní **platforma MAPPa** (*Multi-Agency Public Protection Arrangements*)⁸⁴, která funguje na základě čl. 325 až 327 B Zákona o trestním soudnictví z roku 2003 (*The Criminal Justice Act 2003*). Hlavním cílem je ochrana společnosti před rizikovými pachatelé prostřednictvím vzájemné spolupráce a výměny informací. Úkolem MAPPa je mimo jiné shromažďovat a uchovávat informace o registrovaných pachatelích domácího násilí. Ty potom sdílí se všemi relevantními subjekty, zapojenými do systému práce s pachatelé domácího násilí. U každého pachatele se vyhodnocuje jeho riziko recidivy a lze tato data využívat jako podklad při rozhodování o vhodnosti intervence. V každém okrsku v rámci MAPPa funguje tzv. odpovědný orgán (složený ze zástupců police, probační a vězeňské služby), který je zodpovědný za průběžné vyhodnocování rizika u registrovaných sexuálních a násilných osob a následné vydávání doporučení pro další postup. Postup aplikovaný v rámci MAPPa pro zařazení pachatelů do databáze je

81 Jde o pravidelné schůzky zástupců relevantních subjektů (místní policie, zdravotnictví, ochrana dětí, probační služba, sociální služby, služby pro oběti, neziskový sektor atd.), na nichž se sdílí informace o rizikových případech domácího násilí. Účelem je ochrana ohrožených osob a vypracování koordinovaného bezpečnostního plánu.

82 Nezávislí poradci pro domácí násilí jsou speciálně vyškolení akreditovaní pracovníci, kteří poskytují podporu především obětem zvláště závažných druhů domácího násilí. Mezi poskytované služby patří vyhodnocení bezprostředních rizik, sestavování bezpečnostních plánů pro oběti, či právní a psychosociální podpora. Nezávislí poradci začínají pracovat s ohroženými klienty především v době krize a poskytují jim spíše krátkodobou až střednědobou podporu. <https://saferfutures.org.uk/our-programmes/idva/>

83 <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/domestic-abuse>

84 <https://mappa.justice.gov.uk/connect.ti/MAPPA/groupHome>

následující. V první fázi se pachatel identifikuje jako subjekt splňující kritéria domácího nebo sexuálního násilníka (na základě odsouzení a uložení trestu či napomenutí). Jakmile je pachatel identifikován v rámci systému *MAPPA*, vyhodnocuje se dále riziko, které představuje jeho pobyt na svobodě. Může to být riziko opětovného odsouzení, riziko opětovného spáchání trestného činu nebo riziko způsobení vážné újmy. K tomuto účelu je k dispozici řada hodnotících nástrojů. Pachatelé jsou na základě míry rizika, které představují, zařazeni do jedné ze tří kategorií, které rozhodují o nutnosti zapojení spolupracujících subjektů. Většina pachatelů je zařazena do prvního stupně, který představuje běžné zacházení. První stupeň zahrnuje výměnu informací mezi subjekty, ale nevyžaduje schůzi multidisciplinárního týmu. V druhém stupni je již multidisciplinární schůze nad případem vyžadována. Multidisciplinární tým je tvořen Odpovědným orgánem a koordinátorem *MAPPA*. Pokud je pachatel zařazen do třetího stupně, je již nutná asistence seniorních zástupců relevantních subjektů. Po posouzení je připraven pro každého pachatele podrobný plán řízení těchto rizik. V tomto plánu jsou stanovena opatření, která je třeba přijmout pro minimalizaci rizika. Mezi tato opatření patří například: zajištění vhodného ubytování, uložení zákazu kontaktu se stanovenou osobou nebo pobytu na určených místech, dohled probačního úředníka a/nebo policie. A v neposlední řadě i zajištění, aby se pachatel účastnil určených akreditovaných programů a dalších intervencí zaměřených na snížení další trestné činnosti. Z porušení stanovených podmínek a povinností se pak vyvozují patřičné důsledky, pro podmíněně propuštěné pachatele to například může znamenat návrat zpět do vězení.

Ve Velké Británii mají **programy pro pachatele domácího násilí** (označovány jako *Domestic Violence/Abuse Perpetrator Programmes; DVPPs/ DAPPs*) poměrně dlouhou tradici, která sahá až do 80. let minulého století a kontinuálně se rozvíje dál. Důraz je kladen i na zkoumání efektivity těchto programů. Realizované evaluační studie⁸⁵ hodnotí výsledky těchto intervencí jako slibné, proto jsou považovány za součást boje proti domácímu násilí (HM Government, 2021). Do budoucna je ale potřeba vyhodnocování efektu a evaluace stále zlepšovat.

I když existují i dobrovolné programy, dominantní jsou programy nařízené. Hojně jsou využívány soudně nařízené programy pro pachatele domácího násilí. Kromě výše zmíněného příkazu dle *Serious Crime Act 2015*, lze absolvování programu nařídit v rámci trestního řízení jako jednu z podmínek alternativního trestu (*Community Order*), podmíněně odloženého trestu (*Suspended Sentence Order*), podmíněného propuštění z výkonu trestu (*Licences*)⁸⁶, ale i v rámci opatrovnických věcí jako součást nařízených tzv. kontaktních aktivit (*Contact Activities*)⁸⁷, které se ukládají v zájmu zlepšení kontaktu s dítětem. Programy jsou tedy realizovány jako součást různých podmínek uložených sankcí, ale i ve vězení.

Významnou roli v práci s pachateli domácího násilí má **vězeňská a probační služba** (*Her Majesty's Prison and Probation Service; HMPPS*)⁸⁸, která se sjednocení a ukotvení praxe

85 Viz například <https://projectmirabal.co.uk/>; <https://www.gov.uk/government/publications/outcome-evaluation-of-idap-and-cdvp>; <http://driveproject.org.uk/about/research-evaluation/>

86 Viz *Criminal Justice Act 2003* a *Sentencing Act 2020*.

87 Viz čl. 11 A a další *Children Act 1989*.

88 <https://www.gov.uk/government/organisations/her-majestys-prison-and-probation-service/about>

(své a spolupracujících institucí) vydala i rámcová opatření pro práci s domácím násilím (*Domestic Abuse Policy Framework*). Opatření jsou zaměřena především na popis postupu práce s pachateli domácího násilí ve vězení i v komunitě. Dokument mimo jiné apeluje i na zařazování všech vhodných kandidátů do akreditovaných programů pro pachatele domácího násilí (Her Majesty's Prison and Probation Service, 2022). HMPPS zabezpečuje programy pro pachatele odsouzené za domácí násilí⁸⁹ v rámci tzv. programů a intervencí pro pachatele (*Offending behaviour programmes and interventions*)⁹⁰. Programy procházejí akreditací u odborného panelu (*The Correctional Services Advice & Accreditation Panel; CSAAP*)⁹¹. Programy jsou navrženy a voleny tak, aby v co nejvyšší míře zohledňovaly individuální rizika a potřeby pachatelů (*risk, needs and responsivity principles*). Evaluaci akreditovaných programů zajišťuje Ministerstvo spravedlnosti. V současnosti má HMPPS v nabídce tři akreditované programy určené pro pachatele domácího násilí. Program ***Building Better Relationships***⁹² je určený pro muže odsouzené za partnerské násilí. Program je realizovaný buď přímo ve vězení, nebo v rámci povinností, které jsou součástí alternativního trestu (*Community Order*) nebo podmíněně odloženého trestu (*Suspended Sentence Order*) spolu s probačním dohledem. Cílem programu je podpořit dlouhodobou změnu postojů a chování. Program je vhodný pro osoby se středním až vysokým stupněm rizika recidivy. Účastníci musí splňovat stoprocentní docházku a její nedodržování je považováno za porušení stanovené povinnosti. Další je program ***Kaizen*** určený pro vysoce rizikové pachatele ve věznicích. Akreditován je i program pro pachatele se specifickými potřebami. Vězeňský program ***Becoming New Me Plus*** je určený pro pachatele s poruchami učení odsouzenými za sexuální, domácí nebo jiné násilí s vysokým rizikem recidivy.

Kromě terapeutických programů jsou považovány za důležité i krátkodobé včasné intervence pro původce násilí. Dobré výsledky byly zaznamenány například u pilotního osvětového projektu (***Cautioning and Relationship Abuse; CARA***) financovaného Ministerstvem vnitra (Christie et al., 2022). Intervence je zaměřena na prvopachatele a skládá se ze dvou seminářů, které musí absolvovat jako základní podmínku v rámci policejního varování (*Caution*).

Dále je třeba zmínit nestátní neziskovou organizaci ***Respect***⁹³, která zajišťuje jednak akreditace programů pro práci s původci, ale také kontrolu plnění standardů, které byly pro tento účel vytvořeny (Respect, 2022). V neposlední řadě poskytuje *Respect* vzdělávání odborníkům pracujícím s pachateli domácího násilí. Jedná se tedy o zastřešující instituci, jejímž cílem je standardizace a koordinace kvality programů pro původce domácího násilí ve Velké Británii.

Prioritou intervencí pro pachatele musí být dle standardů bezpečí ohrožených osob. Poskytovatelé programů pro původce musí spolupracovat s poskytovateli služeb pro oběti.

89 <https://www.gov.uk/guidance/intimate-partner-violence-domestic-abuse-programmes>

90 <https://www.gov.uk/guidance/offending-behaviour-programmes-and-interventions>

91 Členové panelu jsou nezávislí odborníci z praxe i akademické sféry, kteří hodnotí programy podle stanovených kritérií zejména z pohledu jejich efektivity.

92 Tento program nahradil v minulosti realizovaný Integrovaný program k domácímu násilí (*Integrated Domestic Abuse Programme; IDAP*).

93 <https://www.respect.uk.net/>

Mimo zajištění bezpečí oběti je důraz kladen na systematický přístup k zacházení s původci domácího násilí. Organizace žádající o akreditaci musí spolupracovat i s dalšími relevantními organizacemi a subjekty. Dále musí zajistit, že s původci budou pracovat pouze vyškolení odborníci a že poskytované programy budou odpovídat individuálním rizikům, potřebám a schopnostem klientů. Akreditované programy musí zabezpečit i sběr dat za účelem evaluace efektivity poskytovaných intervencí. V současnosti je u *Respect* akreditovaných víc než 30 poskytovatelů intervencí pro původce domácího násilí, u kterých je prováděn pravidelný audit zaměřený na dodržování standardů⁹⁴.

Jedním z programů akreditovaných *Respectem* je i program pro pachatele londýnského **Intervenčního projektu v oblasti domácího násilí** (*Domestic Violence Intervention Project, DVIP*)⁹⁵, který pracuje s rodinou jako se systémem. Pro původce je určen 26týdenní program. Do programu původci vstupují dobrovolně, případně jsou do něj odkázáni soudem v rámci řešení rodinné právních věcí přes Poradní a podpůrnou službu soudu pro děti a rodinu (*Children and Family Court Advisory and Support Service; Cafcass*). Pokud je vzájemně domluvena spolupráce, je oslovena také bývalá či současná partnerka s nabídkou podpůrných služeb. Cílem programu je zvýšit u klientů respekt k ženám, eliminovat manipulativní a násilné chování a vypěstovat pozitivní partnerské a rodičovské dovednosti. Program byl díky svým pozitivním výsledkům vyhodnocen v souvislosti s článkem 16 Istanbulské úmluvy jako jeden z příkladů dobré praxe pro další signatářské země (Hester & Lilley, 2014).

Kromě koordinačních, výzkumných a advokačních aktivit *Respect* realizuje i vlastní intervence pro původce. ***Make a Change***⁹⁶ je včasná intervence pro osoby, které mají problémy se svým chováním v blízkých vztazích. *Make a Change* pracuje přímo s lidmi, kteří mají tendence k násilnému chování, na druhé straně je snaha, aby lidé v jejich okolí (rodina, přátelé, místní komunita i odborníci) začali sami sebe vnímat jako součást řešení tohoto problému. Intervence by měla mít především preventivní dopad v tom, že s osobou, která pociťuje problém, se začne pracovat ještě dříve, než její jednání způsobí závažnější následky. Obdobný charakter má i včasná intervence ***CLEAR***⁹⁷, která byla vyvinuta jako doplněk projektu ***Change that Lasts***. Jde o bezplatný krátký osvětový kurz pro muže, kteří jsou znepokojeni svým chováním vůči ženám. Paralelně a samostatně je poskytována podpora i ohroženým osobám. *Respect* dále provozuje i bezplatnou linku důvěry (***Respect Phonenumber***)⁹⁸ pro původce násilí a jejich blízké, kteří hledají pomoc.

V neposlední řadě je potřeba v souvislosti s aktivitami *Respectu* zmínit projekt ***Drive***⁹⁹, který vznikl v roce 2015 jako partnerská iniciativa tří organizací: *Respect*, *SafeLives*¹⁰⁰

94 <https://www.respect.uk.net/pages/109-respect-accredited-members>

95 <https://dvip.org/>

96 <https://www.makeachange.uk.net/>

97 <https://www.respect.uk.net/pages/59-change-that-lasts>

98 <https://respectphonenumber.org.uk/>

99 <http://driveproject.org.uk/>

100 <https://safelives.org.uk/>

a *Social Finance*¹⁰¹. Původně bylo toto společenství založeno za účelem realizace tříletého pilotního projektu zaměřeného na práci s nebezpečnými pachateli domácího násilí. Tato intervence zaměřená na rizikové pachatele je založena na celosystémovém přístupu. Důraz je kladen na intenzivní case management a koordinaci aktivit jednotlivých aktérů. V rámci programu se úzce spolupracuje se službami pro oběti, policií, probační službou, a službami zaměřenými na děti, bydlení, užívání návykových látek či duševní zdraví. Evaluace intervence prokázala její pozitivní výsledky (Hester et al., 2019). V současnosti iniciativa *Drive*, mimo rozšiřování implementace programu pro rizikové pachatele, vyvíjí zejména advokační aktivity za účelem zvýšení dostupnosti intervencí pro původce s různými potřebami. I přes působení v různých pracovních skupinách, jako je například výše zmíněná poradní skupina Komisaře pro domácí násilí nebo Parlamentní skupina pro pachatele domácího násilí (*All-Party Parliamentary Group on Perpetrators of Domestic Abuse; APPG*), se společenství snaží o zavedení udržitelného a efektivního národního systému práce s původci domácího násilí.

Význam jednotného efektivního přístupu vůči původcům domácího násilí, který zvýší ochranu ohrožených osob, akcentuje i vláda v aktuálním akčním plánu, kde se mimo jiné zavázala ke spolupráci na vytvoření souboru zastřešujících národních standardů a zásad pro intervence vůči pachatelům domácího násilí (HM Government, 2022).

Shrnutí

Z přehledu vybraných zahraničních přístupů vyplývá, že v evropských zemích má práce s původci svoje pevné místo a je chápána jako integrální součást řešení problému domácího násilí. I když se vybrané země ve svých opatřeních mírně odlišují, jejich základní východiska a aplikované principy jsou si velmi podobné. Všechny země dbají na jasné legislativní a strategické ukotvení této problematiky. Prioritou je všude ochrana a bezpečí ohrožených osob. Domácí násilí není tolerováno a ve všech zemích je možné ho stíhat jako trestný čin. Ve vybraných zemích na druhé straně nahlíží na toto násilí jako na celospolečenský problém, který by se měl řešit komplexně. Ve všech státech lze najít nějakou formu krátkodobého omezení práv pachatele ve formě zákazů pobytu nebo kontaktu. Tato „režimová opatření“ ale nejsou považována za dostačující a pro efektivnější řešení problému je nutné s původci cíleně pracovat. Velká péče je věnována efektivní implementaci a aplikaci intervencí zaměřených na původce násilí, tyto nejsou realizovány samostatně, ale jako součást systémové reakce na domácí násilí. V jednotlivých zemích je kladen důraz hlavně na vzájemnou spolupráci a koordinaci všech subjektů, které do řešení této problematiky vstupují. Většina zemí vyžaduje, aby poskytovatelé intervencí pro pachatele spolupracovali s poskytovateli služeb pro oběti. Důležitá je i komunikace a vzájemná zpětná vazba se státními orgány a institucemi. Státy dbají na neustálé vzdělávání a specializace všech, kteří v této oblasti pracují. Ve všech zemích přitom funguje i nějaká zastřešující instituce (nebo mechanismus), která tuto vzájemnou komunikaci a spolupráci ulehčuje a „dohlíží“ na kvalitu poskytovaných intervencí. Co se týče samotných terapeutických programů, jako nejdůležitější se ukazuje jejich dobrá dostupnost (časová i místní) a dostatek informací o smyslu a výhodách této práce. Zároveň by měla být k dispozici co nejpestřejší nabídka programů pro různé potřeby heterogenní skupiny původců. Monitoring, sběr dat, výzkum

101 <https://www.socialfinance.org.uk/>

a evaluace přitom patří mezi další z priorit, které státy v práci s původci razí. Při dlouhodobé terapeutické práci mají významný pozitivní a preventivní efekt i včasné intervence, které jsou více či méně formalizované a v jednotlivých zemích také dostupné.

Na závěr lze shrnout, že všechny státy lze v přístupech k řešení problematiky domácího násilí považovat za příklady dobré praxe hodné následování a inspirace. Z prezentovaných zemí je pro nás v tomto směru asi nejzajímavější Rakousko, kterým se náš systém boje proti domácímu násilí již v mnohém inspiroval. Práce s pachatelem, která je v Rakousku neoddělitelnou součástí řešení této problematiky, ale do našeho systému zatím přenesena nebyla. Dále náš přehled rovněž dokazuje, že alfou a omegou každého funkčního systému je vůle ke změně ze strany politické reprezentace a adekvátní finanční podpora efektivních nástrojů a opatření.

III.

Zacházení s pachateli domácího násilí v ČR – Strategie

V této části bychom rádi představili základní nastavení pro strategické plánování a systémové nastavení zacházení s pachateli domácího násilí (dále též PDN) v České republice. Cílem je poskytnutí základních informací o vývoji strategického plánování v ČR, o stěžejních strategických dokumentech a představení hlavních aktérů, kteří se v rámci státního systému touto problematikou zabývají, navrhuji konkrétní změny a připravují návrhy, jak pro politická jednání, tak pro jednání na úrovni exekutivní, tedy na úrovni jednotlivých ministerstev.

III.1 Institucionální rámec

Problematika domácího násilí nebyla v České republice dlouho koncepčně řešena. Ke změně došlo až po přelomu tisíciletí. V ČR se ovšem téma domácího násilí začalo akcentovat jako společenský problém již na počátku 90. let, k čemuž významně přispěla činnost nevládních organizací zaměřených na pomoc obětem (Martinková & Macháčková, 2001). Postupně se domácí genderově podmíněné násilí stalo oblastí řešenou v rámci prosazování rovnosti žen a mužů. Politika rovnosti žen a mužů se začala v ČR tvořit rovněž v 90. letech 20. století, kdy se ČR přihlásila k závěrům čtvrté světové konference OSN o ženách, tzv. Pekingské deklarace a akční platformy. V roce 1998 bylo v rámci Ministerstva práce a sociálních věcí zřízeno oddělení rovnosti mužů a žen, které vykonávalo koncepční a koordinační roli. Ve stejném roce byl přijat vládní program Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen. Od roku 1998 se otázkou rovnosti mužů a žen zabývá také Rada vlády pro lidská práva, a to Sekce pro rovné příležitosti mužů a žen.

V roce 2001 byl zřízen samostatný poradní orgán vlády pro otázky rovného postavení žen a mužů, kterým je **Rada vlády pro rovnost žen a mužů** (dále „Rada“).¹⁰² Rada má celkem 42 členů, zástupců veřejné správy, odborné veřejnosti a nestátního sektoru. Předsedou Rady je člen vlády, do jehož působnosti patří rovnost žen a mužů. Funkční období členů Rady je čtyřleté a v podstatě se kryje s funkčním obdobím vlády (Úřad vlády ČR, 2022). Rada a její sekretariát spadají organizačně do působnosti Úřadu vlády ČR. Mezi úkoly Rady patří např. sledování plnění mezinárodních závazků v oblasti rovnosti žen a mužů, identifikace aktuálních problémů, projednávání základních koncepčních postupů při prosazování rovnosti žen a mužů a předkládání doporučení vládě atd.¹⁰³ Rada nedisponuje výkonnými ani kontrolními pravomocemi.

Pro potřeby řešení dílčích otázek Rada zřizuje výbory. Problematikou domácího násilí se zabývá **Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách**¹⁰⁴ (dále „Výbor“) zřízený a fungující od 1. ledna 2008. Výbor předkládá Radě návrhy opatření v oblasti prevence domácího násilí a násilí na ženách a vytváření národní strategie pro danou oblast, na národní úrovni koordinuje postupy v oblasti prevence domácího násilí a násilí na ženách, vyhodnocuje data o různých formách domácího násilí a násilí na ženách, a navrhuje opat-

¹⁰² Zřízena usnesením vlády ČR č. 1033 ze dne 10. října 2001.

¹⁰³ https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/prevence_domaciho_nasili/vybor-pro-prevenci-domaciho-nasili-a-nasili-na-zenach-121940/

¹⁰⁴ http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/prevence_domaciho_nasili/vybor-pro-prevenci-domaciho-nasili-a-nasili-na-zenach-121940/

ření. V neposlední řadě vytváří a vyhodnocuje akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí a každoročně schvaluje souhrnnou zprávu o jeho plnění, ke které zaujímá stanovisko a v jednotlivých aktivitách formuluje doporučení.¹⁰⁵

Na národní úrovni je koordinátorem agendy rovnosti žen a mužů, zahrnující také problematiku domácího a genderově podmíněného násilí, **Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR** (dále „Odbor“), který tvoří dvě oddělení – Oddělení sekretariátu Rady vlády pro rovnost žen a mužů a Oddělení průřezových agend (Úřad vlády ČR, 2020). Odbor zejména tvoří a vyhodnocuje celostátní koncepce, strategie, priority a postupy, ve spolupráci se členy Rady připravuje podněty pro vládu, připomínkuje na úrovni vlády materiály nelegislativní i legislativní povahy z hlediska prosazování rovnosti žen a mužů, koordinuje přístup orgánů veřejné správy k řešení otázek v oblasti rovnosti žen a mužů a prosazování tzv. gender mainstreamingu, monitoruje a vyhodnocuje situaci v oblasti rovnosti žen a mužů na národní úrovni (Úřad vlády ČR, 2020). Náplň činnosti Odboru rovnosti žen a mužů je **poměrně rozsáhlá**, pro její realizaci však oddělení nedisponuje dostatečnými pravomocemi, personálními a finančními zdroji (Úřad vlády ČR, 2014).

V rámci aktivit spojených s prevencí domácího a genderově podmíněného násilí byla rovněž zřízena **pracovní skupina pro práci s násilnou osobou**, která ovšem nemá oficiální místo v systému strategického plánování, není uvedena v žádném dostupném oficiálním dokumentu (pramenu). V rámci této skupiny ovšem byly vytvořeny tzv. Minimální standardy (viz dále) a jsou formulovány základní koncepční přístupy k systémovému řešení práce s pachateli či původci násilí v ČR.

III.2 Strategický rámec

Strategie rovnosti žen a mužů na roky 2021–2030

Aktuální strategický rámec řešení problematiky domácího a genderově podmíněného násilí představuje Strategie rovnosti žen a mužů na roky 2021–2030¹⁰⁶ (dále jen „Strategie 2021–2030“) (Úřad vlády ČR, 2021). Strategie je v pořadí druhým vládním dokumentem pro uplatňování politiky rovnosti žen a mužů v ČR, který formuluje rámec pro opatření státní správy v dané oblasti.

Strategie vymezuje celkem 8 tematických kapitol.¹⁰⁷ Problematika domácího a genderově podmíněného násilí je zahrnuta v rámci kapitoly Bezpečí. Formulovány jsou celkem tři strategické cíle:

- **Podpora a zefektivnění prevence genderově podmíněného a domácího násilí**

V oblasti prevence se navržená opatření zaměřují na snížení míry tolerance genderově podmíněného a domácího násilí. K tomuto cíli by mělo přispět snižování míry výskytu škodlivých stereotypních představ a mýtů, které podporují výskyt těchto forem násilí a zvyšování informovanosti o různých formách násilí a jejich důsledcích.

105 Na základě usnesení Vlády ČR č. 318 ze dne 6. května 2019.

106 Schválená vládou 8. 3. 2021.

107 (1) Práce a péče, (2) Rozhodování, (3) Bezpečí, (4) Zdraví, (5) Poznání, (6) Společnost, (7) Vnější vztahy, a (8) InSTITUTE.

- **Zlepšení přístupu obětí genderově podmíněného a domácího násilí k systému pomoci**

Oběti domácího a sexuálního násilí a jejich děti se potýkají s velmi omezenou dostupností specializovaných služeb, které přitom hrají zásadní roli pro zajištění jejich bezpečí. Opatření se zaměřují na podporu dostupnosti všech služeb pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí.

- **Systémové zabezpečení řešení genderově podmíněného a domácího násilí**

Tento cíl reaguje mimo jiné na potřebu zvyšování kompetencí relevantních profesí, které přicházejí nejčastěji do styku s oběťmi genderově podmíněného a domácího násilí, a to prostřednictvím systematického vzdělávání, metodické podpory a zkvalitňování multioborové spolupráce. Identifikována byla také potřeba posílit systém koordinace problematiky genderově podmíněného násilí, především skrze zajištění činnosti Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, tematických setkání Rady vlády pro rovnost žen a mužů k této problematice a určení koordinačních pracovníků a pracovnic této problematiky na ministerstvech a krajských úřadech.

Opatření v této oblasti zahrnují např. vytvoření jednotného systému sběru dat, zajištění pravidelného a systematického sběru dat ve zdravotnictví a v oblasti sociálních služeb, **podporu dostupnosti programů pro násilné osoby s důrazem na bezpečí obětí a vytvoření koncepce týkající se těchto programů.**

Formulace, implementace a koordinace komplexního systému opatření ve střednědobém horizontu je účelem akčního plánu, jakožto samostatného strategického dokumentu vlády v oblasti prevence domácího a genderově podmíněného násilí.

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na roky 2019–2022

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na roky 2019–2022 (dále „Akční plán 2019–2022“) obsahově vycházel z předchozí strategie, tj. Vládní strategie pro rovnost žen a mužů na léta 2014–2020 (Úřad vlády ČR, 2019)¹⁰⁸. Tvorba navazující strategie pro rovnost žen a mužů zahrnující oblast domácího a genderově podmíněného násilí, která pokrývá období 2021–2030, a na kterou by daný akční plán měl logicky navazovat, totiž následovala až po jeho vytvoření. Akční plán 2019–2022 se zaměřoval především na partnerské, mezigenerační a sexuální násilí.

Obsahoval 26 opatření/aktivit s cílem důslednější prevence a dostupnější pomoci obětem. Práce s původci domácího násilí byla zahrnuta v jedné oblasti, kterou byla prevence domácího a genderově podmíněného násilí. Ta zahrnovala celkem 5 priorit, včetně zajištění dostupnosti programů pro práci s původci a původkyněmi domácího a genderově podmíněného násilí. Očekávaným dopadem této priority byla dostupnost terapeutického programu pro původce/původkyně domácího a genderově podmíněného násilí, kteří se rozhodnou své násilné chování řešit (případně je jim nařízeno ze strany soudu či přestupkové komise), a to v každém kraji ČR. K naplnění dané priority sloužila dvě opatření:

108 Schválen vládou 6. 5. 2019.

- opatření č. 05: Zajistit finanční podporu a dostupnost programů pro práci s původci a původkyněmi domácího a genderově podmíněného násilí prostřednictvím Norských fondů, a
- opatření č. 06: Zajistit podporu a dostupnost programů pro práci s původci a původkyněmi domácího a genderově podmíněného násilí prostřednictvím národních dotačních titulů a programů.

Na realizaci výše uvedených opatření se podílelo Ministerstvo financí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a úřad vlády.

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na roky 2023–2026

Aktuálně platným implementačním dokumentem je Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na roky 2023–2026 (dále „Akční plán 2023–2026“) (Úřad vlády ČR, 2023). Obsahuje celkem 25 opatření/aktivit rozdělených do tří strategických oblastí: (1) prevence domácího a genderově podmíněného násilí, (2) ochrana a podpora obětí domácího a genderově podmíněného násilí, a (3) systémové zabezpečení řešení domácího a genderově podmíněného násilí a zajištění přístupu ke spravedlnosti pro všechny oběti těchto forem násilí. Stejně jako v případě předchozích akčních plánů, každá oblast má definované priority, očekávané dopady, opatření, plánované výstupy a indikátory.

Práci s původci domácího násilí zahrnuje oblast Systémové zabezpečení řešení domácího a genderově podmíněného násilí a zajištění přístupu ke spravedlnosti pro všechny oběti těchto forem násilí, která má 12 priorit. Na práci s původci domácího násilí cílí jedna priorita v podobě: zajištění dostupnosti terapeutických intervencí pro práci s osobami dopouštějícími se domácího a genderově podmíněného násilí. Očekávaným dopadem této priority je stejně jako v předchozím období krajská dostupnost terapeutického programu pro původce/původkyně domácího a genderově podmíněného násilí, kteří se rozhodnou své násilné chování řešit (případně je jim nařízeno ze strany soudu či přestupkové komise). K naplnění výše uvedené priority slouží jedno souhrnné opatření, a to: **Vytvořit koncepti práce** s osobami dopouštějícími se domácího a genderově podmíněného násilí a podporovat dostupnost terapeutických programů pro práci s touto cílovou skupinou prostřednictvím národních dotačních titulů a programů (opatření č. 15). Na jeho realizaci se bude podílet Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřad vlády ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti. Toto opatření, přestože je poměrně stručné, vůbec prvně v historii řešení problematiky práce s původci domácího a genderově podmíněného násilí vymezuje cíl v podobě samostatného koncepčního dokumentu, a to v návaznosti na cíle vytyčené ve Strategii (viz výše).

III.3 Hodnocení aktivit v oblasti prevence domácího a genderově podmíněného násilí

Aktivity akčního plánu jsou vyhodnocovány každoročně, souhrnné hodnocení celého čtyřletého období, které akční plán pokrývá, však není prováděno. Akční plán 2019–2022 obsahuje v porovnání s předchozími dvěma akčními plány nejméně aktivit zaměřených explicitně na původce domácího násilí. Jedná se o 2 aktivity z celkem 24 (8 %), a to zajistit finanční podporu a dostupnost programů pro původce násilí prostřednictvím 1) národních

zdrojů a 2) Norských fondů. Obě aktivity byly v hodnocení za rok 2022 označeny jako „plněné“. Přehled počtu aktivit zaměřených na původce domácího násilí v jednotlivých akčních plánech a jejich hodnocení uvádí Tabulka 1.

Tabulka 1: Počet aktivit zaměřených na původce domácího násilí v jednotlivých akčních plánech prevence domácího a genderově podmíněného násilí a jejich hodnocení

Akční plán	Počet aktivit celkem	Počet aktivit zaměřených na PDN	Vyhodnocení aktivit zaměřených na PDN
Akční plán 2011–2014	32	6	1 plněna, 4 částečně plněny, 1 nesplněna
Akční plán 2015–2018	70	10	3 plněny, 4 částečně plněny, 2 nesplněny, 1 nehodnocena
Akční plán 2019–2022	24	2	2 plněny

Ministerstvo financí ve spolupráci s Úřadem vlády ČR vyhlásilo v říjnu 2021 otevřenou výzvu k předkládání žádostí o grant na podporu práce s násilnými osobami v případech domácího a genderově podmíněného násilí, a to v rámci programu Lidská práva, začleňování Romů a domácí a genderově podmíněné násilí podpořeného z Norských fondů 2014–2021. Původní alokace výzvy ve výši 18 550 tis. Kč nebyla plně využita z důvodu nesplnění kritérií pro udělení grantu a odstoupení od žádosti o grant v případě některých žadatelů. Podpořeny byly 3 projekty v celkové výši 12 790 158 Kč, a to Zvládnání vzteku – práce s původci násilí ve vztazích (Liga otevřených mužů, z.s.), Tvá volba – Jihočeský kraj (Tvá volba, z.ú.) a Vztek neřídí mé jednání (SPONDEA, z.ú).¹⁰⁹

Pravidelná finanční podpora programů zaměřených na práci s násilnou osobou probíhá každoročně na základě různorodých dotačních titulů jednotlivých resortů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytlo v roce 2022 v rámci dotačního titulu Rodina dotaci organizacím zaměřujícím se přímo na domácí násilí ve výši 4 697 278 Kč. Minimální standardy pro práci s původci a původkyněmi násilí v ČR (viz podrobně kapitola III.4), jakožto koncepční dokument schválený Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách a Radou vlády pro rovnost žen a mužů, jsou podle MPSV reflektovány v Metodice dotačního titulu a hodnotitelé projektů byli o standardech poučeni.

Ministerstvo vnitra, které má jako jediný dotační program (titul) speciálně zaměřený na práci s násilnou osobou, v roce 2020 podpořilo 9 projektů ve výši 2 070 tis. Kč. Dodržování Minimálních standardů je podle MV jednou z podmínek poskytnutí dotace v rámci programu Prevence sociálně patologických jevů se zaměřením na prevenci a eliminaci domácího násilí prostřednictvím práce s násilnými osobami a osobami nezládanými agresí ve vztazích. Projektová část žádosti musí obsahovat popis, kterými aktivitami a jak jsou tyto standardy dodržovány, a komise toto posuzuje jakožto jedno z hodnotících kritérií.

¹⁰⁹ <https://www.eeagrants.cz/cs/programy/lidska-prava/aktuality/2022/konecne-vysledky--podpora-prace-s-nasiln-3949>

Ministerstvo spravedlnosti podpořilo v dotačním titulu Rozvoj probačních a resocializačních programů pro dospělé pachatele tři projekty zaměřené na původce násilí ve výši 673 007 Kč. Minimální standardy byly zpřístupněny hodnotitelům žádostí o dotaci k posouzení jejich naplnění v projektech zaměřených na práci s násilnými osobami.

Pokud jde o dodržování Minimálních standardů pro práci s původci a původkyněmi násilí v ČR (viz dále), je patrné, že resorty tuto skutečnost inkorporovali do procesu hodnocení žádostí o financování služeb, nicméně z veřejně dostupných dokumentů není jasné, jakým způsobem je tato podmínka ověřována v praxi, např. že by resorty měly nějaký systém hodnocení kvality v podobě certifikací programů. Stejně tak žádná zpráva o plnění akčního plánu nehodnotí dosaženou regionální dostupnost programů, přestože je opakovaně proklamovaným dopadem, a zůstává u výčtu podpořených projektů s uve- dením alokované částky.

Nejasný je také osud některých nesplněných aktivit z předchozích akčních plánů, které nebývají nijak reflektovány v návazných dokumentech. Například za období 2015–2018 byly jako nesplněné vyhodnoceny 2 aktivity z oblasti legislativních změn, jednalo se o:

- definování násilné osoby v případě domácího a genderově podmíněného násilí jako cílové skupiny a terapeutických intervencí pro násilné osoby jako základní činnosti v rámci novelizace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a,
- zakotvení povinnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) nařídít účast na terapeutických intervencích pro násilné osoby s cílem vybavit tyto osoby vhodnými rodičovskými kompetencemi pro vztahy s jejich dětmi.

Podle souhrnného vyhodnocení akčního plánu za rok 2018 měly být tyto aktivity zohledněny při vytváření akčního plánu pro následující období, k čemuž však nedošlo. Nicméně být jako nehodnocený úkol se v následujících obdobích (v roce 2022) **podařilo prosadit legislativní zakotvení povinnosti policistů poskytnout vykázané osobě informace o dostupných terapeutických intervencích pro násilné osoby** do zákona č. 183/2008 Sb. o Policii ČR.

Je zřejmé, že postupně navržená opatření a aktivity v oblasti zacházení s pachateli či původci násilí byla často velice těžce prosaditelná a byla postupně limitována jejich četnost i obsah a přizpůsobovány možnostem aktuálního politického nastavení. Akční plán se výrazně v této oblasti orientuje především na opatření spíše preventivní povahy, zatímco oblast represivních postupů zůstává spíše stranou jeho pozornosti.

Na řešení domácího násilí se podílí řada institucí.¹¹⁰ Míra vzájemné spolupráce se výrazně liší napříč regiony. Cílovou skupinou většiny subjektů, zabývajících se problematikou domácího násilí, jsou především oběti/ohrožené osoby. I přes závažnost problematiky a obecný apel na systémové uchopení problematiky jsou programy pro původce domácího násilí napříč ČR velmi málo dostupné (Herdová et al., 2016).

110 Policie ČR, městské policie, státní zastupitelství, intervenční centra, orgány sociálně-právní ochrany dítěte, Probační a mediační služba ČR, samosprávné orgány, neziskové organizace provozující krizová centra pro děti, azylové domy pro ženy v nouzi a další, ale také manželské a rodinné poradny a další.

III.4 Standardy a metodiky práce s původci domácího násilí

V této části se zabýváme obecně dostupnými materiály, které se dotýkají metodických postupů v oblasti zacházení s pachateli domácího násilí, resp. násilnými osobami a jejich zakomponováním do systémového řešení problematiky domácího násilí a jeho intervenční struktury. Interní metodické materiály a pokyny jednotlivých orgánů (např. policie, vězeňské služby apod.) nebo organizací (které např. pracují s násilnými osobami) v této souvislosti neuvádíme.

V roce 2018 byly publikovány **Minimální standardy práce s původci a původkyněmi násilí v blízkých vztazích v České republice** (Trávníček, 2018). Jedná se o dosud jediný koncepčnější a obecně platný dokument v oblasti práce s násilnou osobou. Standardy byly schváleny Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách 03. 05. 2018 a Radou vlády pro rovnost žen a mužů dne 15. 05. 2018¹¹¹. Hlavním cílem práce s původci domácího násilí je podle standardů ukončení násilného chování, což představuje zajištění bezpečí pro násilím ohrožené osoby. Výchozím principem práce s původci domácího násilí je odsouzení násilného chování, nikoliv člověka jako takového. Dále je při práci s původci domácího násilí akcentována nepřijatelnost násilného chování a nutnost postihu takového chování, nutnost převzetí plné zodpovědnosti za násilné chování, spolupráce zainteresovaných subjektů jakožto podmínka účinného postupu, snaha o zlepšení sociálních vztahů na základě akceptace arovnosti, a v neposlední řadě koncepční vnímání rozdílů ve vzdělání, genderovém, kulturním a sociálním původu a místních podmínkách. Klíčovým kritériem efektivity práce s původci domácího násilí je míra zajištění bezpečí a nárůst kvality života ohrožených osob.

Vedle základních pojmů a principů práce s původci domácího násilí standardy vymezují dvě oblasti požadavků, a to základní požadavky na organizaci (viz Tabulka 2), a požadavky na strukturu, obsah a proces terapeutických intervencí (viz Tabulka 3).

111 Standardy vytvořila pracovní skupina pro práci s násilnou osobou pod záštitou Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády.

Tabulka 2: Základní požadavky na organizaci definované minimálními standardy práce s původci násilí v blízkých vztazích

Oblast	Požadavky
Zajištění kvality, dokumentace a evaluace	• zpracovaný ucelený model práce s původci násilí odpovídající minimálním standardům • nastavené podmínky přijetí do programu tak, aby umožnily spolupráci s organizacemi, které pracují s osobami ohroženými násilím včetně dětí • nastavená kritéria hodnocení efektivity • průběžná dokumentace a vyhodnocování postupů a výsledků • minimálně 2 pracovníci zajišťující program • schopnost doložit pravidelnou spolupráci s dalšími programy pro PDN a pro ohrožené osoby • nastavený systém průběžné dokumentace intervencí, včetně oprávnění k naházení do dokumentace • evidence statistických údajů za účelem vyhodnocení efektivity intervencí
Ochrana osobních údajů, oznamovací povinnost a mlčenlivost	• evidence údajů o klientech v souladu s platnou legislativou • v souladu s platnou legislativou stanovené, které údaje sdílí s jinými osobami či institucemi • oddělená dokumentace pro práci s ohroženými osobami a původci násilí
Kvalifikace pracovníků a pracovníci	• vypracovaná směrnice pro výběr pracovníků, jejich zaškolení, supervizi a další vzdělávání • písemně zpracované popisy pozic, náplně práce, kvalifikační a osobnostní předpoklady, náplně práce, smlouvy zaměstnanců, a evidence výpisů z rejstříku trestů všech pracovníků • zprostředkování zaškolení pracovníků pro práci s původci a ohroženými osobami • zajištění pravidelné supervize externím supervizorem • minimálně 1 z pracovníků splňuje: VŠ vzdělání humanitního zaměření, psychoterapeutický výcvik nebo dodatečné školení či výcvik v oblasti práce s původci násilí (min. 40 hod.),
Mezioborová spolupráce	• zapojení organizace do intervenční struktury, která řeší problematiku násilí v blízkých vztazích v dané lokalitě • účast pracovníků na odborných setkáních ke konkrétním případům se zástupci subjektů intervenční struktury, a zapojení do pravidelné spolupráce mezioborových týmů, pokud v lokalitě existují • nastavená pravidla pro předávání informací o klientech

Tabulka 3: Základní požadavky na strukturu, obsah a proces terapeutických intervencí definované minimálními standardy práce s původci násilí v blízkých vztazích

Oblast	Požadavky
Cílová skupina	• definovaná cílová skupina; obecně: „Osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích nebo osoby, u kterých hrozí riziko, že se takového násilí dopustí, a jejich rodina. Terapeutické intervence jsou poskytovány jak osobám, které se přihlásily dobrovolně, tak osobám, kterým to nařídily různé instituce, např. soudy, orgány péče o děti a přestupkové komise.“
Cíle a zaměření	• primární cíl: zastavení násilí páchaného v blízkých vztazích • sekundární cíl: přispívat ke zvyšování kompetencí komunit a celé společnosti, přiměřeně reagovat na projevy násilí v blízkých vztazích
Formy a rozsah terapeutických intervencí	• jasně vymezené formy terapeutických intervencí, jejich účel a propojení • stanovený minimální rozsah jednotlivých forem terapeutických intervencí • provádění odborných zhodnocení rozsahu jednotlivých forem terapeutických intervencí
Dohody o účasti v programu	• uzavření dohody mezi organizací a klientem jako nutná podmínka účasti v programu • minimální obsah dohody: účastníci, základní náplň a rozsah programu, místo a čas poskytování intervencí, pravidla, sankce, lhůty, informace o úředních postupech a legislativě, informace o možnosti kontaktování ohrožené osoby organizací poskytující intervence dané cílové skupině
Podmínky přijetí a způsob vybírání účastníků	• stanovené podmínky přijetí a způsob výběru klientů • před přijetím objasněny obecné podmínky, ujasněny motivace, a proběhne alespoň 1 přímý rozhovor • písemně zpracovaná kritéria odmítnutí
Kontakt s ohroženou osobou	• organizace může kontaktovat partnerky/partnery původců, popř. spolupracuje s organizací, která poskytuje služby ohrožené osobě • poskytnutí informací ohroženým osobám o programu práce s původci násilí a službách pro ohrožené osoby • partnerky/partneři by měli být znovu kontaktováni nejpozději před dokončením programu

Oblast	Požadavky
Ochrana dítěte	• reflektovat na všech úrovních práce s původci násilí dopady násilí na děti • zajištění monitoringu ochrany a bezpečí pro děti dotčené násilím v rodině v rámci mezioborové spolupráce (případová setkání) • provádění vyhodnocení dopadu násilí na děti (pracovníci proškolení) • dostatečné proškolení pracovníků v tématu dopadu násilí v rodině na děti
Kritéria pro ukončení spolupráce	• stanovena kritéria pro vyloučení • při vyloučení by měla být okamžitě informována osoba ohrožená a ostatní spolupracující organizace
Vyhodnocení rizik	• průběžné vyhodnocování rizika v souvislosti s účastí v programu • vyhodnocování by mělo obsahovat: oblast motivace, porozumění tématům, náhled na situaci násilí a přehled pravidelnosti v docházce • za účelem vyhodnocení a minimalizace rizik spolupráce s jinými relevantními institucemi a organizacemi
Základní náplň programu	• zpracovaná základní náplň programu • povinná náplň: průzkum a popis násilí, důsledky násilí, násilí – pro a proti, práce se vztekem, strategie pro nenásilné chování, krizové plány, komunikační vzorce, role rodičů, souvislosti

V roce 2006 adaptovala organizace Bílý kruh bezpečí diagnostický nástroj **SARA (Spousta Assault Risk Assessment)** pro účely použití zejména v praxi policie při řešení případů domácího násilí (Kropp et al., 2006).¹¹² Tato metoda má policistům pomoci vyhodnotit riziko hrožícího násilí mezi blízkými osobami v rámci domácího násilí. Nástroj obsahuje kromě vymezení základních znaků domácího násilí celkem 15 otázek na rizikové faktory ve třech oblastech: násilí ve vztahu k blízké osobě, obecné sklony násilné osoby k násilí a zranitelnost ohrožené osoby.

V roce 2017 byl publikován manuál **Domácí a genderově podmíněné násilí – manuál pro lékaře** (Vaničková et al., 2017). Výchozím pro tvorbu manuálu pro lékaře byl předpoklad, že právě lékaři hrají často klíčovou roli ve včasné detekci, intervenci a poskytování specializované léčby obětem domácího nebo genderově podmíněného násilí. To vyžaduje specifické znalosti, sociální dovednosti, empatický přístup, ale také povědomí o navazujících službách. Manuál formuluje doporučení, jak identifikovat znaky domácího násilí, jak přistupovat k obětem násilí, jaké informace uvádět v dokumentaci případů domácího násilí, nebo jak identifikovat riziko opakování násilného chování. Pro posouzení rizika opakování domácího násilí je uveden dotazník BREF (Brief Risk Assessment for the Emergency Department), který zahrnuje pět screeningových otázek pro vyhodnocení akutního nebezpečí.

Centrum Locika vydalo v roce 2017 **Metodiku hodnocení situace dítěte a práce s celou rodinou ohroženou domácím násilím** (Centrum Locika, 2017a). Proces práce s klienty zahrnuje 3 fáze, a to mapování rodinné situace a vyhodnocení míry ohrožení psychosociálního vývoje dětí, vyhodnocení celkové situace dítěte a terapeutická práce a odborné poradenství. S původci domácího násilí se začíná pracovat ve chvíli, kdy je to bezpečné pro osobu ohroženou a děti. Práce s rodiči čili i s agresivně se chovajícím rodičem, má podle metodiky povahu poradenství, motivačních rozhovorů a rodičovských skupin. Skupinové aktivity jsou určeny buď osobám ohroženým násilím, nebo původcům násilí. I když je

¹¹² <https://www.bkb.cz/aktuality/n170-metoda-b-safer-v-ceske-republice/>

metodika pojata jako postup práce s celou rodinou, pokud jde o praktické postupy, téměř výhradně se orientuje na práci s dítětem a neagresivním rodičem, nikoliv s původcem domácího násilí.

Charakter manuálu má do značné míry publikace **Domácí násilí v kontextu rodiny a práce** (Kotková & kol., 2014). Cílem publikace je představit teoretická východiska i praktické zkušenosti včetně hodnocení dosavadní praxe. Důraz je kladen na systémový přístup při práci s rodinou, kde se vyskytuje domácí násilí. Autoři upozorňují na skutečnost, že je péče nabízena především osobám ohroženým, případně dětem jako svědkům násilí. Práce s osobou nezvládající agresi by měla probíhat v rámci interdisciplinární spolupráce. Důraz je kladen na individuální práci s původci domácího násilí.

Na mezioborovou spolupráci při řešení problému domácího násilí se zaměřuje metodická publikace **Multioborová kooperace v případech dětí ohrožených domácím násilím**

(Centrum Locika, 2017 b). Akcentuje význam kvalitní mezioborové spolupráce pro podporu rodin, kde se odehrává domácí násilí, role a možnosti dotčených institucí při řešení případů domácího násilí ve vztahu k jednotlivým aktérům domácího násilí. Současně jsou identifikovány také příležitosti ke zlepšení, jakožto inspirace pro další rozvoj spolupráce a účinnější pomoc. Důležitá je identifikace potřeb rodiny ohrožené domácím násilím, tj. ohrožené osoby, původce násilí a dítěte. Pokud jde o původce domácího násilí, autoři identifikovali následující potřeby: (1) respekt, presumpce nevinny, (2) podpora v náhledu na své chování, (3) terapeutický prostor pro zpracování příčin a následků svého chování, (4) podpora v oblasti rodičovských kompetencí, (5) podpora (bezpečné) komunikace s druhým rodičem, (6) možnost naučit se modely chování, které nikoho v rodině neohrožují.

Na interdisciplinární spolupráci se zaměřuje také manuál **Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci – Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí** (ROSA, 2008). Pozornost je věnována také mimo jiné hodnocení podmínek pro interdisciplinární spolupráci. Příkladem dobré praxe je model interdisciplinární spolupráce na Praze 4. Cílovou skupinu představují oběti domácího násilí. Přestože jedním ze základních principů interdisciplinární spolupráce byla i nutnost zastavit násilí a vést pachatele k odpovědnosti za své násilné chování, s výjimkou doporučení pro vytvoření pravidel kontaktu dítěte s násilným rodičem, žádná činnost v rámci představeného modelu práci s původci domácího násilí nezahrnuje. Třetí část manuálu tvoří překlad Manuálu pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí, který byl vytvořen v rámci mezinárodního projektu Bridging Gaps v programu DAPHNE. Jedním z principů spolupráce je také odpovědnost pachatele za násilí, čili aby pachatelé byli shledáni za násilí zodpovědní, nesli následky za své chování a všechny násilné činy byly potrestány. Vlastní trest však podle autorů nestačí a musí existovat prevence dalšího násilného chování a tlak na to, aby své chování změnili. Vzhledem k tomu, že řada pachatelů není ochotna účastnit se terapeutických programů dobrovolně, musí být přijaty zákonné prostředky, které by jim účast v těchto programech ukládaly.

Jedním z ukazatelů dobré praxe při zajišťování služeb pro oběti domácího násilí je dostupnost efektivních programů pro pachatele zdůrazňujících bezpečí oběti, a jejichž cílem je ukončení násilí. Programy pro pachatele jsou považovány za jednu z forem intervence

a měly by být podle autorů integrovány jako součást celkového intervenčního schématu a propojeny s právní ochranou a podporou oběti. Prioritou programů pro pachatele ale musí zůstat potřeby a bezpečí oběti a tyto programy musí velmi úzce spolupracovat s organizacemi poskytujícími podporu pro oběti.

Dalším relevantním zdrojem informací z praxe je příručka **Domácí násilí v praxi intervenčního centra** (Holubová et al., 2019). Příručka mimo základní teoretická i praktická východiska týkající se práce intervenčního centra popisuje program VIOLA zaměřený na práci původci násilí. Dále v této souvislosti autoři kvitují možnost uložit vedle sankce za přestupek i tzv. omezující opatření spočívající v povinnosti pachatele podrobit se vhodnému programu pro zvládnutí agrese nebo násilného chování. Legislativní zakotvení takovýchto programů je považováno za pozitivní krok k účinnější nápravě pachatele a lepší ochraně obětí před opakováním násilí.

Shrnutí

Kapitola představuje základní rámec strategického plánování a přístupu k pachatelům domácího násilí v ČR. Od začátku 90. let začalo být téma domácího násilí vnímáno jako společenský problém, což vedlo ke vzniku institucí, jako Rada vlády pro rovnost žen a mužů. Ta se zaměřuje zejména na sledování mezinárodních závazků, identifikaci problémů a formulaci doporučení, i když bez výkonných pravomocí. Její Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, zřízený v roce 2008 pro problematiku domácího násilí, vytváří a vyhodnocuje Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí. Na národní úrovni Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR formuluje koncepcce a strategie, koordinuje postup veřejné správy a monitoruje situaci v dané oblasti. Pracovní skupina pro práci s násilnými osobami, vytvořená v rámci aktivit spojených s prevencí domácího a genderově podmíněného násilí, se konkrétněji zabývá prací s osobami dopouštějícími se násilí a v roce 2018 formulovala Minimální standardy práce s původci a původkyněmi násilí v blízkých vztazích v České republice.

Aktuální rámec pro řešení domácího a genderově podmíněného násilí v České republice představuje Strategie rovnosti žen a mužů na roky 2021–2030. Formuluje tři strategické cíle, včetně prevence násilí a zlepšení přístupu obětí k systému pomoci. Akční plán prevence na roky 2023–2026 implementuje tuto strategii s 25 opatřeními rozdělenými do tří oblastí. Zvláštní pozornost je věnována práci s původci násilí, přičemž zdůrazňuje potřebu terapeutických intervencí a vytvoření koncepce pro tuto skupinu.

Existují různé metodiky pro práci s původci, dosud jediný koncepčnější a obecně platný dokument v oblasti práce s násilnou osobou v České republice představují zmíněné Minimální standardy práce s původci a původkyněmi násilí v blízkých vztazích. Z obsahového hlediska představuje pak většina dalších dosud publikovaných metodik spíše teoretický popis problematiky domácího a genderově podmíněného násilí a současně se orientuje zejména na práci s ohroženými osobami. Koncepční dokument specificky orientovaný na práci s pachateli/původci domácího násilí, který by zakotvil postupy v této oblasti do celého intervenčního systému a zakládal interdisciplinární spolupráci mezi zainteresovanými aktéry, dosud chybí.

IV.

Právní úprava opatření aplikovaných vůči pachatelům domácího násilí v ČR

Cílem této kapitoly je v intencích zaměření našeho výzkumu popsat základní legislativní předpoklady pro aplikaci některých opatření směřujících vůči pachatelům domácího násilí zakotvených napříč právním řádem. Soustředujeme pozornost především na určité specifické formy zacházení a ta opatření, které mají vztah k problematice domácího násilí a v praxi se v souvislosti s tímto jevem specificky či často aplikují. Komplexitu práv obětí této trestné činnosti ponecháváme k podrobnému rozboru a zkoumání povoláním organizacím a dalším odborníkům, kteří mají díky své dlouholeté zkušenosti, znalosti a praxi, erudovaný vhled do této problematiky.

IV.1 Vývoj právní úpravy

Jak již bylo zmíněno, společenská, ale i výraznější odborná diskuse na téma domácí násilí se objevuje až po roce 1989. Do té doby je domácí násilí stejně jako celá řada dalších společensky významných témat tabuizováno. Ovšem i v prvních obdobích, tj. v 90. letech existence tehdy ještě Československé republiky, bylo téma domácího násilí na okraji politického zájmu. Do povědomí široké veřejnosti, ale i politických představitelů a legislativců se problematika domácího násilí a její podstata dostává postupně a zvolna, a to především díky činnosti neziskových organizací, které již v té době poskytovaly pomoc a podporu obětem domácího násilí. Významnou roli tyto organizace sehrály proto nejen při osvětových kampaních, ale při přípravách a přijetí potřebných legislativních změn.¹¹³

Zlomovým byl podle odborníků rok 2002, „kdy Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen na základě posouzení pravidelné zprávy o plnění závazků vyplývajících z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, vyjádřil znepokojení nad stavem násilí páchaného na ženách v ČR, včetně domácího násilí a vyzval ČR ke stíhání a potrestání tohoto druhu násilí a vytvoření právních institutů, které by zajišťovaly dostatečnou ochranu obětem domácího násilí, včetně příkazů a zákazů přiblížení pro násilnou osobu“ (Voňková & Spoustová, 2016). Svou roli v tomto procesu iniciace legislativních změn sehrálo rovněž Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec. (2002), které vyzvalo členské státy k přijetí legislativních změn umožňujících soudům vydat předběžná opatření k ochraně obětí, spočívajících v zákazu pachateli obětí kontaktovat, komunikovat s ní, přiblížit se k ní, pobývat v určitých objektech a prostorách či do nich vstoupit (Voňková & Spoustová, 2016). Po několikaletých přípravách a odborných diskusích na vládní i nevládní úrovni došlo k významnému konsenzu, který vyústil v postupné zásadní změny a posuny v oblasti ochrany před domácím násilím v ČR.

Jednou z prvních oblastí, kde byla přijata specifická právní úprava za účelem ochrany a podpory před domácím násilím, byla oblast trestního práva. V roce 2004 byl zakotven do tehdejšího trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb.) nový trestný čin v **ustanovení § 215a** (zákonem č. 91/2004 Sb., s účinností od 1. 6. 2004), „**Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě**“, který doplnil již existující trestný čin Týrání svěřené osoby (§ 215 tr. z.). Tento trestný čin pak následně převzal také nový trestní zákoník přijatý v roce 2009 (zák. č. 40/2009, Sb.) v § 199 „Týrání osoby žijící v společném obydlí, viz dále), (dále též trestný čin Týrání).

113 Viz např. <https://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>, iniciativa BKB a dalších.

K zásadní změně ve smyslu koncepčního a systémového přístupu k řešení případů domácího násilí a zejména ochrany jeho obětí, resp. ohrožených osob došlo v roce 2007, kdy nabyl účinnosti **zákon č. 135/2006 Sb., kterým se měnily některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím**, a to od 1. 1. 2007. Tento zákon, který se do povědomí zapsal jako „zákon na ochranu před domácím násilím“ pozměnil řadu zákonů (ať už se jednalo o zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád) a prostřednictvím řady institutů správního, trestního i civilního práva položil základ systémovému přístupu k ochraně obětí domácího násilí, mimo jiné také prostřednictvím řady do té doby nerealizovatelných zásahů vůči osobám, které se násilně chovaly ke svým blízkým. Systémový přístup zavedený zmíněným zákonem byl vybudován na třech základních pilířích:

1. tzv. „**policejního**“ **vykázání** – zakotvení možnosti okamžitého policejního zásahu proti násilné osobě, vykázáním této osoby ze společného bytu nebo domu;
2. poskytnutí psychosociální pomoci, zřízením tzv. **intervenčních center**, zajišťujících především sociální, psychologickou, právní, ale i další potřebnou pomoc osobám ohroženým domácím násilím
3. fakultativní soudní ochraně, zakotvením **předběžného opatření**, které umožňuje vykázání, resp. odepření vstupu do společného obydlí násilné osoby na delší dobu (popř. též jako jakési prodloužení policejního vykázání na nezbytně nutnou dobu), a to jako součást občansko-právního řízení – institut „**soudního**“ **vykázání** (Kralíčková et al., 2011; Voňková & Spoustová, 2008).

O jednotlivých pilířích bude podrobněji pojednáno v následujících částech této kapitoly.

Trestně právní ochrana pak navazovala nově zakotveným postihem za závažné nebo opakované porušení policejního vykázání nebo předběžného opatření uloženého soudem v podobě trestného činu „Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání“ původně podle § 171 t.z.

V souvislosti s těmito změnami byla navazující novelou zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (zák. č. 29/2007 Sb.) zřízena **intervenční centra** (§ 60), jakožto specializovaná centra pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím a upravena jejich kompetence, a zároveň zřízeny azylové domy s utajenou adresou (§ 57). Dále také v rámci novelizace **zákona o sociálně právní ochraně dětí** byly v souvislosti s ochranou před domácím násilím zařazeny mezi ohrožené děti (do § 6 tohoto zákona) také děti vyrůstající v rodinách poznamenaných domácím násilím.

I přes jednoznačný význam přijaté právní úpravy z hlediska ochrany obětí domácího násilí, byl již v době svého přijetí zákon o ochraně před domácím násilím kritizován pro svou nedůslednost. Šlo zejména o návaznost v oblasti občanského práva, např. ve vazbě na domácí násilí a ustanovení o společném jmění manželů, rodinného obydlí, podílového spoluvlastnictví, ale i společného nájmu (Kralíčková et al., 2011). Podobně také zůstala právní úprava bez vymezení pojmu domácího násilí. Některé zmíněné nedostatky, ovšem pouze částečně, řešil nový občanský zákoník (viz dále).

V průběhu roku **2008** byl schválen nový zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, účinný od 1. 1. 2009, ve kterém je v ustanoveních § 44 – § 47 nová právní úprava institutu vykázaní násilné osoby z bytu nebo domu či z jeho bezprostředního okolí v případech domácího násilí.

V roce 2009, novela zákona č. 218/2009 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2010, změnila **občanský soudní řád**, když doplnila právní úpravu **institutu předběžného opatření** zavedením možnosti opětovného výkonu rozhodnutí a možnosti soudu uložit také povinnost zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování, tzv. stalkingu.

Přijetím nového trestního zákoníku – zákona č. **40/2009 Sb.** (účinného od 1. 1. 2010) byl nahrazen § 215a postihující případy domácího násilí ustanovením § 199 pod novým názvem „Týrání osoby žijící ve společném obydlí“. V nové podobě byl zpřísněn postih za tento trestný čin v základní skutkové podstatě a byl dále rozšířen o další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (kvalifikované skutkové podstaty).

V tomto období byl přijat, došlo k rekodifikaci občanského práva hmotného přijetím **nového občanského zákoníku v roce 2012** (zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník) s účinností od 1. ledna 2014, kam byla na rozdíl od předchozí roztržité úpravy soustředěna veškerá právní úprava týkající se práva rodinného. Do této části občanského zákoníku byla v § 751–753 začleněna zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. Poprvé tak byl v právním předpise v ČR také použit samotný pojem „domácí násilí“, který do té doby jiný právní předpis nepoužíval. Pojem domácího násilí není ovšem i nadále nikterak definován.

Přesto ani touto úpravou nedošlo zcela k naplnění všech potřebných požadavků na ochranu ohrožených osob prostřednictvím jasných zásahů vůči původci (v podrobnostech např. Králíčková et al., 2011).

Na tuto úpravu pak navázala také nová právní úprava civilního práva procesního, která byla ve věcech předběžných opatření v oblasti domácího násilí přesunuta z občanského soudního řádu do zákona o zvláštních řízeních soudních. (zák. č. 292/2013, Sb.), Nový zákon v části zakotvující úpravu řízení ve věcech rodinně-právních upravuje v ustanoveních § 400 – § 414 institut předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí (institut „soudního“ vykázaní v rámci občanského řízení) a v § 492 – § 496 zvláštní ustanovení o výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí.

V roce 2013 byl přijat **zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**, který s účinností od 1. 8. 2013 upravuje práva obětí trestných činů¹¹⁴. V souvislosti s přijetím uvedeného zákona byl novelizován také trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním) a v ustanoveních § 88 b – § 88o „obohacen“ o institut předběžných opatření v trestním řízení, a to konkrétně pro účely ochrany proti domácímu násilí v § 88d zákaz styku s určitými osobami a v § 88e zákaz vstupu do obydlí.

114 Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, upravuje především právo obětí na poskytnutí odborné a právní pomoci, právo na právní i další informace týkající se trestného činu, jehož se poškozené osoby staly obětí, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím (pokud dochází k ohrožení bezpečí obětí), právo na ochranu soukromí obětí, právo na ochranu před sekundární viktimizací nebo právo na peněžitou pomoc obětem trestných činů poskytovanou státem. Zároveň upravuje i vztahy mezi státem a subjekty poskytujícími pomoc těmto obětem.

K významným změnám došlo pak v roce 2017 v oblasti přestupkového práva, které se s účinností od 1. 7. 2017 představilo v podobě rekonstrukce této oblasti správního práva. Jejím výsledkem bylo přijetí zejména nového přestupkového zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. V souvislosti s domácím násilím jsou nejčastěji řešeny přestupky proti občanskému soužití dle ust. § 7 zákona o některých přestupcích a přestupky proti veřejnému pořádku dle ust. § 5 téhož zákona. Zásadní změnou v oblasti projednávání přestupků proti občanskému soužití byla skutečnost, že tyto přestupky nepatří již do režimu tzv. návrhových přestupků, tj. přestupků, které mohou být projednány jen na kvalifikovaný návrh poškozené osoby, ale nově řízení o přestupku, o němž tak stanoví jiný zákon, lze zahájit a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem osoby přímo postižené spácháním přestupku. Vítanou změnou v novém přestupkovém zákoně související s problematikou domácího násilí je možnost uložit vedle sankce za přestupek i tzv. omezující opatření podle ustanovení § 52 odst. 1 přestupkového zákona, spočívající v povinnosti pachatele podrobit se vhodnému programu pro zvládnání agrese nebo násilného chování.

V roce 2021 pak došlo k dalším změnám, které představovaly poměrně významné kroky ke zvyšování a systémovému přístupu k ochraně obětí, resp. osob ohrožených domácím násilím. Tím nejvýznamnějším v tomto období bylo jejich začlenění do skupiny „zvláště zranitelných obětí“, podle zákona o obětech trestných činů, kam se do té doby řadily jen oběti trestného činu obchodování s lidmi a oběti trestného činu teroristického útoku. Novelou zákona o obětech trestných činů (zákonem č. 220/2021 Sb.) byly mezi zvláště zranitelné oběti se všemi jejich procesními a dalšími právy zařazeny také oběti trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku) a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku).

Další změny nastaly v oblasti správního práva, a to jednak změnou policejního zákona (zákon č. 273/2008 Sb.), kam byla novelou začleněna do ustanovení o vykázaní výslovná ochrana pro děti v rodinách zatížených domácím násilím, a to v tom smyslu, že pokud společné obydlí obývá nezletilé dítě, považuje se za ohroženou osobu podle zákona. Navíc se v rámci těchto ustanovení také dostala do zákona o policii povinnost policisty informovat vykázanou osobu o pomoci osobám s násilným chováním.

Polední významnou změnou byla novelizace zákona **o odpovědnosti za přestupky a řízeních o nich (zákon č. 250/2016 Sb.)**, která s sebou přinesla jednak změny v oblasti zvýšené ochrany dětí vyslychaných jako svědků v přestupkovém řízení a jednak šlo o úpravy kontroly dodržování omezujících opatření orgány, jak státní, tak městskou policií a úhrady nákladů omezujícího opatření, které spočívá v účasti v programu pro zvládnání agrese nebo násilného chování, které je povinen uhradit pachatel, není-li tento program poskytován bezplatně. Výslech svědka, který je osobou mladší 15 let, správní orgán provádí pouze v nezbytných případech; správní orgán při výslechu postupuje zvláště šetrně a současně tak, aby nebylo nutné výslech znovu opakovat. Výslechu by měly podle nové úpravy být přítomni zákonný zástupce nebo opatrovník vyslychané osoby, nebude-li jejich přítomnost na újmu práv vyslychané osoby.

V současné době (srpen 2023) byl vypracován Úřadem vlády další komplexní návrh, který by měl přinést změnu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a dalších sedmi zákonů v souvislosti s potíráním domácího násilí. Středobodem této navrhované změny je návrh legislativně zakotvené **definice domácího násilí** v občanském zákoníku. Podle návrhu důvodové zprávy se pojem domácí násilí vyskytuje explicitně v deseti zákonech, přesto jeho definice v legislativě chybí, což vede k rozdílnému výkladu ze strany jednotlivých orgánů a institucí a k oslabování ochrany před tímto nežádoucím jevem. Legální definice pojmu domácí násilí se navrhuje proto, aby všechny subjekty, které plní své vymezené úlohy v rámci systému pomoci obětem domácího násilí (Policie, OSPOD, soudy, sociální pracovníci apod.) jednotně chápaly tento pojem, a byly tak schopny adekvátně reagovat a efektivně řešit situace nastávající v praxi. Mimoto jsou navrhovány další změny, které reflektují praxí i výzkumnými poznatky podložené potřeby při řešení případů domácího násilí.

IV.2 Opatření správního práva – aktuální právní úprava

IV.2.1 Vykázání

Jak již bylo zmíněno, od 1. ledna 2007 je policie oprávněna na místě vykázat násilnou osobu ze společného obydlí a současně s tím jí zakázat vstup do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí. To vše za předpokladu, zjistí-li, že se v daném případě jedná o domácí násilí a hrozí zde také další útoky. Postup policistů se při vykázání řídí jednak zákonem č. 273/2008 Sb. o Policii ČR. Konkrétně je upraven v § 44–47 a dále je upraven závazným pokynem policejního prezidenta č. 181/2020 o postupu při řešení incidentů se znaky domácího násilí.¹¹⁵

Vykázání je **preventivním opatřením** směřujícím k ochraně ohrožených osob (nejde o sankci). Provádí se **přímo na místě samém do 24 hodin od vstupu do obydlí**. Vykázání se provede na základě zjištěných skutečností. Posouzení situace při prvotním kontaktu s ohroženou osobou nebývá pro policisty zpravidla jednoduché ani jednoznačné. V tomto případě může být užitečným vodítkem použití již výše zmíněné diagnostické metody SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment)¹¹⁶, důraz je při tom kladen na vyhodnocení **rizika dalšího útoku** podle této metody i tehdy, nejsou-li policií zjištěny některé znaky domácího násilí).

„Policista v těchto situacích většinou rozhoduje sám a využívá k tomu např. policejní i jiné databáze, diagnostickou metodu SARA DN, svědecké výpovědi, audio i video zázna-

115 Policisté se dále řídí dalším závazným **pokynem policejního prezidenta č. 291** ze dne 27. 11. 2017 k metodické činnosti v oblasti obětí trestných činů a domácího násilí. K tomuto pokynu mají krajská ředitelství policie vydány své rozkazy, kterým se určují metodici pro metodickou činnost v oblasti obětí trestných činů a domácího násilí. Rovněž lze u problematiky DN v rámci policie využít **rozkaz policejního prezidenta č. 111** ze dne 29. 5. 2013 k plnění úkolů v souvislosti s poskytováním pomoci obětem trestných činů a osobám zvláště traumatizovaným trestnými činy.

116 Autory této metody jsou kanadský forenzní a klinický psycholog Randall Kropp a švédský policejní psycholog a kriminolog Henrik Belfrage. Česká verze metody vznikla ve spolupráci Bílého kruhu bezpečí s oběma těmito autory. SARA DN je strukturovaný dotazník složený z 15 otázek, které slouží ke zjištění rizikových faktorů, čímž pomáhají kvalifikovaně odhadnout riziko dalšího domácího násilí (Holubová et al., 2019).

my, lékařské zprávy aj. Pokud jde o zhodnocení potřeby psychologa či psychiatra, opět sám se rozhodne na místě, podle potřeby, stavu násilné osoby, vlastních zkušeností. Policista k tomuto není nijak speciálně vyškolen.¹¹⁷

Vykázat může policista **násilnou osobu na dobu 10 dnů**. Tato doba nemůže být v žádném případě zkrácena. Je-li v této době podán návrh na předběžné opatření (viz dále), prodlužuje se doba trvání policejního vykázání až do okamžiku právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Souhlas ohrožené osoby se nevyžaduje.

Vykázaná osoba je povinna:

- neprodleně opustit společné obydlí,
- zdržet se vstupu do vymezeného prostoru,
- zdržet se styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou a
- vydat policii klíče od společného obydlí.

Předtím je jí umožněno si za přítomnosti policie vzít ze společného obydlí výlučně věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty. Vykázanou osobu policisté poučí o jejich právech a povinnostech. (§ 44 – 47 zák. č. 273/2008 Sb. o Policii ČR) a umožní jí si za asistence policie vyzvednout další osobní věci nebo věci nezbytné pro podnikání či výkon povolání. Podle posledního znění zákona o policii (§ 45 odst. 3) policista poskytne vykázané osobě bez zbytečného odkladu informace nejen o možnostech jejího ubytování, ale také **o pomoci osobám s násilným chováním** a v souvislosti s tím nezbytnou součinnost.

Jak konstatují samotní zástupci policistů, *obecně se policejní orgán příliš nezabývá vykazovanou osobou, většinou pouze po rovině trestně právní. V ojedinělých případech se těmto osobám doporučuje vyhledání odborné pomoci (lékařské zařízení, rodinné poradny či jiné pomáhající organizace).*¹¹⁸

Ohroženou osobu (pokud společné obydlí obývá nezletilé dítě, považuje se v těchto případech také za ohroženou osobu, § 44 odst. 1. zák. o Policii) policista v taktové situaci poučí předně o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Zejména ji informuje o možnosti využití služeb poskytovaných intervenčními centry.

Průměrně je v ČR evidováno 1 170 případů vykázání ročně.¹¹⁹ V přepočtu na 100 tis. obyvatel bývá vykázáno průměrně 11 osob ročně. Prvních pět let mělo vykázání strmě rostoucí trend. V roce 2011 bylo zaznamenáno nejvíce případů a to 1430. Poté se tento trend zastavil a počet vykázání začal mírně klesat. Kraji s nejvyšším průměrným počtem vykázání ročně jsou Ústecký kraj (průměrně 154 případů vykázání ročně), Hl. m. Praha

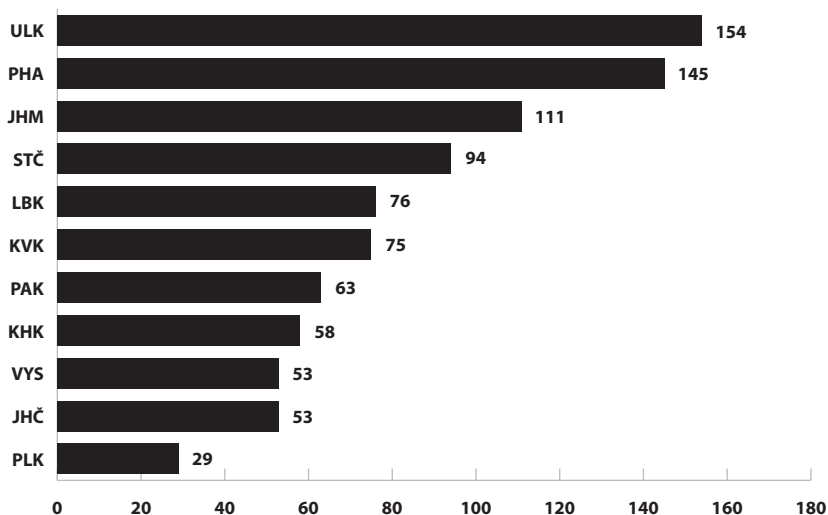
117 Policista, člen panelu expertů v rámci projektu ViolenceOff.

118 Policista, člen panelu expertů v rámci projektu ViolenceOff.

119 Zdroj: statické údaje Policie ČR k vykázání.

(145) a Moravskoslezský kraj (118). Naopak nejnižší průměrný počet vykázaní ročně je evidován v krajích Plzeňském (29), Jihočeském (53) a Vysočina (53).¹²⁰ Přehled všech krajů uvádí Graf 1.

Graf 1: Počet vykázaní evidovaných Policií ČR v letech 2007–2022 v rozdělení podle krajů

Pozn.: PHA – Hl. m. Praha, STČ – Středočeský kraj, JHČ – Jihočeský kraj, PLK – Plzeňský kraj, KVK – Karlovarský kraj, ULK – Ústecký kraj, LBK – Liberecký kraj, KHK – Královéhradecký kraj, PAK – Pardubický kraj, VYS – Vysočina, JHM – Jihomoravský kraj, ZLK – Zlínský kraj, OLK – Olomoucký kraj, MSK – Moravskoslezský kraj.

Postup policie

Příslušnému **Intervenčnímu centru** zašle policista kopii úředního záznamu o vykázaní do 24 hodin od provedení vykázaní (viz dále), a to vždy, kdy dojde k vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Dále je zašle **soudu**, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních, rovněž do 24 hodin kopii úředního záznamu o vykázaní. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázaní v této lhůtě i příslušnému **orgánu sociálně-právní ochrany dětí**.

Vykázání ukládáno bez ohledu na případnou trestněprávní kvalifikaci jednání násilné osoby. Nicméně v tomto ohledu je na policejním orgánu další odpovědnost, a tou je správné **posouzení předmětného jednání a jeho kvalifikace** v případě, že dosáhlo určité míry závažnosti jako trestného činu nebo přestupku a jeho předání příslušnému orgánu. (viz dále) Dalším důležitým subjektem, který v této fázi mezi povinně informovanými chybí, je **státní zástupce**.

¹²⁰ Policie ČR statisticky sleduje výjezdy policie incidentům ve společném obydlí. Za období posledních 4 let eviduje policie ročně průměrně 8689 výjezdů k incidentům ve společném obydlí bez ohledu na jejich případnou identifikaci jakožto případů domácího násilí. Od 1. 7. 2021 jsou nově kromě výjezdů policie k hlášeným incidentům ve společném obydlí statisticky sledovány také incidenty vyhodnocené jako domácí násilí. Za rok 2022 bylo takto vyhodnoceno celkem 1416 incidentů. Nejvyšší podíl byl evidován v Praze, Ústeckém a Jihomoravském a kraji.

Ve lhůtě 3 dnů od vykázání provede policista kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání. Pokud **jde o práci s násilnou osobou, ta se v této fázi**, tj. v době vykázání, v podstatě omezuje pouze na jednotlivou (fyzickou) kontrolu dodržování podmínek vykázání.

Porušuje-li vykázaná osoba opakovaně nebo závažným způsobem vykázání provedené policií, dopouští se trestného činu (přechinu) **maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2** tr. zák. a bude za tento přečin postížena sankcí podle trestního práva.

V případe méně závažných forem porušení bude postížena za přestupek proti veřejnému pořádku podle § 5 odst. 1 písm. c) **zák. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích – přestupkové řízení se zahajuje z moci úřední (viz § 78 zák. č. 250/2016 Sb.), o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, viz dále.**

V České republice fungují **dva týmy v rámci Policie ČR specializované** na domácí násilí. *Specializované týmy vznikly v návaznosti na nově vydaný zákon č. 135/2006 Sb., kterým se měnily některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Jednalo se o tehdejší pilotní projekty, které v podobě vzniku těchto týmů realizovalo jen Brno v podobě Ostravy. Zbylá krajská ředitelství a územní odbory touto cestou nešly, fungují dle zmíněných ZPPP č. 291/2017 a ZPPP č. 181/2020.*¹²¹

IV.2.2 Intervenční centra

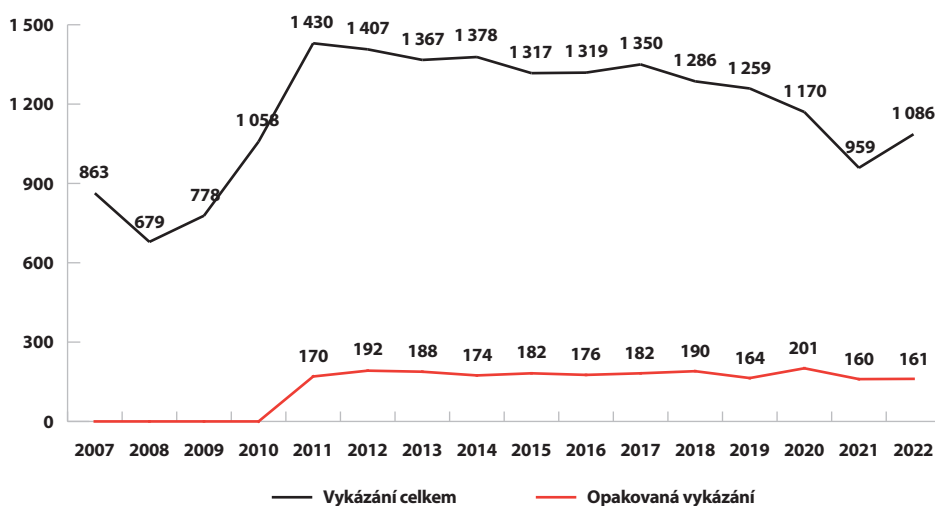
Posláním intervenčního centra je především poskytování pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Přesto považujeme za důležité je na tomto místě zmínit jako zásadní pilíř intervenční sítě v oblasti řešení problematiky domácího násilí, neboť hrají podstatnou roli v celém intervenčním systému jednotlivých opatření a jejich provázanosti. Intervenční centra jsou jednou ze služeb sociální prevence. Jejich činnost upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v ustanovení § 60a a od 1. ledna 2007 fungují v každém kraji v České republice¹²². Intervenční centra hrají při „diagnostice“ domácího násilí významnou roli. Jejich hlavní úloha ovšem spočívá především v poskytování všestranné pomoci osobám ohroženým domácím násilím, a to zejména v souvislosti s policejním vykázáním. Tato pomoc spočívá v poskytování komplexních služeb, buď samotným centrem nebo koordinací zajištění dalších služeb, které slouží k uspokojení všech potřeb ohrožených osob.

Ze statistických údajů Asociace pracovníků intervenčních center se můžeme dozvědět i počet opakovaných vykázání, který průměrně představuje 14 % z celkového počtu vykázání (178 vykázání ročně). Zatímco počet vykázání od roku 2011 relativně klesá, počet opakovaného vykázání je v podstatě neměnný. Přehled a vývoj počtu vykázání, včetně opakovaných, v období 2007–2022 uvádí Graf 2.

121 Policista, člen panelu expertů v rámci projektu ViolenceOff.

122 Intervenčních center je 17, jsou sdružena v Asociaci pracovníků intervenčních center.

Graf 2: Počet vykázaní a opakovaného vykázaní v letech 2007–2022

Zdroj: Statistika Asociace pracovníků intervenčních center.

Oběti domácího násilí se mohou také **samy obrátit na intervenční centra**, a to i v případech, kdy nedojde k vykázaní násilné osoby (tzv. nízkoprahové kontakty). Mimo to se oběti mohou obrátit na jiné, většinou neziskové organizace, poskytující pomoc obětem domácího násilí, které patří-li mezi poskytovatele těchto služeb vedených v registru sociálních služeb, jsou povinny jim tyto služby bezplatně poskytnout či zajistit.

Intervenční centra jsou nedílnou součástí systematické ochrany osob, které jsou ohrožené domácím násilím, a jsou proto zároveň **ze zákona koordinátory interdisciplinární spolupráce** (§ 60a odst. 4 ZSS). V oblasti ochrany před domácím násilím úzce spolupracují s **Policíí ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, soudy a dalšími relevantními orgány veřejné správy**.

Nejužší spolupráce, jak vyplývá ze samotné podstaty, je mezi intervenčním centrem a policií, a to právě na základě propojení skrze institut vykázaní. Záznam o vykázaní obsahuje základní informace o rodině a skutečnostech, které se v rodině udály. Při řešení jednotlivých případů je často nezbytné sladovat postupy intervenčního centra a policie, případně probíhá výměna informací týkajících se osob ohrožených domácím násilím (Holubová et al., 2019).

Pokud jsou v rodině ohrožené domácím násilím nezletilé děti, pak intervenční centrum spolupracuje také s **orgánem sociálně-právní ochrany dětí**, kterému je v takových případech rovněž zaslána informace o vykázaní násilné osoby policií. Předně tedy kontroluje, zda tuto informaci orgán péče o děti obdržel a nabízí podporu při řešení problémů v rodině. Mimo to intervenční centrum spolupracuje s dalšími organizacemi (i nevládními), které nabízejí pomoc při řešení tíživé životní situace dětí, jako jsou terapeutické služby, nácviky nejrůznějších dovedností, asistované setkávání s rodiči apod.

Dále pak podle potřeby spolupracují intervenční centra s organizacemi poskytujícími služby pro cizince, s organizacemi zajišťujícími ubytování, pokud je toho potřeba v konkrétním případě a kapacity centra nedostačují pokrýt tyto potřeby. Spolupracují také s úřadem práce z důvodů zajištění minimálních příjmů pro ohrožené osoby pečující o malé děti, které zůstanou bez podpory.

Některá intervenční centra aktivovala v rámci své činnosti¹²³ nebo v rámci jiných činností organizace, která intervenční centrum provozují také **programy či intervence poskytované násilným osobám**. Cílem takového konceptu je jednoznačně ochrana aktuálních a potenciálních obětí násilí, a to prostřednictvím systematické terapeutické práce s osobami (Holubová et al., 2019), které se ho dopouštějí. Saturují tak zároveň tam, kde je to nezbytné, potřebu práce s celým rodinným systémem (Paloušová et al., 2023).

IV.2.3 Opatření v přestupkovém zákoně

Přestupkové právo prošlo nedávnou rekonfigurací a jejím výsledkem bylo přijetí zejména nového přestupkového zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále též zákon o přestupkovém řízení nebo přest. ř.) a dále zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích (dále též přest. zák., s účinností od 1. července 2017).

Pokud jde o případy, které spadají do kategorie domácího násilí, jde zejména o přestupky proti veřejnému pořádku, občanskému soužití a majetku.

Sem také spadají přestupky, které lze nejčastěji charakterizovat jako domácí násilí, kvalifikované jako přestupky proti občanskému soužití (§ 7 přest. zák.), spáchané:

- ublížením na cti (zejména urážkami, zesměšněním apod.) (§ 7 odst. 1 písm. a) přest. zák.),
- úmyslným ublížením na zdraví (§ 7 odst. 1 písm. b) přest. zák.) a/nebo
- úmyslným narušením občanského soužití některou z forem tzv. hrubého jednání – jde zejména o vyhrožování újmou na zdraví, schválnosti nebo jiné hrubé jednání (§ 7 odst. 1 písm. c) b. 1, 3, 4). Pod pojem jiné hrubé jednání lze zařadit velmi širokou škálu přestupků, od vyhrožování jinak, než újmou na zdraví, přes strkání či jiné fyzické útoky nezpůsobující zranění, až po pronásledování (stalking), nejedná-li se už o trestný čin, nebo jiné formy hrubého jednání mezi lidmi, přesahující rámec pouhé nevhodnosti či nezdvořilosti (Potměšil, 2018).

Je ovšem třeba říci, že i v tomto případě by jednání pachatele přestupku mělo mít určitou trvalejší povahu, což ovšem zákon o přestupcích nepředpokládá.

Za přestupky proti občanskému soužití obecně je v podstatě jedinou možnou sankcí **uložení pokuty**. Za přestupek spáchaný ublížením na zdraví nebo narušením občanského soužití (§ 7 odst. 1 písm. b) nebo c) přest. zák.) lze uložit pokutu do výše 20 000 korun.

123 Donedávna takto intervenční centrum Praha nabízelo program Viola, první veřejně deklarovaný program svého druhu, fungující od r. 2009, jehož prostřednictvím IC nabízelo psychologickou pomoc a podporu těm, kteří mají konfliktní vztahy se svými blízkými.

Je-li přestupek podle odstavců 1 až 3 (§ 7) spáchán **opakovaně**, po nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku podle stejného odstavce uloží správní orgán pokutu do 15 000 Kč, resp. do 30 000 Kč.

Pro srovnání za přestupky **proti majetku** (§ 8 zákona o některých přestupcích), tj. např. za krádež, zpronevěru, podvod, neoprávněné užívání cizí věci atd., lze uložit pokutu až do výše 50 000 Kč, při opakovaném spáchání takového přestupku pak až do výše 70 000 Kč.

Zásadní změnou v oblasti projednávání přestupků proti občanskému soužití spáchaných mezi osobami blízkými je skutečnost, že tyto přestupky nepatří již do režimu tzv. návrhových přestupků, tj. přestupků, které mohou být projednány jen na kvalifikovaný návrh poškozené osoby¹²⁴, což vytvářelo výraznou bariéru pro ohrožené osoby, které často tento aktivní přístup nebyly schopny využít.

Nově řízení o přestupku spáchaném **mezi osobami blízkými**, o němž tak stanoví zákon, lze zahájit a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem osoby přímo postižené spáchaním přestupku (§ 7 odst. 7 přest. zák.).¹²⁵ Lhůta k podání souhlasu činí nejméně 30 dnů (*určí ji správní orgán*), souhlas lze vzít kdykoli zpět (*až do rozhodnutí o odvolání*). Neudělený nebo souhlas vzatý zpět již nelze znovu udělit. Z právě uvedeného však existuje výjimka, kdy se souhlas nevyžaduje, a to pokud byl přestupek spáchán na dítěti (osobě mladší 18 let) nebo pokud byl přestupek důvodem vykázaní ze společného obydlí (§ 79 odst. 5 zákona o přest. řízení). Mezi „cizími“ osobami (typicky rozvedenými manželi nebo v případě páru po rozchodu) se přestupek projednává z moci úřední bez dalšího.

Omezující opatření

Jednoznačně vítanou změnou v novém přestupkovém zákoně v souvislosti s problematikou domácího násilí je možnost uložit vedle pokuty za přestupek i tzv. **omezující opatření** podle ustanovení § 52 zákona č. 251/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve spojitosti s § 7 odst. 6. zákona č. 250/2016 Sb., o přestupcích. Tato omezující opatření spadají do kategorie ochranných opatření, která lze uložit pouze spolu se správním trestem. Relevantní jsou v této souvislosti omezení dle § 52 přestupkového zákona opatření spočívající v:

- zákazu styku s určitou osobou a
- povinnosti podrobit se vhodnému programu pro zvládání agrese nebo násilného chování.

124 Návrh bylo možno podle předchozího zákona o přestupcích podat jen do 3 měsíců od okamžiku, kdy se o přestupku dotčená osoba dozvěděla (většinou splyývá s okamžikem spáchání přestupku), návrh musel mít předepsané náležitosti a v případě neprokázání skutku hradil/a navrhovatel/ka náklady řízení. Návrhy psané osobami postiženými přestupkem, pokud tedy návrh podaly (cca v desetině případů), byly často nekvalitní a někdy také opožděné, pokud se o nutnosti podat návrh dozvěděly pozdě (Potměšil, 2018).

125 § 7 odst. 7 zák. – č. **251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích** řízení o přestupku podle odstavce 1 písm. b) nebo c) nebo odstavce 2 písm. b) spáchaném mezi osobami blízkými anebo o přestupku podle odstavce 1 písm. a) nebo odstavce 2 písm. a) lze zahájit a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem osoby přímo postižené spáchaním přestupku.

To může být uloženo fyzické osobě, která se dopustila přestupku vykazujícího zejména znaky užití násilí v rodině nebo partnerském vztahu (*správní orgán po konzultaci s pachatelem stanoví konkrétní typ vhodného programu, včetně obsahu, rozsahu a způsobu jeho provádění tak, aby zohledňoval výchovné a preventivní působení na pachatele a zároveň odpovídal jeho individuálním potřebám*) (Durdík, 2023).

Za účelem kontroly dodržování tohoto opatření si správní orgán vyžádá od poskytovatele programu písemnou zprávu obsahující informace o dodržování podmínek uloženého opatření ze strany pachatele.

Obecně pak pro tato opatření platí, že:

- omezující opatření lze uložit s účinky též mimo správní obvod správního orgánu, který je ukládá
- dodržování uloženého omezujícího opatření kontroluje správní orgán, který je uložil (nastávají-li účinky též mimo jeho správní obvod, dodržování kontroluje ve svém správním obvodu správní orgán, který je uložil, a dále správní orgán stejného druhu jako ten, který omezující opatření uložil a v jehož správním obvodu má omezující opatření účinky)
- v případě potřeby zajišťuje kontrolu též orgán Policie ČR, v jehož územním obvodu má omezující opatření účinky nebo obecní policie, která vykonává působnost ve správním obvodu obce, v němž má omezující opatření účinky (Durdík, 2023)
- náklady spojené s účastí v programu pro zvládnutí agrese nebo násilného chování, není-li tento program poskytován bezplatně, nově nese pachatel sám

Programy zvládnutí agrese nabízejí některé lokální neziskové organizace, případně i některá intervenční centra, s nimiž může správní orgán tuto možnost předjednat a povinnost poté uložit. Legální zakotvení možnosti uložení takových programů i v přestupkovém řízení je nepochybně pozitivním krokem k účinnější nápravě pachatele a lepší ochraně obětí před opakovaním násilí. Chybí ovšem systémové řešení pro případ neplnění této povinnosti, které má dopady na vymahatelnost takového opatření. Mimoto bez systémové dostupnosti intervencí a bez standardizovaného metodicky podchyceného postupu při ukládání, kontrole a získání zpětné vazby zůstává tato možnost v přestupkovém řízení (stejně jako je tomu i v jiných řízeních), spíše jen další nevyužívanou šancí na efektivní zajištění prevence dalšího násilí v blízkých vztazích.

V praxi jsou tato opatření opravdu využívána velice sporadicky, lze říci, že ročně jsou uložena v desítkách případů¹²⁶. Důvodem je nejen nedostatečná vybavenost a zkušenost správních orgánů, ale i zvýšená náročnost s jejich aplikací, popř. též nevhodnost jejich aplikace u některých pachatelů.

126 Počty těchto uložených omezujících opatření jsou velice složité dohledatelné, neboť se sice zaznamenávají do Registru přestupků, který je veden při Rejstříku trestů, spravovaného MSp, ale obecně data nejsou jednoduše dostupná ani pro samotné instituce/správní orgány. Statistiky přestupků zpracovávané Ministerstvem vnitra nejsou již od r. 2021 realizovány z důvodu zvýšené náročnosti zpracování dat od MSp, a proto nejsou již od tohoto roku zpracovávány vůbec.

IV.3 Opatření občanského práva – aktuální právní úprava

Vykázání osoby, která se dopouští domácího násilí, z bytu na dobu nejdéle 10 dní, ani rozhodnutí soudu podle § 199 tr. zákoníku (např. odsouzení za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí) neřeší soukromoprávní otázku práva dotyčné osoby bydlet v bytě spolu s obětí násilné činnosti (Zuklínová et al., 2023). Na to pamatuje občanský zákoník úpravou práva jednoho z manželů domáhat se u soudu omezení či vyloučení práva druhého manžela po určenou dobu bydlet v domě či bytě, v němž se nachází společná rodinná domácnost manželů. Jde o případy, kdy se stane společné bydlení pro jednoho z nich nesnesitelným z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči druhému manželovi nebo jinému (§ 751 – § 753 obč. zák. – zvláštní ustanovení proti domácímu násilí). Ani občanský zákoník nedefinuje pojem domácího násilí, ačkoli jej již explicitně používá. Podle judikatury má v civilním řízení nejčastěji domácí násilí tyto pojmové znaky: jde o násilí opakované a dlouhodobé, násilí, které se stupňuje, které probíhá mezi osobami blízkými, zejména manžely, role zde jsou neměnné a dochází k němu mimo dosah veřejnosti (OS 19 Nc 1131/2015).

Dále pak občanský zákoník v § 3021 obsahuje společné ustanovení, v němž dále ještě rozšiřuje okruh osob, na něž se ustanovení § 751 až § 753 proti domácímu násilí vztahují s tím, že se použijí také v případech společného bydlení jiných osob, než jsou manželé. Tímto ustanovením dále zákon rozšiřuje okruh osob oprávněných podat návrh soudu v případech domácího násilí, např. o dotčeného partnera-partnerku nebo druha-družku či rodičů vůči dětem a naopak (Martinková et al., 2014).

Právo v bytě bydlet lze omezit, popř. vyloučit na dobu nejdéle šesti měsíců. Nic nebrání tomu, aby se rozhodnutí soudu opakovalo (ovšem na základě nové žaloby), přičemž soud návrhu vyhoví, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody.

V tomto směru může být česká právní úprava pokládána za vyhovující, neboť neomezuje ochranu před domácím násilím jen na případy, kdy oběť užívá byt nebo dům na základě určitého právního titulu, neboť „efektivní právní úprava musí chránit oběť domácího násilí nejen jako podílového spoluvlastníka společného obydlí, bezpodílového spoluvlastníka domu nebo bytu ve společném jmění manželů nebo společného nájemce společného obydlí, ale také jako osobu bydlící s násilníkem na základě jiných právních důvodů bydlení, např. společného věcného břemene či podnájmu (Martinková et al., 2014), a také na základě tzv. odvozených právních důvodů bydlení, a dokonce i s osobou užívající společné bydlení bez právního důvodu“ (Králičková et al., 2011, s.108).

Aplikace ustanovení § 762 odst. 2 obč. zák., podle něhož je možno zbavit práva na výživné bývalého manžela-manželku, pokud byl/a pachatelem domácího násilí a konečně ustanovení § 1482 odst. 1 obč. zák., podle něhož je manžel (násilná osoba) vyloučen z dědění po oběti, pokud v den smrti oběti probíhá řízení o rozvod manželství na návrh

oběti a důvodem tohoto návrhu je domácí násilí, kterého se na oběti dopustil její manžel¹²⁷, představují další důsledky a opatření uplatňovaná podle civilního práva v případech domácího násilí.

IV.3.1 Předběžná opatření v civilním řízení (soudní vykazání)

V návaznosti na úpravu v občanském zákoníku nalezneme v současné době úpravu předběžného opatření v rámci civilního řízení v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále též ZZŘS) konkrétně v ustanoveních § 400 – § 414. Předběžné opatření civilního soudu (tzv. soudní vykazání) představuje tzv. třetí pilíř systémové ochrany před domácím násilím, bez něhož by nedával celkový intervenční přístup smysl. Jde o opatření vůči násilné osobě, která představují prozatímní úpravu poměrů, aby měly oběti domácího násilí možnost vyřešit svou situaci.

Je však třeba zdůraznit, že popsany postup (zahájení řízení u civilního soudu) závisí na aktivitě ohrožené osoby, tzn., že ona sama se musí rozhodnout, že takto situaci chce řešit a musí podat návrh na vydání předběžného opatření. Nicméně je zřejmé, že v situaci, v jaké se často osoby ohrožené domácím násilím vyskytují, je třeba při přípravě a podání návrhu pomoci ze strany ať již intervenčního centra či případně jiné organizace, popř. (právního) zástupce. Je totiž třeba, aby návrh obsahoval podstatné náležitosti (§ 402 ZZŘS).

Právo podat návrh na vydání předběžného opatření může ohrožená osoba. Samostatně může podat návrh **dítě starší 16 let**, a to prostřednictvím zákonného zástupce, opatrovníka, OSPODu nebo advokáta, kterému toto dítě udělilo plnou moc (§ 403 odst. 2 ZZŘS). Návrh na předběžné opatření může podat také **státní zástupce** (§ 8 odst. 1 písm. c) a odst. 2 ZZŘS). Návrh na vydání předběžného opatření nepodléhá povinnosti složit finanční jistinu (jistotu) ve výši 10 000 Kč (§ 12 odst. 3 ZZŘS) a je automaticky osvobozen ve věci ochrany proti domácímu násilí od platby soudního poplatku (dříve ve výši 1 000 Kč) (§ 11 odst. 2 písm. p) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích) (Durdík, 2023).

Podle § 405 ZZŘS vyhoví-li soud návrhu, uloží předběžným opatřením odpůrci (násilné osobě), aby:

- a) **opustil společné obydlí**, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval (teritoriální ochrana),
- b) **nevstupoval do bezprostředního okolí** společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam (teritoriální ochrana),
- c) se **zdržel setkávání** s navrhovatelem (personální ochrana), nebo
- d) se **zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele** jakýmkoliv způsobem (personální ochrana).

Soud o tomto návrhu **rozhodne do 48 hodin**. Předběžné opatření soudu pak **trvá jeden měsíc** od jeho vykonatelnosti, tj. od vydání rozhodnutí. Takový návrh může ohrožená osoba podat, aniž by mu předcházelo vykazání policií. Většinou v praxi ovšem předběžnému

127 § 1482 odst. 1 noz: „Probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic.“ (Martinková et al., 2014).

opatření předchází policejní vykázání. Pokud je návrh podán v době, kdy trvá vykázání učiněné podle zákona o Policii ČR nebo podle trestního řádu (viz dále), pak se trvání civilního předběžného opatření o tuto dobu prodlužuje.

Prodloužení předběžného opatření

Již nařízené předběžné opatření lze na návrh ohrožené osoby v odůvodněných případech prodloužit, a to i opakovaně – nikoli automaticky (není-li podán návrh na prodloužení, uplynutím lhůty předběžné opatření zaniká) – je-li návrh na prodloužení podán, neskončí opatření dříve, než je o návrhu rozhodnuto.

Soud na návrh takto prodlouží předběžné opatření pouze tehdy, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, tj. pouze tehdy, **je-li vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele** (tj. ohrožené osoby)

Maximální doba trvání předběžného opatření činí 6 měsíců od jeho vykonatelnosti, tj. od jeho vydání (podle dříve platné právní úpravy činila maximální doba trvání vykázání 1 rok od jeho prvotního nařízení) (Durdík, 2023).

V praxi nezřídka dochází k situaci, kdy je násilná osoba opakovaně vykázána policií a následně i soudem. Soudy ovšem následně nechtějí opakovaným návrhům na předběžné opatření vyhovovat. Vnímají tuto situaci jako „neschopnost“ ohrožené osoby vyřešit svoji situaci. Odborníci proto navrhují při opakovaném vykázání policií, např. při třech aplikacích vyvodit pro pachatele závažnější důsledky, např. trestný čin nebo jiné opatření.

Výkon předběžného opatření

Výkon předběžného opatření zajišťuje soud (§ 492–496 ZZŘS), a to bezodkladně a za **součinnosti Policie ČR** při výkonu (odebrání klíčů apod.). Zároveň poskytne možnost násilné osoby **vyzvednout si osobní věci** a věci nezbytné k výkonu jeho podnikatelské činnosti nebo povolání ze společného obydlí, a to bezprostředně při výkonu soudního rozhodnutí, případně není-li násilná osoba výkonu přítomna, tak v soudem na její žádost následně poskytnuté příležitosti.

Poruší-li povinná osoba po provedeném výkonu rozhodnutí svoji povinnost nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm, provede soud kdykoli a bezodkladně **na návrh oprávněné osoby** (tj. ohrožené osoby) opětovný výkon (§ 496 ZZŘS) tohoto rozhodnutí vykázáním násilné osoby ze společného obydlí.

Zároveň ovšem podobně jako v případě porušování policejního vykázání, porušuje-li vykázaná osoba opakovaně nebo závažným způsobem soudní rozhodnutí o předběžném opatření, dopouští se a bude postižena za přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 tr. zák.

V případě méně závažných forem porušení bude postižena za přestupek proti veřejnému pořádku podle § 5 odst. 1 písm. c) zák. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích – přestupkové řízení se zahajuje z moci úřední (viz § 78 zák. č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, viz dále).

IV.4 Trestní právo – aktuální právní úprava

Základem speciální trestně právní ochrany a postihu domácího násilí je, jak již bylo uvedeno, skutková podstata trestného činu Týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku účinného od roku 2010 (zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Trestní zákon nedefinuje ani nepoužívá pojem domácí násilí¹²⁸, charakteristickým rysem takového jednání je vysoká míra heterogenity útoků násilných osob na ohrožené osoby. Před přijetím speciálního a „výstižnějšího“ ustanovení byly v právním řádu přítomné dílčí prostředky, trestné činy (např. ublížení na zdraví, vydírání, omezování osobní svobody atd.), postihující jednotlivé projevy domácího násilí, které ovšem nevystihovaly podstatu situace, tj. intenzitu, dlouhodobost, dopady na oběti, **u tzv. vztahových deliktů**, za něž můžeme považovat podstatnou část trestné činnosti spojenou s domácím násilím (Šámal, 2015).

Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí je tedy výrazem naléhavé potřeby posílení ochrany osob ohrožených „vzrůstajícím“ fenoménem domácího násilí. V současné době je sice domácí násilí postihováno nejčastěji podle tohoto ustanovení, ale často je z mnoha důvodů kvalifikováno také a stále podle nejrůznějších dalších skutkových podstat trestných činů, a to jak samostatně, tak v souběhu s trestným činem týrání podle § 199 tr. zák. viz dále (jde např. o nejčastěji: týrání svěřené osoby podle § 198 tr. zák., nebezpečné vyhrožování podle § 353 tr. zák., nebezpečné pronásledování § tr. zák., omezování osobní svobody podle § 171, ublížení na zdraví podle § 146 tr. zák., těžké ublížení na zdraví podle § 145 tr. zák., vydírání podle § 175 tr. zák., brání rukojmí podle § 174 tr. zák. vydírání § 175 tr. zák., útisku podle § 177 tr. zák., pomluvy podle § 184 tr. zák., znásilnění podle § 185 tr. zák., sexuálního nátlaku podle § 186 tr. zák., násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci podle § 352 tr. zák., maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání § 337 tr. zák. apod.).

IV.4.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Základním pojmovým znakem trestného činu Týrání osoby ve společném obydlí podle § 199 tr. zák. je **týrání**. Zákonně vymezení tohoto pojmu, stejně jako pojem domácího násilí, není ovšem v trestním zákoně obsaženo, a proto je předmětem judikaturního výkladu. Je třeba ovšem na tomto místě uvést, že důvodem pro tuto absenci může být vzhledem ke zmiňované různorodosti jednání skutečnost, že definice pojmu by mohla být na překážku kvalifikační a aplikační praxi.

128 Domácím násilím se obecně rozumí případy násilí páchaného mezi osobami blízkými ve smyslu jejich vzájemného vztahu, přičemž jeden z aktérů je stále osobou ohroženou a druhý osobou násilnou, tzn., že se nejedná o vzájemné hádky nebo rvačky mezi partnery (tzv. konfliktní partnerské soužití) a zároveň jde o násilí opakované, dlouhodobé, nikoli o jednorázovou eskalaci konfliktní situace vyvolané např. vzájemnou roztržkou či neshodou mezi partnery. (Draštík et al., 2015).

Týráním se dle judikatury rozumí **zlé nakládání**, které se vyznačuje především vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, jakož i určitou mírou trvalosti, a současně dosahuje takové intenzity, aby bylo schopno vyvolat stav, kdy osoba, jež je takovému jednání vystavena, ho pociťuje jako těžké útrapy a příkoří (srov. R 20/1984-I, 3 Tdo 1160/2005, R 20/2006).

Zákon přitom nevyžaduje, aby týráním mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby, ale může spočívat v působení psychických útrap, ekonomického násilí, vyvolání stavu sociální izolace, v poškození zařízení bytu v úmyslu nikoli pouze věc zničit, nýbrž tím ublížit osobě spolu žijící, v činnosti schválností apod., popř. může jít o kombinaci více forem – není nutné, aby u týrané osoby vznikly následky na zdraví v podobě zranění či jiné obdobné újmy (viz usnesení NS ČR ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 8 Tdo 957/2014). Použití fyzického násilí může mít ovšem vliv, dojde-li k zákonem předpokládanému následku, i na právní závěr o souběhu trestného činu podle § 199 tr. zák. s některým dalším trestným činem viz dále (shodně též TR NS 19/2005-T 832.).

Trestný čin podle § 199 TZ (stejně tak jako u § 198 TZ) je trvajícím trestným činem (viz usnesení např. NS 7 Tdo 1044/2017), což je takový čin, kterým pachatel vyvolá protiprávní stav, který následně udržuje. Trvajícím trestným činem se posuzují jako jediné jednání, ať protiprávní stav trvá sebedéle. Trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání.

V případě týráním osoby žijící ve společném obydlí je předmětem útoku **fyzická osoba, a to nejen blízka¹²⁹, ale i jiná osoba, za podmínky, že sdílí s pachatelem společné obydlí**, bez ohledu na její věk, pohlaví či vztah k pachateli. Nesmí však jít zároveň o osobu, o kterou má pachatel povinnost pečovat, tedy osobu svěřenou. Vůči takové osobě by se pachatel dopustil trestného činu Týráním svěřené osoby dle § 198 tr. zák. (vyločení jednočinného souběhu, resp. možnost jednočinného souběhu trestných činů Týráním podle § 198 a § 199 tr. zák., viz dále).

Intenzita spáchání tohoto trestného činu **vůči osobě blízké** je však vyšší než v případě jeho spáchání vůči osobě jiné, neboť pro osobu blízkou znamená vzhledem k jejímu blízkému vztahu (z důvodů citových, rodinných a majetkových vazeb, společné výchovy dětí apod.) k pachateli ještě negativnější psychické a fyzické útrapy. V takovém případě je na místě i použití přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. h) tr. zák.¹³⁰ (NS 8 Tdo 368/2018) V této souvislosti je třeba také zdůraznit použití této přitěžující okolnosti v případech, kdy dochází k týráním žen i v **době těhotenství**, stálo by za úvahu doplnit skutkovou podstatu trestného činu Týráním také o tuto okolnost jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby přímo do skutkové podstaty trestného činu Týráním osoby žijící ve společném obydlí.

129 Osobou blízkou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel osvojenec, sourozenec manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní (§ 125 tr. zák.).

130 Přitěžující okolnost podle § 42 písm. h) tr. zák.: spáchal trestný čin vůči dítěti, osobě blízké, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí, a ohrozil tím jejich život nebo zdraví, způsobil jim škodu, újmu na zdraví nebo jinou újmu anebo se na jejich úkor bezdůvodně obohatil,

Dalším charakteristickým a pojmovým znakem domácího násilí je „**společné bydlení**“, tedy prostředí, ve kterém je páčáno. Zpravidla se jedná o byt, rodinný dům či rekreační objekt užívaný společně násilnou osobou i osobou ohroženou domácím násilím. Společným obydlím se rozumí jakékoli prostory sloužící k bydlení lidí (např. ubytovny, vysokoškolské koleje, azylové domy, chaty, ale i hotelové pokoje apod.), a to bez ohledu na důvod či titul, který obývání ve společném obydlí zakládá. Rozhoduje faktický stav společného obývání obytného prostoru. Taktéž je irelevantní povaha právního vztahu k obydlí (Šámal, 2012). Může jít tedy o vlastnictví, nájemní či podnájemní vztah, ale i faktické společné bydlení na základě rodinných i jiných vztahů, založených konkludentně (např. družka pachatele, která s ním v domě, který vlastnil, bydlela s jeho, byť jen konkludentním souhlasem (srov. R 35/2013). Vedení společné, resp. rodinné domácnosti není v tomto kontextu nutné. Není ani třeba, aby byl poškozený v bytě (který představuje jeho společné obydlí s pachatelem) hlášen k pobytu.¹³¹ Jestliže ovšem týraná osoba ukončila společné soužití s pachatelem tak, že se odstěhovala ze společného obydlí, nemůže jít poté o trestný čin podle § 199 TrZ, ani když je tato osoba nadále vystavena útokům pachatele, které lze považovat za týrání (srov. obdobně TP 706/2009).

Právní úprava v novém trestním zákoníku, oproti původnímu znění § 215a předchozího trestního zákona (jak lze pozorovat citaci ustanovení v rámečku), zpřesnila a rozšířila postih za jednotlivé druhy tohoto jednání a v některých ohledech ho také zpřísnila. Zásadním rozdílem je jednak zvýšení horní hranice trestní sazby v prvním odstavci za trestný čin Týrání ze 3 let na 4 roky, a dále rozšíření aplikace ustanovení na některé další okolnosti.

Rámeček 1: Právní úprava trestného činu Týrání osoby žijící ve společném obydlí

§ 199

Týrání osoby žijící ve společném obydlí

- (1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody **na šest měsíců až čtyři léta**.
- (2) Odnětím svobody **na dvě léta až osm let** bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,
 - b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
 - c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
 - d) páchá-li takový čin po delší dobu.
- (3) Odnětím svobody na **pět až dvanáct let** bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1
 - a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
 - b) smrt.

Trestní sazba ve druhém odstavci zůstala stejná **v rozmezí dvou až osmi let**. Zlé nakládání **zvlášť surovým způsobem** je při trestném činu týrání svěřené osoby charakterizováno použitím výrazné míry brutality (vyšší než u „jen“ surového způsobu), která se vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu a spočívá zejména v krutosti použitého mechanismu (Šámal, 2012). Není při tom rozhodné, do jaké míry sama týraná osoba surovost jednání pachatele vnímala (i když v případě osoby živé zcela při vědomí si lze jen stěží představit, že by takové jednání subjektivně nepocítovala jako značnou újmu).

131 NS ČR sp. zn. 7 Tdo 1211/2016.

Zejména jde o případy často zanechávající viditelná fyzická poškození tělesné integrity týrané osoby jako např. pálení plamenem, opaření vroucí vodou, opakované tlučení do modřin, které ještě nejsou zhojeny atd. (Šámal, 2012).

Naproti tomu **zvlášť trýznivý způsob týrání**, o němž byla doplněna skutková podstata v novém trestním zákoníku, se projevuje dopadem použitého násilí při týrání na samotnou oběť a jejího subjektivního prožívání útoku pachatele. Bude tedy rozhodující, jakým způsobem prožívala týrání ze strany pachatele sama týraná osoba. Zvlášť trýznivý způsob spáchání činu může spočívat v působení těžce snesitelné bolesti po kratší dobu, nebo naopak v dlouhodobém působení bolesti méně intenzivní, přičemž se může jednat jak o působení útrap psychických, tak fyzických, popř. ve skutečnosti často o jejich kombinaci. V praxi zpravidla rovněž dochází v pachatelově jednání k naplnění obou uvedených způsobů zároveň, tedy k týrání zvlášť surovým a zvlášť trýznivým způsobem. Pachatel nemusí vědět či uvědomovat si, že jde o zvlášť surový nebo trýznivý způsob týrání, postačí tedy zavinění ve formě nedbalosti (§ 17 tr. zák., viz výše).

Obecně platí, že vyšší intenzita zlého nakládání **vyvažuje délku jeho trvání**. Tato skutečnost bude hrát roli při posuzování další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v tomto odstavci, kterou je **delší doba trvání** a která je, stejně jako podle předchozí úpravy, důvodem pro použití vyšší trestní sazby, a tedy přísnější postih (§ 199 odst. 2 písm. d) tr. zák.). Samotné týrání jakožto zlé nakládání se vyznačuje určitou dobou trvání, bude pro naplnění znaku, resp. rozhodné okolnosti „po delší dobu“ potřeba, aby se pachatel týrání dopouštěl podle ustáleného výkladu v řádu několika měsíců. Přihlédne se přitom zejména zde k intenzitě páchaného týrání. Jinak řečeno, čím méně intenzivní bude týrání, tím delší dobu bude muset takové zlé nakládání trvat, aby se mohlo jednat o naplnění této okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu, a naopak¹³². Z hlediska zavinění i zde postačí ve vztahu k okolnosti páchaní činu po delší dobu ve smyslu § 17 písm. b) nedbalost. V praxi se nejčastěji vyskytuje kvalifikace trestného činu Týrání právě podle odst. druhého písmene d), tj. jako nejčastější forma páchaní po delší dobu. (viz kapitola VI.)

Oproti předchozí právní úpravě trestní zákoník posílil ochranu týraných osob i v rámci znaku podmiňujícího použití vyšší trestní sazby dle § 199 odst. 2 písm. c), v případě **týrání nejméně dvou osob**, neboť předchozí trestní zákon č. 140/1961 Sb. zde vázal zvlášť přitěžující okolnost na týrání více osob, tj. nejméně tří osob. Nyní vyjádřenou změnou se chrání již nejméně dvě osoby, a proto bude tato přísnější trestní sazba přicházet v úvahu u většího počtu posuzovaných případů, než tomu bylo podle předchozí právní úpravy. Z hlediska zavinění zde s přihlédnutím k povaze týrání na dvou nebo více osobách je ovšem třeba, aby pachatel o této skutečnosti věděl a byl s tím alespoň ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b), odst. 2 srozuměn, neboť jinak by nemohlo jít o úmyslné týrání dvou, popř. více osob (Šámal, 2012).

Případy závažnějšího následku v podobě **těžké újmy na zdraví** (§ 199 odst. 2 písm. b) tr. zák.) budou posuzovány dle ustanovení trestného činu Týrání naopak pouze tehdy,

132 Např. v případě obviněného, který se tohoto trestného jednání dopouštěl po dobu několika let a svým jednáním způsobil poškozené těžkou újmu na zdraví spočívající v posttraumatické stresové poruše, lze mít tento znak bezpochyby za naplněný) – usnesení NS ČR sp. zn. 4 Tdo 70/2017, obdobně též 8 Tdo 1560/2017.

byl-li tento následek pachatelem způsoben z nedbalosti (§ 17 písm. a) tr. z.) (Šámal & kol., 2009). To znamená, že bude-li tento následek pachatel zamýšlet, půjde o trestný čin těžkého ublížení na zdraví dle § 145 tr. zák. v souběhu s trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 tr. zák. Definice těžké újmy na zdraví je obsažena v § 122 odst. 2 tr. zák. Dle judikatury se za nedbalostně způsobenou těžkou újmu na zdraví v důsledku domácího násilí považují i závažná psychická onemocnění vzniklá v reakci na dlouhodobé týrání, např. vznik a rozvoj posttraumatické stresové poruchy (srov. NS 4 Tdo 1310/2013).

Nově trestní zákoník přidal odstavec 3, který stanoví zvlášť přitěžující okolnost vyjadřující vyšší typovou společenskou škodlivost. Jde o případy zvlášť závažných následků jednak v podobě **těžké újmy na zdraví spáchané nejméně na dvou osobách** (§ 199 odst. 3 písm. a) tr. zák.) anebo v podobě **smrti** (§ 199 odst. 3 písm. b) tr. zák.) dle třetího odstavce. Obdobně jako ve vztahu k ostatním přitěžujícím okolnostem, také ve vztahu k těžké újmě na zdraví na dvou osobách a smrti jako k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby postačí ve smyslu § 17 písm. a) tr. zák. *nedbalost*. Způsobí-li pachatel týráním osobě žijící ve společném obydlí tyto těžší následky, aniž by je zamýšlel, tedy z nedbalosti ve smyslu 17 písm. a) tr. zák., bude za tento zvlášť závažný zločin potrestán trestem odnětí svobody **na pět až dvanáct let**. Způsobil-li pachatel smrt úmyslně, je třeba jeho jednání posuzovat jako trestný čin vraždy podle § 140 tr. zák. v souběhu s trestným činem Týrání podle § 199 tr. zák., viz dále kapitola IV.4. 4.

IV.4.2 Týrání svěřené osoby

Partnerskému násilí jsou v praxi často přítomny či vystaveny zejména děti, které jsou v této souvislosti výrazně ohroženy domácím násilím, i když nejsou vždy předmětem samotného útoku. Nicméně ani takové případy nejsou výjimkou, kdy násilná osoba týrá nejen svého partnera či partnerku, ale dopouští se týrání i ve vztahu k dětem. (viz výsledky analýza trestních spisů viz kapitola VI.). V tomto smyslu můžeme mluvit o dalších projevech domácího násilí, jemuž je poskytována speciální trestněprávní ochrana a tím je násilí páchané na dětech, popřípadě dalších osobách svěřených pachateli do péče či výchovy.

Ustanovení § 198¹³³ je konstruováno podobně jako § 199 trestního zákoníku s tím rozdílem, že Předmětem útoku (obětí, poškozeným) trestného činu týrání svěřené osoby dle § 198 je fyzická osoba, která je **svěřena do péče nebo výchovy pachatele**. Pojem svěřená osoba podobně jako pojmy péče a výchova nejsou trestním zákoníkem definovány a nebyly definovány ani předchozím trestním zákonem platným od roku 1961. Péčí a výchovou se dle současného výkladu rozumí jakákoli péče a výchova, ať už je jejím důvodem trvalý či přechodný vztah bez ohledu na to, čím byl tento vztah založen (Šámal & kol., 2009). Pojem svěřená osoba obecně zahrnuje všechny případy, kdy nastane povinnost pečovat o jinou osobu, která si nemůže opatřit pomoc sama. Není rozhodné, zda pečovatelský vztah vznikl na základě zákona, konkrétního právního aktu, tj. úředního rozhodnutí či smlouvy nebo bez takových aktů.

133 Trestný čin týrání svěřené osoby byl zakotven již do předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb. od začátku jeho přijetí, tj. od roku 1961. Dnes je toto ustanovení speciální povahy ve vztahu k § 199 trestního zákoníku (viz dále).

Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 tr. zák. je ustanovením obecné povahy k trestnému činu týrání svěřené osoby dle § 198 tr. zák., proto zde můžeme nalézt celou řadu podobností a analogií. Stejně jako v předchozím případě trestného činu týrání osoby ve společném obydlí se k naplnění skutkových podstat trestného činu týrání svěřené osoby nevyžaduje, aby u svěřené osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho hrubost a bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří (srov. rozhodnutí č. 20/1984-I. Sb. rozh. tr.). Týrání svěřené osoby se může pachatel dopustit rovněž opomenutím povinné péče, k níž byl povinen, jestliže svěřená osoba se nebyla schopna o sebe starat. Jde to například zanedbáním osobní hygieny dítěte, neposkytováním přiměřené stravy (R 11/1984, s. 83).

Rámeček 2: Právní úprava trestného činu týrání svěřené osoby

§ 198

Týrání svěřené osoby

- (1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na **jeden rok až pět let**.
- (2) Odnětím svobody na **dvě léta až osm let** bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,
 - b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
 - c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
 - d) páchá-li takový čin po delší dobu.
- (3) Odnětím svobody na **pět až dvanáct let** bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1
 - a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
 - b) smrt.

Ostatní okolnosti a trestní sazba jsou analogicky obdobné jako u trestného činu Týrání podle § 199 tr. zák., s tím rozdílem, že trestní sazba v prvním odstavci je přísnější a činí 1 rok až 5 let.

V souvislosti s domácím násilím vůči dětem je možné se také zmínit o možném naplnění skutkové podstaty dalšího trestného činu, kdy znak přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) TZ spočívající v tom, že pachatel závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o dítě, je naplněn tehdy, pokud významnou měrou porušil povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti (§ 858 o. z.). O takové jednání může jít i tehdy, jestliže pachatel způsobil, **že dítě bylo přítomno opakovanému nebo dlouhodobému slovnímu či fyzickému napadání mezi jeho rodiči či jinými osobami jemu blízkými nebo jinému, byť i krátkodobému, velmi závažnému či hrubému jednání; přitom je nezbytné, aby v důsledku tohoto jednání došlo k ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte – viz usnesení NS ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 8 Tdo 1231/2019 (uveřejněno pod č. R 20/2020) (Durdík, 2023).**

IV.4.3 Další vybrané trestné činy se znakem domácího násilí

Ne vždy má domácí násilí takovou intenzitu, aby bylo možno posoudit jej jako trestné činy týrání osoby žijící ve společném obydlí. Také důkazní situace se omezí často na jednotlivé útoky, které lze kvalifikovat pouze dle jiných ustanovení trestního zákoníku. V souvislosti s rozhodováním o vině za trestný čin Týrání často hovoří i o tzv. konfliktním

vztahu, tj. vzájemného napadání partnerů, případy tzv. „italské domácnosti“. „Pokud totiž k napadání dochází z obou stran, není možné rozlišit, kdo útočí a kdo se jen brání, tedy kdo je vlastně pachatelem a kdo obětí, a jen těžko je tak možné dojít k závěru o týrání. A pouze za konfliktní partnerské soužití a vzájemné napadání nemůže soud jednoho z partnerů trestat. Odsouzení si lze představit pak jen v situaci, kdy by například bylo bezpochyby prokázáno, že některý z útoků, které byly obžalovanému kladeny za vinu, byl takové intenzity, že by zakládal trestní odpovědnost za jiný trestný čin“ (Vávra, 2018).

Taková jednotlivá jednání či útoky by pak mohly být posouzeny například jako trestný čin **nebezpečného vyhrožování** podle § 353 trestního zákoníku. To je podle statických údajů také druhý nejčastější trestný čin, u něhož je evidován znak domácího násilí v soudních statistických listech justičních statistik (viz dále kapitola VI.). Vyskytuje se frekventovaně jak v souběhu s trestným činem Týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199, tak i samostatně. Tento trestný čin spáchá ten, kdo vzbudí důvodnou obavu u jiného tím, že mu vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou. Potrestán bude odnětím svobody **až na jeden rok**.

Dalším trestným činem často spojeným s domácím násilím je trestný čin **nebezpečného pronásledování** podle § 354 tr. zák., byl zařazen až do nového trestního zákoníku s účinností od roku 2010 jako ochrana před tzv. stalkingem v trestně právní rovině. Možnosti postihnout jednání, které se rozumí pod tímto pojmem, bylo možné i dříve, ale šlo o dost roztržštěné možnosti, které nereflektovaly dostatečně podstatu a charakteristické rysy tohoto jevu (Šámal & kol., 2009). Trestní sazba u tohoto trestného činu je v prvním odstavci stanovena až na jeden rok nebo zákaz činnosti. Pokud ovšem pachatel spáchá tento trestný čin vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami, bude mu hrozit trest v trestní sazbě od šesti měsíců do tří let.

Dále může pachatel svým jednáním, majícím znaky týrání, způsobit poškozenému i zdravotní újmu (tělesnou nebo i psychickou, duševní), může jeho jednání být zároveň (nebo i samostatně) posouzeno jako trestný čin ublížení na zdraví, a to buď v podobě těžšího následku **jako trestný čin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 nebo jako méně závažné ublížení na zdraví podle § 146 trestního zákoníku**. Oba trestné činy byly obsaženy v předchozím trestním zákoně v § 222 a § 221. Co se rozumí ublížením na zdraví a těžkou újmou na zdraví, trestní zákoník vymezuje a definuje v ustanovení § 122.¹³⁴ Posouzení, zda došlo k některému druhu těžké újmy na zdraví, uvedenému ve zmíněném ustanovení, je otázkou právní, kterou ovšem soud posuzuje většinou na základě znaleckého posudku. Trestní sazba v závislosti na rozsahu újmy a zavinění pachatele může činit v nejlehčím případě **šest měsíců až tři roky** odnětí svobody u trestného činu ublížení na zdraví, v nejtěžším případě těžkého ublížení na zdraví pak může být uložen trest odnětí svobody na osm **až šestnáct let**.

134 § 122, (1) Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření. (2) Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví a) zmrzačení, b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, c) ochromení údu, d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, e) poškození důležitého orgánu, f) zohydření, g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, h) mučivé útrapy, nebo i) delší dobu trvající porucha zdraví.

Domácí násilí je také v některých případech posouzeno též jako trestný čin **vydírání** podle § 175 trestního zákoníku (v předchozím trestním zákoně § 235 tr. z.), pokud pachatel svou oběť násilím nebo pohrůzkou násilí či jiné těžké újmy nutí, aby něco konala nebo trpěla. Násilím se rozumí použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného nebo předpokládaného odporu. Není podmínkou, aby napadený poškozený kladl odpor. Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak i pohrůžka násilí, které má být vykonáno později. Pohrůžka násilí může směřovat nejen vůči napadenému, ale i vůči jeho blízkému nebo i vůči majetku. Čin je tedy dokonán samotným násilným jednáním nebo pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy, nevyžaduje se, aby pachatel dosáhl toho, co sledoval. Základní trestní sazba v případě vydírání činí **šest měsíců až čtyři roky** odnětí svobody (př. peněžitým trestem), v nejtěžších případech pak **8 až 16 let odnětí svobody**.

Pokud by pachatel neužil násilí nebo pohrůžky násilím, ale zneužíval by tísně nebo závislosti oběti k tomu, aby ji přiměl, aby něco konala či trpěla, mohlo by se jednat o trestný čin **útisku** podle § 177 trestního zákoníku (dříve § 237 tr. z.). Základní sazba je až jeden rok, ve vážnějších případech **šest měsíců až tři roky odnětí svobody**.

V některých případech je součástí domácího násilí i bránění oběti ve volném pohybu. Takové jednání by mohlo být posouzeno jako trestný čin **omezování osobní svobody**, případně dokonce jako **trestný čin zbavení osobní svobody** (§ 171 tr. zák., dříve § 231 tr. zák. a § 170 tr. zák., dříve § 232 tr. zák.). V nejméně závažných případech zákon takové jednání trestá odnětím svobody až na dvě léta, v nejzávažnějších případech pak sazba činí osm až šestnáct let odnětí svobody.

Konečně pak v některých případech můžeme mezi domácí násilí zařadit i trestné činy **znásilnění** podle § 185 trestního zákoníku (§ 241 podle předchozího trestního zákona) nebo **sexuálního nátlaku** dle § 186 trestního zákoníku. V našem kontextu jsou znásilnění podle § 185 odst. 1, alinea první tr. zák. a sexuální nátlak podle § 186 odst. 1 speciálními případy vydírání, neboť v těchto případech jsou prostředky stejné, ale cíl je užší. (Ščerba 2020) Podle některých odborníků se naprostá většina znásilnění odehraje mezi manžely. Možná i z tohoto důvodu je sexuální násilí v souvislosti s domácím násilím takovou poměrně méně akcentovanou kategorií (viz kapitola 5, analýza spisů). Roli zde snad může hrát i skutečnost, že v případech znásilnění mezi osobami „blízkými“ je trestní stíhání podmíněno souhlasem osoby poškozené (§ 163 tr. ř. viz dále). Trestní zákon jednání postihuje v závislosti na okolnostech a následcích trestem odnětí svobody **na šest měsíců až osmnáct let**.

Jestliže by pachateli byl prokázán úmysl svou oběť usmrtit, jednalo by se o trestný čin **vraždy** podle § 140 trestního zákoníku (dříve § 219 tr. z.) nebo o pokus tohoto trestného činu. V takovém případě základní sazba činí 10 až 18 let trestu odnětí svobody, v závažnějších případech pak je možno uložit pachateli trest odnětí svobody na 12 až 20 let nebo výjimečný trest.

V neposlední řadě přichází v úvahu jak v souběhu, tak samostatně trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zák. (dříve § 171 tr. z.). Dojde-li

k závažnému či opakovanému porušení rozhodnutí o předběžném opatření v podobě soudního vykázání nebo vykázání policií (viz výše), hrozí pachateli za takové jednání trest odnětí svobody **až na dva roky**.

Většina trestných činů, které jsou zde uvedeny, jsou základní skutkové přečiny ve smyslu § 14 odst. 1 tr. zák. (viz výše), jde tedy o trestné činy, za něž lze uložit trest, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 5 let. Proto z hlediska ukládání trestu je soud omezen pravidlem stanoveným v § 55 odst. 2 tr. zák. (viz dále).

IV.4.4 Vztah k jiným ustanovením

V praxi nezřídka dochází k situacím, kdy pachatel svým jednáním naplní nejen znaky trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, ale zároveň skutkovou podstatu některého jiného (zejména výše uvedeného) trestného činu. Závisí pak následně na posouzení vztahu těchto ustanovení, jak budou soudem jednotlivá jednání trestněprávně kvalifikována, a tedy následně i brána v úvahu v rámci stanovení druhu a výměry trestní sankce. Řeč je zde především o **jednočinném souběhu**, tj. situaci, kdy pachatel svým jediným skutkem (jednáním) naplní znaky skutkových podstat více trestných činů. Pokud jde o jednočinný souběh trestného činu týrání svěřené **osoby podle § 198 k trestnému činu a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zák.**, specifická povaha skutkových podstat zakládající vztah speciality, jak bylo zmíněno již výše, dosud odůvodňovala vyloučení jejich jednočinného souběhu. V současnosti však dospěla judikatura k obecně prosazovanému závěru, že dochází i k jednočinnému souběhu těchto dvou trestných činů: „*jednání naplňující znak týrání, které pachatel směřuje vůči různým osobám žijícím s ním ve společném obydlí ve smyslu § 199 TZ, z nichž jen některé jsou současně svěřenou osobou ve smyslu § 198 TZ, a to jak přímo (např. uzavřením v jediné místnosti, nebo naopak nevpuštěním do bytu, výhružkami a nadávkami), tak i nepřímo (např. napadání jedné osoby je současně příkořím činěným druhé), je jediným skutkem – takový skutek je v tomto zvláštním případě třeba posoudit jako jednočinný souběh trestného činu týrání svěřené osoby podle § 198 TZ (příp. podle § 215 tr. zákona) a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ (příp. podle § 215a tr. zákona), jenž je jinak obecně z důvodu speciality prvně uvedeného ustanovení vyloučen (jde-li o týrání téže osoby, jež je současně osobou svěřenou i žijící ve společném obydlí).*¹³⁵

Při souběhu trestného činu Týrání podle § 199 s trestným činem ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 je možná **tzv. faktická konzumpce** (srov. R 18/1963). Pokud jednání pachatele má za následek ublížení na zdraví, jak je v praxi obvyklé, jde zpravidla o vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání osoby ve společném obydlí (Šámal & kol., 2009). Z toho důvodu posouzení skutku jako závažnějšího trestného činu podle § 199 zpravidla fakticky konzumuje jeho posouzení jako méně závažného trestného činu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zák. Obdobně tomu je i u souběhu s trestným činem ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148 tr. zák. Pokud jde o posouzení skutku jako těžkého ublížení na zdraví podle § 145 tr. zák. v souběhu s trestným činem Týrání podle § 199 tr. zák. Byl-li těžší následek způsoben z nedbalosti, bude jednání posuzováno pouze podle § 199 odst. 2 písm. b) tr. zák. (viz výše) (Šámal & kol., 2009).

135 NS ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 5 Tdo 551/2019.

Vedlo-li týrání k **úmyslnému** způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti týrané osoby, bude rozhodující, zda byla těžká újma či smrt způsobena úmyslně či z nedbalosti. V případě, že došlo k úmyslnému, zamýšlenému následku, bude přicházet v úvahu souběh trestného činu Týrání podle § 199 tr. zák. a trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 tr. zák., zejména při naplnění některé ze zvlášť přitěžujících okolností, nebo trestného činu vraždy podle § 140, pokud nebude přicházet v úvahu faktická konzumpce. Přitom je třeba vycházet z úvahy, že při způsobení takové závažnější poruchy zdraví je třeba, aby kvalifikace jednání vystihovala plně povahu a závažnost činu (srov. R 11/1984, s. 84 a 85).

Faktická konzumpce pak přichází v úvahu také u dalších sbíhajících trestných činů, jako je např. nebezpečné vyhrožování podle § 353 tr. zák. Na druhé straně není ale ani vyloučen jednočinný souběh zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 2 tr. zák. a přečinů nebezpečného vyhrožování podle § 353 tr. zák. a ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zák. Dále pak může dojít k jednočinnému souběhu trestného činu Týrání podle § 199 tr. zák. a trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zák., mezi těmito ustanoveními neexistuje žádný vztah, který by takový souběh vylučoval (viz NS 4 Tdo 1685/2016) (Zezulová, 2023).

IV.4.5 Opatření trestně procesní povahy

Trestní proces nabízí řadu možností, opatření a postupů, které lze specificky a individuálně využít v případech trestního stíhání činů spáchaných v souvislosti s domácím násilím. Předně jde o možnosti uložení předběžných opatření aplikovatelných již v přípravném řízení státním zástupcem, popřípadě na jeho návrh soudem. Dále se budeme zabývat těmi instituty, které přicházejí v úvahu nejčastěji a/nebo specificky v případech trestné činnosti spojené s domácím násilím. Jejich účelem a cílem obecně je především potřeba jednak v zabránění v pokračování v trestné činnosti, jednak zajištění hladkého průběhu trestního řízení, ochrana práv a zájmů poškozených, ale i společnosti celkově. Také tato opatření jsou často nástrojem, kterým mohou orgány činné v trestním řízení poměrně významně individualizovat své postupy a odpovídajícím způsobem přizpůsobit potřebám jednotlivých konkrétních případů. To může hrát v oblasti ochrany před domácím násilím, jeho eskalací či pokračováním významnou roli.

Vazba

Nejstarším a dříve nejrozšířenějším zajišťovacím institutem trestního práva procesního je **vazba**. Jde zároveň o institut nejpřísnější, neboť je spojen s dočasným zbavením osobní svobody obviněného, a tedy citelného zásahu do jeho základních práv a svobod. Z tohoto důvodu je vazba chápána pouze jako výjimečné, subsidiární (ultima ratio), dočasné a fakultativní opatření a orgány činné v trestním řízení by v souvislosti s ní měly striktně dodržovat zásadu zdrženlivosti (§ 2 odst. 4 tr. ř.). Vazba může být uvalena jen po nezbytně nutnou dobu, pominou-li důvody, kvůli nimž musí byla osoba vzata do vazby, musí být propuštěna na svobodu.

O vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce (§ 73 b odst. 1. tr. ř.). Obviněného lze vzít do vazby pouze tehdy, jestliže z jeho jednání vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat (**tzv. útéková**

vazba), že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné (**tzv. koluzní vazba**) nebo že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán (**tzv. předstižná vazba**), a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu (§ 67 tr. ř.). Poslední dva zmíněné důvody mohou hrát velice významnou roli v případech domácího partnerského násilí.

Opatření nahrazující vazbu

Snaha o další omezení trvání vazby na nezbytně nutnou dobu přinesla nabídku možností ji nahradit, ať již hned nebo i v průběhu trvání vazby. V úvahu přichází dnes již pět možností pět institutů trestního práva procesního, které byly postupně zakotveny do trestního řádu¹³⁶:

- záruka za další chování obviněného, kterou může nabídnout zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat obviněného
- písemný slib, který může dát pouze obviněný
- dohled probačního úředníka
- předběžná opatření
- peněžitá záruka, kterou může složit obviněný nebo jiná osoba

Obecně mohou těmito postupy nahradit vazbu jen u důvodů vazby útěkové (§ 67 písm. a) tr. ř.) a vazby **tzv. předstižné**, a to jak jednotlivě, tak v jejich kombinaci, tj., je-li dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) a/nebo c), může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu.

V přípravném řízení může přijmout nabídku některého opatření nahrazujícího vazbu i státní zástupce.

Při rozhodování o nahrazení vazby

- slibem obviněného mu může soud nebo státní zástupce uložit povinnosti a omezení,
- dohledem probačního úředníka nad obviněným mu může uložit omezení.

Teoreticky tedy již v přípravném řízení v souvislosti s nahrazením vazby slibem obviněného lze uložit obviněnému přiměřené povinnosti a přiměřená omezení. V kontextu domácího partnerského násilí by přicházela v úvahu především povinnost podrobit se psychologickému poradenství podle § 48 odst. 4 písm h) tr. zák. To znamená program pro zvládnutí agrese či násilného jednání.

Předběžná opatření v trestním řízení

Předběžná opatření ukládaná podle trestního řádu mohou nejen nahradit vazbu, ale mohou být využita i v jiných případech, mají však povahu spíše preventivních opatření, jež směřují především k ochraně poškozeného, osob jemu blízkých, k zabránění obviněnému v páčání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení. (Šámal a kol., Trestní řád, 7. vydání). Účelem těchto předběžných opatření je tak prozatímně upravit poměry nebo vztahy obviněného s obětí nebo jiným poškozeným, aby bylo zabráněno

136 Novelty z roku 1990, 1993, 2001 a následně rozšíření v roce 2013.

obviněnému v pokračování v trestné činnosti nebo aby byla odstraněna její příčina nebo podmínka. Teoreticky je tedy i zde ideální doba pro započetí práce s pachatelem partnerského násilí.

Předběžná opatření, zcela nový a do té doby trestnímu právu neznámý institut, byl zakotven do trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb.) v souvislosti s přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Právní úpravu pak najdeme konkrétně v ustanoveních § 88 b až § 88o zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Předběžná opatření lze uložit výlučně obviněnému, a to již od zahájení trestního stíhání (88 b tr. ř.). Předběžné opatření pak trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí. Obviněnému lze předběžné opatření uložit jen tehdy, jestliže:

- zjištění skutečnosti nasvědčující tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a že jej spáchal obviněný; a zároveň
- z jednání obviněného nebo z jiných skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, anebo dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo který připravoval nebo kterým hrozil; tedy jsou-li u obviněného dány vazební důvody dle § 67 písm. c) trestního řádu a
- uložení předběžného opatření vyžaduje potřeba ochrany zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, osob jemu blízkých nebo to vyžaduje ochrana zájmů společnosti, a to za předpokladu, že s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu nelze v době rozhodování dosáhnout účelu předběžného opatření jiným opatřením.

Pro případ, že obviněný následně uložené předběžné opatření a jeho podmínky nedodrží, může příslušný orgán činný v trestním řízení dle § 88o tr. ř. rozhodnout o:

- uložení pořádkové pokuty
- uložení jiného druhu předběžného opatření anebo
- vzetí obviněného do vazby, a to za podmínek stanovených trestním řádem.

Trestní řád upravuje v § 88c tr. ř. devět druhů předběžných opatření, přičemž tento výčet je konečným a nelze ho jakkoliv rozšiřovat. Podrobněji se věnujeme těm předběžným opatřením v trestním řízení, která přicházejí v úvahu z hlediska ochrany osob ohrožených domácím násilím.

§ 88d – Zákaz styku s určitými osobami

Uvedené předběžné opatření spočívá v nepřipustnosti jakéhokoli kontaktování nebo vyhledávání poškozeného, osob mu blízkých nebo jiných osob, zejména svědků, a to i prostřednictvím sítě elektronických komunikací nebo jiných obdobných prostředků. O užití tohoto předběžného opatření lze uvažovat právě u trestných činů nebezpečného pronásledování či nebezpečného vyhrožování, dále u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, ale i v případě trestného činu pohlavního zneužití. Předběžné opatření pak dopadá nejen na situace přímého kontaktu, ale například i toho nepřímého, kdy se

obviněný snaží kontaktovat určité osoby prostřednictvím třetího subjektu. O uložení tohoto druhu opatření rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. O rozhodnutí, kterým se ukládá zákaz styku obviněného rodiče s dítětem, je třeba neprodleně vyrozumět orgán sociálně-právní ochrany dětí. V případě, že se rozhodnutím povolí setkání obviněného rodiče s dítětem, předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce vyrozumí včas orgán sociálně-právní ochrany dětí, aby se mohl setkání účastnit.

§ 88e – Zákaz vstupu do obydlí

Toto opatření spočívá v zákazu vstupu obviněného do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí, a v nepřípustnosti zdržovat se v takovém obydlí. Jakmile je obviněnému oznámeno rozhodnutí o zákazu vstupu do obydlí, je povinen neprodleně opustit obydlí, a to i jeho bezprostřední okolí v rozsahu usnesením vymezeném a zdržet se vstupu do těchto prostor po celou dobu trvání předběžného opatření. Z důležitých důvodů však může být obviněnému umožněno v průběhu trvání zákazu vzít si z obydlí věci, které jsou nezbytné pro jeho podnikání či pro výkon povolání, a to za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení či za přítomnosti pověřeného probačního úředníka. Toto předběžné opatření v praxi se využije zejména u případů domácího násilí, v případě útoku na život či zdraví. Jde o další možnost **vykázání pachatele** násilí ze společně obývaného prostoru. O jeho uložení rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení návrh státního zástupce soudce.

Pokud bylo proti obviněnému použito **vykázání podle jiného právního předpisu**, v rozhodnutí o vyslovení zákazu vstupu do obydlí se uvede, že zákaz vstupu do obydlí počíná až prvním dnem následujícím po skončení výkonu vykázání podle jiného právního předpisu. Důvody pro vyslovení zákazu vstupu do obydlí se jinak oproti vykázání podle jiného právního předpisu posuzují samostatně.

Obviněný je po oznámení rozhodnutí o zákazu vstupu povinen opustit neprodleně obydlí a jeho bezprostřední okolí v rozsahu vymezeném v usnesení, a zdržet se vstupu do těchto prostor. Obviněný je ovšem po oznámení rozhodnutí o zákazu vstupu oprávněn vzít si před opuštěním obydlí věci sloužící jeho osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady.

Z důležitých důvodů lze obviněnému umožnit vzít si v průběhu trvání zákazu vstupu do obydlí z něj věci nezbytné pro podnikání nebo pro výkon povolání, a to za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení, popř. probačního úředníka.

§ 88 g – Zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě

Daný zákaz cílí na situace, kdy je páchaní trestné činnosti obviněného spojeno s konkrétním místem, oproti zákazu vstupu do obydlí je koncipováno širěji, fakticky se může jednat o jakékoliv místo. V rámci předběžného opatření může být vymezeno jak jedno místo, tak i vícero různých míst, která spolu ani nemusejí nikterak souviset, musí ale souviset s trestnou činností páchanou obviněným. Také toto opatření může přicházet v úvahu v případě domácího násilí, i když primárně cílí na širší okruh pobytu obviněného. O jeho

uložení rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Také v tomto případě lze z důležitých důvodů obviněnému povolit, aby se po stanovenou dobu zdržoval na místě, na které se vztahuje zákaz.

Tabulka 4: Statistika uložených předběžných opatření podle § 88d a § 88e trestního řádu – agenda okresních a krajských soudů v letech 2014–2021

Rok/ počet uložených předběžných opatření	Počet uložených předběžných opatření zákazu styku s určitými osobami (§ 88d TR)		Počet uložených předběžných opatření zákazu vstupu do obydlí (§ 88e TR)	
	Uloženo celkem	Z toho pravomocně	Uloženo celkem	Z toho pravomocně
2014	69	52	25	18
2015	89	53	27	20
2016	77	62	32	21
2017	72	58	23	16
2018	58	40	20	11
2019	64	59	40	37
2020	54	42	18	15
2021	46	41	25	17
2022	50	39	18	16

Zdroj: Příloha č. 1 ke Zprávě o činnosti národní zpravodajky, její zástupkyně a členů týmu pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů za rok 2022 (Statistiky a grafová znázornění ve vztahu k domácímu násilí, statistik Mgr. Tomáš Husák).

Přestože byla předběžná opatření do trestního řádu zakotvena již před 10 lety, jejich aplikace v praxi je stále spíše výjimkou než běžnou praxí (jak naznačují i počty uvedené v Tabulce 4), a to i přesto, že úprava předběžných opatření je poměrně detailní a v řadě případů může efektivně fungovat jako možný institut nahrazující vazbu.

IV.4.6 Trestněprávní sankce

K tomu, aby byl naplněn účel trestního práva, je potřeba, aby prostředky, které k tomu využívá, představovaly adekvátní a odpovídající reakci, které naplní představy o spravedlivém, přiměřeném a rychlém způsobu vyřešení konkrétního případu. Těmito prostředky v českém trestním právu jsou jednak tresty a jednak ochranná opatření (jde o dualistický systém trestněprávních sankcí). Trest má být spravedlivý, adekvátní a rychlý. Při aplikaci samotných trestněprávních sankcí a dalších opatření podle trestního práva je třeba vycházet především z obecných zásad trestání, ty jsou formulovány jednak obecně (§ 36–38) a jednak speciálně pro tresty (§ 39–45) a ochranná opatření (§ 98, § 99 tr. zák.).

Důležitou zásadou při ukládání sankcí podle trestního zákona vedle zásady zákonnosti je především jejich přiměřenost, která je jedním ze základních atributů spravedlivého trestání a zároveň základní stěžejní zásadou ukládání trestních sankcí. Přiměřenost trestu je vztahována ke dvěma základním kritériím, a to jednak k **povaze a závažnosti trestného činu a jednak k poměrům pachatele** (§ 38). Při ukládání trestu a stanovení jeho druhu a výměry se pak soud řídí především ustanovením § 39 trestního zákoníku, který dále

tyto zásady a kritéria rozvíjí. Podle tohoto ustanovení při stanovení druhu a výměry trestu soud zejména přihlédne k „*povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy*“. Povahu a závažnost trestného činu určují veškeré okolnosti, které v konkrétním případě přicházejí v úvahu, společně s těmi základními uvedenými v § 39 odst. 2 jsou to také polehčující (§ 41 tr. zák.) a přitěžující okolnosti (§ 42 tr. zák.). Ty pak představují významný prostředek soudní individualizace trestu, umožňující zohlednit při trestání pachatelů konkrétní okolnosti konkrétního případu“ (Ščerba & kol., 2020).

Odstavec 3 § 38 pak stanoví, že soud při ukládání trestních sankcí přihlédne i k **právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem**. Pod pojmem právem chráněné zájmy poškozeného se podle trestněprávní nauky „rozumí především nárok poškozeného na náhradu škody, odčinění nemajetkové újmy a případně vydání bezdůvodného obohacení. Zohlednění zájmů poškozeného může mít ovšem při výběru druhu a výměry trestu příznivější důsledek. Může mít ale za následek i přísnější postih (například uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody s odůvodněním, že pobyt odsouzeného by mohl být spojen s rizikem opakování trestné činnosti)“ (Ščerba & kol., 2020). Obě varianty pak hrají ve vztahu k ukládání sankce v případech domácího násilí zásadní roli. V těchto vztazích, kdy agrese směřuje jednoznačně proti konkrétní osobě a možný rozptyl agresivního chování na více osob je minimální, stejně jako recidiva (Novotný & Zapletal, 2008), je třeba velice pečlivě vzít v úvahu, zda a co je v zájmu poškozeného při procesu individualizace trestu.

Teoreticky tedy by měla sankce umožnit pachateli, aby si mohl osvojit či rozvíjet schopnosti a dovednosti potřebné pro vedení řádného života, popř. aby ze svého života odstranil faktory, které tomu naopak brání (např. drogová/alkoholová závislost, nezvládnutí agresivního chování). Tento účel mají plnit jednak výchovné programy ve věznicích u pachatelů, kteří vykonávají trest odnětí svobody, dále alternativní tresty, tj. tresty nespojené s odnětím svobody (např. podmíněné odsouzení), které mají samy o sobě přispívat k výchovnému působení, a to i díky zachování pozitivních sociálních vazeb pachatele, možnosti vykonávat legální výdělečnou činnost atd. Dále jde o některé prvky spojené s tresty vykonávanými na svobodě tzv. alternativními tresty (Ščerba & kol., 2020). V tomto směru a z hlediska problematiky domácího násilí můžeme takto vnímat zejména institut **dohledu**, který v sobě obsahuje i prvek pomoci pachateli, dále také **přiměřené omezení a přiměřené povinnosti** (§ 48 odst. 4 tr. zák., viz dále), které soud může uložit v rámci řady alternativních trestů, aby posílil účinek trestu zejména v preventivní rovině. Adekvátní využívání přiměřených povinností a přiměřených omezení a také institutu dohledu probačního úředníka pak představuje jednu z možností individualizace sankcí. Tyto formy intervence mohou ve spojení s ukládanou sankcí či postupem cíleně reagovat právě na konkrétní kriminogenní potřeby pachatele (Hulmáková & Raszková, 2022).

Trest odnětí svobody a jeho varianty

Trest, který tedy typicky přichází v úvahu jako sankce za spáchaný trestný čin v souvislosti s domácím násilím, je trest odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že trest odnětí svobody je koncipován jako tzv. univerzální trest, tj. trest, jenž lze uložit za každý trestný čin a jeho trestní sazba představuje určité měřítko typové společenské škodlivosti každého trestného činu.

Pod pojmem trest odnětí svobody se podle trestního zákoníku ovšem rozumí hned několik variant tohoto druhu trestu, podle § 52 odst. 2 jimi jsou:

- nepodmíněný trest odnětí svobody,
- podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody a
- podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Možnost uložení trestu odnětí svobody ve smyslu nepodmíněného trestu je ovšem omezena určitými korektivy, která přinesla legislativní změny v nedávné minulosti. Jde zejména o pravidlo pro ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody obsažené v § 55 odst. 2 tr. zák., podle něhož za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 5 let, lze uložit nepodmíněný trest jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Tato zásada vyjadřuje subsidiaritu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jde totiž o trest nejpřísnější, spojený nejen se zbavením osobní svobody, ale i omezením dalších práv a svobod, které z povahy věci nelze ve výkonu trestu vykonávat (např. nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, právo podnikat, sdružovat se atp.). V rámci zásady ekonomie trestní represe je tedy nepodmíněný trest odnětí svobody ultima ratio, tedy krajního prostředku ochrany společnosti. Okruh trestných činů, na něž se toto pravidlo vztahuje, je v zásadě totožný s okruhem tzv. přečinů (§ 14 odst. 2 tr. zák.), tj. jde o všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 5 let.

Závěr o tom, že uložení jiného trestu, než nepodmíněného trestu, by zjevně nevedlo k tomu, že by pachatel vedl řádný život, je třeba vždy adekvátně v rozsudku odůvodnit a soud musí řádně vysvětlit svůj závěr na základě komplexního zhodnocení všech kritérií důležitých pro ukládání trestu. Jak se uvádí, do popředí zde vystupuje zejména trestní minulost pachatele, a to, zda na něj bylo již v minulosti působeno alternativními tresty (tj. tresty nespojenými s odnětím svobody) a pokud ano, tak s jakým úspěchem.

Podle statistických údajů, a jak vyplývá rovněž z analýzy trestních spisů (viz kapitola VI. a VII.), je nejfrekventovanějším druhem trestu, který je uložen za trestnou činnost spáchanou v souvislosti s domácím násilím v partnerských vztazích, podmíněně odsouzení. Lze si jistě představit i další tresty, které umožňuje uložit trestní zákoník, zejména v méně závažných případech trestných činů vztahujících se k domácímu násilí, objevují se v této souvislosti, i když ve velice nízkých počtech trest obecně prospěšných prací a trest peněžitý. S dalšími tresty se setkáváme spíše jako s tresty tzv. vedlejšími.

Dohled PMS

Dohled probačního úředníka zejména s ohledem na specifika případů domácího násilí se jeví i v trestním řízení jako klíčový prvek, který může mít významný dopad nejen na průběh samotného řízení nalézacího, ale i v řízení vykonávacím, a může tak mít podstatný vliv na situaci poškozených i pachatelů a působit i preventivně v této oblasti.

Účelem dohledu (§ 49 odst. 2 tr. zák.) je jednak **sledování a kontrola chování pachatele**, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, a jednak **odborné vedení a pomoc pachateli** s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Typicky je činnost probačního úředníka spjata s případy, kdy bylo rozhodnuto o opatřeních nespojených s odnětím svobody, tedy alternativních trestů a opatření v rámci trestního řízení¹³⁷. V souvislosti s domácím násilím je to zejména u nejméně frekventovaných sankcí, podmíněného odsouzení při vyslovení dohledu a u podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Ideálně by měl být probační úředník zapojen do trestního řízení již ve fázi před rozhodnutím přípravného řízení v podobě zjišťování poměrů pachatele, ale i ohrožených osob poškozených a celé rodinné situace. To by mohlo výrazně napomoci uložení odpovídající sankce. V praxi přichází taková participace probačního úředníka v této fázi řízení v případech, kdy dojde k nahrazení vazby dohledem probačního úředníka (§ 73 a násl. tr. ř.) ve spojení s § 27 b tr. ř., popřípadě i v případech, kdy je např. vykonáván nad pachatelem dohled z důvodu dřívějšího odsouzení.

Mezi zásadní povinnosti a oprávnění probačního úředníka patří jednak podávání pravidelných zpráv soudu (resp. předsedovi senátu), o průběhu výkonu dohledu, plnění stanovených podmínek, probačního plánu a přiměřených omezení a přiměřených povinností pachatelem. V případě, že pachatel ovšem poruší závažným způsobem některou ze zmíněných povinností, informuje o tom probační úředník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil. Při méně závažném porušení sám upozorní pachatele na zjištěné nedostatky, vyzve k jejich nápravě a poučí pachatele, že při dalším opakování či závažnějším porušení stanovených podmínek probačního plánu a přiměřených omezení a přiměřených povinností bude o tom informovat soud (§ 51 odst. 2 tr. zák.).

Toto oprávnění, resp. povinnost se jeví v případech domácího násilí jako poměrně zásadní z hlediska ochrany ohrožených osob a z hlediska možnosti soudu reagovat adekvátně na porušování dohledu přiměřeným zásahem. Je otázkou, zda a jak jsou v praxi tyto možnosti využívány.

Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

Jednou z dalších možností, jak dále individualizovat sankci a konkretizovat obsah uloženého alternativního trestu, tj. trestu nespojeného s odnětím svobody, jsou přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které zákon demonstrativně uvádí v § 48 odst. 4. tr. zák. Zákon spojuje možnost uložení těchto přiměřených opatření s těmito tresty a opatřeními (Ščerba & kol., 2020):

- podmíněné upuštění od potrestání (§ 48 tr. zák.)
- trest domácího vězení (§ 60 odst. 5 tr. zák.), trest obecně prospěšných prací (§ 63 odst. 2 tr. zák.), trest zákazu pobytu (§ 75 odst. 3 tr. zák.)
- podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem (§ 82 odst. 2 a § 85 odst. 2 tr. zák.)

137 Např. podmíněné o propuštění obviněného z vazby za současného vyslovení dohledu, podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné odsouzení s dohledem, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za současného vyslovení dohledu, uložení trestu obecně prospěšných prací nebo trestu zákazu pobytu za současného vyslovení přiměřených omezení a přiměřených povinností.

- podmíněné propuštění z výkonu trestu (§ 89 odst. 2 tr. zák.)
- podmíněné upuštění od výkonu zbytku některých trestů (např. zákazu činnosti)
- podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení návrhu na potrestání

Uložením těchto opatření může soud specificky reagovat na konkrétní problémy, týkající se osoby pachatele, které byly příčinou či jednou z příčin, spáchání trestné činnosti, a snížit tak riziko recidivy. Zároveň dodržování stanovených omezení a povinností je významným kritériem pro posuzování chování pachatele ve zkušební době (Ščerba & kol., 2020).

Jednotlivá omezení a povinnosti jsou demonstrativně uvedeny v § 48 odst. 4. tr. zák. V souvislosti s domácím násilím jde zejména například o **povinnost podrobit se vhodným programům psychologického poradenství**, § 48 odst. 4 písm. d) tr. zák., povinnost podrobit se **vhodnému programu sociálního výcviku a převychovy**) (§ 48 odst. 4 písm. tr. zák.), nebo poskytnutí přiměřeného zadostiučnění poškozenému.

Účel a cíl obou prvně zmiňovaných povinností je obdobný, a tím je prostřednictvím vhodného programu odstranit problémy např. psychické, které byly příčinou spáchané trestné činnosti, a naopak osvojení si potřebných sociálních či jiných dovedností, které mu pomohou, aby vedl v budoucnu řádný život a aby se vyvaroval zásahu do cizích práv a respektoval zákonné povinnosti (Ščerba & kol., 2020). **Soud musí v rozsudku specifikovat konkrétní program psychologického poradenství** nebo sociálního výcviku nebo musí alespoň určit, na co má být tento program zaměřen, a to tak, aby takový program reagoval na příčiny spáchané trestné činnosti (Ščerba & kol., 2020). Dále pak přichází v úvahu zejména povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákoníku, pokud se ukáže souvislost spáchaného trestného činu a zneužívání návykových látek, kdy ovšem ochranné léčení není nutné či vhodné.

Z přiměřených omezení přicházejí v úvahu zejména omezení v podobě zdržet se **neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob** (§ 48 odst. 4 písm. f) tr. zák.) a **zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek**. Případně i další v zákoně neuvedené, ovšem odpovídající realitě spáchané trestné činnosti. Obecně pro výběr konkrétního přiměřeného omezení či povinnosti platí, že musí mít souvislost se spáchanou trestnou činností a musí směřovat k výchovnému působení na pachatele. Přiměřenost je také třeba posuzovat ve vztahu k délce stanovené zkušební doby.

Přiměřená omezení a povinnosti stanoví soud v odsuzujícím rozhodnutí. Na plnění takových omezení či povinností, resp. na účasti v programu psychologického poradenství se ovšem může také dohodnout probační úředník s pachatelem, pak se tato povinnost stane součástí probačního plánu. K výkonu přiměřených povinností a omezení zákon nic dalšího nestanoví, ani z hlediska jejich realizace, sledování ani případné spolupráce se subjekty, které na jejich realizaci v praxi participují. Tedy např. v případech absolvování programů psychologického či sociálního poradenství. Tam, kde je nad pachatelem zároveň vysloven dohled, není třeba tyto otázky řešit, neboť zde sleduje dodržování stanovených povinností a omezení probační úředník. V ostatních případech není zřejmé, jak by měl soud postupovat a jak sledovat jejich výkon, jak spolupracovat s realizátory těchto progra-

mů apod. Navíc u programů psychologického poradenství může jít o potřebu dlouhodobé terapie, která např. přesahuje trvání zkušební doby, potom sledování a hodnocení plnění a případně zpětná vazba na splnění povinností a omezení nejsou příliš dobře podchyceny.

IV.4.7 Programy pro pachatele domácího násilí

Jak bylo zmíněno výše, česká legislativa obsahuje předpoklady pro uložení či nařízení povinné účasti v programech, zaměřených na práci s násilnými osobami v blízkých vztazích. Cílem těchto programů a dalších podobně zaměřených intervencí je zastavit násilí nebo jej alespoň omezit, a odstranit tak nežádoucí vzorce chování. Český právní řád počítá s intervencemi pro pachatele násilí v blízkých vztazích, v současnosti nabízí již poměrně pestrou škálu následujících možností:

- soud v trestním řízení může uložit jako tzv. **přiměřenou povinnost**¹³⁸ **podrobit se vhodným programům psychologického poradenství**, tj. specializovaným programům a intervencím zaměřeným na konkrétní terapeutickou práci s problémovým chováním pachatele (viz výše). Tato možnost byla do předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb., zakotvena s účinností již od roku 1998 (a převzata i do nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.). Taková povinnost může být také uložena v **přípravném řízení**, ovšem jen v souvislosti s nahrazením vazby dohledem probačního úředníka nebo slibem pachatele, popř. při aplikaci některého z odklonů v trestním řízení.
- **probační úředník může s pachatelem dohodnout** účast na vhodného programu při výkonu dohledu v rámci plnění plánu probačního dohledu vykonávaného nad pachatelem.
- správní orgán může v **přestupkovém řízení uložit povinnost podrobit se vhodnému programu** pro zvládnání agrese nebo násilného chování také v přestupkovém řízení jako tzv. omezující opatření¹³⁹ od roku 2017
- orgán sociálně právní ochrany dětí¹⁴⁰ může uložit **povinnost účasti na terapii násilným rodičům**.
- soud v civilním řízení v zájmu ochrany oprávněných zájmů dítěte
- Poskytnout vykázané osobě **informace o vhodné pomoci osobám** s násilným chováním má od roku 2022 i policista při vykázáni podle zákona o Policii ČR¹⁴¹.

Opominout nelze, že do programů či intervencí mohou pachatelé domácího násilí nastoupit i dobrovolně.

Jak je vidět s programem pro násilnou osobu v době, kdy dojde např. k vykázáni policií, tedy ideální příležitost, kdy začít pracovat s násilím (pokud by byl pachatel/původce násilí vhodným adeptem) se v tuto chvíli nepočítá. Zákon předpokládá, že policista při vykázáni (dnes již povinně) poskytne pachateli (původci) informace o takové možnosti pomoci. Jak ovšem vyplývá z praxe: *„Lze zde konstatovat, že policisté v této oblasti mají jen málo možností, formy pomoci se mohou lišit kraj od kraje, město od města. Chybí formy pomoci či seznamy kontaktů, které by policisté i jiné instituce mohly na místě předávat i osobám*

138 Např. dle § 82 odst. 3. nebo § 85 odst. 3, ve spojení s § 48 odst. 4, trestního zákoníku.

139 § 52 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

140 § 13 odst. 1, písm. d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

141 § 45 odst. 3, zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

násilným či pachatelům. To je z pohledu policie vnímáno jako slabá stránka v přístupu k pachatelům násilí v době vykazování či jiným řešením incidentů v souvislosti s domácím násilím.¹⁴²

Lze tedy vyvodit, že jednotlivým orgánům často ani není dostupná informace o nabízených intervencích v daném regionu, pokud jsou vůbec k dispozici. Nabídka těchto programů není ovšem nikterak koncepčně pojata. Základní přehled o intervencích a programech v současnosti aplikovaných poskytuje následující Tabulka 5 (Paloušová et al., 2023):

Tabulka 5: Organizace poskytující programy či intervence pro původce domácího násilí

Organizace	Kraj	Program	Děti ¹⁴³	IC ¹⁴⁴
Diakonie ČCE – SKP, Praha	Hl. m. Praha	Stop násilí*		X
Liga otevřených mužů, Praha	Hl. m. Praha	Zvládání vzteku		X
IC Praha	Hl. m. Praha	Viola		✓
Tvá volba ¹⁴⁵	Jihočeský	Tvá volba		X
Persefona, Brno	Jihomoravský	Program pro osoby s potížemi se zvládnutím agrese		X
Spondea, Brno	Jihomoravský	Chci ovládnout vztek*		✓
Nomia, Hradec Králové	Královéhradecký	Terapeutický program narativní práce s agresi*		X
Člověk v tísní ¹⁴⁶	Olomoucký	H.U.L.K. (Program ke zvládnutí agresivního chování)*		X
Liga otevřených mužů, Plzeň	Plzeňský	Zvládání vzteku Plzeň		X
SKP-Centrum, Pardubice	Pardubický	NENA – Domov bez násilí		✓
Zařízení SI Kladno	Středočeský	Ne násilí ve vztazích		✓
Pro Dialog	Hl. m. Praha	Obnovení dialogu v rodinách zasažených trestným činem, Život dětí bez násilí	✓	X
Locika, Praha	Hl. m. Praha	Terapie násilí, Pomoc při zastavení násilí v rodině	✓	X
CSS, Ostrava	Moravskoslezský	Nechme dětem dětství	✓	X
Spirála	Ústecký	Dětství bez násilí	✓	X

Zdroj: Webové stránky jednotlivých organizací a osobní komunikace s organizacemi.

*Programy, které jsou nebo byly vedeny jako probační (a)nebo resocializační.

142 Policista, člen panelu expertů v rámci projektu ViolenceOff.

143 ✓ – Organizace, které pracují s původci násilí z perspektivy ochrany dětí ohrožených domácím násilím.

144 ✓ – Organizace funguje v rámci intervenčního centra nebo jej provozuje.

X – Organizace nefunguje v rámci intervenčního centra ani jej neprovozuje.

145 Program byl původně součástí krizového centra Theia. V současnosti se jedná o oddělený projekt s financováním do roku 2024.

146 Aktuálně (pro rok 2023) však byl tento program dle dostupných informací. Člověk v tísní nabízí i další resocializační programy, které jsou zaměřeny obecně na sociální začlenění osob, jež se dopustily protiprávního jednání z důvodu nedostatku finančních prostředků byl tento program pozastaven.

V této souvislosti je třeba uvést, že neexistuje kromě výše zmíněných Minimálních standardů jediný dokument, metodika, manuál, který by upravoval postupy jednotlivých orgánů či institucí při aplikaci těchto programů, sledování jejich plnění ze strany pachatele a vůbec je zohledňoval v rámci celkové intervenční struktury při řešení případů domácího násilí.

Standardizované programy ve věznicích

Nelze na tomto místě nezmínit také programy, kterých mají možnost se účastnit pachatelé odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, a to přímo ve věznicích. Zde byla mimo jiné vytvořena celá řada tzv. standardizovaných programů. Do této nabídky bylo plánováno zařadit také program zaměřený specificky na pachatele domácího násilí (v podrobnostech Martinková et al., 2014). V současnosti v nabídce standardizovaných programů figurují ty, které jsou zacíleny obecně na práci s násilnými osobami (nejen specificky s těmi, které páchají násilí v blízkých vztazích).

Tabulka 6: Přehled standardizovaných programů ve věznicích pro pachatele odsouzené k trestu odnětí svobody (Hulmáková & Raszková, 2022)

Název programu	Cílová skupina	Trvání	Počet věznic	Rok standardizace
GREPP 1	pachatelé násilí, sexuálního násilí a násilí na dětech	7 týdnů	4	2011
GREPP 2 (navazuje na GREPP 1)	pachatelé násilí, sexuálního násilí a násilí na dětech	10 měsíců	1	2012
TP 21 JUNIOR	zaměřen zejména na problematiku snižování násilí mezi mladistvými odsouzenými	12 týdnů	4	2011
TP KEMP	pachatelé násilí	18 měsíců	1	2013
FEDDO (varianta GREPP 2 pro ženy)	ženy páchající násilí na dětech	12 měsíců	1	2019
ZUŘIVEC	pachatelé násilí	min. 3 sezení	10	2019
ANTIAGRESIVNÍ TRÉNINK	odsouzení s potížemi zvládat vlastní agresivitu	8 týdnů	4	2019
VIT (Victim Impact Training; Vnímám i Tebe)	dopady násilných trestných činů na oběť	13 týdnů	11	2022

Pramen: Interní materiál Vězeňské služby České republiky; Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 13/2019, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vyjma uvedených standardizovaných programů je ve věznicích pilotován program Good Lives Model, zaměřený rovněž na pachatele násilí (GLM; cílovou skupinou jsou pachatelé násilí) (Hulmáková & Raszková, 2022).

IV.4.8 Role státního zástupce

Státní zástupce hraje zásadní roli především v rámci trestního řízení, i když jeho přesah do dalších typů řízení právě v souvislosti s případy domácího násilí z něj činí poměrně

zásadního aktéra v této oblasti. Zároveň jako u jediného orgánu činného v trestním řízení je u něj dána specializace na problematiku domácího násilí, neboť ze strany NSZ bylo uloženo, aby na každém okresním, resp. obvodním státním zastupitelství byl **státní zástupce – specialista na domácí násilí**. To je považováno za velice důležité, neboť se jedná o specifickou problematiku, a to, že se daná problematika soustředí v rukou jednoho člověka, což mu na základě získaných znalostí a zkušeností dává možnost každou věc správně uchopit, vyhodnotit a stanovit další postup, tj. odfiltrovat případy skutečného domácího násilí od falešných oznámení, naddimenzovaných konfliktních soužití, italské domácnosti, řešení si konfliktů přes policejní orgán apod. Policejní orgán má pak nastavený režim spolupráce s daným státním zástupcem, je pro něho jednodušší se v problematice orientovat, než když musí spolupracovat s různými státními zástupci, kteří na určité věci nahlíží odlišně.¹⁴⁷

Tyto profesní faktory a předpoklady činí ze státního zástupce z hlediska řešení případů domácího partnerského násilí poměrně zásadní postavu trestního řízení. Hraje roli tedy nejen obecně jako dozorující orgán nad činností policie v přípravném řízení konkrétně (§ 174 trestního řádu a § 157 trestního řádu), ale také při kvalifikaci trestné činnosti a návrhu odpovídající sankce v obžalobě.

Státní zástupce v přípravném řízení také rozhoduje, resp. podává návrh ohledně některých opatření týkajících se násilné osoby. Např. může podat návrh na:

- vzetí pachatele do vazby (jako jednoho ze zajišťovacích opatření zejména ve vztahu k zabránění dalšího páčání násilí – tzv. předstižná vazba za podmínek uvedených v § 67 písm. c. tr. ř.,
- přijmout nabídku náhrady vazby
- vydání předběžného opatření podle § 88 písm e) tr. ř. a dalších záležitostech, které se vyskytují v souvislosti se stíháním činů se znakem domácího násilí.
- sám rozhoduje o:
- uložení některých předběžných opatření – v souvislosti s domácím násilím především o zákazu styku s poškozeným podle § 88d tr. ř.)
- o zastavení trestního stíhání, podmíněném zastavení trestního stíhání (§ v případech uvedených v § 172 ve spojení s § 11 tr. ř.).

Mimo to může státní zástupce také vstupovat do civilního řízení ve věcech ochrany před domácím násilím (na základě § 8 odst. 1 písm. c) zák. č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, viz výše) případně je ze strany civilního soudu obeslán v případě návrhu na vydání předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle § 400 odst. 1 ZZŘS, aby státní zastupitelství vyhodnotilo, zda do řízení vstoupí, či nikoli. Může také sám podat návrh ve věci ochrany před domácím násilím v civilním řízení, např. návrh na vydání předběžného opatření.

„Je pravidlem, že státní zástupce, specialista na domácí násilí, vedle agendy domácího násilí řeší i jinou trestnou činnost, např. zabývá se i agendou trestné činnosti páchané na dětech (převážně trestné činy uvedené v hlavě III. a IV. zvláštní části trestního zákoníku),

147 Státní zástupkyně – členka panelu expertů v rámci projektu ViolenceOff.

*trestnou činností páchanou dětmi, dále mravnostní, popř. násilnou trestnou činností. Nezřídká se též věnuje zmíněné netrestní agendě státního zastupitelství (§ 8 zákona o zvláštních řízeních soudních).*¹⁴⁸

V tomto ohledu je také třeba ještě zmínit, že agendu státních zástupců v oblasti domácího násilí sleduje Nejvyšší státní zastupitelství (např. zejména prostřednictvím přezkumné činnosti podle § 174 a odst. tr. ř.)¹⁴⁹. Výsledky a poznatky týkající se problematiky spojené s objasňováním trestné činnosti spadající pod zastřešující pojem tzv. domácího násilí jsou pak každoročně uveřejňovány ve *Zprávě o činnosti národní zpravodajky, její zástupkyně a členů týmu pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů.*¹⁵⁰

IV.4.9 Role soudu

Soud hraje v systému ochrany před domácím násilím významnou roli, i když většinou nikoli tu primární z hlediska včasného zásahu, pokud ovšem nejde např. o předběžné opatření. Nicméně dopady soudních rozhodnutí mají často zásadní vliv na osudy jednotlivých aktérů, mohou tedy zachraňovat životy i zdraví, ale mohou také ovlivnit vývoj násilí v domácím prostředí negativním způsobem, zejména tehdy, nejsou-li založena na dostatečných informacích ohledně identifikace násilí, přístupů k osobám ohroženým, slabé důkazní situaci a dalších podstatných okolnostech. V této souvislosti se často hovoří o potřebě soudců z hlediska speciální přípravy, edukace či dokonce specializace v oblasti domácího násilí. Zejména by soudci měli být seznámeni s doporučovaným postupem a následovat jasné pokyny, jak a za jakých okolností vyslyšet týranou osobu a jaké programy pro programy převýchovy či zaměřené na práci s násilnými osobami jsou aktuálně v nabídce odpovědného regionu (popř. jaké resocializační programy se nabízejí) (Králíčková et al., 2011).

Soud hraje zásadní roli jednak v řízení civilním, v němž rozhoduje:

- o návrhu na vydání předběžného opatření,
- o návrhu na prodloužení platnosti předběžného opatření (viz výše § 400 až § 414 a § 492 až § 496 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních)
- v řízení ve věci samé,

Dále pak rozhoduje v trestním řízení zejména:

- o vazbě obviněného (§ 67 a násl. tr. ř.),
- o nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením či slibem (§ 73 a násl. tr. ř.)
- o uložení předběžného opatření (typicky v případě domácího násilí zejména opatření spočívající v zákazu vstupu do společného obydlí dle § 88e tr. ř.),
- o vině a uložení trestu,
- o uložení ochranného opatření (*ochranného léčení nebo zabezpečovací detence*),
- o uložení přiměřených omezení a povinností jako součásti trestu

148 Státní zástupkyně – členka panelu expertů v projektu ViolenceOff.

149 § 174 odst. (1) Nejvyšší státní zástupce může do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o nestihání podezřelého podle § 159d odst. 1, o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci; to neplatí, jde-li o usnesení vydané evropským pověřeným žalobcem nebo evropským žalobcem.

150 Viz např. (Zezulová, 2023).

Spolupráce s PMS by v případech domácího násilí byla žádoucí již v přípravném řízení, kdy ke zjišťování všech podstatných okolností, zejména rodinných a dalších poměrů pachatele, ale i oběti rozhodných pro uložení odpovídající sankce by byla tato spolupráce žádoucí. Jinak soud spolupracuje s PMS zejména v případě uloženého opatření, např. podmíněně odloženého trestu s dohledem probačního úředníka.

Shrnutí

Jak vyplývá z části zaměřené na mapování právní úpravy současného stavu řešení domácího násilí optikou zacházení s jeho pachateli v České republice, je zřejmé, že v obecném konceptu a přístupu k této problematice se Česká republika za posledních 20 let významně posunula. Především právě v oblasti legislativního nastavení základních principů a zavedení důležitých opatření. Právní úprava domácího násilí je v ČR charakterizována širokou škálou postupů a opatření aplikovaných vůči pachatelům či původcům domácího násilí, upravených napříč právními odvětvími, které v mnohém odpovídají zavedeným institutům v zahraničí.

Také u nás je účelem přijatých opatření a aplikovaných postupů vždy zvyšování ochrany ohrožených osob. Postupně byly zakomponovány v zásadě téměř všechny důležité instituty známé a osvědčené v zahraničních přístupech, jako jsou okamžité a krátkodobé vykázání, předběžná opatření v podobě odepření vstupu do obydlí jak v občanském, tak v trestním právu, a ochrana před dalšími zásahy v soukromém právu. Prvenství v časovém slova smyslu přitom patří zavedení represivních postupů zejména v podobě postihu za speciální trestný čin týrání osoby ve společném obydlí a patrně bylo i jeho další zpříšňování.

Obecně lze ovšem říci, že převažují opatření, jejichž účelem je předně fyzicky zabránit/zastavit násilí na určitou často relativně krátkou dobu především za účelem vytvoření záchranné sítě pro osoby ohrožené. Těch ryze preventivních, která mají za cíl pracovat s odpovědností pachatele za spáchané skutky nebo těch, jejichž záměrem je dlouhodobě eliminovat či zcela odstranit příčiny páchaného násilí prostřednictvím práce s násilnou osobou, je poměrně málo.

Právní úpravu a legislativní možnosti aplikace vhodných opatření v ČR nelze ovšem hodnotit jako nedostatečnou. Nejlépe lze takto hodnotit zejména trestně právní úpravu. V rovině správního, zejména přestupkového práva, ale i práva civilního zůstávají ve smyslu zavedených opatření stále ještě určité rezervy. Pokud jde o využití dlouhodobějších terapeutických intervencí pro práci s násilnými osobami, legislativní předpoklady v rámci stávajících opatření jsou již zakotveny. Jejich využití je ovšem často pojato jako součást represivních opatření (např. v oblasti trestání podle správního a trestního práva), a bez koncepčního nastavení vzájemné spolupráce a zpětné vazby mezi ukládajícím orgánem a organizací poskytující intervenci. Možnosti využití těchto opatření jsou nastaveny tak, že jsou většinou aplikována příliš pozdě. Tato situace může mít negativní dopad na motivaci pachatelů, celkovou efektivitu programů, a tedy zpětně i na vnímání těchto intervencí ze strany ukládajících institucí a orgánů. Jak se ukazuje, v praxi nejsou tyto možnosti příliš využívány a jejich aplikace není podpořena vytvořením kapacitní a metodické mezioborové základny. To se týká jak např. předběžných opatření, tak ukládání povinnosti podrobit se psychologickým programům či jiným terapeuticky či sociálně zaměřeným intervencím.

Jak bylo ale zmíněno výše, v zahraničních přístupech hrají důležitou roli nástroje včasné intervence vůči pachateli násilí. V České republice ve fázi prvotních kontaktů se systémem neexistuje vedle fyzického vykázaní (a podání informace o pomoci) žádný formalizovaný nástroj nebo postup, který by zajistil včasné preventivní působení na pachatele/původce zejména edukativním nebo popř. i terapeutickým způsobem. Např. období tzv. preventivního rozhovoru nebo krátkodobé edukativně zaměřené intervence zažité v některých zahraničních postupech v české legislativě nenalezneme. Zcela klíčovou se zde jeví úloha policistů, neboť tito často jako první řeší situaci spojenou s domácím násilím a zároveň informují další důležité aktéry. Od jejich intervenčních postupů se také odvíjejí další osudy jednotlivých aktérů domácího násilí, a to nejen pachatele, ale také obětí. Navíc jsou určující rovněž pro úroveň spolupráce a informovanosti v rámci dalších postupů relevantních institucí a orgánů. Výše zmíněné nástroje by bylo proto žádoucí aplikovat již při prvním kontaktu pachatele, resp. násilné osoby se systémem, např. při vykázaní.

v.

Expertní hodnocení aplikační praxe

V návaznosti na předchozí kapitoly, které umožnily vhled do základních legislativních předpokladů zacházení s pachateli domácího partnerského násilí v ČR, prezentujeme v této kapitole výsledky hodnocení dosavadní praxe v této oblasti ze strany odborníků, spolupracujících v rámci panelu expertů v našem projektu. Záměrem analýzy bylo jednak zmapovat **profesní zkušenosti** expertů s postupy vůči pachatelům/původcům domácího násilí a aplikací stávajících opatření a dále identifikovat **silné a slabé stránky systému** práce s pachateli/původci domácího násilí z pohledu jejich praxe.

Za účelem analýzy byl sezván **panel devíti českých expertů**, kteří se v listopadu 2020 sešli online ke čtyřhodinové moderované diskusi s týmem projektu. Pozvaní experti se s pachateli setkávají v různých fázích procesu, patří k nim **zástupci osmi různých profesí** z řad policistů (1), Probační a mediační služby (1), přestupkových oddělení městských částí Prahy (1), Ministerstva vnitra odboru bezpečnostní politiky (1), státních zástupců (1), advokátů (2) a zástupců organizací poskytujících intervence (programy) pro násilné osoby (2). Diskuse byla se souhlasem zúčastněných nahrávána a její anonymizovaný písemný přepis byl analyzován metodou otevřeného kódování.

Jako výstupy analýzy uvádíme nejprve schematický nástin práce s pachateli na třech úrovních – obecný rámec, institucionální zajištění a konkrétní opatření. Následně se věnujeme detailnímu popisu slabých a silných stránek dle zkušeností expertů na každé z těchto tří úrovní. V závěrečné části prezentujeme SWOT analýzu¹⁵¹ na základě uvedených zjištění.

V.1 Obecný rámec

Většina expertů se shodla na tom, že **dosavadní legislativní ukotvení problematiky práce s pachateli domácího násilí je poměrně dobrým teoretickým základem, byť v praxi příliš dobře nefunguje**. Pozitivně jsou odborníky vnímány zejména zákony č. 135/2006 Sb. a č. 250/2016 Sb., a na ně navazující normy. Podle mínění expertů reálné uplatnění těchto zákonů v praxi komplikují například nedostatečné znalosti a motivace pracovníků, kteří se v různých fázích s pachatelem setkávají, ale též fakt, že politicky není téma příliš prioritní. S tím souvisí také finanční bariéry omezující rozvoj programů.

Na **nedostatečné vzdělávání v oblasti** práce s pachateli domácího násilí upozornila zhruba polovina expertů. Neznalost se podle nich týká nových opatření a programů mezi pracovníky s pachateli domácího násilí, ale i mezi samotnými pachateli. Zřejmě i kvůli malé obeznamenosti panuje všeobecná nedůvěra v účinnost nových opatření, jako jsou psychoterapeutické programy zvládání agrese. Přitom existují i motivovaní pachatelé, kteří někdy netuší, co by jim mohlo pomoci jejich situaci řešit. Slabá obeznamenost soudců

151 Technika známá z teorie managementu využitelná mj. při zpracovávání koncepce ve veřejném sektoru, jak řešit určitý společenský problém. Východím krokem je analýza existujícího stavu. V ní je potřebné pečlivě identifikovat vlastní (tedy vnitřní) silné stránky (S) a všechny negativní faktory, které mají záporný vliv na zamýšlené změny (W) existujícího stavu. Realizaci budoucí koncepce budou ovlivňovat i vnější faktory. Také ty je třeba pečlivě analyzovat. Tyto faktory jsou taktéž dvojího druhu: pozitivní a negativní. Na základě těchto faktorů lze popsat výchozí podmínky ke tvorbě koncepce. Tuto analýzu lze využít k prvotní diskusi i o zamýšlených změnách (Ochrana, 2007).

s novinkami v oblasti souvisí s tím, že není zavedeno povinné proškolení, jako například u policistů. Ani u policie však existující systém proškolení v oblasti domácího násilí, do kterého jsou zapojeny kraje, není vždy dostatečný.

Necelá polovina expertů zmínila **finanční limity**, které se v systému práce s pachateli domácího násilí projevují různými způsoby. Omezené finance v rámci sociálních služeb na jedné straně mohou vést k tomu, že se upřednostní programy pro oběti domácího násilí nebo jiné cílové skupiny, oproti programům pro pachatele násilí. Případně se projeví tak, že vypsané programy pro pachatele jsou nedostatečně intenzivní a krátkodobé, což snižuje jejich účinnost. Kromě toho se nedostatek financí může odrážet i na tom, že nejsou k dispozici kvalitní (nebo žádné) znalecké posudky v rámci trestupkového (ale i trestního) řízení v oblasti domácího násilí. Konečně se dle expertů lze setkat se špatným finančním ohodnocením na úřednických pozicích, které přitom ze zákona musí být obsazeny osobami s právnickým vysokoškolským vzděláním.¹⁵²

Zazněl i názor, že oblast práce s pachateli domácího násilí **nepatří k politickým prioritám**, stát projevuje jen formální zájem o problematiku, což neumožňuje hlubší pochopení a rozvoj v oblasti práce s pachateli. K tomu lze připočítat i špatný veřejný obraz některých institucí zapojených do práce s pachateli, ke kterému přispívají vyjádření některých politiků („příživnické neziskovky“).

V.2 Instituce

Na úrovni institucionální byla nejčastěji zmiňována témata institucionální spolupráce, otázka schopnosti orgánů činných v trestním řízení posoudit správně domácí násilí a také demotivace pracovníků zejména některých zapojených institucí.

Ke spolupráci mezi institucemi se vyjádřila většina expertů. **Úroveň spolupráce mezi institucemi je přitom hodnocena nejednoznačně.** Na jedné straně je vítáno lepší spojení institucí díky vzniku sdílených elektronických databází (mezi PČR a SZ), také je ceněna spolupráce státního zastupitelství se školami (umožňující detekci problému domácího násilí v rodině) a s orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), spolupráce Probační a mediační služby (PMS) a Policie ČR (díky sdílení informací, posílení aktivity), dále Probační a mediační služby a organizací sociálních služeb a organizací poskytujících terapeutické intervence pro pachatele (dále též poskytující organizace). Na druhé straně ale podle expertů existuje poměrně velký potenciál pro zintenzivnění spolupráce mezi institucemi. Zmiňují například potřebu zavedení zpětné vazby mezi institucemi o tom, jak se u pachatele dané opatření osvědčuje (mezi PMS a poskytující organizací), či to, že intervenční centra a poskytující organizace by mohly být aktivnější a informovat cíleně o svých programech úřady. Někteří by ocenili větší proaktivitu neziskových organizací a dále včasné informace od Policie ČR (PČR) ve vztahu ke státnímu zastupitelství v případě vykazání. Odbornice – státní zástupkyně přidává kladnou zkušenost s urychleným informováním ze strany PČR o nařízeném vykazání místnímu SZ:

152 Následně došlo ke snížení požadavků na minimální dosažené vzdělání u úředníků MÚ na přestupkových odborech, novelou zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zák. č. 250/2016 Sb.). Nově je vyžadováno pouze středoškolské vzdělání s maturitou namísto vysokoškolského (Malvotová, 2022).

„... státní zástupce se o věci dozvídá, není-li podáno trestní oznámení přímo na státním zastupitelství, až v momentě, kdy policejní orgán dospěje k závěru, že ve věci je dáno podezření ze spáchání trestného činu a vydá záznam o zahájení výkonu trestního řízení...“

„...opakovaně se mi stávalo, že pokud mi tyto návrhy ohrožených osob přicházely a já jsem se seznámila s obsahem toho návrhu... tak mě udivilo, jak je možné, že o té věci nic nevím po trestní linii. Bylo totiž zcela evidentní, že ten policejní orgán, který to řešil, dospěl k závěru, že ve věci se nejedná o problematiku, která by se měla řešit v rámci trestního řízení, ale řešil to přestupkově. A my se o tom v rámci státního zastupitelství nemáme možnost předem dozvědět. Tudíž jsem na to reagovala způsobem, že jsem v rámci působnosti [městská část Prahy] v zásadě nařídila policejním orgánům, aby ve všech případech, kdy dojde k vykázání, aby mi... bezodkladně předali, jak záznam o vykázání, potom úřední záznam policejního orgánu o tom šetření na místě a dále ještě úřední záznam o podání vysvětlení té ohrožené osoby. Potom já se můžu s tou problematikou seznámit a urychleně na to reagovat, a právě předejít tomu, aby věc, která dle mého názoru má zcela jednoznačně od začátku trestní rovinu, aby nebyla řešena jenom přestupkově.“

Někteří také zmínili potřebu povzbudit policisty k ochotnějšímu předávání informací intervenčnímu centru a zazněl též požadavek na účast probačního úředníka na úvodní schůzce pachatele v rámci poskytované terapeutické intervence (či programu) u poskytující organizace.

Demotivace pracovníků s pachateli domácího násilí (zejména úředníků, policistů, soudců) je většinou expertů vnímána velice výrazně. Připisují jí negativní dopady jako fluktuaci pracovníků a neochotu či alibismus při práci s pachateli domácího násilí. K jejím zdrojům řadí psychické nároky práce (například proto, že se jedná často o opakované skutky a vymahatelnost sankcí za přestupky je jen slabá, pachatelé jsou často bez náhledu, nebo kvůli komplikovanosti mezilidských konfliktů obecně či stresu z nutnosti rychlého posouzení činu a pohotové reakce na něj), ale i těžké odborné nároky (je podle nich totiž obtížné rozpoznat znaky domácího násilí, ale i správně rozpoznat křivé obvinění z tohoto druhu násilí) a nároky časové (zvláště úředníci na přestupkových odděleních OÚ bývají zavaleni prací). Odborníci upozorňují na rozdíl v přístupech pracovníků z různých typů institucí, kdy na jedné straně je oceňována průkopnická role advokátů a nasazení policistů, zatímco negativně je nahlížena setrvačnost a nevzdělanost soudců, zahlcení úředníků na OÚ a OSPOD. Jisté rozdíly v přístupu institucí mohou panovat i na základě geografického umístění instituce (progresivní města x periferní venkov).

U necelé poloviny expertů vyvstává otázka, zda jsou **orgány činné v TŘ schopny posoudit správně** domácí násilí, ať už kvůli demotivaci, nezkušenosti, příliš úzkému pohledu na věc či propisování subjektivního názoru. Odborníci se obávají bagatelizace domácího násilí ze strany policistů vedoucí následně k nesprávné klasifikaci činu. Jako možné protipatření navrhuji možný včasný zásah státního zástupce (předpokladem je ale včasná informace od policie o případu).

Několik expertů zmínilo podle nich **neefektivní opatrovnické řízení v případech zahrnujících domácí násilí**, přičemž zásadně odmítají mediaci či terapii pachatelů domácího násilí společně s dětmi, případně i oběťmi, a to kvůli riziku další viktimizace oběti, dětí. Kritizují též nekvalitní znalce v opatrovnickém řízení.

Jednotlivci byla zmíněna některá další, dílčí témata. Například se domnívají, že pro adekvátní zhodnocení domácího násilí je výhodná **širší specializace u státních zástupců** (na domácí násilí a další vztahové delikty). Zazněl i názor, že PMS se setkává s pachateli většinou pozdě (až po odsouzení), byť je zároveň kladně hodnocena práce probačních úředníků s pachateli za účelem zasíťování dalšími sociálními službami.

V.3 Nástroje

Na úrovni konkrétních nástrojů pro práci s pachateli domácího násilí se hovořilo zejména o potřebě individualizovat opatření, kladech a záporech programů zaměřených na zvládnání agrese a kladech a záporech institutu vykázání.

Největší ohlas vzbudila otázka **individualizace přístupu** k pachateli domácího násilí, která je dle expertů doposud nedostatečná. Systém je nakloněn spíše represivnímu přístupu, málo se řeší příčina násilí. V důsledku chybí opora pro volbu specifických opatření a uložená nařízení jsou poměrně obecná nebo vyloženě nevhodná. Rovněž se nedostatečně vyhodnocují dopady uložených opatření, včetně samotné účasti na nich – **chybí tedy zpětná vazba** (informace ze strany PMS mohou být blokovány z důvodu zásady mlčenlivosti).

Diskutovalo se o zkušenostech s relativně novým **institutem vykázání**, ten odborníci hodnotí převážně pozitivně. Podle nich jde o účinný nástroj, přičemž je výhodou, že při něm odpadá nutnost souhlasu oběti, a pachatel tak nemůže vyvíjet nátlak na oběť, aby své oznámení stáhla. Další výhody vykázání a praktické okolnosti s jeho výkonem popisuje jeden z expertů takto:

„Já bych možná ještě mezi silné stránky zařadil třeba to, že to vykázání není trestný čin nebo přestupek, což k tomu samozřejmě paralelně je a musí být, ale je to preventivní opatření. Ty osoby vykázane mají svoje práva, můžou proti tomu vykázání podat námitku, můžou podat odvolání v případě, že se jedná o prodloužení toho vykázání ve formě předběžného opatření. Takže také se můžou odvolávat. Mají další svoje práva jako možnost vzít si své osobní věci, jak během vykázání, tak během doby např. desetidenní i dál potom, když se jedná o předběžné opatření. Můžou se bránit soudní cestou, můžou mít advokáty. Většinou se potom vrací do toho obydlí, po nějakém poučení můžou fungovat dále.“

„My také v rámci [specializovaného policejního] týmu pro ty násilné osoby, řekl bych, že nadstandardně, děláme věci, které nemusíme, ale kolikrát se jedná o osoby, které si neúplně dovolíme vyhodit na ulici, pod most. Může se jednat i o seniory, často se jedná o osoby násilné, které jsou v seniorském věku, jsou jinak tělesně, fyzicky postižené, takže kolikrát si vybavuju, že jsme je nadstandardně převáželi na ubytovny, nadstandardně jsme je doprovázeli na nějaké úřady, instituce nebo vyzvedávali věci, kdy oni nemůžou porušit to vykázání.“

Problematický je v případě vykazání přetrvávající strach policistů z ukládání tohoto opatření, všeobecně malá obeznamenost institucí s ním a malé praktické zkušenosti. Někteří vnímají institut vykazání jako rizikový v tom, že jde o silný zásah do života domácnosti, kdy nelze vyloučit chybné rozhodnutí o vykazání a není ošetřeno, jak se pachatel psychicky s vykazáním vyrovná. Někdy je navíc potřeba asistenci policistů v případě pachatelů postižených, seniorů apod. Zvážit je také třeba možné komplikace z důvodu (toho času) aktuální pandemie koronaviru.

Kladně byly hodnoceny zkušenosti se **specializovanými policejními týmy** fungujícími v Ostravě a Brně, umožňující přesnější identifikaci domácího násilí díky větším zkušenostem členů týmu, a to právě i v případech vykazání:

„... v Ostravě a zároveň i v Brně v rámci ČR u policie máme tým, který se zabývá problematikou domácího násilí... Je nás asi 25 členů, nebo specialistů, kteří vlastně pracují v dosazích 24 hodin denně, 7 dní týdnů a řeší problematiku domácího násilí, když se stane... pokud se stane taková věc, která se týká (nebo má specifika) domácího násilí, tak běžný policista vnější služby přijímá oznámení a přivolá, když to řeknu zjednodušeně, toho specialistu v dosahu... Takže přijede specialista na místo a posoudí, zda se jedná o domácí násilí. V případě, že to domácí násilí má naplněno, ty znaky, které jsou potřebné, tak se přistupuje k institutu vykazání... Po zkušenostech od kolegů z krajů vím, že by také chtěli takové skupiny a týmy, jenže legislativně a personálně to tak úplně nejde.“

Vyškolení policisté pracují v tomto případě s pomocnou **diagnostickou metodou SARA DN** (adaptovanou verzí strukturovaného zahraničního dotazníku Spousal Assault Risk Assessment), která usnadňuje identifikaci domácího násilí. Podobné nástroje lze využít i v práci jiných zapojených institucí. Jeden z expertů například zmiňuje možnost využití screeningového dotazníku pro OSPOD:

„...ted'jsme spustili projekt v rámci Intervenčního centra, kdy se snažíme převzít dotazník z Británie, kde pracují s dotazníkem, který jim pomáhá určit, jestli se v rodině vyskytuje domácí násilí ve vztahu k dítěti, zohledňuje to ten kontext dítěte, je víc na děti zaměřené. Takže to je třeba jedna z cest, jak poskytnout takové to zjednodušení třeba pro instituce, v kterých není prací na plný úvazek zabývat se domácím násilím... Je to docela komplexní metoda, ale pro OSPOD to znamená, že je to nějaký checklist, který se zaměřuje třeba na chování, něco dobře měřitelné a vyjde z toho nějaká forma výstupu, který třeba v Británii je i institucionálně ukotvený, takže jim dává jistotu rozhodnout třeba nějaké radikálnější opatření.“

Rovněž **institut předběžného opatření** byl vnímán kladně, jeho výhodou se jeví být i menší finanční nákladnost oproti vazbě. Odborníci dále zmínili dobré zkušenosti s prodloužením **doby na podání souhlasu osoby postižené přestupkem a s nabídkou programů ve větších městech**. Konkrétně lze jmenovat například **probační program Stop násilí**, poskytovaný Diakonií Českobratrské církve evangelické, či **program Viola**, poskytovaný Centrem sociálních služeb v Praze. Podle expertů mají největší potenciál umožnit sebereflexi i resocializaci pachatelů domácího násilí dlouhodobější, na sebe navazující programy, kterým klient důvěřuje. I tak je ale třeba resocializaci chápat jen jako součást spektra možných výsledků.

Nejednoznačně byly hodnoceny terapeutické programy zvládnání agrese. Sice jsou vnímány jako výhodná alternativa k pokutě (která mnohdy trestá i oběť) a pozitivně je hodnocena možnost námitky či odvolání vůči tomuto preventivnímu opatření pachatelem, zároveň ale panují pochybnosti o účinnosti programů. Je tomu tak kvůli odborníky vnímané chybějící sebereflexi pachatele, nedostatku zkušeností s programy a obavě ze zneužívání účasti na programu za účelem získání polehčující okolnosti. Odborníci dále upozorňují na riziko mechanického ukládání tohoto opatření bez zohlednění vhodnosti pro konkrétního pachatele a fázi, ve které se nachází. Jako nevýhodu vidí slabou vymahatelnost opatření (nedodržení je pokutováno jako přestupek), a to, že do programu nelze zařadit, pokud se domácí násilí neprokáže.

Konečně jako nevhodné opatření (kvůli dopadům na oběti) bylo vnímáno využití **mediace, zvláště v opatrovnických sporech.**

Tabulka 7: Nástroje – experty nejčastěji zmiňovaná témata

Téma	Počet expertů
Individualizace opatření včetně zpětné vazby	6
Programy zvládnání agrese aj. terapeutické – klady	5
Programy zvládnání agrese aj. terapeutické – zápory	5
Institut vykázání – klady	3
Institut vykázání – zápory	2
Intenzita a trvání terapeutických programů	3
Nevhodnost mediace	2

Pozn.: Zahrnuta jsou témata, která zmínili alespoň 2 odborníci.

V.4 SWOT analýza systému práce s pachateli domácího násilí

Prostřednictvím SWOT analýzy jsme identifikovali nejdůležitější silné a slabé stránky odborníky popsaného systému práce s pachateli domácího násilí a dále významná rizika a příležitosti vnímané odborníky. Uvádíme je v Tabulce 8, opět kategorizované dle dříve představených úrovní (obecný rámec; instituce; konkrétní nástroje).

Tabulka 8: SWOT analýza systému práce s pachateli domácího násilí

Co funguje (silné stránky): • kvalitní legislativní rámec • dílčí nástroje: specializované týmy policistů; standardizované nástroje pro rozpoznání DN (SARA DN); institut vykazání a předběžného opatření; zařazení pachatele do vícera návazných programů (typů terapie)	Co by fungovat mohlo (příležitosti): • supervize či jiná (psychologická) podpora pracovníků; vzdělávání pracovníků na všech úrovních • posílení spolupráce mezi institucemi (interdisciplinární týmy); proaktivita institucí nabízejících programy; větší specializace na DN v rámci instituce; vzdělávání ve školách (spec. pedagogové aj.) o rozpoznání DN a postupu ohlášení, způsobu práce s pachateli • provázání péče o pachatele s potřebami obětí; přizpůsobení programů na míru pachateli; lepší informování pachatelů o programech; dlouhodobější a intenzivnější programy; rozšíření standardizovaných metodik pro rychlé rozpoznávání DN (screeningové nástroje); ukládání opatření ještě před odsouzením
Co nefunguje (slabé stránky): • slabá politická podpora; přetížení systému; slabé znalosti a zkušenosti v oblasti DN a opatření (na úrovni PCR, soudů, úředníků); nedůvěra v opatření (terapie) • nevyužívání celé škály možných opatření; neefektivní opatrovnícké řízení (např. svěřeni pachateli péči o dítě) • slabá vymahatelnost zapojení do programů; chybějící zpětná vazba o účincích programu; slabá individualizace	Rizika: • bagatelizace DN v důsledku neznalosti, ne zkušenosti či nezájmu, strachu; vyhoření pracovníků; pokles úrovně vzdělání úředníků; ztráta důvěry občanů v zapojené státní instituce • zneužívání programů pachateli; krátkodobé, podfinancované programy, předepisované všem bez rozdílu

Shrnutí

Závěrem lze říci, že i když v oblasti řešení domácího násilí nastaly podle odborníků významné posuny v posledních cca 15 letech (zejména legislativního rázu, posílení spolupráce mezi institucemi, připravenost policie), s pachateli domácího násilí se příliš nepochybně nepracuje, případně nesystematicky, málo intenzivně, krátkodobě a málo individualizovaně, a tedy neefektivně. Největším problémem současnosti je tedy především aplikační praxe.

V panelu byla identifikována řada možností, jak práci s pachateli zefektivnit, ať už na úrovni celých institucí nebo konkrétních opatření. Zčásti jsou ovšem závislé na pomalých systémových změnách, jako jsou navýšení financování, politická podpora, legislativní úpravy a navýšení kapacit systému. Oproti tomu některé možnosti (informování o programech ze strany organizací soc. služeb orgánům či rozšíření standardizovaných metodik ze zahraničí) by mohly představovat poměrně snadnou cestu ke zkvalitnění práce s pachateli domácího násilí.

Podnětem pro další diskusi by mohlo být zhodnocení potřeby zviditelnit pojmenované nedostatky v reálném fungování systému práce s pachateli domácího násilí, dále též otázka umožnění zpětné vazby mezi institucemi o účincích zapojení pachatele do programu, posilování kompetencí policistů pro kvalifikaci domácího násilí a prozkoumání možností posílení důvěry veřejnosti i specialistů pro programy zvládnutí agrese.

VI.

Domácí násilí v datech trestní justice

Tato kapitola přináší analýzy statistických údajů, shromažďovaných v souvislosti s projednáváním případů domácího násilí justičními orgány. Podrobnějším analýzám jsme podrobili statistické údaje státních zastupitelství, a především soudů k trestné činnosti se znakem domácího násilí. Na základě analýz těchto dat jsme se snažili podat ucelenější obraz o kriminalitě spojené s domácím násilím, jejich pachatelích a případně dalších okolnostech, které se v této souvislosti ukazují jako podstatné. Zároveň jsme se snažili prozkoumat vývojové trendy v této oblasti a prostřednictvím dalších analýz zjistit, jak soudy přistupují k trestání pachatelů této trestné činnosti. Na tomto místě je třeba zmínit, že aktuální stav sběru dat v ČR neposkytuje možnosti porovnávání údajů shromažďovaných jednotlivými orgány např. v rámci trestní justice a policejních statistických údajů, ale i dalších organizací. Neumožňují tak v praxi sledovat jednotlivé případy, dlouhodobě zkoumat pachatele a opatření vůči nim aplikovaná s cílem zefektivnit dosavadní postupy a zvyšovat ochranu poskytovanou obětem této trestné činnosti.

Limity sběru dat se pak týkají i shromažďování dat v rámci jednotlivých systémů, kdy dochází k velkému prostoru pro chybovost, ale i nejednoznačný výklad apod. To se ostatně týká i námi analyzovaných dat státních zastupitelství a soudů, která byť poskytují důležité informace, je třeba vždy při jejich interpretaci mít na paměti zmíněné limity. Vzhledem k velmi komplikované a často měněné metodice je však potřeba počítat s určitým rizikem chybovosti. Mezi hlavní problémy datového souboru patří zejména neúplnost vyplněných některých údajů o jednotlivých případech, časté změny v metodice sběru dat a nesystémové zavádění nových proměnných. Důsledky častých změn v metodice sběru dat jsou zejména chybovost při vyplňování údajů, absence některých údajů, diskontinuita shromažďovaných údajů a z toho plynoucí obtíže při vyhodnocování trendů, které musí být neustále kontrolovány. Nesystémové zavádění nových proměnných komplikuje analýzu dat, znemožňuje meziroční porovnávání některých výsledků a vyhodnocování vývojových trendů.

Dále je důležité stále brát na vědomí, že se z těchto údajů dozvídáme informace pouze o případech řešených trestní justicí. Není tedy možné statistiky vnímat jako jediný zdroj při popisu pachatelů a dalších okolností případů partnerského násilí. Navíc, jak je všeobecně známo, justiční statistické údaje nejsou porovnatelné s údaji policejními a dalšími údaji sledovanými jinými institucemi či orgány, a tudíž jejich výpovědní hodnota je omezena pouze na trestní řízení. Kromě toho nelze opominout fakt, že většina z případů domácího násilí stále zůstává skryta nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale i dalšími institucemi či organizacemi, které se ve své praxi s pachateli či původci domácího násilí setkávají. K doplnění znalostí o pachatelích partnerského násilí pak mohou posloužit specializovaná dotazníková šetření, která obsahují jak viktimologickou (např. Roubalová et al., 2023), tak self-reportovou část (Buriánek & Podaná, 2023) nebo kvalitativní dotazování pachatelů a obětí, kterému se budeme věnovat v následující monografii.

VI.1 Znak domácího násilí

Údaje shromažďované Ministerstvem spravedlnosti o případech představují cenný zdroj informací o případech trestných činů páchaných v souvislosti s domácím násilím. Tyto údaje a jejich zpracování a popis vývojových tendencí nejsou v takto ucelené podobě nikde dostupné. Naším cílem v této kapitole proto bylo vytvořit kompaktnější přehled o trestné činnosti spojené s domácím násilím, s důrazem na případy partnerského násilí

projednávané v rámci trestní justice, a to za období, odkdy jsou tato data shromažďována do současnosti, tj. za období 2008–2022. Data analyzovaná v této kapitole byla poskytnuta Ministerstvem spravedlnosti v rámci součinnosti při řešení našeho projektu, viz kapitola I.1. Jedná se o data, která prostřednictvím statistických listů shromažďují státní zastupitelství a soudy v příslušné fázi trestního řízení k jednotlivým fyzickým osobám. Státní zastupitelství je vyplňuje ke každé osobě zapsané v rejstříku pro dozor v trestním řízení.¹⁵³ Soudy je shromažďují poté, co rozhodnutí soudu nabude právní moci. Datová evidence se řídí podle jednotných návodů, které se každoročně revidují. Pro účely projektu byly v jednotlivých letech vybrány případy, u nichž byl v rámci statistického výkaznictví evidován znak domácího násilí.

V rámci naší analýzy bylo třeba se vyrovnat se skutečností, že v průběhu sledovaného období došlo k zásadní změně, a tou bylo přijetí nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb., dále též tr. zák.) s účinností od 1. 1. 2010, který zcela nahradil původní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále též tr. z.) – viz kapitola IV.1. Jednotlivé skutkové podstaty trestných činů s evidovaným znakem domácího násilí byly většinou převzaty do nového trestního zákoníku, ovšem dostaly odlišné číselné označení. Některé trestné činy mají obdobné znění, některé jsou v novém trestním zákoníku zcela nové. Pokud byly takto převzaty skutkové podstaty trestných činů do nového trestního zákoníku, jsou v následujícím textu většinou uváděna obě paragrafová označení.

Domácím násilím se pro statistické vykazování myslí pouze násilí páchané mezi osobami blízkými žijícími ve společném obydlí¹⁵⁴ nebo sdílejícími tentýž soukromý obytný prostor, z kterého vyplývá závislost oběti na pachateli. Musí se zároveň jednat o násilí opakované, dlouhodobé, nikoliv o jednorázové. Domácím násilím pro statistické vykazování je také násilí páchané na osobě, o kterou má pachatel povinnost pečovat nebo ji vychovávat, pokud sdílí tentýž soukromý obytný prostor, z kterého vyplývá závislost oběti na pachateli (např. týrání klientů léčebny či na oddělení dlouhodobě nemocných jejich ošetřovateli apod. dle § 198 tr. zák.).¹⁵⁵

Znak DN se vyplní vždy u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 tr. zák., resp. 215a tr. z., dále též trestný čin Týrání).¹⁵⁶ Jinak jsou takto označovány zejména trestné činy proti životu a zdraví, svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, lidské důstojnosti v sexuální oblasti, či proti rodině a dětem apod.,

153 Včetně pachatelů, u nichž dochází k odložení věci před začátkem trestního stíhání např. z důvodu amnestie, nepřičetnosti či nedostatku věku.

154 Dále návody definují také, kdo se rozumí osobou blízkou a co se rozumí společným obydlím, které nelze zaměňovat s rodinnou domácností.

155 Návod k vyplňování statistického listu trestního pro fyzické osoby (platný k 1. 1. 2020) – SZ, soudy

156 Návod k vyplňování statistického listu trestního pro fyzické osoby (platný k 1. 1. 2020) – SZ, soudy

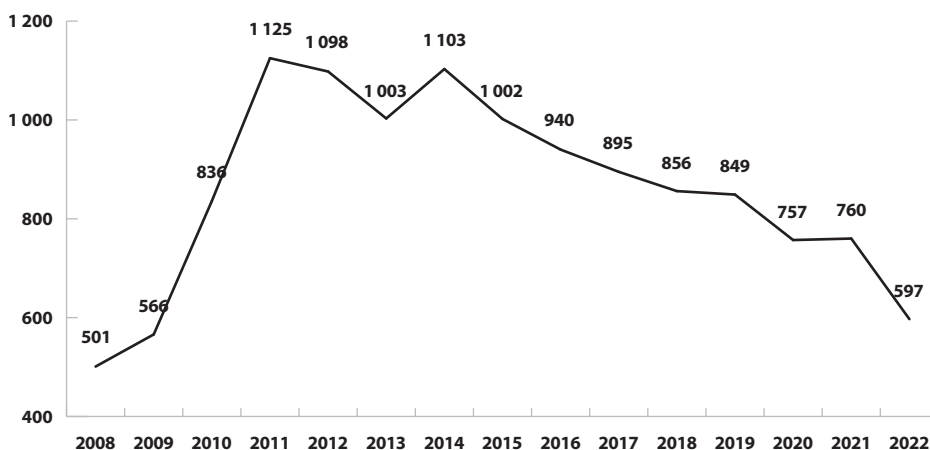
pokud je u nich naplněn výše zmíněný charakter násilí. Podle posledního znění návrhů sem také spadá nepřekažení či neoznámení trestného činu dle § 367 a 368 tr. zák. v souvislosti s domácím násilím.¹⁵⁷

Cílem této kapitoly je prostřednictvím základních deskriptivních analýz (prvního a druhého stupně) a analýzy trendů poskytnout obecný vhled do trestné činnosti spojené s domácím násilím, například získat informace o jejich pachatelích, trestání a dalších vývojových trendech v této oblasti.

VI.2 Případy se znakem domácího násilí v datech státního zastupitelství

Státní zastupitelství v období let 2008–2022 evidovala 12 888 případů se znakem domácího násilí, průměrně 859 ročně. Nejvyšší počet byl zaznamenán v roce 2011 (n=1 125), nejnižší (n=501) pak v roce 2008, přičemž od roku 2014 je patrný pokles případů trestné činnosti se znakem domácího násilí. Vývoj počtu případů v jednotlivých letech uvádí Graf 3.

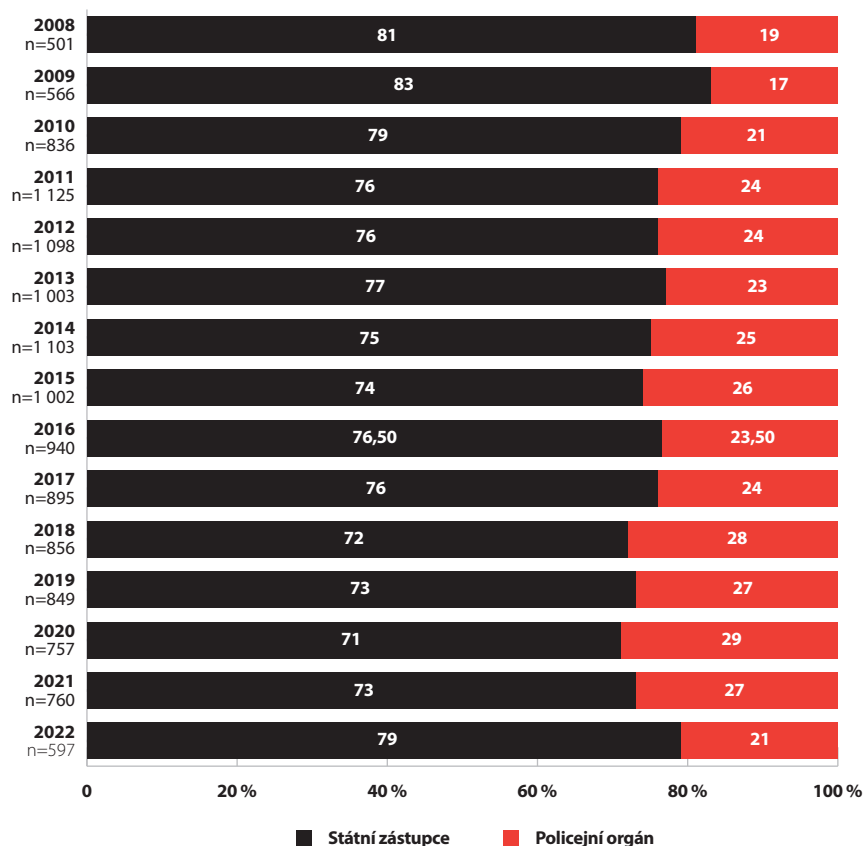
Graf 3: Počet případů se znakem domácího násilí evidovaných státním zastupitelstvím v letech 2008–2022

V přípravném řízení v případech se znakem domácího násilí nejčastěji rozhodoval státní zástupce, ročně se průměrně jednalo o 76 % případů. Podíl rozhodnutí státních zástupců však dlouhodobě klesá, a naopak roste podíl případů, ve kterých věc rozhodl policejní orgán – viz Graf 4 a Tabulka 9. To znamená, že roste počet odložených případů, což může souviset s tím, že jak uvidíme, dále roste počet případů kvalifikovaných jako jiný trestný čin, než je trestný čin Týráním, u nichž je vyžadován souhlas s trestním řízením ze strany poškozené osoby.

157 Pro označení jednotlivých trestných činů se uvádějí čísla paragrafů podle zákona č. 40/2009, tr. zák. V případě, že byl některý trestný čin obsažen i v předchozím trestním zákoně a dochází v rámci daného roku k vykazování trestných činů podle staré i nové právní úpravy, je uveden součet trestných činů podle obou právních norem, a to za podmínky, že se vymezení trestného činu nezměnilo.

Graf 4: Podíly rozhodujících subjektů v přípravném řízení u případů se znakem domácího násilí v letech 2008–2022 v datech státního zastupitelství, %

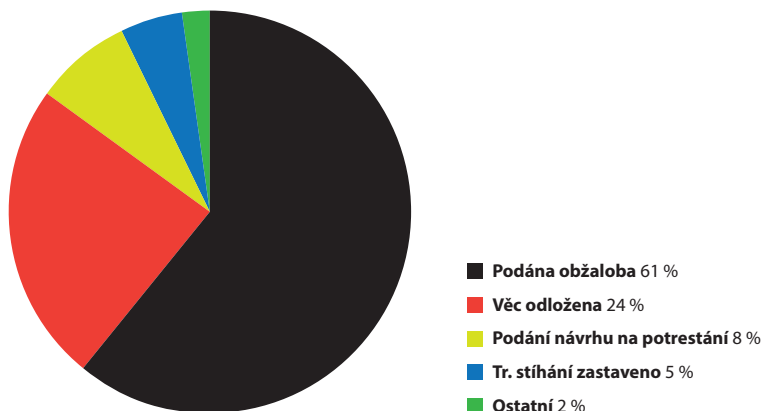
Tabulka 9: Rozhodnutí v přípravném řízení ve věcech trestných činů se znakem domácího násilí v letech 2008–2022

Rozhodnutí	Státní zástupce	Policejní orgán	Celkem
Ostatní	42	0	42
Návrh na potrestání	1 101	0	1 101
Návrh na schválení dohody o vině a trestu	52	0	52
Obžaloba	8 260	0	8 260
Tr. stíhání zastaveno	685	0	685
Věc odložena	30	3 226	3 256
Věc postoupena	106	0	106
Věc přerušena	16	0	16

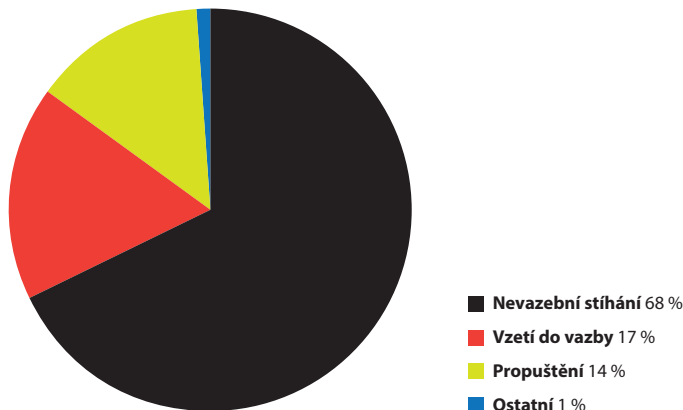
Nejčastěji je v případech se znakem domácího násilí podána obžaloba (průměrně za období 2008–2022 61 % případů) nebo je věc odložena. Důvodem odložení bývá nepřijatelnost trestního stíhání z důvodu, že poškozená osoba nedala souhlas s trestním stíháním pachatele, případně souhlas vzala zpět (průměrně 19 % případů). Celkově je

odložena necelá čtvrtina případů. V dalších 8 % případů je podán návrh na potrestání, u 5 % případů je trestní stíhání zastaveno a ve 2 % je rozhodnuto jinak. Podrobný přehled rozhodnutí v přípravném řízení v letech 2008–2022 přináší Graf 5 a Graf 6. Většina pachatelů je stíhána na svobodě (průměrně 68 %), vazební stíhání je uplatněno přibližně v necelé šestině případů (průměrně 17 % za období 2008–2022), a v průměru 14 % osob je následně z vazby propuštěno.

Graf 5: Struktura rozhodnutí v přípravném řízení za období 2008–2022 v datech státního zastupitelství (n=12888), %

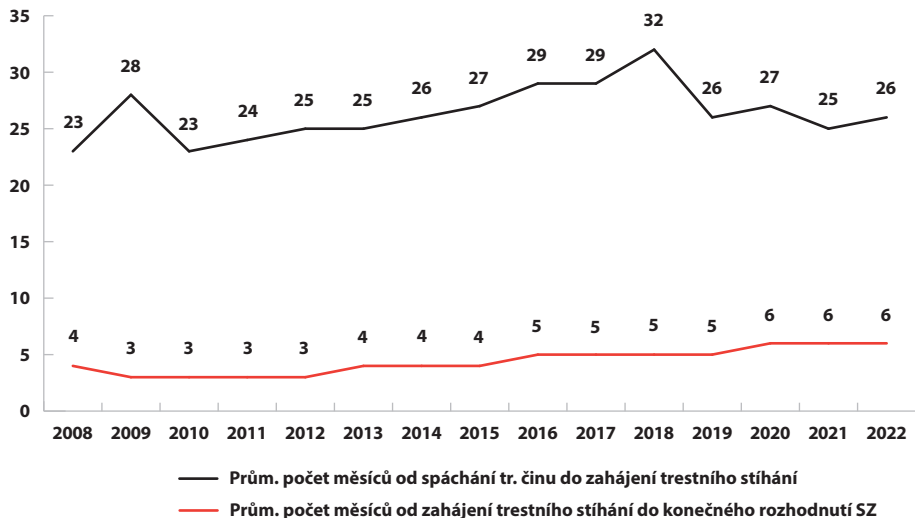
Graf 6: Rozhodnutí o zadržení, zatčení, vazbě v přípravném řízení za období 2008–2022 v datech státního zastupitelství (n = 12 888), %

Průměrná doba od spáchání trestného činu se znakem domácího násilí po první zahájení trestního stíhání pachatele nebo sdělení podezření se v letech 2008–2022 pohybovala v rozpětí od 23 do 32 měsíců, v průměru 26 měsíců. Doba od zahájení trestního stíhání pachatele nebo sdělení podezření do podání obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, resp. jiného konečného rozhodnutí státního zástupce se v daném období pohybovala od tří do šesti měsíců, v průměru pět měsíců. Můžeme

pozorovat mírný nárůst obou délek, nicméně doba od spáchání trestného činu po první zahájení trestního stíhání pachatele nebo sdělení podezření je v průběhu let značně kolísavá (viz Graf 7).

Graf 7: Průměrná doba od spáchání trestného činu po první zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření a průměrná doba od zahájení trestního stíhání do konečného rozhodnutí státního zástupce za období 2008–2022 v datech státního zastupitelství, počet měsíců

Předběžné opatření v trestním řízení (viz kapitola IV.4.5) uložili státní zástupci v rámci přípravného řízení (případně podali návrh soudu) v letech 2014–2022¹⁵⁸ průměrně ve 32 případech se znakem domácího násilí ročně¹⁵⁹. Většina z nich byla uložena státním zástupcem. Návrh státního zastupitelství na uložení předběžného opatření soudem byl podán pouze v jednotkách případů (Tabulka 10). Nejčastějším uloženým opatřením bývá zákaz styku s určitými osobami podle § 88d tr. ř.¹⁶⁰

Oproti relativně ustálenému nárůstu počtu uložených předběžných opatření v období 2017–2021 došlo v posledním sledovaném roce (2022) k opětovnému propadu, kdy byl uložen nejnižší počet předběžných opatření (n=8). To nepochybně souvisí s dopady pandemie covidu-19. Naopak nejvyšší byl evidován v roce 2019 (n=51). Stížnost proti rozhodnutí

158 Předběžná opatření byla do trestního řádu zakotvena až v souvislosti s přijetím zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů s účinností od 1. 8. 2013, jejich evidence se z tohoto důvodu datuje až od roku 2014.

159 Statistické soudní listy neobsahují počty uložených předběžných opatření v trestním řízení pro trestné činy se znakem domácího násilí, proto jsou zde uvedeny pouze předběžná opatření, uložena nebo navržena státními zástupci v případech s evidovaným znakem domácího násilí. Obecný přehled o uložených předběžných opatřeních dle § 88d a § 88e tr. ř. zpracovaný statistický odborem MSp, byl pro ilustraci převzat ze (Zezulová, 2023).

160 Oproti počtům předběžných opatření uvedených v kapitole IV.4.5 se zde jedná o předběžná opatření uložena či navržena státním zástupcem pouze v přípravném řízení.

o uložení předběžného opatření je podána průměrně ve 4 případech ročně. Jak ovšem ukazuje Tabulka 10, předběžná opatření v přípravném řízení nejsou vůči obviněným aplikována často.

Tabulka 10: Počet předběžných opatření uložených a navržených SZ v případech trestné činnosti se znakem domácího násilí v letech 2014–2022 v datech státního zastupitelství

Rok	Případy DN	PO uložena SZ	Návrh SZ na uložení PO soudem	Návrh SZ na uložení PO soudem zamítnut	Uložené PO při rozhodování o vazbě soudem	Uložené PO při propuštění z vazby SZ	Uložené PO při propuštění z vazby soudem
	n	n	n	n	n	n	n
2014	1 103	14	1	1	2	2	2
2015	1 002	21	2	1	13	1	5
2016	940	14	4	0	12	2	7
2017	895	43	4	0	3	2	6
2018	856	36	2	1	1	0	1
2019	849	48	3	0	1	1	3
2020	757	37	2	0	1	0	0
2021	760	35	11	0	2	1	0
2022	597	8	0	0	0	2	0
Průměr	845	28	3	0	3	1	2

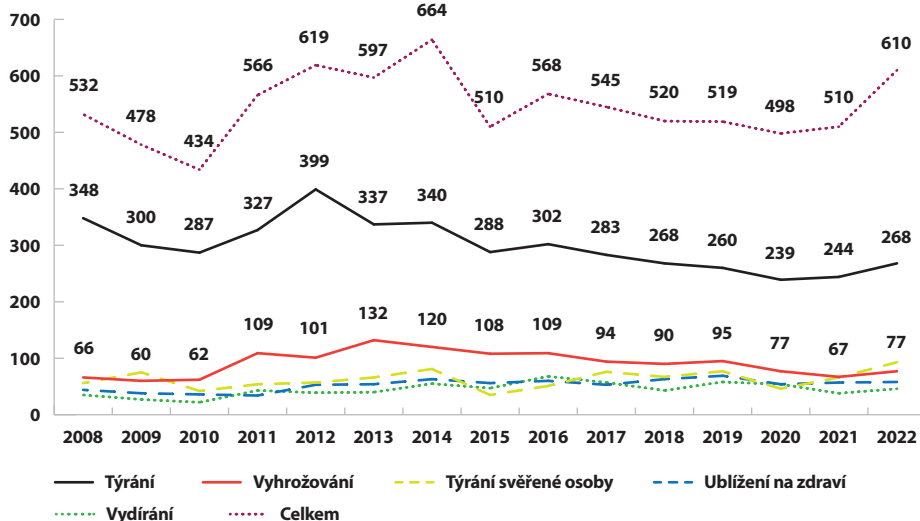
PO – předběžné opatření, SZ – státní zastupitelství.

VI.3 Případy se znakem domácího násilí v datech soudů

Soudy bylo v ČR v období let 2008–2022 projednáno 8 170 případů se znakem domácího násilí, průměrně 545 ročně. Nejvyšší počet projednaných případů byl evidován v roce 2014, jednalo se o 664 případů se znakem domácího násilí. Naopak nejnižší, tj. 434 případů, byl evidován v roce 2010. I přes výkyvy v některých letech je trend ve sledovaném časovém období stabilní. Za posledních pět let bylo před soud postaveno průměrně celkově 65 061 fyzických osob. Případy domácího násilí, kterými se zabývaly soudy, tak činily necelé jedno procento (0,8 %) celkového počtu osob postavených před soud. Pokud jde o skladbu projednávané trestné činnosti se znakem domácího násilí, mezi nejčastější trestné činy patřily týrání osoby žijící ve společné domácnosti (§ 199 tr. zák. / 215a tr. z.; průměrně 299 případů ročně), vyhrožování (§ 353 tr. zák. / 197a tr. z.; průměrně 91 případů ročně), týrání svěřené osoby (§ 198 tr. zák. / 215 tr. z., průměrně 63 případů ročně), ublížení na zdraví (průměrně 53 případů ročně) a vydírání (průměrně 45 případů ročně).¹⁶¹ Přehled v jednotlivých letech uvádí Graf 8.

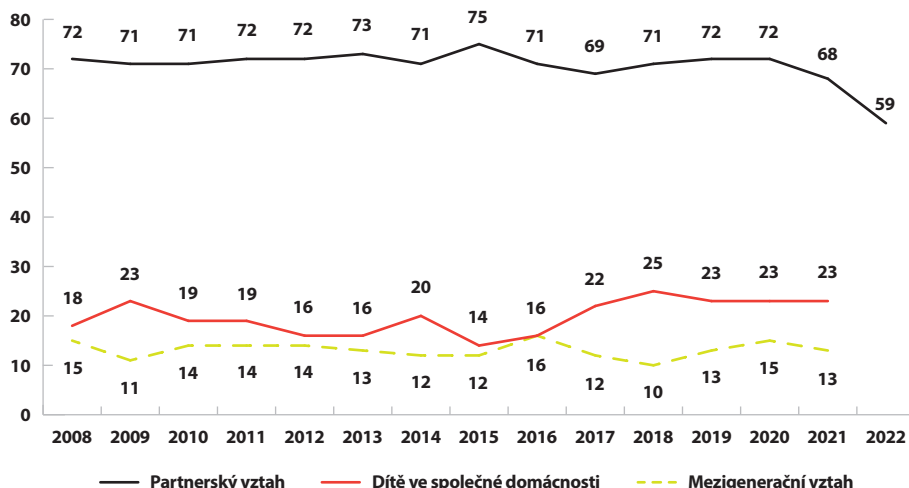
¹⁶¹ Pokud došlo k souběhu stejného trestného činu (postupně vůči jedné či více osobám), pak byl tento trestný čin započítán v rámci jednoho případu pouze jednou viz kapitola VI.3.3.

Graf 8: Nejčastější trestné činy se znakov domáciho násilí projednávané soudy v letech 2008–2022 v soudních statistikách

Trestná činnost se znakov domáciho násilí byla páčána nejčastěji v kontextu partnerského vztahu – průměrně 72 % případů domáciho násilí. V letech 2021–2022 počet případů v partnerském vztahu projednávaných soudy výrazně klesl. Je možné, že je to důsledek pandemie covid-19. Do roku 2021 byl dále sledován mezigenerační vztah pachatele a oběti (20% průměrná roční prevalence) a dítě ve společné domácnosti jako oběť domáciho násilí (13% průměrná roční prevalence). Přehled v jednotlivých letech uvádí Graf 9.

Graf 9: Podíly případů se znakov domáciho násilí v letech 2008–2022 v rozdělení podle vztahu mezi pachatelem a obětí v soudních statistikách, %

Pozn.: Součty podílů mohou přesahovat 100 %, neboť v některých případech byly zaznamenány i kombinace vztahů mezi pachatelem a obětí.

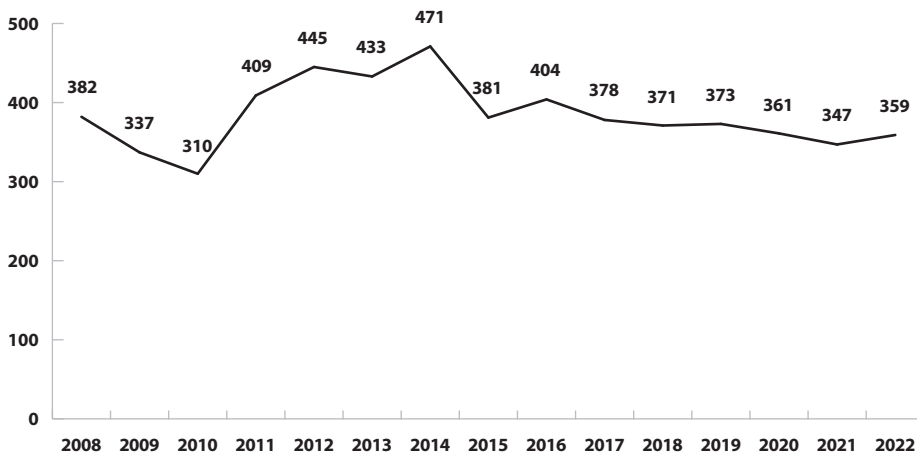
V roce 2022 byla data shromažďována podle nové metodologie, která již neumožňuje identifikovat případy dříve sledovaných vztahů „dítě ve společné domácnosti“ a „mezigenerační vztah“.

VI.3.1 Případy se znakem domácího násilí v partnerském vztahu

Z případů trestné činnosti se znakem domácího násilí byly následně vyselektovány ty, které byly spáchané v kontextu partnerského násilí. Jednalo se o případy, v nichž pachatel a oběť byly v manželském vztahu, nebo se jednalo o bývalé manžele, případně šlo o nesezdané dlouhodobé soužití (druh/družka).

V období let 2008–2022 soudy v kontextu partnerského násilí řešily 5 761 případů, průměrně 384 ročně. Nejnižší počet (310 případů) byl evidován v roce 2010, nejvyšší naopak v roce 2014 (471 případů). Počty případů partnerského násilí se v posledních 6 letech dlouhodobě ustálily a pohybují se okolo 370 případů ročně. Přehled počtu případů v jednotlivých letech uvádí Graf 10.

Graf 10: Počet případů se znakem partnerského násilí projednaných soudy v letech 2008–2022 v soudních statistikách

VI.3.1.1 Vztah oběti a pachatele¹⁶²

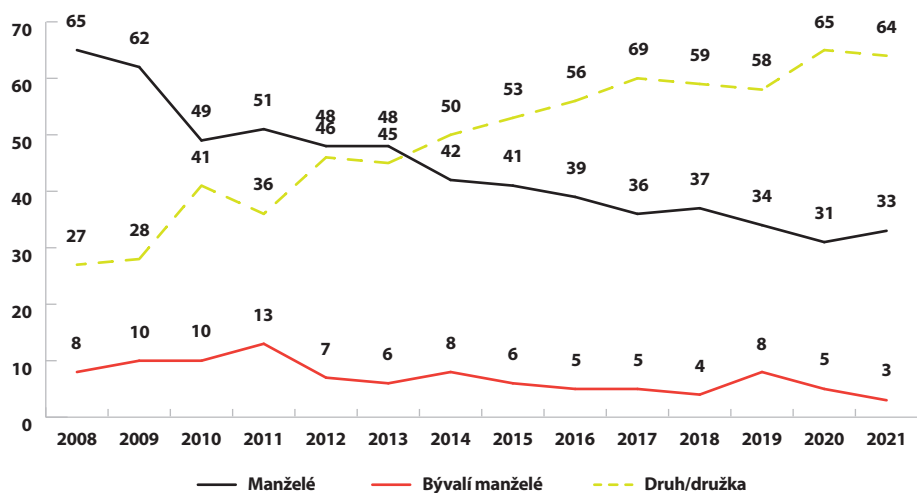
Do roku 2021 bylo v rámci sledování vztahu pachatele a oběti zjišťováno, zda jsou manželé, bývalí manželé, nebo žijí v nesezdaném svazku, tj. druh/družka. Od roku 2022 se nově zaznamenává aktuálnost vztahu neohledně na jeho právní povahu, tedy jsou sledovány pouze kategorie současní či bývalí manželé/intimní partneři. V období let 2008–2021 soudy ročně projednaly průměrně 189 případů trestné činnosti se znakem domácího násilí v nesezdaném partnerství (druh/družka), 170 případů v manželském soužití a 27 případů bývalých manželů.¹⁶³ V letech 2008–2021 je patrný trend nárůstu počtu případů trestné činnosti se znakem partnerského násilí v kontextu druh-družka, a současně pokles případů

¹⁶² Pro zjednodušení používáme pojmy oběť a pachatel, i přesto, že v řadě případů došlo ke zproštění.

¹⁶³ Do roku 2021 bylo v rámci sledování vztahu pachatele a oběti zjišťováno, zda jsou pachatel a oběť manželé, bývalí manželé, nebo žijí v nesezdaném svazku, tj. druh/družka. Od roku 2022 se nově zaznamenává pouze vztah, kdy jsou pachatel a oběť současnými intimními partnery nebo bývalými intimními partnery bez ohledu na uzavření manželství.

trestné činnosti v manželském soužití – viz Graf 11. Tento vývoj však nekoresponduje s počtem uzavřených manželství, který sice zaznamenal pokles v roce 2013, nicméně v dalších letech opět narostl.

Graf 11: Podíly případů se znakem partnerského násilí projednaných soudy v letech 2008–2021 v rozdělení podle vztahu mezi pachatelem a obětí v soudních statistikách

VI.3.1.2 Situace v krajích

Případy se znakem partnerského násilí během sledovaného období let 2008–2022 nejvíce řešily soudy v obvodu Krajského soudu Ostrava (průměrně 21 % případů ročně) a Krajského soudu Brno (20 %). Naopak nejméně často jsou evidovány u soudů v obvodu Městského soudu Praha (5 %) a Krajského soudu České Budějovice (7 %).

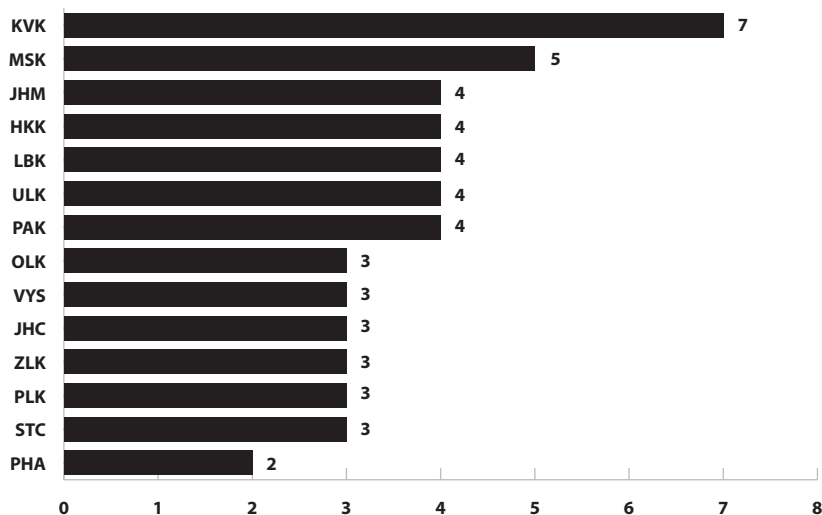
V rámci sledování geografického rozložení četnosti případů se znakem partnerského násilí byl dále vytvořen index počtu případů na 100 tis. obyvatel. Tento index jsme využili ke srovnání krajů ČR.¹⁶⁴ Z této perspektivy je zdaleka nejvíce zatížen Karlovarský kraj (sedm případů na 100 tis. obyvatel ročně). Vysoké indexy mají také Moravskoslezský (pět) a Jihomoravský kraj (čtyři). Naopak mezi kraje s nejnižším počtem případů na 100 tis. obyvatel patří Praha (dva), Středočeský (tři) a Plzeňský kraj (tři).¹⁶⁵ Pořadí indexů na 100 tis. obyvatel pro jednotlivé kraje uvádí Graf 12.

Vývojové trendy případů partnerského násilí v jednotlivých krajích ilustruje Graf 13. Zatímco v naprosté většině se index v rámci jednotlivých krajů koncentruje v rozpětí dva až šest případů na 100 tis. obyvatel ročně, tak Karlovarský kraj vykazuje nejen výrazně vyšší hodnoty indexu, ale zároveň značné meziroční výkyvy. V roce 2012 bylo zaznamenáno dokonce téměř 14 takových případů na 100 tis. obyvatel.

¹⁶⁴ Případy byly k jednotlivým krajům přiřazeny na základě rozdělení podle okresních soudů.

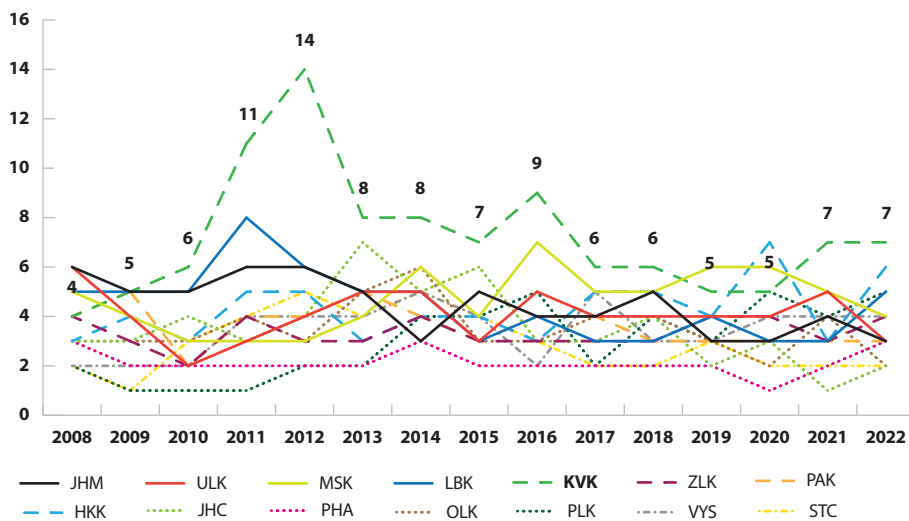
¹⁶⁵ Pořadí krajů je uvedeno na základě průměrné roční prevalence.

Graf 12: Řazení krajů dle průměrného indexu počtu případů partnerského násilí na 100 tis. obyvatel v letech 2008–2022, vlastní přepočten ze soudních statistik

Pozn.: PHA – Hl. m. Praha, STC – Středočeský kraj, JHC – Jihočeský kraj, PLK – Plzeňský kraj, KVK – Karlovarský kraj, ULK – Ústecký kraj, LBK – Liberecký kraj, HKK – Královéhradecký kraj, PAK – Pardubický kraj, VYS – Vysočina, JHM – Jihomoravský kraj, OLK – Olomoucký kraj, ZLK – Zlínský kraj, MSK – Moravskoslezský kraj.

Graf 13: Vývojové trendy případů partnerského násilí v letech 2008–2022 u jednotlivých krajů, indexy na 100 tis. obyvatel, vlastní přepočten ze soudních statistik

Pozn.: PHA – Hl. m. Praha, STC – Středočeský kraj, JHC – Jihočeský kraj, PLK – Plzeňský kraj, KVK – Karlovarský kraj, ULK – Ústecký kraj, LBK – Liberecký kraj, HKK – Královéhradecký kraj, PAK – Pardubický kraj, VYS – Vysočina, JHM – Jihomoravský kraj, OLK – Olomoucký kraj, ZLK – Zlínský kraj, MSK – Moravskoslezský kraj.

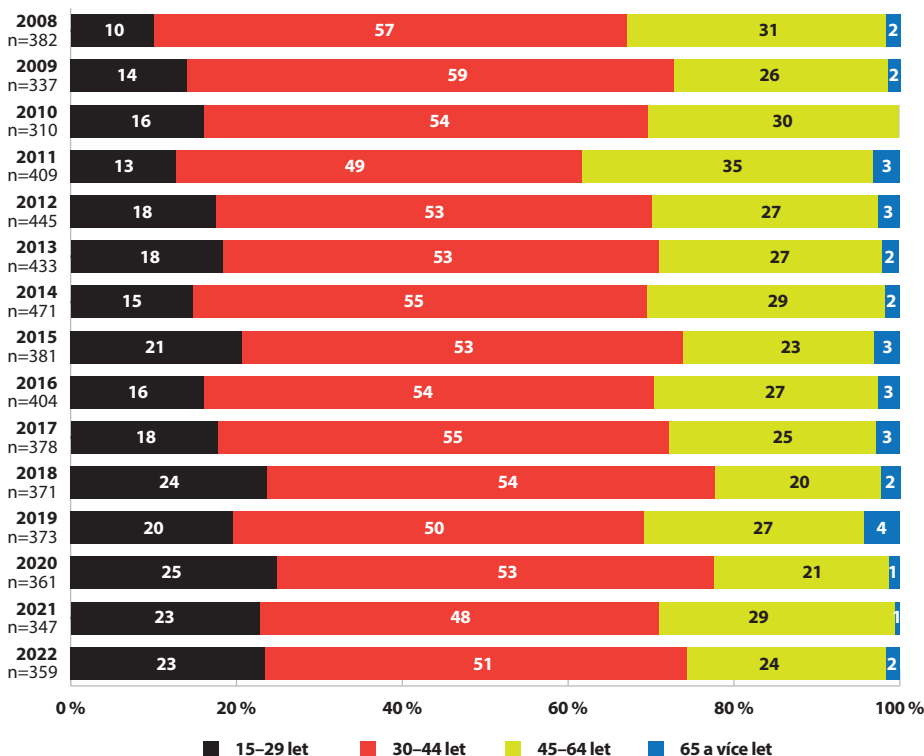
Tento graf je uveden zejména pro ilustraci značně odlišných hodnot výskytu případů partnerského násilí v Karlovarském kraji podle uvedeného indexu.

VI.3.1.3 Demografické charakteristiky obžalovaných¹⁶⁶

Před soudem za trestnou činnost se znakem domácího partnerského násilí stanou v drtivé většině muži (97 %). Meziroční změny nepřesahují hranici dvou procentních bodů. Žen před soudem bylo ročně zaznamenáno 6–18. Nejvyšší podíl žen byl evidován v roce 2021, jednalo se o 4 % těchto případů. Obžalovaní bývají většinou české státní příslušnosti – průměrně 92 %. Nicméně nejpočetnější skupinu cizinců tvoří občané Slovenské republiky, a to celkově průměrně 4 %.

Věková struktura obžalovaných ve věci partnerského násilí se v průběhu let příliš nezměnila. Ve sledovaném období 2008–2022 průměrný věk osciloval mezi 38 a 42 lety – nejmladšímu bylo 16, nejstaršímu 87 let. Nejčastěji jsou zastoupeny osoby ve věku 30–44 let. Naopak mezi nejméně zastoupené patří jedinci z krajních věkových kategorií 15–19 let a 60 a více let. Pokud jde o dlouhodobější trend, tak se ukazuje, že roste počet mladších obžalovaných ($\text{Gamma} = -0,128$), což se nejvíce projevuje v nárůstu nejmladší věkové kategorie do 30 let. Přehled zastoupení ve zredukovaných věkových kategoriích uvádí Graf 14.

Graf 14: Pachatelé partnerského násilí v rozdělení podle širších věkových kategorií v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

Pozn.: 15–29 let mladiství a mladí dospělí, 30–44 let střední věk, 45–64 let starší produktivní věk, 65 a více let důchodový věk.

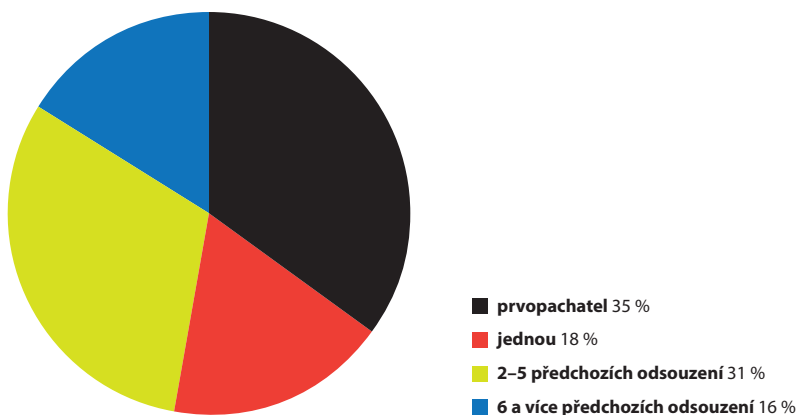
¹⁶⁶ Po nařízení hlavního líčení, tj. v řízení před soudem, se obviněný označuje jako obžalovaný (§ 12 odst. 8 tr. ř.). Pod pojem obžalovaní jsou zahrnuty všechny osoby postavené před soud, tj. i ty, které byly postaveny před soud na základě podaného návrhu na potrestání v rámci zjednodušeného soudního řízení.

VI.3.1.4 Recidiva obžalovaných¹⁶⁷

Mezi obžalovanými ve věci trestného činu se znakem domácího násilí v partnerském vztahu je více než třetina osob souzených poprvé, tedy prvopachatelů (viz Graf 15), přičemž jejich podíl mírně klesá (Cramerovo $V=0,073$, viz Graf 16). Tedy téměř dvě třetiny obžalovaných (65 %) jsou recidivisté, což odpovídá obecné recidivě, která se pohybuje v rozmezí 60–70 %.¹⁶⁸ Z toho 27 % bylo v minulosti trestáno jednou a 73 % opakovaně.

Pachatelé soudem označení jako zvláště nebezpeční recidivisté¹⁶⁹ byli ve sledovaném období zastoupeni průměrně v 5 %. Nejvyšší podíl byl evidován v roce 2008, a to více než 8 %. Dlouhodobě podíl tzv. soudem označených recidivistů mírně klesá (Cramerovo $V=0,069$). V Grafu 16 můžeme pozorovat, že vývoj zastoupení jednotlivých kategorií recidivy je poměrně dynamický.

Graf 15: Struktura pachatelů partnerského násilí dle míry recidivy v letech 2008-2022 v soudních statistikách (n=5 761), %

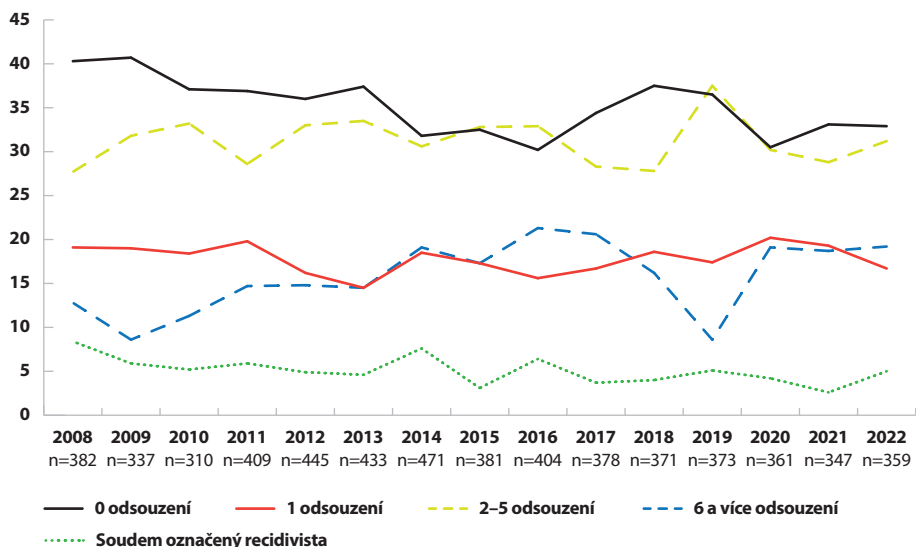

167 Zde opět vycházíme z návodu na vyplňování statistického listu soudů. Podle něj je v justičních statistikách (MSp ČR, 2022) vyznačen: „počet dřívějších odsouzení. Přičemž souhrnný trest se vyznačuje jako jedno odsouzení (jiné vyznačování by zkreslovalo počty uložených trestů jednomu odsouzenému, zejména trestu odnětí svobody). U osob, které dosud nebyly pravomocně odsouzeny, bude v položce zapsána číslice 0 (nula). Jako jediné odsouzení se také pro účely statistiky vykazují případy, kdy bylo upuštěno od uložení souhrnného trestu a dalšího trestu podle § 37 tr. z., resp. § 44 tr. zák. nebo kdy byl uložen společný trest za pokračování v trestném činu podle § 37a tr. z. resp. § 45 tr. zák.“ (s. 8).

168 Zdroj: CSLAV - online informační systém.

169 Soudem označeným recidivistou je podle návodu na vyplnění statistického listu soudu označen pachatel tehdy, když soud přihlíží při ukládání trestu odsouzenému k jeho dřívější trestné činnosti podle § 34 písm. l) tr. z. resp. § 42 písm. p) tr. zák. Není přitom nutné, aby byl odsouzenému uložen nepodmíněný trest. Jedná se o případy, kdy soud přihlédl při výměře trestu jako k přitěžující okolnosti k tomu, že odsouzený byl již pro jiný trestný čin odsouzen.

Graf 16: Zastoupení pachatelů partnerského násilí podle počtu předchozího odsouzení v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

VI.3.1.5 Sledované okolnosti – vliv alkoholu a dalších návykových látek

Pokud jde o sledované okolnosti¹⁷⁰ související s případy trestné činnosti se znakem domácího partnerského násilí, analýze byla podrobena pouze okolnost spočívající ve vlivu alkoholu, omamných a psychotropních látek.¹⁷¹ Jednoznačně převládá užívání alkoholu. Vliv alkoholu je evidován jako sledovaná okolnost průměrně v 16 % případů se znakem partnerského násilí, vliv ostatních návykových látek se pohybuje okolo 2 %. Mezi nejčastěji evidované nelegální návykové látky patří pervitin a konopí. Dlouhodobě (především kvůli pervitinu) se ve statistikách ukazuje mírný rostoucí trend podílu případů partnerského násilí pod vlivem nelegálních látek (Cramerovo $V=0,111$). Vzhledem k míře užívání návykových látek v populaci a některých subpopulacích, jako je například vězeňská populace (Chomynová et al., 2023), je počet zaznamenaných případů s evidovaným vlivem návykové látky velmi nízký. To se i potvrzuje ve výsledcích analýzy spisů (viz kapitola VII.3.4), kde byl zaznamenan podíl případů pachatelů ovlivněných alkoholem či nelegálními návykovými látkami podstatně vyšší.

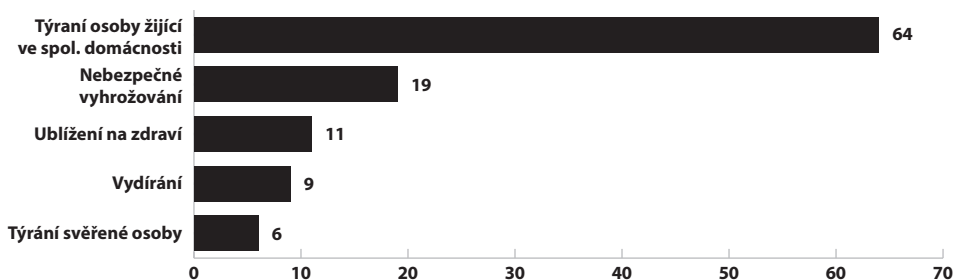
170 Sledovanými okolnostmi trestné činnosti jsou nejrůznější okolnosti uvedené a evidované podle návodu na vyplnění statistického listu. Takto je možno označit maximálně 5 údajů. V souvislosti s partnerským násilím byl analyzován pouze vliv alkoholu a dalších návykových látek. Ostatní sledované okolnosti nebyly pro naše potřeby relevantní.

171 Údaj ohledně vlivu alkoholu nebo jiných návykových látek se uvede pouze tehdy, jestliže byl zjištěn nikoli zanedbatelný vliv požití alkoholu na spáchaný trestný čin. Neuvádějí se případy, kdy bylo zjištěno, že vykazovaná osoba je evidována jako alkoholik, požití alkoholu nemělo bezprostřední vliv na trestnou činnost. (zdroj: *Návod k vyplnění statistického listu – soudy 2022*).

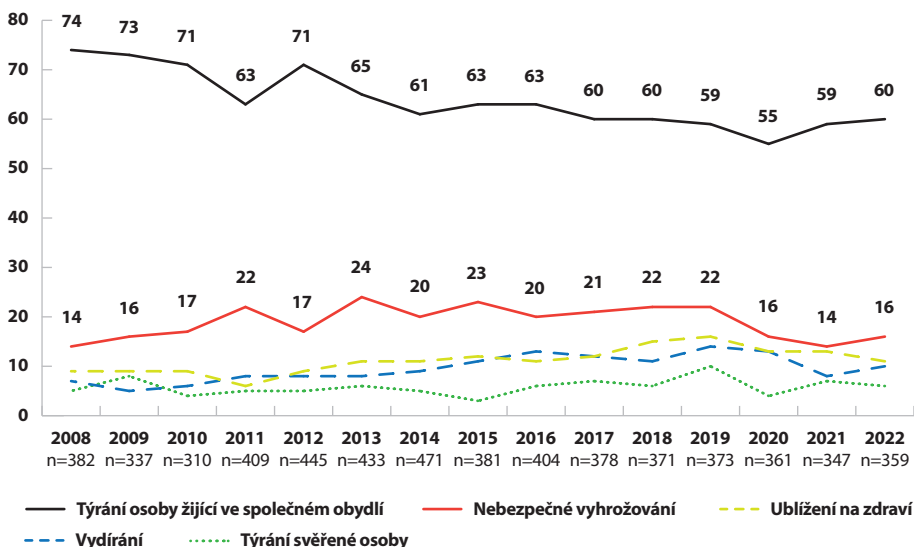
VI.3.2 Trestné činy se znakem domácího násilí v partnerských vztazích

Mezi nejčastější trestné činy se znakem partnerského násilí (ať už samostatně, nebo v souběhu s jinou trestnou činností) patří trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 tr. zák. (dříve 215a t. z.) s průměrným zastoupením 64 % případů ročně. Dále jde o trestné činy nebezpečného vyhrožování, ublížení na zdraví, vydírání a týrání svěřené osoby (viz Graf 17)¹⁷² Zatímco podíl zastoupení trestného činu Týrání dlouhodobě klesá (Cramerovo $V=0,116$), podíl trestných činů vydírání, ublížení na zdraví a vyhrožování vykazuje z dlouhodobého hlediska mírný rostoucí trend.¹⁷³ V případě trestného činu týrání svěřené osoby se situace dlouhodobě nemění. Zobrazení vývojových trendů uvádí Graf 18.

Graf 17: Přehled nejčastějších trestných činů se znakem partnerského násilí za období 2008–2022 v soudních statistikách (n=5761), %

Graf 18: Nejfrekventovanější trestné činy se znakem partnerského násilí v letech 2008–2022 v soudních statistikách, podíl z celkového počtu trestných činů se znakem partnerského násilí, %

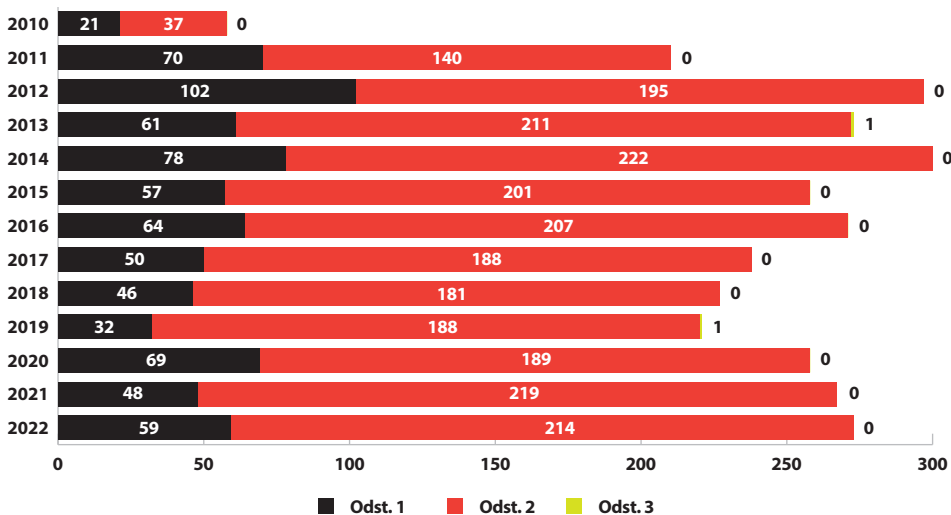
172 Sledovány byly jak aktuální trestný čin, tak i předchozí trestný čin podle trestního zákona č. 140/1961 Sb., viz úvod této kapitoly nebo blíže v kapitole IV.

173 Rostoucí trendy jsou sice signifikantní, ale velmi slabé (Cramerovo $V < 0,1$).

Ve sledovaném období byla většina případů trestného činu Týránění podle § 199 tr. zák. nejčastěji kvalifikována podle druhého odstavce daného paragrafu, a to především podle písm. d) tr. zák., tj. týránění bylo páčáno po delší dobu a tato okolnost byla soudem kvalifikována jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby (viz Graf 19 a Tabulka 11). Dřívější kvalifikace trestného činu Týránění podle § 215a tr. z. byla rovnoměrněji rozložena mezi oba odstavce tohoto trestného činu.

Podíl závažnějších případů tedy dlouhodobě roste (Cramerovo $V=0,240$). V počátečním roce sledovaného období, tj. 2008, se jednalo o polovinu případů kvalifikovaných podle druhého odstavce a v posledním sledovaném roce 2022 o více než dvě třetiny. Podle odstavce třetího § 199 tr. zák. jsou případy partnerského násilí kvalifikovány pouze výjimečně. Přehled počtu případů v jednotlivých letech v rozdělení podle odstavců uvádí Graf 19 a podle písmen Tabulka 11 pro § 199 tr. zák.¹⁷⁴

Graf 19: Počet případů trestného činu Týránění podle § 199 zákona č. 40/2009, tr. zák. za období let 2010–2022 v soudních statistikách, v rozdělení podle jednotlivých odstavců

Pozn.: Graf pokrývá období od roku 2010, neboť zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, nabyl účinnosti 1. ledna 2010.

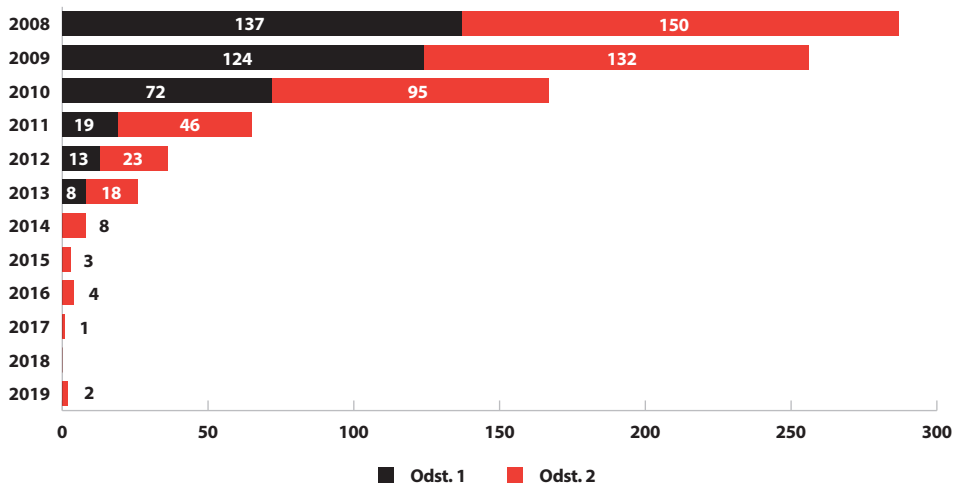
174 Vzhledem k tomu, že v praxi dochází k souběhu více trestných činů Týránění, byl růstový trend počítán pouze z jednoho trestného činu Týránění, který byl uveden ve statistickém vykazování jako první (n=3 200).

Tabulka 11: Počet případů trestného činu Týránění (§ 199 zákona č. 40/2009, tr. zák.) za období 2010–2022 v soudních statistikách, v rozdělení podle jednotlivých odstavců a písmen

Rok	1	2a	2ab	2ac	2ad	2 b	2bc	2bcd	2bd	2c	2 cd	2cd3a	2d
2010	21	0	0	0	4	0	0	0	3	1	2	0	27
2011	70	1	1	0	2	2	0	0	6	1	19	0	108
2012	102	1	1	1	5	2	0	0	4	0	12	0	169
2013	61	1	0	1	10	3	0	0	15	4	12	1	165
2014	78	2	0	0	5	3	1	0	6	3	4	0	198
2015	57	3	2	0	4	4	0	0	12	1	12	0	163
2016	64	2	3	0	4	2	2	0	14	0	6	0	174
2017	50	1	1	0	2	2	1	0	14	0	2	0	165
2018	46	0	0	0	3	2	0	0	13	2	6	0	155
2019	32	0	0	0	2	3	0	0	14	1	5	1	163
2020	69	0	0	0	0	0	0	1	7	0	16	0	165
2021	48	1	2	0	2	2	2	0	12	2	13	0	183
2022	59	4	1	0	5	4	0	0	11	0	6	0	183
Průměr	50	1	1	0	3	2	0	0	9	1	8	0	135

Pozn.: Tabulka pokrývá období od roku 2010, neboť zákon č. 40/2009 Sb., tr. zák., nabyl účinnosti 1. ledna 2010.

Graf 20: Počet případů trestného činu Týránění podle § 215a zákona č. 140/1961, tr. z. za období 2008–2019 v soudních statistikách, v rozdělení podle jednotlivých odstavců

Pozn.: V letech 2020–2022 již nebyly v evidenci žádné případy trestného činu Týránění podle § 215a zákona č. 140/1961, tr. z.

Ve 4,4 % případů je trestná činnost se znakem partnerského násilí v prvním stupni projednávána krajskými soudy (případně Městským soudem v Praze), což svědčí o podílu těch nejzávažnějších trestných činů, a tedy nejzávažnějších forem jednání v sledovaném vzorku.¹⁷⁵

VI.3.2.1 Rozhodnutí soudů

Ve většině případů (80 %) jsou osoby postavené před soud za trestnou činnost se znakem domácího násilí v partnerském vztahu odsouzeny. Nejčastěji, a to v 54 % ze všech případů, jsou pachatelé odsouzeni k trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem, v 15 % za současného vyslovení dohledu a 39 % bez dohledu probačního úředníka (Graf 21). Podmíněné odsouzení za současného vyslovení dohledu všeobecně u trestných činů je průměrně využíváno v 6 % případů.¹⁷⁶ U trestných činů se znakem domácího násilí v partnerském vztahu je tedy podíl dohledů nepoměrně vyšší. Více než pětina pachatelů je odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (22 %). Dalším 4 % je uložen jiný trest (např. trest obecně prospěšných prací nebo peněžitý trest). 8 % obžalovaných bylo zproštěno obžaloby a ve 12 % případů bylo trestní stíhání zastaveno¹⁷⁷, případ postoupen jinému orgánu¹⁷⁸, nebo se pachatelé osvědčili po podmíněném zastavení trestního stíhání¹⁷⁹ (v Grafu 21 uvedeno jako bez trestu – jiný důvod).

175 Podle § 17 a násl. tr. ř. je věcná příslušnost krajského soudu v prvním stupni dána v řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest a o dalších uvedených trestných činech, i přestože tuto podmínku nesplňují.

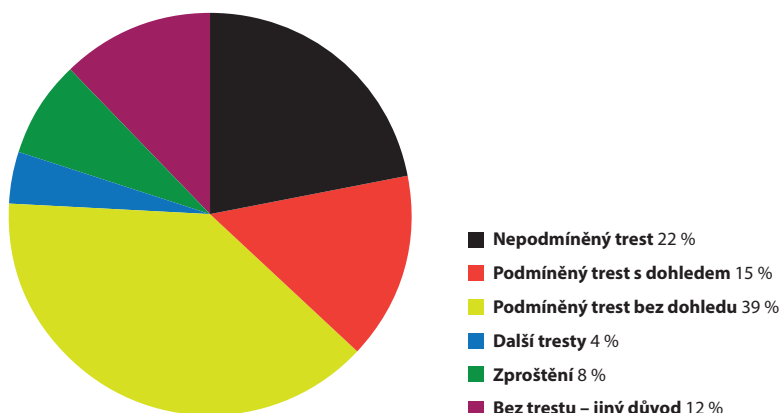
176 Přehledy o pravomocně vyřízených (odsouzených a vyřízených jinak) osobách, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

177 Podle § 223 tr. ř. soud zastaví trestní stíhání, shledá-li v hlavním líčení, že je tu některá z okolností, jež zakládá jeho nepřípustnost podle § 11 tr. ř., popřípadě může zastavit trestní stíhání také, shledá-li některý z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr. ř.

178 Podle § 222 odst. 2 tr. ř. soud postoupí věc jinému orgánu, jestliže shledá, že nejde o trestný čin, avšak zažalovaný skutek by mohl být jiným orgánem posouzen jako přestupek nebo kárné provinění, o nichž je tento orgán příslušný rozhodovat.

179 Soud může za určitých zákonem stanovených podmínek podmíněně zastavit trestní stíhání (§ 307 a násl. tr. ř.), a to na stanovenou zkušební dobu. Mimo zákonem stanovené povinnosti, které je obviněný povinen, lze obviněnému uložit také, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Jestliže obviněný splní všechny podmínky podmíněného zastavení trestního stíhání, rozhodne předseda senátu, že se osvědčil. V takovém případě je věc pravomocně skončena tímto rozhodnutím.

Graf 21: Struktura rozhodnutí v případech domácího násilí v partnerském vztahu v letech 2008–2022 v soudních statistikách (n=5 761), %

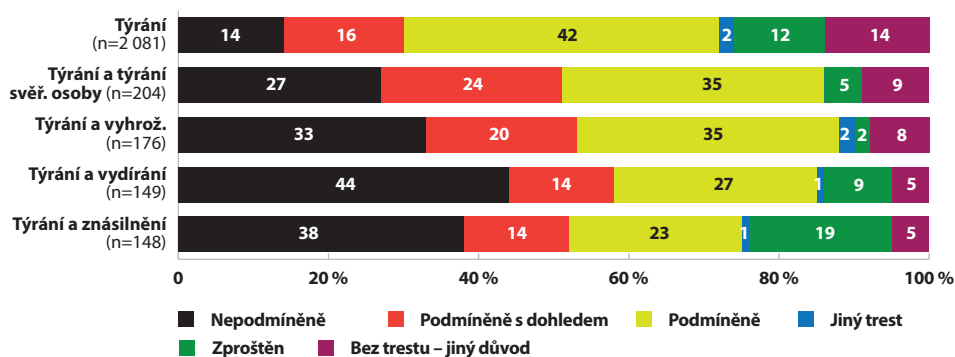
Různé varianty rozhodnutí soudu můžeme pozorovat, pokud se zaměříme na jednotlivé kvalifikace trestných činů. Jak již bylo řečeno, domácí násilí v partnerském vztahu ve sledovaném období, nejčastěji zahrnovalo trestný čin Týrání. 36 % případů bylo kvalifikováno jako trestný čin Týrání bez souběhu s další trestnou činností. Více než polovině pachatelů byl uložen podmíněný trest (s i bez dohledu).

Pokud byl trestný čin Týrání v souběhu (kombinaci) s další trestnou činností, pak nejčastěji s trestným činem týrání svěřené osoby, nebezpečného vyhrožování, vydírání nebo znásilnění. Největší podíl (44 %) nepodmíněně odsouzených byl u těch pachatelů, kteří se dopustili trestného činu Týrání v souběhu s vydíráním. Naopak ke zproštění obžaloby nejčastěji (19 %) docházelo v případech souběhu trestných činů Týrání a znásilnění (Graf 22).¹⁸⁰

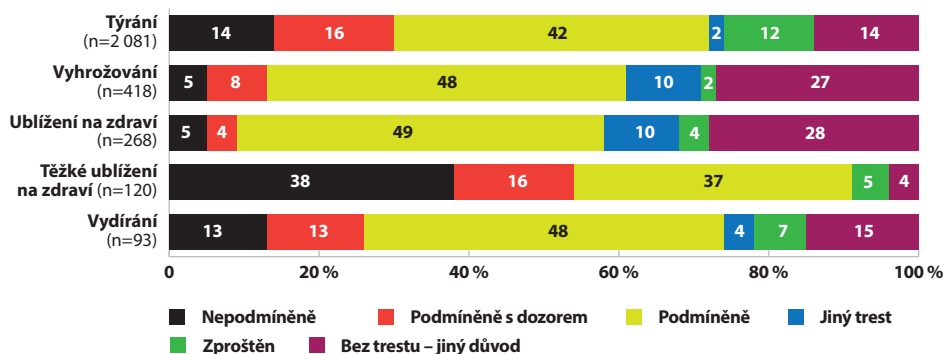
Jak bylo uvedeno již výše, kromě trestného činu Týrání, bylo domácí násilí v partnerském vztahu dále reprezentováno další trestnou činností bez souběhu: nebezpečné vyhrožování, ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví a vydírání. Nepodmíněné tresty byly nejčastěji ukládány za těžké ublížení na zdraví. U ostatních případů se téměř v polovině soud rozhodl pro podmíněné odsouzení (bez dohledu) (Graf 23).

¹⁸⁰ V Grafech 22 a 23 jsou porovnávány případy, kdy byl pachatel souzen pouze za uvedený trestný čin, případně v souběhu uvedených trestných činů.

Graf 22: Struktura rozhodnutí u trestného činu Týrání a jeho souběhu s další trestnou činností v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

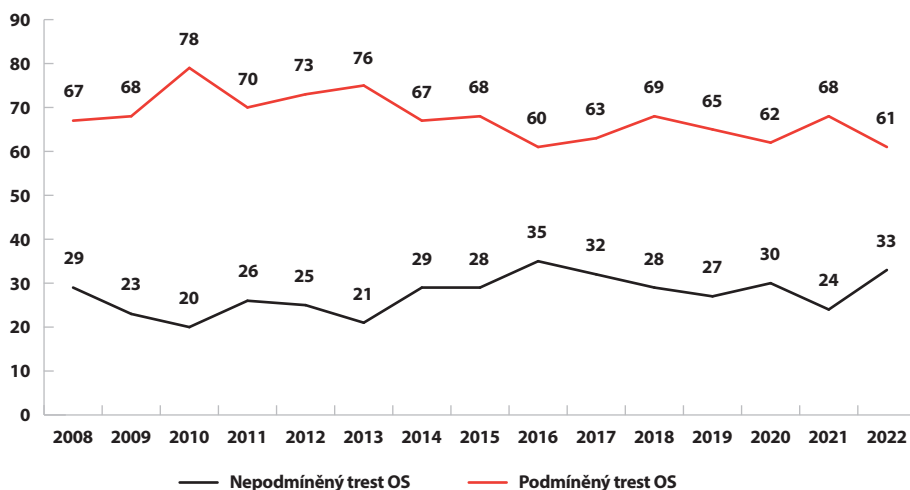
Graf 23: Struktura rozhodnutí u dílčích kvalifikacích bez souběhu s další trestnou činností v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

Pokud jde o tresty (hlavní sankce¹⁸¹) uložené odsouzeným pachatelům v případech partnerského násilí (n=4 586) je tedy průměrně v 68 % uložen podmíněný trest odnětí svobody (49 % bez dohledu, 19 % s dohledem probačního úředníka) a průměrně 27 % nepodmíněný trest odnětí svobody. Zbylým 5 % odsouzených je uložen některý z alternativních trestů, jako jsou například obecně prospěšné práce či peněžitý trest. Z dlouhodobého hlediska je signifikantní, ale velmi slabý trend nárůstu nepodmíněných odsouzení ve srovnání s těmi podmíněnými (Cramerovo $V=0,097$). Přehled vývoje podmíněných a nepodmíněných trestů v letech uvádí Graf 24.

181 Podle návodu k vyplnění statistického listu soudů se jako hlavní sankce vyznačí nejzávažnější uložený trest.

Graf 24: Podmíněný a nepodmíněný trest odnětí svobody uložený soudem za trestnou činnost se znakem partnerského násilí v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

Pozn.: Zahrnuje odsouzené skutky a skutky se souhrnným trestem

Z dalších sankcí¹⁸² (n=255) za trestnou činnost se znakem partnerského násilí bývá nejčastěji ukládáno propadnutí věci (průměrně 52 % dalších sankcí), zákaz řízení motorových vozidel (30 %), vyhoštění (7 %) nebo peněžitý trest (6 %). Celkový počet ukládaných dalších sankcí dlouhodobě roste. Meziroční změny podílů u jednotlivých sankcí však vykazují poměrně výrazné výkyvy.

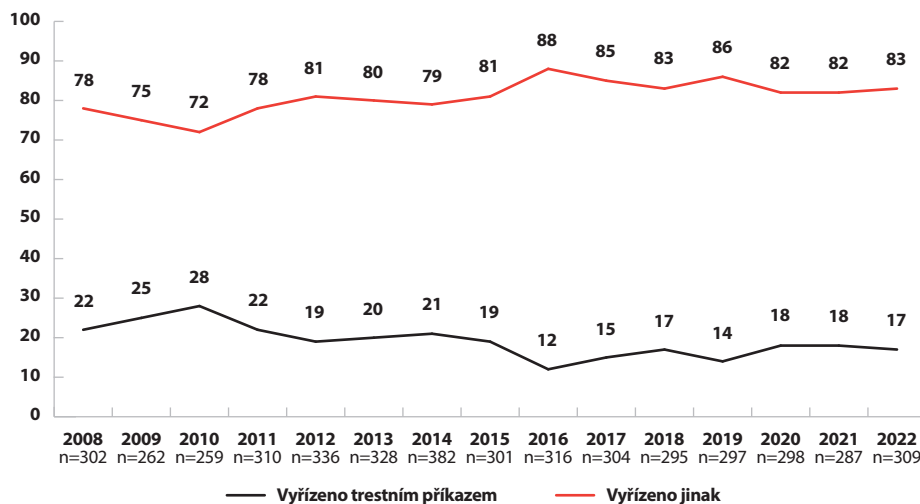
Z případů, které skončily odsuzujícím rozsudkem (n=4586), byla většina (81 %) vyřízena jiným způsobem¹⁸³ než trestním příkazem¹⁸⁴. Jejich podíl přitom dlouhodobě mírně roste (Cramerovo V=0,099), a naopak pomalu klesá podíl případů, kdy je rozhodnuto trestním příkazem. Klesající trend však narušilo období 2020–2022, na což mohla mít vliv pandemie covid-19. Podíl odsuzujících rozsudků v podobě trestního příkazu za sledované období tedy průměrně činí 19 %. Přehled vývojových trendů prezentuje Graf 25.

182 Další sankce jsou další tresty, které jsou ve statistikách uvedeny mimo hlavní sankci – nejzávažnější uložený trest. (zdroj, Návod k vyplnění)

183 Rozumí se odsuzujícím rozsudkem.

184 Trestní příkaz je rozhodnutí v trestním řízení, které může vydat samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, jestliže byl skutkový stav spolehlivě prokázán opatřeními důkazy (§ 314e a násl. tr. ř.). Trestním příkazem lze uložit pouze určité tresty, např. pouze trestné odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, lze jím také upustit od potrestání, popř. podmíněně upustit od potrestání s dohledem nebo upustit od uložení souhrnného trestu.

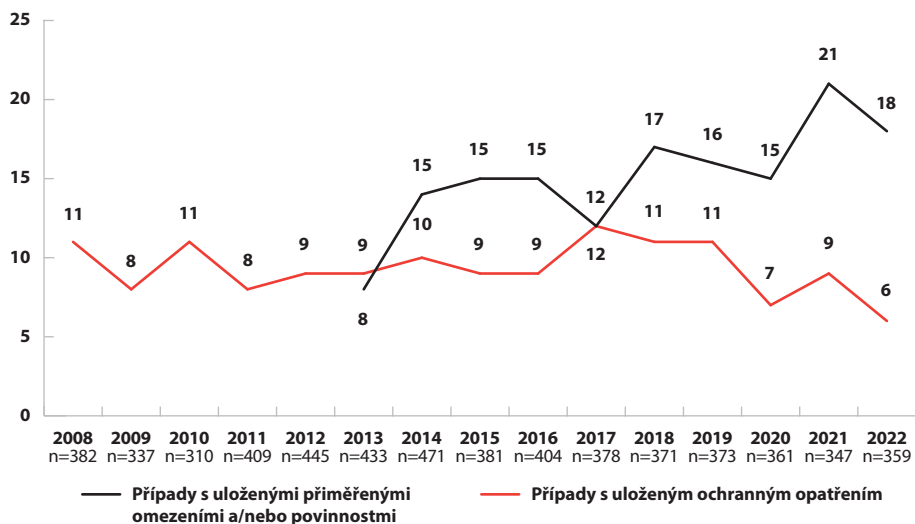
Graf 25: Podíl případů trestné činnosti se znakem partnerského násilí v rozdělení podle druhu rozhodnutí v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti podle § 48 odst. 4 tr. zák., uloží soud průměrně v 15 % z celkového počtu případů trestné činnosti se znakem partnerského násilí (ve srovnání s 11% podílem na celkovém počtu případů odsouzených osob). Podíl případů s uloženým přiměřeným omezením nebo povinností dlouhodobě relativně roste (Cramerovo $V=0,150$, viz Graf 26), nicméně v žádném roce nepřesáhl ani čtvrtinu projednávaných případů. Konkrétní podoba omezení a povinností není ve statistikách blíže specifikována (podrobněji kapitola VII.5.2).

Ochranná opatření podle § 97 trestního zákoníku jsou uložena průměrně v 9 % trestné činnosti se znakem partnerského násilí. Nejčastěji se jedná o protialkoholní léčení v ambulantní nebo ústavní formě. Přehled počtu konkrétních ochranných opatření v jednotlivých letech uvádí Tabulka 12.

Graf 26: Podíl soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a ochranných opatření za trestnou činnost se znakem partnerského násilí v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

Pozn.: Uložená přiměřená omezení a povinnosti jsou statisticky sledována od roku 2013.

Tabulka 12: Počty jednotlivých ochranných opatření uložených soudem za trestnou činnost se znakem partnerského násilí v letech 2008–2022 v soudních statistikách

Ochranné opatření	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Průměr
Protialkoholní	44	35	35	39	33	36	40	31	37	46	40	35	13	20	15	33
protitoxi.	8	4	3	6	8	5	12	9	15	8	12	9	6	8	8	8
sexuologické	0	6	0	0	1	5	1	3	3	7	7	5	2	1	1	3
ostatní	13	7	14	12	23	12	20	21	19	20	20	17	12	7	4	14
celkem	40	27	33	33	38	38	46	33	36	47	40	40	26	31	23	35

Pozn.: Ostatní opatření zahrnuje zejména psychiatrickou léčbu nebo jiné léčení nařízené soudem. Dále jsme sem zahrnuli zabezpečovací detenci, léčbu patologického hráčství a zabránění věci, které se v datech vyskytovalo nejčastěji. Celkové hodnoty odpovídají celkovému počtu případů, kdy byla uložena alespoň jedna forma ochranného opatření.

VI.3.3 Rozhodnutí soudů v případech trestného činu Týrání bez souběhu s jinou trestnou činností

Aby bylo možné lépe identifikovat konkrétní charakteristiky případů, ale i přístupu soudů k trestání pachatelů domácího násilí, zvláštní samostatné analýze byly podrobeny případy, kdy bylo jednání pachatele kvalifikováno pouze jako trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí v partnerském vztahu bez souběhu s další trestnou činností. Jak již bylo uvedeno, trestný čin Týrání představuje největší podíl trestné činnosti páchané v souvislosti s partnerským násilím. Za období 2008–2022 bylo ve statistikách evidováno

celkově 3 668 případů trestného činu Týrání (§ 199 tr. zák., resp. § 215a tr. z.), což činí dvě třetiny (64 %) z celkového počtu případů se znakem domácího násilí v partnerském vztahu. Z počtu případů trestného činu Týrání se 43 % (n=1 587) stalo v souběhu s jinou trestnou činností.

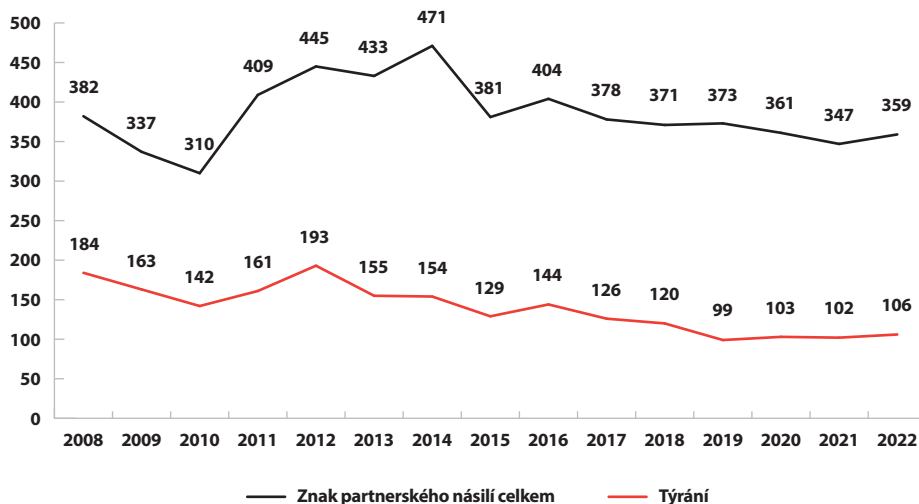
Za zmínku na tomto místě stojí případy souběhu více trestných činů Týrání. Necelá 4 % pachatelů se totiž dopustila vícečinného souběhu trestného činu Týrání, tj. dopustili se tohoto trestného činu vícekrát za sebou, a to postupně a opakovaně vůči stejné oběti nebo vůči různým obětem¹⁸⁵. V průběhu sledovaných let to konkrétně bylo 124 případů, kdy byl pachatel odsouzen a potrestán úhrnným trestem za dva sbíhající se trestné činy Týrání partnerů/partnerek, 14 případů, kdy byl pachatel odsouzen za tři sbíhající se trestné činy Týrání a jeden případ, kdy byl odsouzen za čtyři takto sbíhající se trestné činy Týrání. Není zcela zřejmé, vůči kolika osobám postupně se pachatel tohoto jednání dopouštěl, neboť to nelze ze statistických údajů vyčíst. Nicméně je pravděpodobné, že jde o případy týrání více obětí po sobě. Na druhou stranu se mohou objevovat i případy, kdy půjde o souběh vůči jedné partnerce (jednomu partnerovi), kdy došlo k přerušení v páčání trestné činnosti například v důsledku zahájení úkonů trestního řízení. Tyto případy indikují pouze nepatrnou výšeč výskytu opakovaného domácího násilí páchaného jedním pachatelem. Ucelené údaje o opakovaném domácím násilí chybí. Explicitně tyto případy právní úprava v rámci skutkové podstaty trestného činu Týrání nereflektuje.

Specifika případů trestného činu Týrání bez souběhu

Případů, kde byl projednáván pouze trestný čin Týrání podle § 199 tr. zák. či § 215a tr. z., se ve sledovaném období vyskytlo 2 081, což činilo více než třetinu všech případů domácího násilí v partnerském vztahu. Rozložení těchto případů (trestný čin týrání bez dalšího souběhu) v letech 2008–2022 relativně kopíruje obecný trend vývoje případů se znakem domácího násilí v partnerském vztahu, viz Graf 27.

185 Nejednalo se však v tomto případě o kriminální recidivu v trestněprávním smyslu, ale v kriminologickém smyslu.

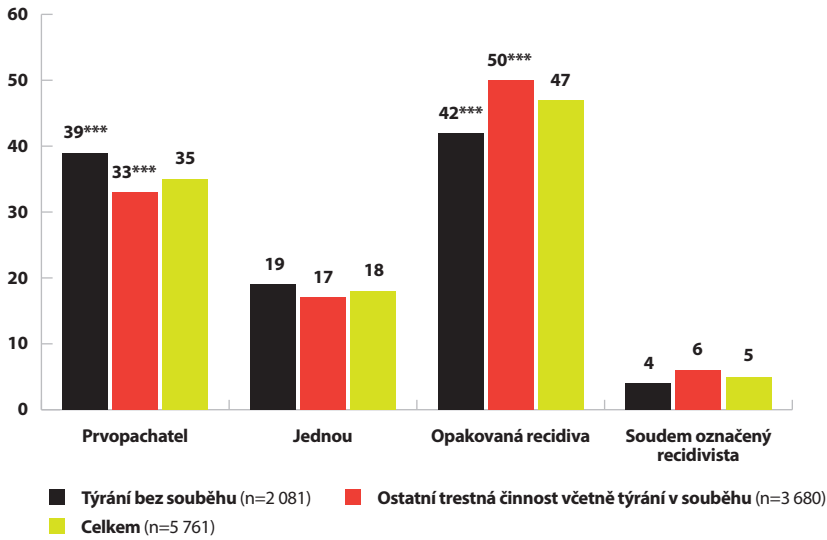
Graf 27: Počet případů trestného činu Týrání bez souběhu v partnerském vztahu v porovnání s celkovou prevalencí případů partnerského násilí v letech 2008–2022 v soudních statistikách

Ve statistikách byly sledovány některé okolnosti trestného činu. Pro analýzu byl vybrán vliv alkoholu a drog. Zatímco faktor alkoholu se v rámci případů trestného činu Týrání bez souběhu nikterak nevymykal, vliv drog se ukázal jako nižší než u ostatních případů. Procentuální rozdíl je sice velmi vysoký (14 % oproti 86 %), ale vzhledem k nízkému počtu evidovaných případů, kde dle sledovaných okolností hrálo roli užívání omamných a psychotropních látek (n=103), je vztah velmi slabý.

Výsledky analýzy taktéž velmi slabě naznačují, že oproti ostatním případům partnerského násilí je trestný čin Týrání bez souběhu specifický pro prvopachatele oproti pachatelům s kriminální historií. Ve statistikách je zaznamenávána i položka pro již dříve zmíněné soudem označené recidivisty, zde se však neprokázal statisticky významný rozdíl, viz Graf 28.

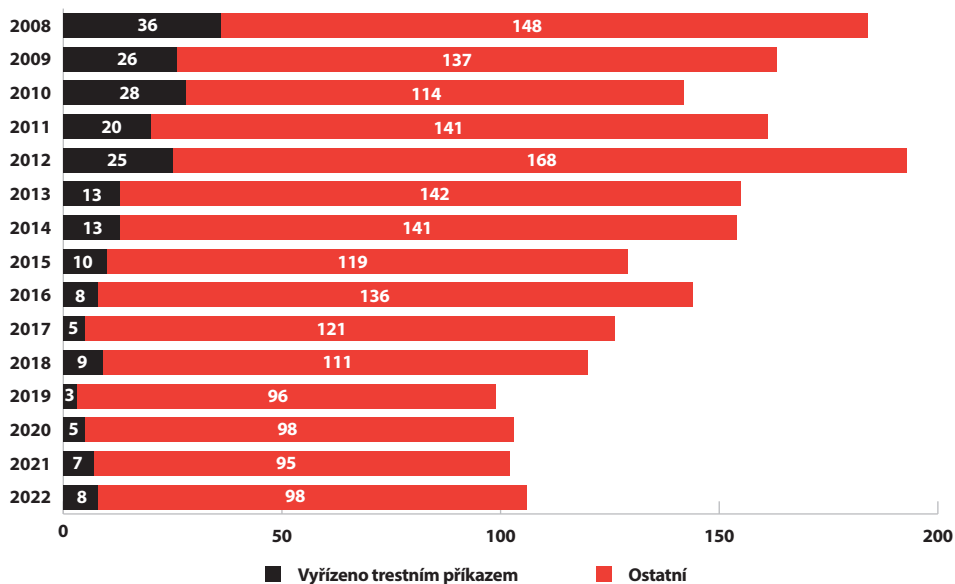
Graf 28: Kriminální kariéra odsouzených pachatelů za trestný čin Týrán bez souběhu v porovnání s jinou trestnou činností partnerského násilí (včetně trestného činu Týrán v souběhu) v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

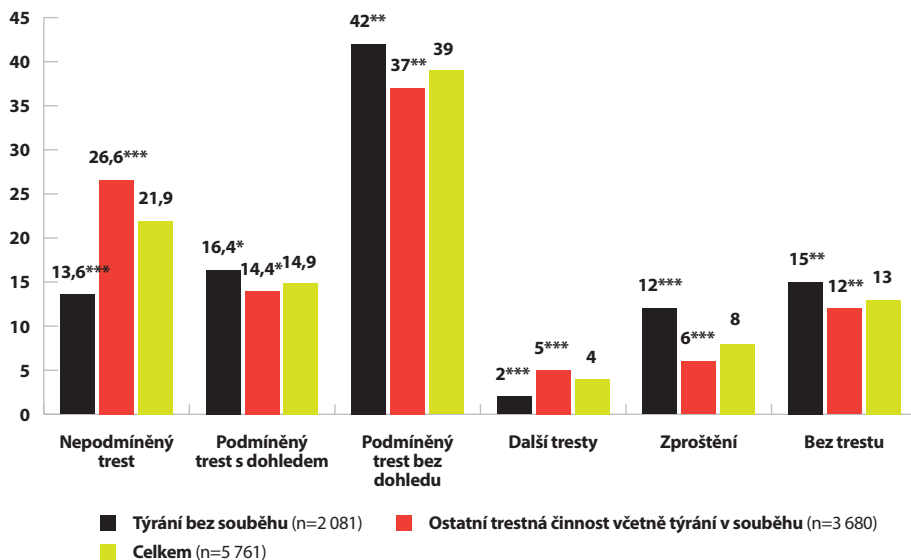
Oproti ostatním případům se znakem partnerského násilí jsou případy samostatného trestného činu Týrán méně vyřizovány trestním příkazem (25 % oproti 38 % ostatních případů, koeficient kontingence = 0,101). Jak lze pozorovat v Grafu 29, v posledních letech se jedná o méně než 10 případů trestného činu Týrán bez souběhu za rok. To ostatně není překvapivý výsledek, neboť jak bylo uvedeno výše, trestný čin Týrán je nejčastěji kvalifikován v druhém odstavci. Jde tedy už z podstaty věci o jednání závažnějšího charakteru, přičemž trestním příkazem lze (mimo jiné) uložit pouze trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, což při trestní sazbě od dvou do osmi let je v zásadě neaplikovatelné.

Graf 29: Počet případů samostatného trestného činu Týrání bez souběhu, v nichž bylo rozhodnuto trestním příkazem v porovnání s ostatními případy, kdy takto rozhodnuto nebylo v letech 2008–2022 v soudních statistikách

Asi nebude příliš velkým překvapením, že za trestný čin Týrání bez souběhu s další trestnou činností jsou pachatelé obecně oproti ostatním případům, které mohou být v souběhu, mírněji trestáni (Graf 30). Nejvíce je to patrné z malého podílu ukládaných nepodmíněných trestů (14 % oproti 27 % u ostatních). Ukládání mírných trestů se ukázalo být jako nejvíce specifický ukazatel (Koeficient kontingence = 0,195). Také dochází ve vyšší míře ke zproštění obžaloby u těchto případů (12 % oproti 6 % u ostatních), což může svědčit o složitosti důkazní situace v těchto případech.

Graf 30: Rozhodnutí soudu v případech trestného činu Týrán bez souběhu v porovnání s jinou trestnou činností partnerského násilí (včetně trestného činu Týrán v souběhu) v letech 2008–2022 v soudních statistikách, %

* p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

Porovnání trestání podle § 199 tr. zák. v závislosti na kvalifikaci dle odstavce

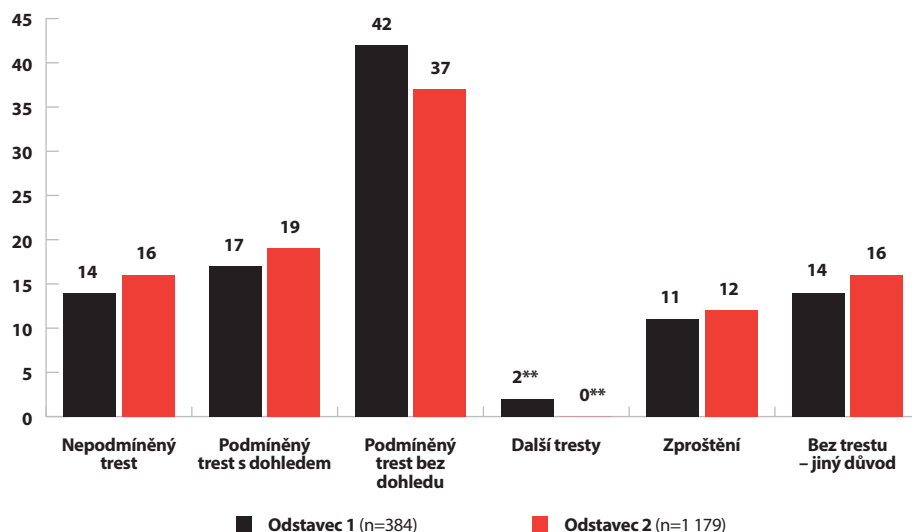
Pokud jde o případy, které byly kvalifikovány jako trestný čin Týrán podle § 199 tr. zák. bez souběhu s další trestnou činností (n=1 563), pro tyto případy byly nepřekvapivě zaznamenány pouze odstavce 1 a 2.¹⁸⁶ Výsledek soudního rozhodnutí byl u obou odstavců relativně podobný. Lze sice pozorovat (viz Graf 31), že pokud byla kvalifikace podle odstavce 2, pak byl odsuzující rozsudek přísnější. Na druhou stranu v těchto případech docházelo o něco více ke zproštění obžaloby či k případům, kdy obžalovaný nebyl odsouzen, případně mu nebyl uložen trest z jiného důvodu.¹⁸⁷ Významnější rozdíl se projevuje pouze u ukládání dalších trestů, respektive neukládání dalších trestů v případě kvalifikace v odstavci 2.¹⁸⁸

186 Podle § 199 odst. 3 tr. zák. případy týrán, kdy dojde ke způsobení těžké újmy na zdraví nejméně na dvou osobách nebo smrti. V tomto odstavci nebylo týrán samostatně kvalifikováno.

187 Těmito důvody mohly být: trestní stíhání bylo zastaveno nebo věc byla postoupena jinému orgánu k projednání anebo pachatel se osvědčil po podmíněném zastavení trestního stíhání, viz výše.

188 Rozdíly však byly velmi slabé (Koefficient kontingence = 0,091).

Graf 31: Rozhodnutí soudu v případech kvalifikace § 199 tr. zák. – porovnání odstavce 1 a 2 v letech 2010–2022 v soudních statistikách, %

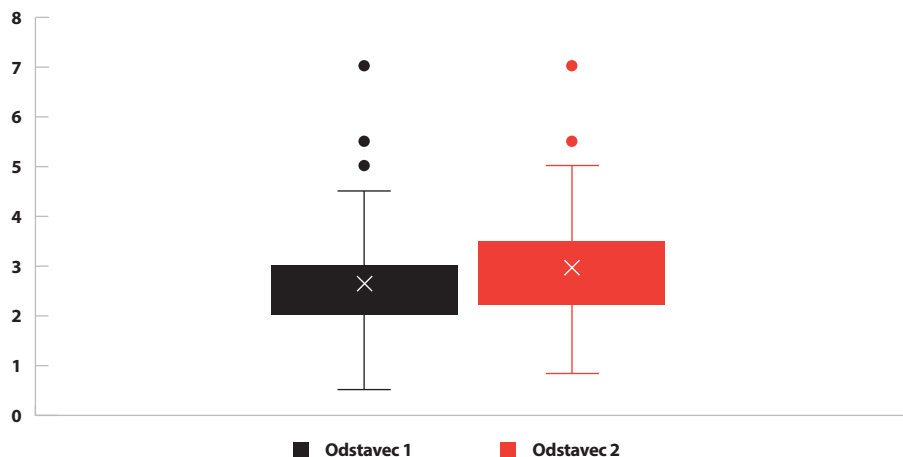

* p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001

V případě délky¹⁸⁹ nepodmíněných trestů se ukazuje, že pachatelům jsou nejčastěji ukládány tresty v délce od 2 do 3,5 let bez ohledu na kvalifikaci dle odstavce. U prvního odstavce je průměrná délka trestu 2,6 let (SD=1,1) a u druhého odstavce tři roky (SD=1,0). Je však nutné podotknout, že trestní sazba u prvního odstavce je půl roku až čtyři roky a u druhého dva až osm let. Tedy u případů kvalifikovaných v prvním odstavci lze říci, že soudy rozhodují spíše přísněji, kdežto v případě druhého odstavce se drží při dolní hranici trestní sazby. Výjimečně je v případě kvalifikovaném v druhém odstavci uložen trest vyšší 5 let a nejvyšší 8letý trest za trestný čin Týrání bez souběhu ve sledovaném období nebyl uložen. Graf 32 ukazuje také jednotky případů, kdy uložený trest neodpovídá stanovené trestní sazbě. Dané případy lze vysvětlit tak, že soud přihlédl k polehčující či přetěžující okolnosti, a na základě toho snížil či zvýšil délku trestu mimo interval stanovené trestní sazby.

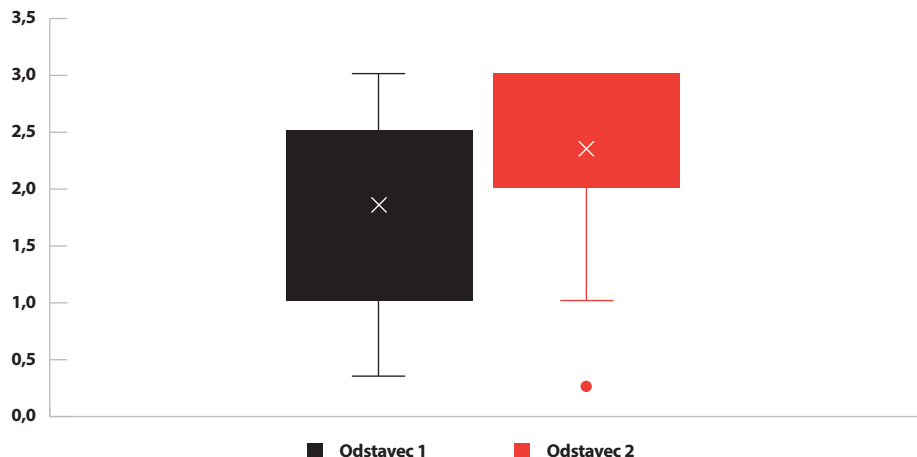
189 Délky trestů a zkušebních dob u podmíněně odložených trestů se často ukládají v měsících, většinou je však lze přepočítat na celé roky či půlroky. Grafy zobrazující tyto délky proto mají půlroční intervaly.

Graf 32: Délka nepodmíněného trestu v letech ve vztahu ke kvalifikaci dle odstavců 1 a 2 ve sledovaném období 2010–2022 v soudních statistikách, box-plot (n=230)

Délky uložených podmíněných trestů se pohybovaly v rozmezí od tří měsíců do tří let. U prvního odstavce byla průměrná délka trestu 1,9 let (SD=0,8) a u druhého odstavce 2,3 let (SD=0,5). Avšak v případě druhého odstavce se délky podmíněných trestů pohybovaly především na škále od dvou do tří let, viz Graf 33.¹⁹⁰

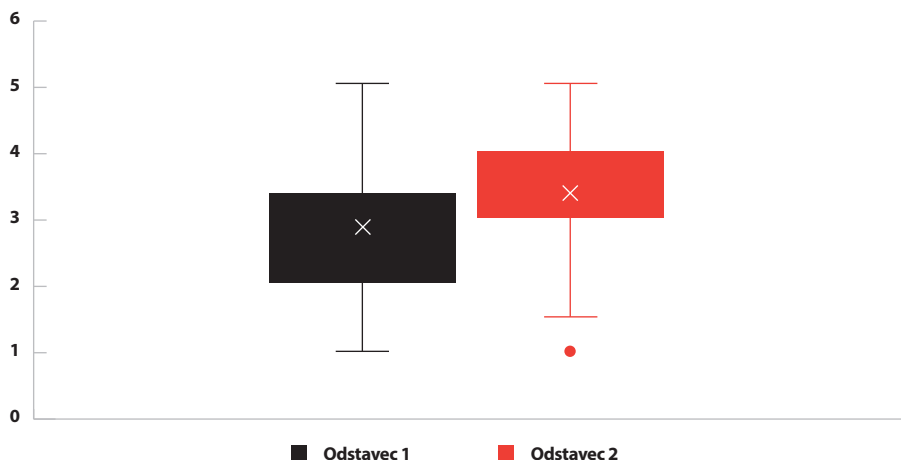
Graf 33: Délka podmíněného trestu v letech 2010–2022 ve vztahu ke kvalifikaci dle odstavců 1 a 2 ve sledovaném období 2010–2022 v soudních statistikách, box-plot n=908

Délka zkušební doby se pohybovala od roku do pěti let. U prvního odstavce byla průměrná délka zkušební doby 2,8 let (SD=0,9) a u druhého odstavce 3,4 let (SD=0,9). Přičemž délky pro druhý odstavec až na výjimky začínaly na hodnotách od dvou let. V obou odstavcích však byly nejvíce ukládány tříleté zkušební doby (viz Graf 34).

¹⁹⁰ V Grafu 33 taktéž můžeme pozorovat i jednotky případů, kdy uložený trest neodpovídá stanovené trestní sazbě. K těmto případům mohlo dojít tak, že soud přihlédl k polehčující či přetěžující okolnosti, a na základě toho snížil, či zvýšil délku trestu mimo rozhraní stanovené trestní sazby.

Graf 34: Délka zkušební doby podmíněného trestu v letech 2020–2022 ve vztahu ke kvalifikaci dle odstavců 1 a 2 ve sledovaném období 2010–2022 v soudních statistikách, box-plot n=908

Shrnutí

Analýza statistických dat ukázala, že ve sledovaném období mezi roky 2008–2022 evidovalo státní zastupitelství 859 případů se znakem domácího násilí ročně a v 61 % z nich byla podána obžaloba. Soudy projednávaly 545 takových případů. Nejčastěji byla tato trestná činnost řešena v kontextu partnerského vztahu. Ročně se jednalo průměrně o 384 případů. Tento počet se v posledních šesti letech ustálil okolo 370 případů ročně. Případy domácího násilí, kterými se zabývaly soudy, činily ovšem necelé jedno procento celkového počtu obžalovaných osob. Největší počet případů partnerského násilí projednávaly soudy v obvodu ostravského a brněnského krajského soudu, nicméně největší výskyt partnerského násilí (v přepočtu na 100 tis. obyvatel) byl zaznamenán v Karlovarském kraji.

V průběhu let se výrazně navýšil počet případů řešených v nesezdaném partnerství na úkor manželských svazků. Tento trend však nekoreluje s počtem uzavřených manželství, který sice zaznamenal pokles v roce 2013, nicméně v dalších letech opět narostl. Důvodem může být skutečnost, že manželství v posledních letech uzavírají spíše starší a vzdělanější lidé, kteří jsou ve vztahu více stabilizováni.

Páchání trestné činnosti se znakem domácího partnerského násilí je doménou mužů ve středním věku (30–44 let), nicméně roste počet násilných osob ve věkové kategorii do třiceti let. Z téměř dvou třetin se jedná o recidivisty, přičemž většinou se dvěma a více předchozími odsouzeními. Podíl prvopachatelů z dlouhodobého hlediska mírně klesá.

Mezi nejčastější trestnou činností se znakem domácího (partnerského) násilí patří jednoznačně trestný čin Týrání. Dále jsou ve větší míře zastoupeny trestné činy nebezpečného vyhrožování, ublížení na zdraví, vydírání a týrání svěřené osoby. Podíl trestných činů Týrání však dlouhodobě klesá. V závislosti na to mírně roste podíl trestného činu vydírání, ublížení na zdraví a nebezpečného vyhrožování. V případě trestného činu Týrání na druhou stranu dlouhodobě roste podíl závažnějších případů, kvalifikovaných podle druhého odstavce.

Většina osob postavených před soud za partnerské domácí násilí je odsouzena a ve většině případů partnerského násilí je rozhodnuto jiným způsobem než trestním příkazem a tento podíl stále roste. Více než polovině obžalovaných je uložen podmíněný trest odnětí svobody a pětina dostane trest nepodmíněný. Z dlouhodobého hlediska podíl nepodmíněných trestů v porovnání s těmi podmíněnými mírně roste. 8 % případů je zproštěno a dalších 12 % obžalovaných od soudu odchází bez trestu z jiného důvodu.

Případy trestného činu Týrání bez souběhu s další trestnou činností, které ve sledovaném období tvořily více než třetinu všech případů partnerského násilí, jsou spíše specifické pro sezdané páry a více v nich figurují prvopachatelé. Také jsou méně vyřizovány trestním příkazem. Oproti ostatním případům partnerského násilí dochází u samostatného trestného činu Týrání častěji ke zproštění (12 % oproti 6 %). Naopak pachatelů, kterým je uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, je výrazně méně (13,6 % oproti 26,6 %). Pokud k nepodmíněnému trestu dojde, pak se jeho délka nejčastěji pohybuje v rozmezí 2–3,5 let, nehledě na to, v jakém odstavci byl kvalifikován. Délky uložených podmíněných trestů, kvalifikovaných v prvním odstavci, se pohybovaly od tří měsíců do tří let v poměrně rovnoměrném rozložení a ve druhém odstavci od dvou do tří let. V obou odstavcích byly nejčastěji ukládány tříleté zkušební doby. Z tohoto zjištění je možno vyvodit, že tresty uložené pachatelům odsouzeným podle prvního odstavce jsou spíše přísnější, zatímco tresty uložené pachatelům podle odstavce druhého jsou nepoměrně nízké.

Kriminalita spojená s domácím násilím je doménou mužů. Její rozsah je poměrně stabilní a rozhodnutí soudů o uložených trestech se také nikterak výrazně nemění. Dlouhodobě jsou nejčastěji uloženou sankcí podmíněné tresty, nejčastěji jde o tzv. podmínku prostou bez dohledu probačního úředníka. Dohled je uložen v případech partnerského násilí častěji ve srovnání s uloženými tresty za obecnou trestnou činnost a jen zřídka, i když častěji než u trestné činnosti obecně, doplněn uložením přiměřených povinností či přiměřených omezení. I přestože dochází k mírnému nárůstu uložených nepodmíněných trestů, oblast trestání zůstává v podstatě také relativně stabilní.

Závěrem lze tedy říci, že přístup trestní justice k pachatelům domácího partnerského násilí a jejich trestání se v průběhu sledovaného období příliš nezměnilo. To může být na jedné straně vnímáno jako důkaz určité konzistence. Na straně druhé však vzhledem ke značným změnám ve společenském vnímání domácího násilí a odraze v mezinárodním, zahraničním i domácím kontextu, může být tato skutečnost vnímána spíše jako určitá stagnace.

Ovšem je třeba na tomto místě upozornit, že statistické údaje trestní justice není možné vnímat jako jediný zdroj popisu partnerského násilí jeho pachatelů a dalších důležitých okolností. Navíc, jak je všeobecně známo, justiční statistické údaje nejsou porovnatelné s údaji policejními a dalšími údaji sledovanými jinými institucemi či orgány, a tudíž jejich výpovědní hodnota je omezena pouze trestním řízením. Mimo to dále nelze opominout fakt, že většina z případů domácího násilí stále zůstává skryta nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale i dalšími institucemi či organizacemi, které se ve své praxi s pachateli či původci domácího násilí setkávají. Tím ovšem limity při interpretaci těchto dat nejsou vyčerpány.

Mezi další a poměrně důležité limity námi zpracovávaných dat patří zejména neúplnost některých údajů o jednotlivých případech v samotném souboru dat, časté změny v metodice sběru dat a zavádění nových proměnných. Neúplnost vyplněných údajů se týká např. sledovaných okolností, a to konkrétně vlivu užívání alkoholu a omamných a psychotropních látek na páchání trestné činnosti. Tato skutečnost není v řadě případů uvedena, a výsledky tak ani zdaleka neodpovídají zjištěním jiných studií provedených na populaci odsouzených osob.

VII.

Analýza vybraných trestních spisů

V předchozích kapitolách jsme shrnuli dostupné informace o pachatelích partnerského násilí a povaze jejich činů se znakem domácího násilí, jak vyplývají z justičních statistik. Třebaže tyto údaje jsou nesporně objektivní a poskytují cenné informace o celé populaci případů, které řeší česká trestní justice, často jde o pohled poněkud limitovaný, který postrádá možnosti podrobnějšího poznání. Proto jsme se v této kapitole zaměřili na prohloubení našeho porozumění o povaze soudem projednávaných případů partnerského domácího násilí a jeho aktérech prostřednictvím analýzy vzorku trestních spisů vybraného ze statistických přehledů jež jsme analyzovali v předchozí kapitole. Spisový materiál i jednotlivá rozhodnutí nám nabízejí hlubší pohled do charakteristik pachatelů, obětí a konkrétních situací partnerského násilí, a zároveň nám umožňují lépe porozumět procesu rozhodování soudu v případech tohoto specifického typu trestné činnosti. Vzhledem k možnostem a rozsahu našeho vzorku můžeme hovořit o základní sondě do poznání zkoumaných vztahů.

VII.1 Metodologie

Pro důkladnější porozumění charakteristikám pachatelů a obětí domácího násilí a procesu soudního rozhodování jsme zkoumali trestní spisy v případech trestných činů, u nichž byl evidován znak domácího násilí (dále též DN) v trestním statistickém listě a byly evidovány v kontextu partnerského vztahu (k vysvětlení znaku DN viz kapitola VI.1).

Metodou systematického náhodného výběru jsme ze získaných statistických dat vybrali 10 % případů trestných činů domácího násilí spáchaných v partnerském vztahu¹⁹¹ v letech 2008–2009 a 2018–2019. Vzhledem k tomu, že případy domácího násilí v partnerských vztazích nejsou vždy kvalifikovány jako trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 tr. zák. (dále též trestný čin Týrání), byly do analýzy zahrnuty i ty případy, kde došlo ke kvalifikaci jiným trestným činem, popř. trestnými činy, u nichž byl tento znak domácího násilí evidován. Výběr vzorku byl proveden v uvedených časových úsecích za účelem možnosti identifikovat potenciální změny v trestání pachatelů domácího násilí ve sledovaném desetiletí.

Celkem bylo takto vyžádáno 156 soudních spisů, od 60 soudů (6 soudů krajských¹⁹² a 54 okresních). Z toho bylo analyzováno celkem 122 případů, neboť 15 z nich bylo postoupeno správním orgánu pro podezření ze spáchání přestupku, 12 nebylo poskytnuto z důvodu zapůjčení spisu jinému soudu nebo pro účely jiného řízení a 7 rozhodnutí jsme vyřadili, pro nesplnění stanovených kritérií výběru (např. šlo o trestný čin vraždy spáchaný obětí domácího násilí na trýzniteli, nebo se jednalo o případy pachatelů s více oběťmi, popř. se případy netýkaly domácího násilí).

191 Partnerský vztah: manželé, bývalí manželé, vztah druh družka, osoby žijící v registrovaném partnerství, od roku 2022 intimní partneři.

192 Krajský soud koná v prvním stupni řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest a o dalších trestných činech, jak je stanoveno v § 17 trestního řádu (zák. č. 141/1961. Sb.).

Analýza spisů probíhala prostřednictvím záznamových archů o 333 položkách. Záznamové archy byly strukturovány do čtyř tematických oblastí (charakteristiky násilného jednání, charakteristiky pachatele, charakteristiky oběti a charakteristiky trestního řízení, rozhodnutí uloženého trestu).

Vybrané aspekty jsme anonymizovali, digitalizovali a poté zanesli do statistického softwaru SPSS pomocí předem definovaného kódovníku. Po základním popisu vzorku jsme následně pro účely samotné analýzy jednotlivých charakteristik v námi vybraných případech domácího násilí v partnerských vztazích oddělili případy, kdy došlo ke zproštění pachatele obžaloby a kdy bylo trestní stíhání zastaveno.

Další analýze jsme pak podrobili pouze údaje nasbírané v souvislosti s případy, kdy došlo k odsouzení pachatele ($n=106$). V dalším kroku jsme navíc realizovali obsahovou analýzu soudních rozhodnutí (kontextové jednotky). Tento postup nám umožnil podrobněji zkoumat jednotlivé proměnné, které doplňují kontext naší analýzy justičních statistik.

Na základě studia soudních spisů, a především rozsudků, jsme analyzovali získané základní údaje v rámci následujících oblastí:

- Pachatel (pohlaví, věk, povolání, bydliště, národnost, trestní minulost), oběť (pohlaví, věk, povolání, národnost, vyhledání pomoci, přiznaná práva, přiznaná škoda) a jejich vzájemný vztah včetně přítomnosti dětí.
- Povaha partnerského násilí (frekvence, intenzita a formy násilí a motiv páchaní násilného jednání, dále přítomnost alkoholu a jiných NL);
- Rozhodovací proces soudu a uložené sankce (informace o spáchaném trestném činu a případných dalších trestných činech spáchaných v souběhu, délce trestního řízení a řízení u soudu, o výsledku řízení, o uložené sankci a odůvodnění rozhodnutí soudu)

Výsledný dataset jsme podrobili následujícím analýzám:

Deskriptivní analýza: Provádíme popis dostupných dat s cílem získat základní přehled o charakteristikách odsouzených a poškozených, včetně procesních a trestně-právních aspektů.

Bivarietní analýza: Hlavním cílem této analýzy bylo zjistit vztahy mezi různými proměnnými v našem datasetu, zejména tam, kde to povaha dat povoluje. K tomu byly využity

- **Kontingenční tabulky s chí-kvadrát testem:** Pomocí tohoto přístupu jsme zkoumali vztahy mezi kategoričnými proměnnými a testovali statistickou významnost těchto vztahů.
- **Korelační analýza:** Sloužila k měření a interpretaci vztahu mezi dvěma spojitými proměnnými.
- **Neparametrické testování dvou nezávislých výběrů:** Pomocí tohoto přístupu jsme mohli porovnat střední hodnoty dvou nezávislých skupin bez předpokladů o normální distribuci dat.
- **Tematická obsahová analýza:** Analýza odůvodnění odsuzujících rozsudků byla zásadní pro pochopení kontextu a hloubky interpretace a hodnocení domácího násilí ze strany soudů.

Zaměřili jsme se na identifikaci klíčových okolností a oblastí týkajících se domácího násilí zmiňovaných v odůvodněních.

Samostatně analýze jsme následně podrobili soubor případů, u něhož byl ve spise obsažen znalecký posudek na pachatele s cílem zjistit a popsat psychologické charakteristiky dostupné z příložených posudků (viz kapitola VII.4).

Výsledný zkoumaný vzorek odsouzených lze považovat za poměrně malý, je tedy nutno brát níže popsané výsledky s ohledem na tuto skutečnost.

Zproštění obžaloby a zastavení trestního stíhání

Než přistoupíme k analýze vzorku odsouzených pachatelů, stručně se zaměříme na případy, které skončily jinak než odsouzením, aby byl náš přehled kompletní. V 7 % případů (n=9) byli obžalovaní zproštěni obžaloby. Ve většině případů (n=6) byla důvodem¹⁹³ ke zproštění skutečnost, že nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán. V jednom případě byl pachatel zproštěn z důvodu, že nebylo prokázáno, že skutek spáchal obžalovaný, v jednom, že v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem a v jednom z důvodů, že pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědným. V dalších 5 % případů došlo k zastavení trestního stíhání¹⁹⁴. Nejčastěji došlo k zastavení trestního stíhání z důvodu zpětvzetí souhlasu ze strany poškozené osoby. V jednom případě bylo jednání pachatele v obžalobě kvalifikováno jako trestný čin Týrání podle § 199 tr. zák., soudem však bylo překvalifikováno na trestný čin ublížení na zdraví, vůči němuž (na rozdíl od trestného činu Týrání) bylo možné vzít souhlas s trestním stíháním zpět. V jednom případě bylo trestní stíhání zastaveno z důvodu, že bylo vedeno proti osobě, již duševní choroba, která nastala až po spáchání činu, trvale znemožnila chápat smysl trestního stíhání, dále v dalším případě z důvodu absence trestní odpovědnosti pachatele a v neposlední řadě z důvodu překážky věci již rozhodnuté, kdy bylo již rozhodnuto o předmětném skutku v přestupkovém řízení.

Případy, v nichž došlo k zproštění obžaloby nebo bylo trestní stíhání zastaveno, jsme detailněji neanalyzovali. Z důvodu jejich specifické povahy by bylo nemožné tyto případy objektivně zkoumat z hlediska dopadu násilí na poškozeného a rovněž uložených sankcí.

VII.1.1 Zkoumaný vzorek

Finální vzorek tedy obsahoval celkem 106 soudních spisů (9 % z krajských soudů). Mezi nejčastější trestné činy se znakem domácího násilí patřil trestný čin Týrání (71 %), dále Nebezpečné vyhrožování (6 %), Ublížení na zdraví (5 %), Vydírání (5 %) a Zanedbání povinné výživy (5 %).

Podstatný podíl, tedy 43 % těchto odsouzených, byl potrestán za více trestných činů spáchaných souběžně. Z případů sbíhajících se trestných činů v souběhu (46 případů) bylo zjištěno, že se jednalo o 2 až 6 současně spáchaných trestných činů, přičemž nejčastější

193 Důvody zproštění jsou uvedeny v § 226 tr. ř.

194 § 223 tr. ř. ve spojení s § 11 trestního řádu (zák. č. 141/1961 Sb.).

kombinací byly dva souběžně spáchané trestné činy (v průměru šlo o 2,6; SD=1,2). Ve 33 případech se jednalo o souběh trestného činu Týrání s jiným trestným činem. Nejčastěji docházelo k trestnému činu Týrání v souběhu s trestným činem vydírání, znásilnění a týrání svěřené osoby (viz Tabulka 13). Tato struktura přibližně odpovídá i justičním statistikám. Nejméně často se v souběhu s trestným činem Týrání objevují majetkové trestné činy jako krádež apod.

Tabulka 13: Varianty souběhu trestných činů s trestným činem Týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 (absolutní četnosti, n=32)

Trestný čin v souběhu	N
Vydírání	10
Znásilnění	7
Týrání svěřené osoby	7
Ublížení na zdraví	6
Násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci	4
Těžké ublížení na zdraví	3
Nebezpečné vyhrožování	3
Ohrožování mravní výchovy mládeže	2
Maření výkonu úř. roz. a vykázání	2
Porušování domovní svobody	2
Výtržnictví	2
Nebezpečné pronásledování	1
Loupež	1
Krádež	1
Svádění k pohlavnímu styku	1
Kuplířství	1
Vražda	1

Tyto varianty jsou ovšem s trestným činem týrání různě kombinovány i navzájem.

Ve 31 případech se naopak jednalo o jiný trestný čin než Týrání, popř. souběh jiných trestných činů. Pokud jde strukturu této trestné činnosti, nejčastěji byli pachatelé v této skupině odsouzeni za trestný čin nebezpečného vyhrožování (11 případů, z toho 9 samostatně, 1 v souběhu), častým byl také trestný čin těžkého ublížení na zdraví, ten čítal 6 případů, dále trestný čin vydírání po 4 případech a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Figurovaly zde také dva nejzávažnější trestné činy vraždy (samostatně), a to ve stadiu pokusu. Dále také po dvou případech trestný čin znásilnění (samostatně) a další trestné činy v jednotkách a v zásadě vždy v souběhu s dalšími trestnými činy, např. zanedbání povinné výživy, omezování osobní svobody a jen ojediněle trestné činy majetkové jako krádež, zpronevěra apod.

Z hlediska konečného rozhodnutí ve věci samé byl ve více než polovině případů (54 %) pachateli uložen podmíněný trest odnětí svobody. Povětšinou se jednalo o tzv. podmínku prostou (45 %) bez současného uložení dohledu probačního úředníka, a pouze menší

část pachatelů (15 %) byla podmíněně odsouzena s dohledem. Nepodmíněný trest odnětí svobody byl uložen v 37 % případů. V jednom případě byl pachateli uložen peněžité trest a ve dvou případech trest obecně prospěšné práce. Pokud srovnáváme populaci pachatelů odsouzených za trestné činy se znakem domácího násilí v partnerském vztahu, pak i z hlediska rozložení jim uložených sankcí se náš vzorek i celková struktura sankcí podle justičních statistik v zásadě shodují.

VII.1.2 Limity studie

Při interpretaci našich zjištění je třeba uvést některá omezení naší studie, která souvisí s povahou dostupných dat a metodologickými aspekty naší analýzy. První a klíčové omezení se týká vzorku odsouzených, který jsme měli k dispozici.

Vybraný vzorek sice umožnil hlubší zkoumání jednotlivých případů, ale současně přináší díky své poměrně malé velikosti některá omezení, která je třeba vzít v úvahu. Především je třeba mít na paměti, že s takto malým vzorkem může být obtížné provést některé druhy statistických analýz, jako jsou multivariátní analýzy. Naše analýza se tedy spoléhá na jednodušší statistické metody. S menším vzorkem také roste riziko chyby prvního a druhého stupně. Jinými slovy, existuje vyšší pravděpodobnost, že narazíme na falešně pozitivní nebo falešně negativní výsledky. Důležité je také poznamenat, že reprezentativita našeho vzorku může být omezena. Výsledky na našem vzorku nemusí nutně odrážet objektivní stav, který by existoval při zahrnutí všech soudních rozhodnutí. Nakonec, s malým vzorkem může být obtížné odhalit malé, ale významné efekty. Proto je třeba při interpretaci našich výsledků postupovat opatrně a mít na paměti, že by mohly existovat další vlivy, které nebyly v našem vzorku zřetelné.

Vedle toho, přestože jsme dokázali identifikovat některé klíčové charakteristiky pachatelů, naše analýza musela čelit omezení dostupných informací. Mnoho kontextových údajů, které by mohly přinést další vrstvu pochopení, zůstává mimo náš dosah, neboť spisový materiál neobsahuje všechny potřebné informace, popř. je neobsahuje pro všechny případy.

Je také třeba zdůraznit, že tato studie pokrývá pouze zlomek skutečné problematiky domácího násilí. Mnoho případů zůstává nehlášených a mimo dosah systému trestní justice. Nehlášené případy představují značnou, temnou cifru“ v datovém obrázku domácího násilí, kterou naše studie nemohla zahrnout. O povaze latentní části partnerského násilí lze však usuzovat z provedených reprezentativních výzkumů (např. Buriánek & Podaná, 2023; Pikálková et al., 2015; Roubalová et al., 2019, 2023).

VII.2 Pachatelé, oběti a jejich vztah: Případy, které projednával soud

V této podkapitole představíme základní charakteristiky obětí a pachatelů. Trestní spisy nám v tomto ohledu poskytují cenné informace o socio-ekonomickém pozadí života obětí i pachatelů, o podstatě jejich vztahu a o dalších relevantních okolnostech, v případech domácího násilí, které se dostanou až před soud. Základní charakteristiky obětí a pachatelů z našeho souboru shrnuje Tabulka 14. Jednotlivé faktory následně podrobněji popisujeme

v rámci příslušných kategorií. Pro účely našeho zkoumání jsme zvolili pro osoby poškozené pojem oběti, a to pouze pro zjednodušení z hlediska jazykového, nikoli pojmového. Stejně tak odsouzené nazýváme v textu také pachatelé.

Tabulka 14: Základní charakteristiky pachatelů a obětí – deskriptivní statistika

	Pachatelé		Oběti	
	M(SD)/%	N	M(SD)/%	N
Věk v době činu	36,2 (9,6)	106	34,9 (10,5)	106
Délka vztahu (roky)	10,3 (7,8)	100	–	
Pohlaví		106		106
Žena	0		100	
Muž	100		0	
Národnost		106		106
Česká	93		97	
Slovenská	6		3	
Ruská	1			
Vzdělání		96		53
Základní	30		30	
Vyučen s maturitou	49		50	
Středoškolské	18		6	
Vysokoškolské	3		11	
V době činu vykonával zaměstnání		106		
Ano	53		–	
Nárazově	20		–	
Ne	27		–	
Měli společné děti		106		
Ano	75		–	
Ne	25		–	
Vztah pachatele k oběti		106		
Manželka	44		–	
Družka	47		–	
Bývalá manželka	6		–	
Bývalá družka	4		–	

*M=průměr

Socio-demografické údaje odsouzených a poškozených

V našich datech jsme analyzovali socio-demografické charakteristiky z různých perspektiv. K těmto patří pohlaví a věk pachatelů a obětí, jejich dosažené vzdělání a zaměstnání odsouzeného v době (s)páchání činu. Hlubší vhled do celkového socio-ekonomického postavení odsouzeného pak nabízí analýza znaleckých posudků (viz dále).

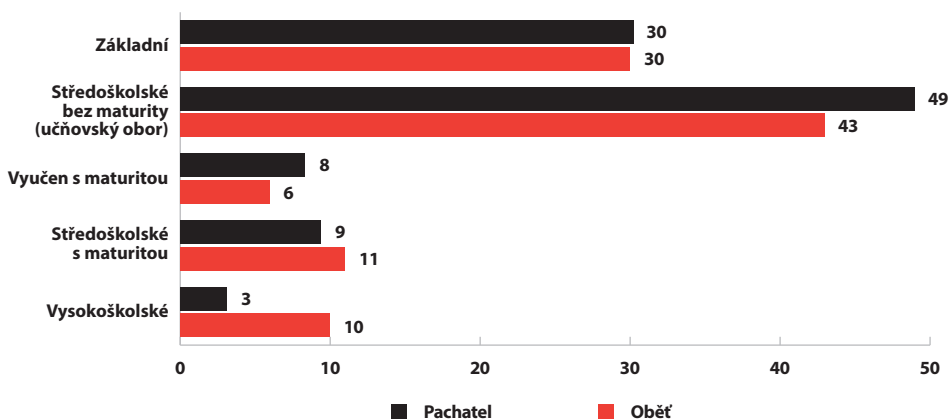
V našem souboru odsouzených se nacházeli pouze muži, a to ve věkovém rozpětí 18–69 let, s průměrným věkem 36,2 let (SD=9,6). Ačkoli většina těchto mužů byli čeští občané, náš vzorek zahrnuje také případy pachatelů slovenské a ruské národnosti.

Při pohledu na charakteristiky obětí naše data ukazují, že se jednalo výhradně o ženy, převážně české národnosti. Slovenské národnosti byly zastoupeny ve třech případech. Průměrný věk obětí byl 34,9 let (SD=10,5), s rozmezím od 18 do 69 let.

Pokud se zaměříme na strukturu vzdělání obětí a pachatelů v našem souboru, lze konstatovat, že převažovala nižší úroveň vzdělání, a to jak u pachatele, tak u oběti. Necelá třetina obětí i pachatelů měla pouze základní vzdělání, zatímco jen pětina dosáhla minimálně středoškolského vzdělání s maturitou, jak je ilustrováno v Grafu 35.

Naše data navíc ukázala středně silnou korelaci mezi vzděláním obětí a pachatelů (Spearmanovo $r=0,54$, $p<0,001$). Pokud rozlišujeme vzdělání pouze ve dvou úrovních (ukončené základní a středoškolské a vyšší) – statistická analýza ukazuje významný vztah ($\chi^2=4,8$, $p<0,05$) mezi úrovní vzdělání obětí a pachatelů, nicméně ne příliš silný ($\Phi=0,21$, $p<0,001$). Většinou byla situace taková, že obě strany – oběť i pachatel – měli stejnou úroveň vzdělání. Nejběžnějším případem pak bylo, když měli jak oběť, tak pachatel základní vzdělání (není zobrazeno v Tabulce 14).

Graf 35: Nejvyšší dosažené vzdělání obětí (n=53) a pachatelů (n=96) ve vzorku (%)

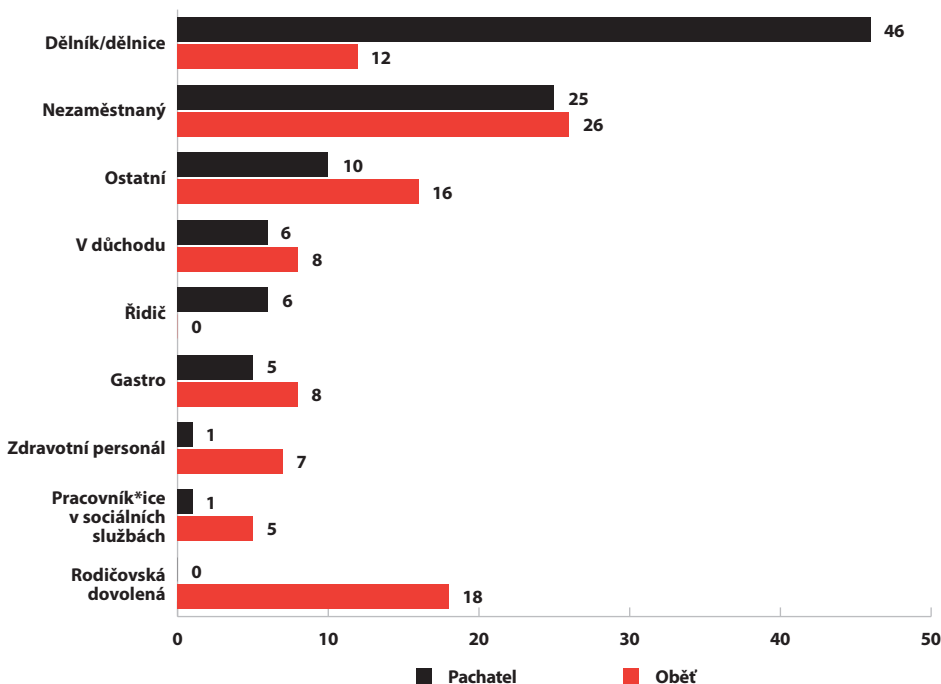
V době činu byla zaměstnána polovina pachatelů (53 %), pětina z nich pracovala jen příležitostně a zbylá část byla nezaměstnaná. Při bližším pohledu na strukturu zaměstnání pachatelů (Graf 36) pozorujeme, že nejčastěji vykonávali pozici dělníka či řidiče. Ve vzorku se nacházela však i jiná různorodá zaměstnání, jako jsou psychiatr, architekt, číšník, vedoucí IT oddělení apod.

Podobně téměř polovina obětí byla nezaměstnaná, značná část pak byla na rodičovské dovolené, což může svědčit o větší ekonomické závislosti na násilném partnerovi. Desetina vykonávala dělnickou práci (například v tiskárně, ve zdravotnické výrobě apod.). Objevují se však také pracovnice v sociálních službách, asistentka pedagoga, speciální pedagožka apod.

Při bližším studiu obsahu spisů lze konstatovat některé podrobnější informace o socio-ekonomických podmínkách odsouzených. U 20 pachatelů (ze 106 zkoumaných) byly

socio-ekonomické podmínky klasifikovány jako průměrné, bez nápadností. V ostatních případech, s pouhými třemi výjimkami charakterizovanými nadprůměrným ekonomickým standardem, jsme narazili na některý z aspektů nevyhovujících životních podmínek. Nejčastěji se objevila zmínka o nezaměstnanosti a chudobě (24 případů), nebo o zaměstnání s nízkým příjmem (9 případů). V době trestního řízení pak alespoň pět pachatelů pobíralo invalidní důchod. Během probíhajícího trestního řízení žilo nejméně šest pachatelů buď bez stálého bydliště, nebo ve výrazně nevyhovujících bytových podmínkách. Dva pachatelé byli ubytováni u svých rodičů. Devět pachatelů se nacházelo v exekuci nebo insolvenční. U tří pachatelů soud nebo znalecký posudek obsahoval informaci o tom, že byli finančně závislí na oběti. Zhoršené socioekonomické podmínky byly v našem vzorku zaznamenány jako faktor přispívající k domácímu násilí devětkrát.

Graf 36: Zaměstnání pachatelů a poškozených (% , n=106)¹⁹⁵

VII.2.1 Kriminální historie odsouzených pachatelů

Pokud sledujeme kriminální recidivu¹⁹⁶, třetina pachatelů neměla zkušenost s předchozím odsouzením. To ostatně odpovídá jak výsledku justičních statistik, tak také podílu prvotrestaných na celkové populaci odsouzených osob, tj. nejen za trestné činy se znakem domácího násilí v partnerském vztahu. Ovšem většina pachatelů měla za sebou jedno (16 %) či více odsouzení (49 %).

¹⁹⁵ Zpracováno dle údajů uvedených v rozsudku.

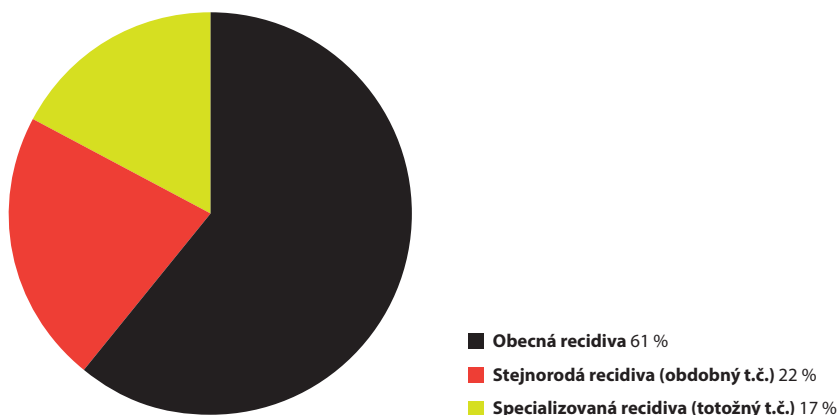
¹⁹⁶ Kriminální recidivou v trestněprávním smyslu, tj. spáchání nového trestného činu poté, co byl pachatel za předchozí trestný čin pravomocně odsouzen (Jelínek, 2021).

Tabulka 15: Trestní minulost pachatelů (řádková %)

Kriminální kariéra	% Ano	N
Problémy s násilným jednáním v minulosti ¹⁹⁷	59	70
V minulosti odsouzen za trestný čin		
Jednou	16	103
Opakovaně (2x a více)	49	
Prvotrestaný	36	
S pachatelem byl v minulosti projednáván přešůpek	46	96
V minulosti odsouzen za přešůpek	25	106
V minulosti byl vykázán policií	34	106

Ve vztahu k předmětnému trestnému činu se znakem domácího násilí se přitom jednalo nejčastěji o obecnou recidivu, tedy předchozí trestná činnost nenesla znaky domácího násilí. Ve 22 % se jednalo o recidivu druhovou, tedy pachatel byl odsouzen opakovaně za obdobný trestný čin. Nicméně jak ale vyplývá z dalších zjištění, která znázorňuje následující graf, docházelo často ke kombinaci s dalšími druhy trestné činnosti. Ve zbývajících 17 % pak byli pachatelé v minulosti odsouzeni za trestný čin totožný s tím, který byl předmětem našeho zkoumání, tedy šlo recidivu speciální. Výsledky znázorňuje Graf 37.

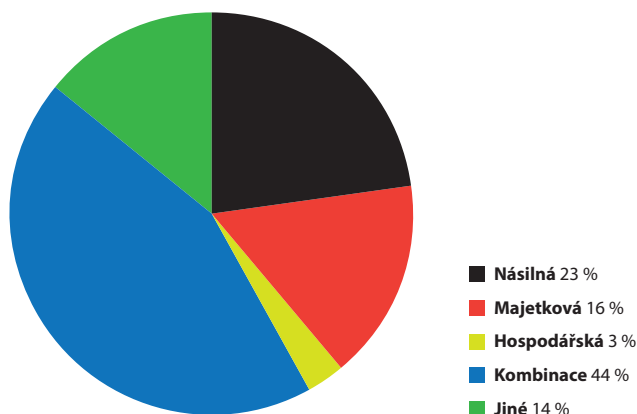
Graf 37: Charakter trestné činnosti ve vztahu k předmětnému trestnému činu se znakem DN (%; n=64)

Při bližším pohledu na pachatele, kteří již mají zkušenost s předchozím odsouzením (n=64), se 16 % dříve dopustilo pouze majetkové trestné činnosti. Další významnou skupinu tvoří pachatele s historií násilných trestných činů, což představuje 23 % z celkového počtu opakovaně odsouzených. Necelá polovina „recidivujících“ se pak v minulosti v páchaní kriminality nespecializovala a dopouštěla se různých forem trestné činnosti.

¹⁹⁷ Dle znaleckého posudku obsaženého v trestním spise.

Graf 38: Struktura předchozí trestné činnosti (%; n=64)

Pokud jde o předchozí přestupková řízení, téměř v polovině případů (46 %, 44 pachatelů) byl pachatel v minulosti projednáván alespoň jednou pro přestupek a 38 % odsouzených bylo přestupkem v minulosti uznáno vinným. V pětině případů se jednalo o přestupek proti občanskému soužití, v jednom případě byl dokonce pachatel uznán vinným tímto přestupkem před odsouzením ve zkoumaném případě. Ve 34 % (36) případů byli pachatelé v minulosti vykázáni policií ze svého bydliště, přičemž ve třech případech se tak stalo dokonce dvakrát.

Ve 42 % případů byli pachatelé vzati do vazby v rámci předmětného trestního řízení. Z toho téměř ve třetině (31 %) případů se jednalo o vazbu tzv. předstižnou, uvalenou z obavy, že bude pachatel opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán.¹⁹⁸ Stejným dílem pak byl zastoupen důvod uvalení vazby koluzní, tj. obava, že bude pachatel obviňovat svědky a vazby tzv. útěkové, že se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání, popř. jinak mařit jeho průběh viz kapitola IV.4. 4. 5.

VII.2.2 Vztah oběti a pachatele

Na našem vzorku nejčastěji odsouzení páchali násilí na svých přítelkyních a družkách (47 %). Podobně často však na manželkách (44 %). V deseti procentech případů byla oběti jejich bývalá partnerka nebo manželka. Podobně některé zahraniční studie poukazují na fakt, že partnerské násilí je častěji pácháno v nesezdaných svazcích (např. Abramsky et al. 2011; Yakubovich et al. 2018).

Pokud jde o vztah pachatele a oběti v době trestního řízení, zhruba v polovině zkoumaných případů bylo soužití pachatele a oběti po tuto dobu přerušeno a nadále (minimálně po dobu trestního řízení) si nebyli partnery. V 16 případech naopak spolu žili dále. Ve dvou případech měla oběť v úmyslu se k partnerovi vrátit po jeho propuštění z vazby. Ve třech případech pachatel a oběť, jak vyplývalo ze spisového materiálu, již nesdílejí spo-

198 Důvody vazby viz § 67 trestního řádu.

lečnou domácnost, ale stále se stýkají. Alespoň v pěti případech došlo k přerušení soužití ještě před zahájením trestního řízení, kdy oběť nejdříve opustila pachatele a až s časovým odstupem podala trestní oznámení.

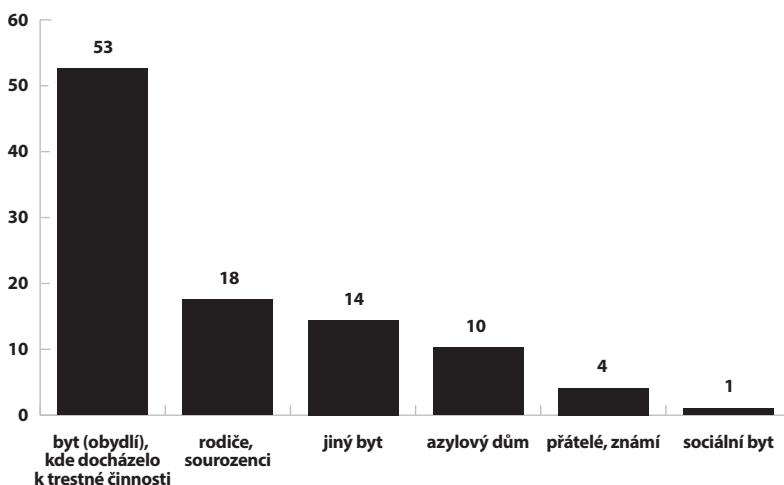
Když se podíváme na analýzu vztahu oběti k pachateli dle tvrzení oběti, pozorujeme různorodé příběhy. Mnohdy zahrnují významnou část života oběti a pachatele, kdy se vztah od počátku seznámení po konečné zachycení v trestním spisu vyvíjí a prochází mnohými fázemi. Ve výpovědích se nejčastěji objevuje zmínka o strachu (43 případů), stálém citovém napojení (14 případů), víře v pachatelovo polepšení a možnosti pokračování vztahu (4 případy) a obhajování vztahu i pachatele (3 případy) během trestního řízení. Ve dvou případech oběť uvedla, že s pachatelem chce zůstat hlavně kvůli dětem. V šesti případech lze nalézt zmínku o úlevě a radosti z toho, že s pachatelem již nežijí.

Přestože je každý případ jedinečný, následující citát ze znaleckého posudku na psychický stav oběti dlouhodobého domácího násilí dobře ilustruje nejednoznačnost a komplexnost těchto životních situací, jak se vyskytují v mnoha z případů v našem vzorku:

„(...) (pozn. kvůli domácímu násilí) má ledvinové koliky, operaci močového měchýře, různé somatické potíže. Nyní je rozvedená, žije v chaloupce bez vody a elektřiny. Nemá peníze, její manžel se s ní soudí o rodinný dům a vzal jí veškeré úspory. Uvědomuje si, že ho stále miluje. Obviňuje sama sebe za své vlastní selhání. Nechce spáchat sebevraždu, ale je stále smutná a slzy jí často tečou. Chtěla by zvýšit své sebevědomí, naučit se víc myslet na sebe, emocionálně se odpoutat od partnera. Cítí se jako degradovaná osobnost. (...) Cítí se k němu emocionálně připoutaná, svou vlastní agresi obrací proti sobě.“

V době trestního řízení více než polovina obětí (52 %) zůstávala v obydlí, ve kterém docházelo k útokům. 18 % se přestěhovalo k rodičům či sourozencům, 10 % pak pobývalo v azylovém domě (Graf 39).

Graf 39: Kde se oběť zdržovala po čas trestního řízení (% , n=97)

VII.2.3 Těhotenství a přítomnost dětí

Na základě analýzy spisů bylo dále zjištěno, že dvě třetiny pachatelů mělo s obětí společné dítě či děti, z toho v naprosté většině (91 %) případů byly útokům děti přítomny. Pokud byly děti svědky domácího násilí, bylo tomu tak ve 40 % vždy či často. Ve 14 případech docházelo pachatelem zároveň k týrání dětí žijících ve společné domácnosti, přičemž v osmi případech se jednalo o společné děti pachatele a oběti a v šesti případech o děti, kterým pachatel nebyl otcem.

Jako znepokojující poznatek lze také uvést, že v 19 případech ze 106 bylo násilí pácháno na ženě v době jejího těhotenství (a to dle popisu skutku ve výrokové části rozsudku). Trestní zákoník stanovuje coby zvláštní přitěžující okolnost, je-li trestný čin spáchán na těhotné ženě (§ 42 písm. h) tr. zák.). Z dostupných rozsudků a jejich odůvodnění však vyplývá, že tato okolnost byla uvedena, a tedy zohledněna jako okolnost přitěžující však pouze dvakrát (viz dále).

VII.3 Povaha a kontext partnerského násilí

Partnerské násilí je často spojováno především s fyzickými útoky jednoho partnera na druhého. Nicméně, realita je mnohem komplexnější a zahrnuje širší spektrum forem násilí. Některé z nich jsou neviditelné a obtížně postižitelné.

Světová zdravotnická organizace (World Health Organization, 2016) identifikuje čtyři formy partnerského násilí:

- 1) **fyzické násilí** (zahrnuje jakékoli jednání, jehož cílem je zranit, poškodit, zastrašit nebo způsobit fyzickou bolest, ale také vraždu);
- 2) **sexuální násilí** (jakákoliv situace, ve které je oběť donucena k nechtěnému sexuálnímu kontaktu nebo k účasti na sexuálních aktivitách, které jsou pro ni nepříjemné, násilné, ponižující nebo nebezpečné);
- 3) **psychologické násilí** (formy násilí, které jsou méně viditelné, ale ne méně škodlivé, jako jsou pronásledování, verbální útoky, ponižování, vydírání a další taktiky nátlaku a vyhrožování) a;
- 4) **ovládání oběti** (sociální izolace, sledování soukromých aktivit, omezování přístupu k financím).

V této souvislosti se objevuje také **ekonomické násilí** (Gibbs et al., 2018), které spočívá především v zamezování finanční nezávislosti oběti. Příkladem může být neumožnění docházení do zaměstnání, nepovolení vlastního účtu a podobně.

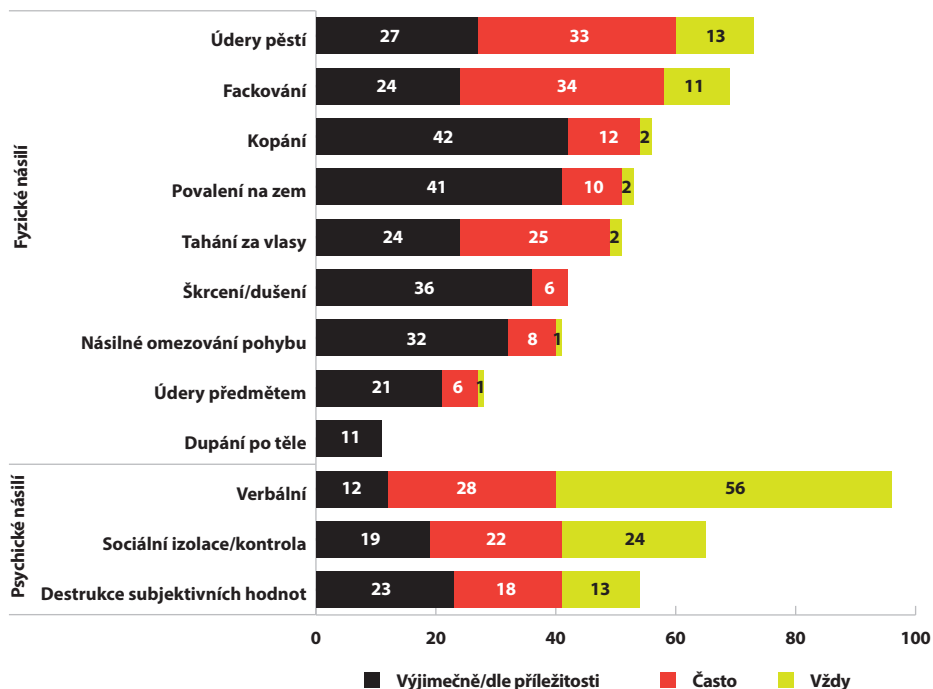
Naše analýza trestních spisů v případech domácího násilí odhalila přítomnost všech definovaných a všeobecně známých typů násilí. Pro podrobné zobrazení jednotlivých forem násilí a jejich frekvencí v našem datasetu odkazujeme na Graf 40 a Tabulku 16.

Nejčastěji se objevujícím typem bylo **fyzické násilí**, zahrnující jednání jako údery pěstí, fackování, kopání či povalení na zem. Byly však zaznamenány i další formy, včetně škrcení nebo dušení, násilné zadržování či omezování v pohybu a údery předmětem. Ve 27 případech byla oběť ohrožována nožem, z čehož ve čtyřech situacích došlo k bodnutí.

Vzácnější případy zahrnovaly polévání studenou vodou (3 případy), topení (2 případy), kousání (2 případy), či dokonce polévání benzinem a vyhrožování zapálením. Nejčastěji byly útoky mírně **na hlavu** poškozené (85 %). V 19 případech pak byla oběť v době útoků **těhotná**, jak již bylo zmíněno výše.

Psychické násilí běžně zažívala většina obětí (91 %). Mezi často vyskytující se formy patřilo verbální násilí, které v rámci násilí zažívalo 96 % žen, a sociální izolace, s níž měly zkušenost téměř dvě třetiny obětí (65 %), z toho více než polovina ji zažívala pravidelně (53 %).

Graf 40: Fyzické a psychické formy provedeného násilí (%; n=106)

Pozn.: V jednotlivých případech mnohdy docházelo k vícero formám násilí, tedy součty v jednotlivých kategoriích nedávají 100 %.

Sexuální násilí, zejména v podobě nucení k pohlavnímu styku bylo v jedné pětině případů popsáno, resp. obsaženo v popisu samotného skutku ve výrokové části rozsudku. Kvalifikováno jako trestný čin znásilnění¹⁹⁹ bylo toto popsáno sexuální násilí v 11 případech a v dalších 9 případech bylo zahrnuto jako součást trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí bez samostatné právní kvalifikace. V těchto případech nešlo o neposkytnutí či zpětvzetí souhlasu s trestným stíháním vůči trestnému činu znásilnění ze strany oběti, které by odůvodňovalo zastavení stíhání pro tento trestný čin, a tedy mohlo mít vliv na rozhodnutí soudů k tomuto jednání v zásadě nepřihlížet. Jako příklad můžeme uvést následující popis skutku okresního soudu v Příbrami, který byl kvalifikován jako trestný čin týrání podle § 199

199 Podle § 185 trestního zákoníku (resp. § 241 předchozího trestního zákona).

odst. 2 písm. d) tr. zák., bez jakéhokoli zohlednění v rámci kvalifikace či alespoň zmínky odůvodnění, jak soud k tomuto jednání přistupoval „...nutil poškozenou k pohlavnímu styku alespoň jedenkrát za týden, kdy poškozená buď strpěla pohlavní styk ve strachu z případného bití do různých částí na těle, nebo byla obviněným donucena k pohlavnímu styku tím způsobem, že si obviněný k poškozené přilehl do postele, strhával z ní deku, po té využívajíc své fyzické a hmotnostní převahy na ni nalehl, držel jí ruce nad hlavou, přičemž se jí snažil dostat násilím mezi nohy, aby mohl vykonat pohlavní styk, zatímco poškozená v některých případech i brečela, pokud poškozená odmítla sexuální styk, vulgárně jí nadával, zasazoval rány pěstí do boku a do stehna“ (okresní soud v Příbrami 4 T 38/2018).

Ekonomické násilí (dle výše zmíněné definice) jsme identifikovali u 15 % poškozených.

Tabulka 16: Sexuální a ekonomické násilí (n=106)

	% Ano
Sexuální násilí dle popisu ve skutku	20
Trestný čin znásilnění	11
Sexuální násilí jako součást týrání	9
Ekonomické násilí	15

Pro zajímavost porovnáváme naše výsledky s výzkumem partnerského násilí z roku 2013 (Pikálková et al., 2015)²⁰⁰. Ze srovnání (v oblastech, kde to bylo možné) je patrné, že rozložení forem násilí se vesměs podobalo tomu, které bylo nalezeno v populačním výzkumu. Výrazné rozdíly nalézáme u úderů pěstí, kopání a použití či vyhrožování ostrým předmětem či pistolí. Tyto formy se vyskytovaly výrazně častěji v naší populaci pachatelů, což je zjevně spojeno s tím, že jsme zkoumali vzorek pachatelů, kteří byli **odsouzeni** za trestný čin spáchaný v souvislosti s domácím násilím. Jak bylo zmíněno, soud řeší pouze ty nejzávažnější formy domácího násilí. Výsledky tak nejsou nijak překvapující.

Tabulka 17: Srovnání identifikovaných forem násilí v analýze spisů (n=106) s populačním výzkumem (n=259)

Fyzické násilí	Rozsudky %	Populační výzkum 2013 ²⁰¹ % z těch, co zažily násilí
Údery pěstí	72	23
Facka	69	67
Kopání, kousání	56	12
Házení věcí nebo úder předmětem	28	34
Strkání, tahání za vlasy	51	49
Nůž, pistole (včetně ohrožování)	35	6
Sexuální násilí	21	14*

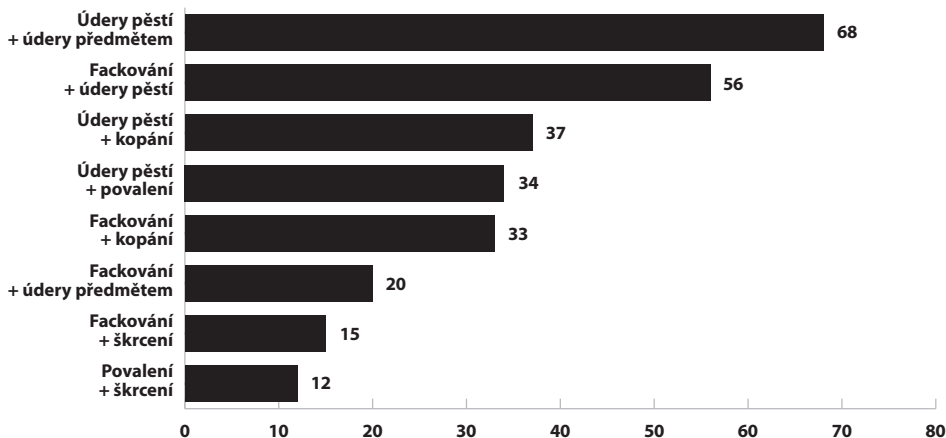
*vynucený sexuální styk

200 Pro účely tohoto srovnání používáme jakoukoliv incidenci uvedené formy, podobně jako srovnávaný výzkum.

201 Procenta z těch, co zažily násilí od partnera (n=259).

Jak vyplynulo ze zkoumání jednotlivých forem násilí, oběti často zažívaly více než jednu formu násilí. Lze sledovat četnost různých forem fyzického násilí, jemuž byly oběti vystaveny během vztahu s pachatelem²⁰². Pachatelé se dopouštěli v průměru 2,6 forem fyzického násilí (SD=1,8). Typická²⁰³ oběť od svého partnera tak zažila (minimálně občas) tři formy fyzického násilí. Jednalo se přitom nejčastěji o kombinaci úderů pěstí a úderů předmětem (68 případů), fackování a úderů pěstí (56 případů). Ojedinelá nebyla ani kombinace úderů pěstí a kopání (37 případů). Nejčastěji se vyskytující kombinace fyzického násilí znázorňuje Graf 41.

Graf 41: Nejčastější kombinace fyzického násilí (absolutní četnosti, n=103)

Četnost používaných forem může sloužit jako jeden z indikátorů intenzity či variability prožívaného fyzického násilí. Pestrost/variabilitu páchaného násilí však nelze vnímat jako indikátor závažnosti páchaného násilí, neboť nereflkuje dlouhodobost, následky a ostatní okolnosti, které je třeba v tomto ohledu zvážit.

Pro bližší zkoumání pestrosti násilí byl zkonstruován sumační index z dostatečně zaplněných forem fyzického násilí²⁰⁴ (Cronbachova $\alpha=0,75$). Dle výsledků neparametrického testování (distribuce odpovědí z hlediska frekvence různých typů forem násilí) pomocí Mann-Whitneyova testu konstatujeme některé rozdíly. Jedná se především o rozdíl u zranění oběti. Pokud došlo ke zranění, dopouštěl se pachatel průměru 3,5 forem partnerského násilí. Celkem těsný vztah nacházíme také u těhotných obětí a intenzity násilí. Těhotné ženy si od partnera zažily v průměru o 1,2 forem fyzického násilí více než oběti, které nebyly v jiném stavu. Stejně tak intoxikovaní pachatelé se dopouštěli statisticky významně více forem fyzického násilí.

Naopak jsme nenalezli rozdíl v intenzitě násilí v položkách, jako jsou uložení trest či trestní minulost pachatele.

202 Jednotlivé formy byly zaznamenány, pokud se vyskytovaly ne-výjimečně, tedy občas, často či vždy.

203 Mediánová hodnota.

204 Fackování, údery pěstí, kopání, škrčení, povalení na zem, tahání za vlasy, násilné omezování pohybu.

Lze také pozorovat, že pachatelé, kteří se dopouštěli vícero forem násilí, byli spíše odsouzeni za trestný čin Týrání. Můžeme si však zároveň povšimnout, že pachatelé, jejichž skutek nebyl kvalifikován soudem jako trestný čin Týrání, se dopouštěli v průměru 1,5 forem násilí na své partnerce. Rozdíly intenzity ve vybraných charakteristikách podrobně zobrazuje Tabulka 18.

Tabulka 18: Zjištěné rozdíly v intenzitě páchaného násilí ve vztahu ke sledovaným aspektům

Vybrané aspekty	Kategorie	Intenzita násilí (SD)	p	Effect Size
Uložený trest	Podmíněný Nepodmíněný	2,9(1,8) 3,6(2,1)	*	0,20
Trestní minulost	Ano Ne	3,4(2,1) 2,7(1,8)	ns	0,16
Došlo ke zranění oběti	Ano Ne	1,0(1,2) 3,5(1,9)	***	0,43
Intoxikace v době páchaní	Ano Ne	3,5(1,6) 3,0(2,1)	*	0,21
Oběť v době útoků těhotná	Ano Ne	4,1(1,6) 2,9(1,9)	**	0,23
Měli společné děti	Ano Ne	3,2(1,8) 2,9(2,3)	ns	0,07
§ 199/215a	Ano Ne	3,8(1,8) 1,5(1,5)	***	0,55
Věková kateg. pachatele	18–30 let 31–45 let 46–60 let	3,5(1,9) 3,1(2,1) 2,2(1,5)	–	–

Poznámka: Zobrazena jsou platná procenta. Mann-Whitneyův test rozdílů všech frekvencí je statisticky signifikantní na hladině: *p < 0,5; **p < 0,01; *** p < 0,001.

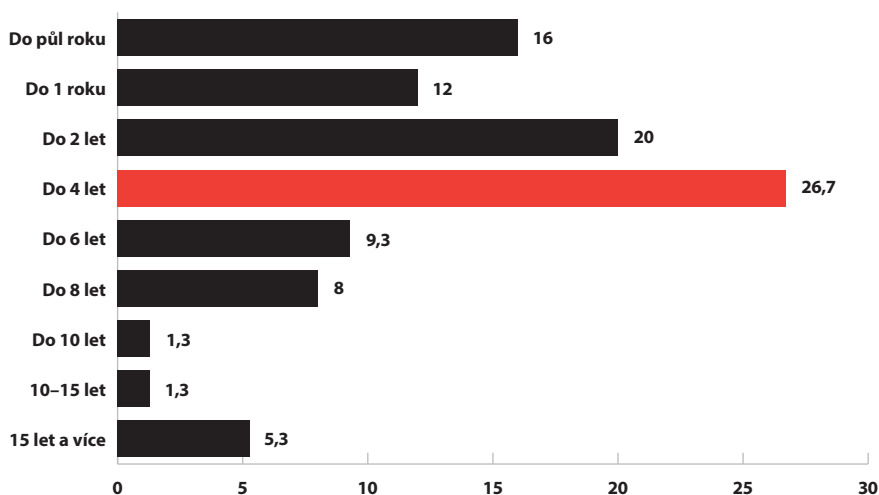
V souladu s věkovou křivkou kriminality (Moffit, 1973) vidíme také, že s postupujícím věkem klesá intenzita páchaného násilí. Tedy čím byla věková kategorie vyšší, tím menšího počtu forem násilí se pachatelé dopouštěli ($p < 0,05$). Post-hoc test však naznačuje, že statisticky signifikantní rozdíl nalézáme pouze mezi skupinou 46–60 let ($M=2,2$; $SD=1,5$) a 18–30 let ($M=3,5$; $SD=1,5$). Vztah tedy nelze považovat za lineární.

VII.3.1 Frekvence a dynamika násilí

Jedním z charakteristických rysů domácího násilí je jeho dynamika, kterou se snažila objasnit například Walker (1979), která vytvořila koncept **Kruhu domácího násilí**. Tento ilustruje dynamiku domácího násilí pomocí tří fází: narůstající napětí, následná eskalace násilí a konečná fáze označovaná jako „honeymoon fáze“, období slibů a klidu. Tento model nabízí vhled do toho, proč oběť často zůstává v násilném vztahu a ukazuje cyklickou dynamiku chování agresora. V „honeymoon fázi“ mohou někteří pachatelé projevovat autentické pocity viny, zatímco jiní se uchylovat k manipulaci pomocí omluv a darů (Vargová et al., 2008). V obou případech se však oběť v toto období mnohdy vrací k agresorovi. Naopak většinou se předpokládá, že oběť hledá pomoc ve fázi eskalace násilí (tamtéž). Popsaný cyklus domácího násilí není univerzální. Někdy se může násilí objevit bez jakéhokoli předchozího narůstajícího napětí. Stejně tak může po násilném incidentu následovat období bez násilí, bez jakýchkoli slibů a omluv (Vargová et al., 2008).

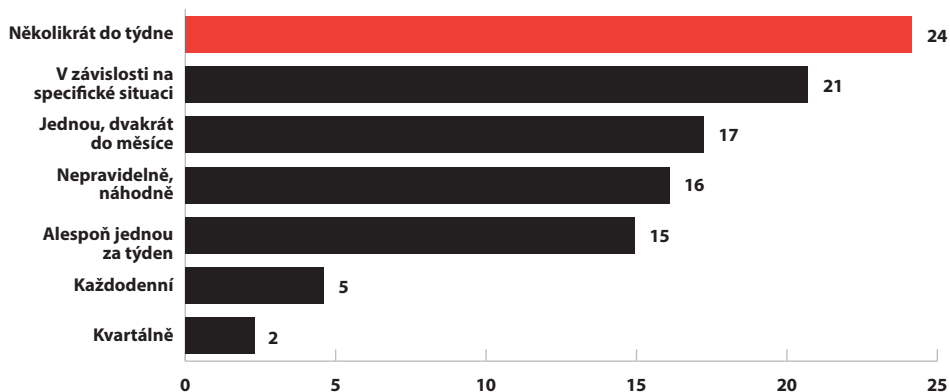
Analýza našich dat nám umožňuje odhadnout frekvenci a vývoj násilí v průběhu času. Téměř polovina partnerského násilí v našem vzorku měla trvání do dvou let (dle popisu skutku). Dlouhodobé týrání však nebylo v případech ojedinělé. Ve více než čtvrtině případů šlo o incidenty trvající 2 až 4 roky, v 7 % to pak bylo 10 a více let (Graf 42).

Graf 42: Období páčání DN dle zjištění soudu (% , n=75)²⁰⁵

Pokud jde o frekvenci útoků, téměř v pětině případů se jednalo o incidenty, které se opakovaly několikrát týdně, zatímco v 15 % případů to bylo alespoň jednou týdně. Ve zbývajících pětině případů byla frekvence odvislá od specifické situace (Graf 43).

Graf 43: Frekvence útoků (% , n=75)

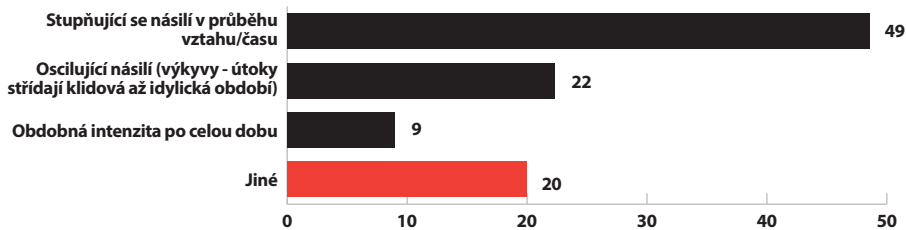

Co se týče dynamiky násilí v průběhu času, v polovině případů se jednalo o násilí, které se postupně stupňovalo. Ve více než pětině případů se násilné incidenty, v souladu

²⁰⁵ Období trvání násilí zobrazujeme pouze pro činy soudem kvalifikované jako trestný čin Týrání.

s popsaným Kruhem násilí (Walker, 1979), střídaly s klidovými a idylickými obdobími. V necelé desetině případů pak bylo násilí konstantní po celou dobu bez zaznamenaných výkyvů (Graf 44).

Graf 44: Dynamika násilí v čase (%)

Kategorie „Jiné“ obsahovala značnou variabilitu typů násilného jednání, od jednotlivých dílčích nepravidelných a spíše sporadických útoků po kombinaci více výše zmíněných variant, postupného a dále pravidelného, opakovaného napadání v podobě nejrůznějších útoků různé intenzity.

VII.3.2 Následky partnerského násilí pro oběť

Pokud jde o následky domácího násilí, které byly evidovány na obětech v našem vzorku, téměř v polovině případů (41 %) se jednalo o nějakou formu omezujícího zranění, které si vyžádalo lékařské ošetření. V desetině případů k žádné fyzické újmě nedošlo a v jednom případě skončilo týráním smrtí oběti (Graf 45). Ve třech případech byla oběti diagnostikována post-traumatická stresová porucha (PTSP).

Ze 106 zkoumaných rozhodnutí se zmínka o viditelném či zaznamenaném konkrétním poranění objevuje v 84 % případů. Zdaleka nejčastější a typická jsou zranění jako krevní výrony po těle (54 případů) nebo kolem oka (5 případů), zhmoždění tkání (21 případů) a otoky (6 případů). Častěji se rovněž objevují tržné rány (16 případů) a drobnější oděrky či škrábance (17 případů). Nezřídka se v námi zkoumaném vzorku objevují i poranění s delší dobou léčení či dokonce trvalého rázu. Konkrétně jde o poranění páteře a s tím související problémy s pohybem (5 případů), otřes mozku (5 případů), poškození sluchového ústrojí (4 případy), vady zraku (2 případy) nebo dlouhotrvající bolesti hlavy a břicha přisuzované páchanému násilí (2 případy). U zlomenin se nejčastěji jedná o zlomeniny končetin (8 případů), obličejových kostí (6 případů) a hrudní kosti či žeber (3 případy). Ze specifitějších poranění se ve vzorku objevují řezná, bodná a bodnořezná poranění (4 případy), popáleniny (3 případy), vytrhané vlasy (4 případy) a gynekologické problémy (2 případy), v obou případech krvácení z genitálu, mimo jiné i v níže zmíněném případě.

Vzhledem k dlouhodobé povaze partnerského násilí jsou následky pro oběti často závažné. Ze samotné podstaty partnerského násilí ve většině případů dochází k fyzickému zranění, které s sebou mnohdy nese dlouhou a náročnou léčbu (McCart et al., 2010).

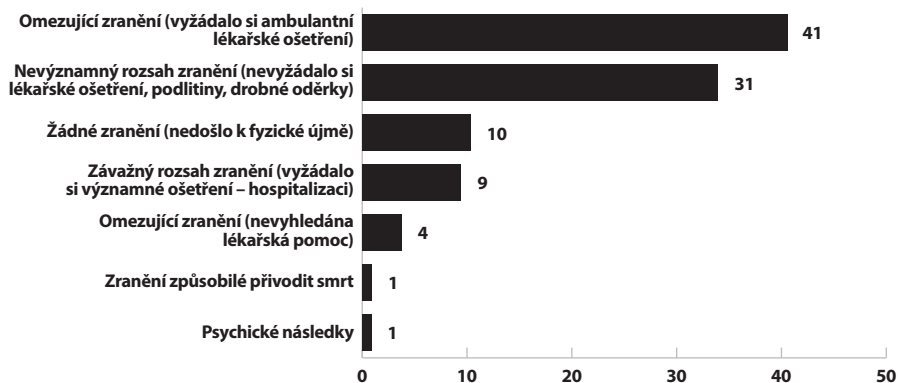
Dalšími častými psychologickými následky jsou pocit viny, bagatelizace utrpení a sebe-obviňování, pokles sebevědomí, stud, strach o vlastní život a životy svých dětí (Čírtková, 2014; Kacafírková, 2002).

Jedním z dalších popsanych následků partnerského násilí je tzv. **Syndrom týrané ženy** (Walker, 1979). Tento termín se vztahuje k souhrnu psychických symptomů a vzorců chování, které vyplynuly z opakovaného a dlouhodobého vystavení násilí. Tento syndrom je obvykle patrný, pokud se cyklus domácího násilí opakuje minimálně dvakrát. Podle Walkerové (1979) se syndrom týrané ženy může projevit širokým spektrem symptomů. Ty mohou zahrnovat deprese, nízké sebevědomí, sociální izolaci, naučenou bezmocnost, vyčerpání a bolesti hlavy. V souvislosti s tím je důležité zdůraznit, že ani syndrom týrané ženy není univerzální a nemusí se vyskytovat u všech žen, které zažily partnerské násilí. Tento syndrom je jen jednou z možných reakcí na traumatické zkušenosti, a každý jedinec může reagovat na násilí jiným způsobem.

V našem vzorku v šesti případech soud zmiňuje závažnější následky na **psychickém zdraví** oběti, ať už je nazývá rozvinutím syndromu týrané ženy, úzkostí či obecně psychickými potížemi. Pro zkoumané případy typické psychické následky shrňme citací z rozsudku:

„U poškozené byly zjištěny mnohačetné symptomy typické pro oběti domácího násilí. (...) Prožila mnoho psychických traumat a nejspíše se u ní rozvinula porucha přizpůsobení na podkladě dlouhého neřešeného stresu, která se projevuje zvýšenými neurotickými problémy, depresemi a psychosomatickými obtížemi různého druhu. Uvažuje jako typická oběť domácího násilí, má snížené sebevědomí, nevěří si, má narušenou schopnost rozhodovat se samostatně, (.) je ostražitější k mužům, nedůvěřivá, propadá beznaději, uvažovala i o sebevraždě.“

Graf 45: Kriminologické zhodnocení následků páchaného násilí²⁰⁶ (%; n=106)

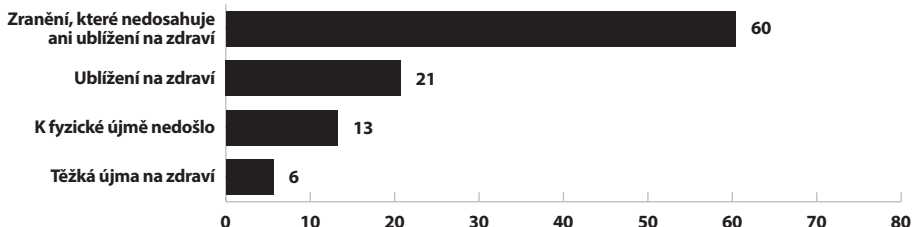

Pozn.: Vlastní klasifikace.

²⁰⁶ Tato klasifikace byla koncipována tak, aby bylo možné zachytit viditelné následky a dopady na zdraví oběti, které se neprojeví v rámci právní kvalifikace, ale přesto mohou představovat jistý typ následků, jež lze porovnat s výsledky trestněprávního posouzení věci (Kódovány tyto kategorie byly podle popisu skutku nebo odůvodnění rozsudku, popřípadě vyplývaly-li jinak ze spisu, např. ze znaleckého posudku).

Z hlediska právní kvalifikace následků (Graf 46) došlo v šesti procentech k těžké újmě na zdraví a v pětině případů k ublížení na zdraví. Ve čtyřech případech byl v rozsudku kvalifikován způsob týrání jako zvlášť surový či trýznivý způsob ubližování (není zobrazeno). Pokud došlo v rámci fyzických útoků ke zranění, více než třetina obětí (39 %) nevyhledala lékařskou pomoc. 54 % obětí ji vyhledalo pouze v některých případech a o 7 % obětí pak můžeme říci, že lékařskou pomoc vyhledaly vždy, když došlo ke zranění.

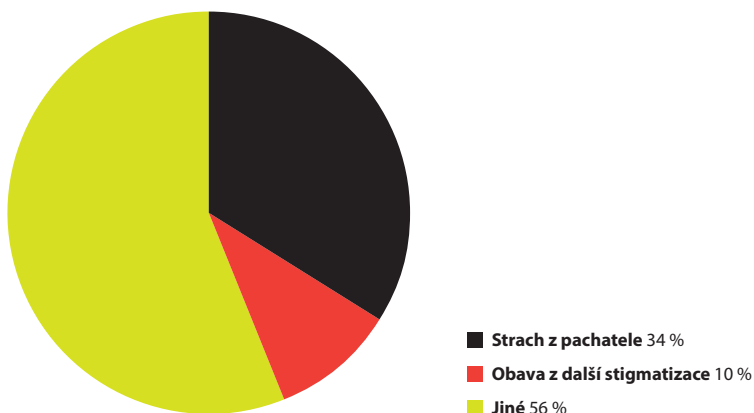
Graf 46: Následky páchaného násilí dle právní kvalifikace skutku (%; n=106)

Důvodem, proč oběti vyhledaly lékařské ošetření pouze v některých případech, byl zejména strach z pachatele (8 případů), stud (2 případy). Nejčastěji oběti uváděly, že vyhledaly lékaře pouze v nutných, závažných případech (26 případů).

Při zkoumání důvodů k nevyhledání lékařského ošetření v každém případě byl nejčastěji zmiňovaným důvodem strach z pachatele a stud či obava z další stigmatizace (Graf 47) Objevovaly se však také důvody, jako jsou vyhrožování pachatele či zákaz lékaře navštívit ze strany pachatele. Mezi ostatní důvody spadá nejčastěji prohlášení, že lékařské ošetření nebylo nutné.

Graf 47: Důvod nevyhledání lékařského ošetření (%; n=72)

VII.3.3 Motivy (spouštěče) násilí

Snaha o porozumění motivům páchaní partnerského násilí může být velmi komplexním úkolem, jelikož konkrétní podněty, které vedou k násilným činům v rámci vztahů, jsou často těžko definovatelné. V tomto ohledu je mnohdy používán tzv. Duluth model, dle kterého je primárním motivem snaha o kontrolu a moc pachatele nad obětí (Pence & Paymar, 1993). Hledisko motivu a cíle pachatele trestného činu je rovněž jednou z podstatných kategorií při zkoumání povahy a závažnosti činu, a tedy z hlediska uložení přiměřené sankce.

V rámci soudního řízení byly zaznamenávány motivy dle výpovědi oběti i pachatele. O tom, do jaké míry tyto výpovědi odrážejí skutečnost, se však můžeme pouze dohadovat. U pachatelů docházelo v rámci výpovědí nejčastěji k popírání skutku (35 případů). Pokud uvedli důvod pro páchaní násilí, byla to nejčastěji nevěra či žárlivost. Romantická žárlivost či nevěra může sloužit jako nástroj racionalizace či legitimizace páchaného násilí (Pichon et al., 2020). Podobně 11 pachatelů uvedlo, že k násilí docházelo v reakci na provokaci oběti. Jeden z pachatelů například uvádí, že se pouze bránil agresi ze strany manželky. Sice fyzicky, ale tak, aby jí neublížil. Jednalo se přitom o případ soudem kvalifikovaný jako Týrání, které se projevovalo tlčením hlavy o zeď, kopáním, vyhrožováním politím horkou kávou, mlácení mokřým ručníkem apod. Pachatel byl taktéž v minulosti dvakrát vykázán policií ze společného obydlí.

Podobně soud o jiném pachateli uvedl, že: *„...nepopírá svou vinu, ale nože si bral na svou obranu, protože manželka a nevlastní dcera vyhrožovaly jemu fyzickou likvidací.“*

Naopak dle výpovědi obětí byl nejčastějším důvodem pro domácí násilí alkohol. V souvislosti s alkoholem ale i v jiných případech se objevovalo však také omlouvání pachatele ze strany oběti, bagatelizace újmy a připisování násilí externím vlivům. Například: *„Pachatel dle oběti ničí vztah i ji svým alkoholismem, jinak s ním chce být, dochází za ním do vazby.“* Bagatelizace újmy a sebeobviňování patří mezi popsané důsledky viktimizace partnerským násilím (Lim et al., 2015; Taşkale & Soygüt, 2017).

Ostatní důvody neměly příliš velké zastoupení. Mnohdy bylo pro oběť obtížné identifikovat, co je spouštěčem partnerova násilí: *„...agresi vyvolávaly maličkosti, děti něco nesní, špatně urovnaná myčka, koupě moc drahé potraviny...“*

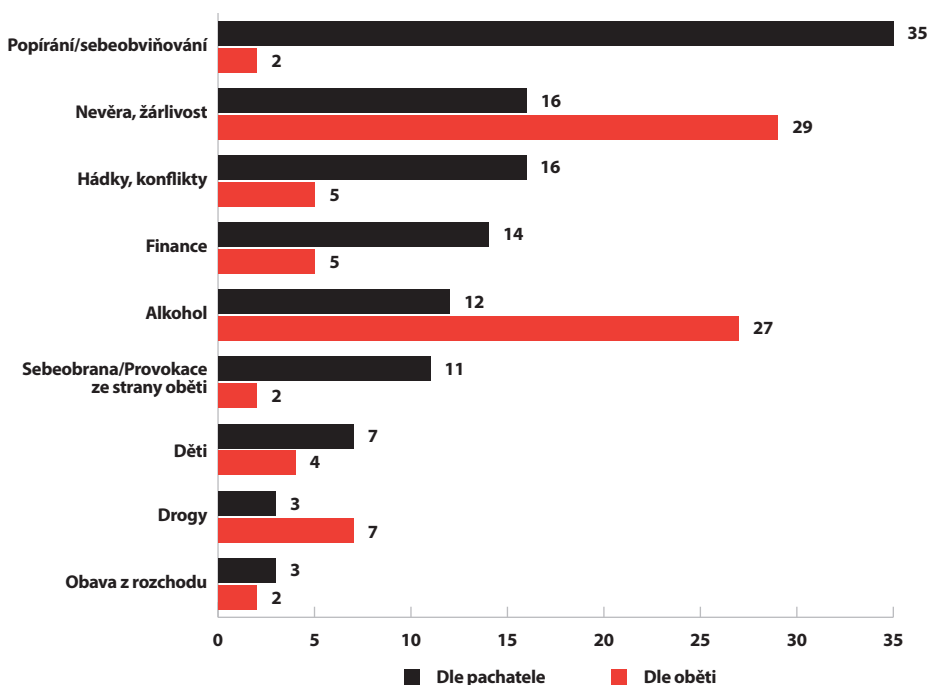
Jako další rizikové faktory se objevovaly společná výchova dětí (řvoucí děti, spory o výchovu), alkohol a drogy a finance (hospodaření oběti s penězi, nedostatek financí či zhoršené životní podmínky).

Přehled hlavních rizikových faktorů, jak je uváděli oběti a pachatelé, přináší Tabulka 19. Jejich srovnání pak ilustruje Graf 48.

Tabulka 19: Důvody páchnání DN dle výpovědi obětí a pachatele (absolutní četnosti)

Důvody páchnání	dle obětí	dle pachatele
Popírání	–	35
Nevěra, žárlivost	29	16
Hádky, konflikty	5	16
Finance	5	14
Alkohol	27	12
Sebeobrana/Provokace ze strany obětí	2	11
Děti	4	7
Drogy	7	3
Obava z rozchodu	2	3
Sebeobviňování ²⁰⁷	2	–

Graf 48: Srovnání udávaných důvodů k páchnání DN u obětí a pachatelů (absolutní četnosti)

VII.3.4 Vliv alkoholu a jiných návykových látek

Mnohdy diskutovanou otázkou je vliv alkoholu či jiných návykových látek na páchnání partnerského násilí. Některé studie identifikovaly **konzumaci alkoholu** jako jeden z rizikových faktorů pro páchnání partnerského násilí (Benson et al., 2003; Foran & O’Leary,

207 Dvě oběti uvedly, že k násilí dochází kvůli tomu, že „si o to říkaly“.

2008; Loseke et al., 2005; Schluter et al., 2008; White & Chen, 2002), a to především díky jeho disinhibičnímu vlivu na agresivitu (Loseke et al., 2005). Disinhibiční efekt odkazuje na to, jak některé látky, jako je alkohol, mohou omezit naši schopnost ovládat impulsy a jednat podle společenských norem (Källmén & Gustafson, 1998). Podobně také **užívání drog** je spojováno s partnerským násilím (např. Eaton et al. 2007). Některé studie však poukazují na to, že nelze vyvozovat příčinnou souvislost mezi užíváním návykových látek a domácím násilím, neboť jde o značně komplexní problém a často jde jen o koincidence a vztah mezi alkoholem a partnerským násilím je nepravý (Osgood et al., 1988) či zprostředkovaný (Ito et al., 1997).

V kontextu naší studie jsme se zaměřili na analýzu vlivu alkoholu a jiných návykových látek v případech partnerského násilí. Z povahy dat však můžeme usuzovat pouze na užívání těchto látek pachateli. Výsledky našeho zkoumání ukázaly, že většina pachatelů (80 %) běžně konzumuje alkohol, přičemž třetina (32 %) odsouzených uvádí, že konzumuje alkohol denně. V době útoku byla více než polovina pachatelů pod vlivem alkoholu (viz Tabulka 20).

Pokud jde o omamné a psychotropní látky (dále též drogy), bylo zjištěno, že více než třetina pachatelů jsou uživateli drog, 6 % bylo v minulosti léčeno z drogové závislosti, a více než desetina (12 %) pachatelů se násilí dopustila pod vlivem drog. Přes určité limity (viz kapitola VII.1) ve sběru porovnávaných údajů, a tedy i samotného porovnání hodnot a analytických výsledků, je třeba upozornit na to, že hodnoty zjištěné na základě analýzy spisů jsou mnohem vyšší než hodnoty uváděné v justičních statistikách, které evidují alkohol jen v 16 % případů a omamné nebo psychotropní látky pouze v 2 % případů.

Podle našich zjištění byl ve více než polovině případů často nebo pokaždé pachatel intoxikován alkoholem v době útoků. Ve více než desetině případů byl pak v době útoků často či vždy pod vlivem drog. V devíti případech se pak pachatel dopouštěl násilí intoxikován drogami i alkoholem.

Tabulka 20: Užívání návykových látek pachateli (%)

	% Ano	N
Alkohol		
Užíval alkohol	80	90
Léčen z alkoholové závislosti²⁰⁸	16	84
Intoxikace v době páčání (ne zřídka)	56	84
Drogy		
Užíval drogy	37	89
Léčen z drogové závislosti	6	83
Intoxikace v době páčání (ne zřídka)	12	83

V rámci naší analýzy jsme také zkoumali vztah mezi užíváním alkoholu a drog a základními charakteristikami pachatelů a obětí. Zde jsme identifikovali statisticky významný

²⁰⁸ Z toho v jednom případě léčen aktuálně, tj. v době sběru dat.

vztah pouze u faktoru přítomnosti dětí. Konkrétněji, pachatelé, kteří měli s obětí společné dítě (nebo děti), užívali alkohol statisticky častěji než ti, kteří žádné děti neměli ($\Phi=0,29$, $p<0,01$).

VII.4 Psychologické charakteristiky pachatelů domácího násilí

Předmětem této podkapitoly jsou psychologické charakteristiky pachatelů odsouzených za spáchání partnerského násilí, jak byly ve výzkumu zjištěny prostřednictvím analýzy znaleckých posudků z několika oborů. Cílem je na základě jednoduché statistické analýzy (převážně třídění prvního a druhého stupně) popsat vzorek pachatelů a zasadit zjištění do českého a mezinárodního empirického kontextu. Mezi okruhy, které zde u odsouzených především sledujeme, patří jejich rodinná, školní a pracovní anamnéza, psychická onemocnění, osobnostní odchylky a inteligence. Opodstatněním výběru těchto okruhů jsou empiricky doložené psychologické teorie partnerského násilí jako naučeného vzorce jednání, jako důsledku prožitého traumatu, ale i jako projevu psychopatie jedince (Eckhardt & Massa, 2022). Touto kapitolou navazujeme na analýzu vybraných soudních spisů v podobě úsilí o hlubší pochopení kontextu justičních statistik, nicméně oproti této analýze využívá zúženého vzorku pouze těch odsouzených, pro které byl ve spise k dispozici znalecký posudek. I v tomto případě je třeba připomenout limity, které vyplývají z malé velikosti vzorku (jako nemožnost využití pokročilejších statistických postupů či omezená zobecnitelnost výsledků). Navíc je třeba upozornit, že provedená analýza neusiluje o vykreslení psychologického profilu odsouzených: neumožňuje to ostatně ani povaha využitých dat. Účelem znaleckých posudků nemá být primárně psychologické zkoumání pachatele, posudky mají sloužit k rozhodnutí soudu o důležitých otázkách, které se mohou vztahovat k rozhodnutí o vině a trestu. Jako takové nejsou komplexním rozбором pachatelovy psychiky, ale sadou odpovědí na několik konkrétních otázek kladených nejčastěji policejními vyšetřovateli. Proto také nelze jednoduše srovnávat zjištění z naší analýzy s poznatky o pachatelích partnerského násilí obecně.

Metoda

Metodologie celého výzkumu k analýze trestních spisů v rámci projektu je blíže popsána v kapitole VII.1, na tomto místě představíme pouze specifika metody prezentované dílčí analýzy. Výchozí výzkumnou otázkou bylo poznání toho, jaké psychologické charakteristiky mají čeští odsouzení pachatelé partnerského násilí-muži starší 18 let. Od ní se odvíjí zvolení deskriptivní výzkumné strategie, tedy popisu údajů získaných o odsouzených získaných primárně pomocí znaleckých posudků z různých oborů.²⁰⁹ Posudky byly vypracovány odborníky z oboru psychiatrie (62 odsouzených), psychologie (38 odsouzených), sexuologie (7 odsouzených), genetiky, porodnictví, soudního lékařství, toxikologie, kyber-

²⁰⁹ Znalecký posudek je jedním z důkazních prostředků v trestním řízení. Na základě posudku se objasňují skutečnosti důležité pro trestní řízení, které vyžadují specifické odborné znalosti, jimiž orgány činné v trestním řízení nedisponují. Může jít o posouzení osobnosti či motivace obviněného, ale i věrohodnosti jeho výpovědi, posouzení sociálních vztahů, odhad jeho nebezpečnosti a možnosti resocializace (Boukalová & Gillernová, 2020). Nejčastěji je o vypracování posudku žádáno již v přípravném řízení vyšetřovatelem. Mezi trestné činy, u kterých bývá v Česku podán podnět k vypracování posudku relativně často, lze řadit trestný čin vraždy, zabití, usmrcení z nedbalosti, těžkého ublížení na zdraví, znásilnění, pohlavního zneužití, týrání osoby žijící ve společné domácnosti (Čírtková, 1998).

netiky (jednotky případů). V jednom případě byl vypracován také posudek zaměstnavatele ohledně pracovní motivace a morálky. Pro jednoho odsouzeného bylo vypracováno i více posudků. Obsah zmíněných dokumentů byl podroben smíšené metodě analýzy, s využitím kvantitativních i kvalitativních technik. Tým tří kodérů s psychologickým vzděláním postupoval technikou deduktivního kódování. Jedná se o systematické vyhledávání předem stanovených témat v textu, tedy v našem případě v posudku. Témata byla založena na obvyklé struktuře posudků (například rodinná anamnéza). Získané informace byly kodéry dále kategorizovány (například specifická či nespecifická rodinná anamnéza). Výsledná datová matice byla následně podrobena kvantitativní analýze, jejíž dílčí výsledky zde představujeme.

Základní údaje o vzorku

Základní vzorek čítá 71 pachatelů-mužů odsouzených českými soudy v letech 2008 a 2018. Jedná se o kriteriální výběr těch odsouzených, pro které je k dispozici alespoň jeden soudně znalecký posudek. Celkový počet odsouzených za toto období bez ohledu na existenci posudku byl 106.²¹⁰ Údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání, věku v době páchaní násilí, povaze násilí a další informace charakterizující vzorek všech 106 odsouzených nalezne čtenář v kapitolách VII.2 a VII.3. Z hlediska těchto proměnných nebyly v našem zúženém vzorku 71 osob shledány významné rozdíly oproti všem 106 odsouzeným. Totéž lze říci o druzích udělených trestů.

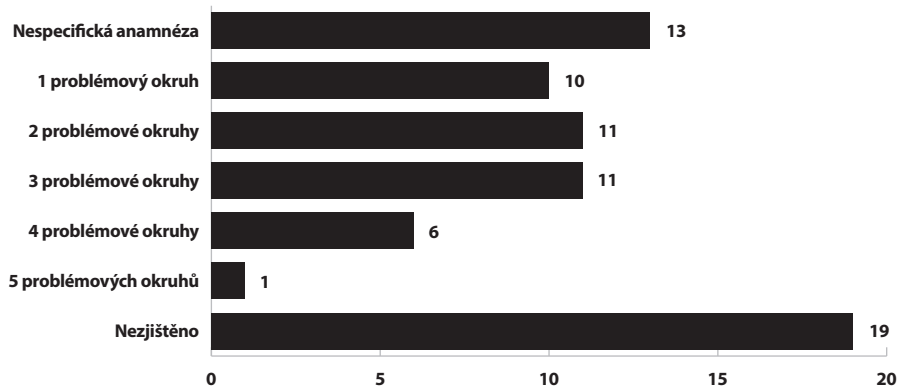
VII.4.1 Specifika v anamnéze odsouzených

Ze znaleckých posudků lze vyčíst, že se soudní znalci vyjadřovali k anamnéze pachatelů v několika aspektech: prenatální a perinatální ontogeneze, vývojové problémy, školní docházka, vrstevnické vztahy, primární rodina, eroticko-sexuální vývoj a pracovní vývoj. Výběr těchto okruhů vychází z tzv. psychologické anamnézy uplatňované v psychodiagnostice a zaměřené na vývoj osobnosti jako celku (Svoboda et al., 2013).

U dvou třetin vzorku (73 %, n=52) byly v posudcích informace ke kompletní psychologické anamnéze. V rámci této podskupiny byl u většiny (n=39) alespoň jeden okruh anamnézy charakterizovaný jako specifický, což může představovat určitý rizikový faktor pro rozvoj pozdějšího partnerského násilí. V Grafu 49 zobrazujeme celkové zatížení odsouzených specifickým vývojem dle jednotlivých okruhů zjišťované anamnézy. 1 až 3 problémové okruhy (okruhy, v nichž byla shledána specifická anamnéza) byly zjištěny celkem u 45 % ze 71 odsouzených. 10 % potom vykazuje 4 nebo 5 problémových okruhů v anamnéze. U 18 % nebyla zjištěna specifika v anamnéze. Důležité je ovšem doplnit, že anamnéza nebyla zjištěna (nebo byla zjištěna jen zčásti) u 27 % osob. Rozložení zátěže se prakticky neliší, porovnáme-li skupinu pachatelů souzených za fyzické, psychické a sexuální násilí a těch, kteří byli souzeni jen za fyzické a psychické násilí (v obou případech je dosažený medián = 2).

210 Pro srovnání uvádíme počet osob, které byly souzeny ve stejném období, nicméně byly buď obvinění zproštěny (n=11), nebo u nich bylo trestní řízení zastaveno (n=5).

Graf 49: Rozložení celkové zátěže v anamnéze odsouzených, n=71

Pozn.: Medián = 2.

Korelační analýza (Tabulka 21) odhalila ve čtyřech případech statisticky signifikantní vazbu mezi jednotlivými problémy v anamnéze: středně silná souvislost je mezi vývojovými problémy a problémovými vrstevnickými vztahy, problémy ve škole a v rodině, slabší potom mezi problémy ve škole a vývojovými problémy a také mezi problémy ve škole a v pracovním vývoji. Problémy ve škole se tak ukazují jako dobrý indikátor specifické anamnézy obecně.

Tabulka 21: Přehled asociací mezi specifiky v anamnéze odsouzených s posudkem, n=71

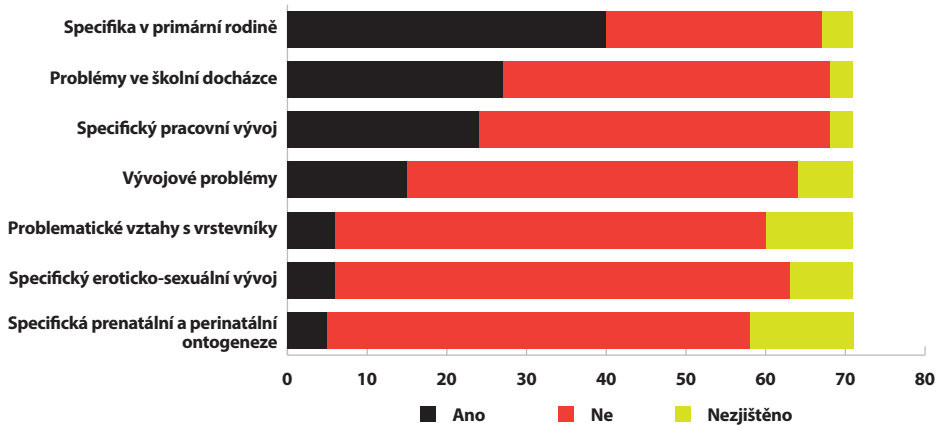
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1) specifika v prenatalní a perinatální ontogenezi	x	-0,02	0,11	-0,08	0,24	0,09	0,06
n		57	57	54	58	56	58
(2) vývojové problémy		x	0,27*	0,42***	0,21	0,06	-0,16
n			63	58	63	60	63
(3) specifika ve školní docházce			x	0,07	0,37**	0,16	0,27*
n				60	65	63	66
(4) specifické vrstevnické vztahy				x	0,06	-0,10	0,13
n					60	58	60
(5) specifická rodinná anamnéza					x	0,16	0,21
n						63	67
(6) specifika v eroticko-sexuálním vývoji						x	0,23
n							63
(7) specifika v pracovním vývoji							x
n							

Pozn.: Koefficient ϕ .

Statisticky signifikantní vztahy jsou podbarveny. * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$.

Srovnání výskytu specifické zátěže dle jednotlivých okruhů v anamnéze odsouzených pachatelů zobrazuje Graf 50.

Graf 50: Přítomnost zátěže v anamnéze odsouzených dle jednotlivých okruhů, n=71

Rodinná anamnéza

Relativně nejčastěji nacházíme specifika v rodinné anamnéze odsouzených ve vzorku. Znalci je popsali u 60 % z nich, přičemž se jednalo například o násilného otce, otce závislého na alkoholu, nepřítomného otce, vyrůstání v dětském domově či o rozvod rodičů. Je zajímavé, že uvedené problémy se častěji týkaly otců než matek.

Pomocí navazujících dotazů na problémy rodičů a jiných rodinných příslušníků pachatelů bylo konkrétněji zjištěno, že

- 17 % odsouzených pachatelů uvedlo, že přinejmenším jeden z rodičů byl závislý na alkoholu. Neprokázala se přitom souvislost s užíváním alkoholu pachatelem ($\varphi=0,11$, $p=0,425$, $n=57$).
- U 16 % odsouzených pachatelů docházelo v primární rodině k jejich zanedbávání (například zaznamenány zásahy OSPOD). Zároveň 11 % uvádí, že je vychovatelé bili či obecně používali nadměrné fyzické tresty. Neprokázala se přitom souvislost mezi těmito dvěma proměnnými ($\varphi=0,11$, $p=0,381$, $n=61$).
- 11 % pachatelů uvedlo, že alespoň jeden z rodičů měl psychiatrickou diagnózu či přímo podstupoval psychiatrickou léčbu. Byla zjištěna středně silná souvislost tohoto údaje s informací, zda se odsouzený aktuálně léčí na psychiatrii ($\varphi=0,31$, $p=0,019$, $n=57$).
- Ojedinele hlásili odsouzení pachatelé trestnou činnost přinejmenším jednoho z rodičů (1 případ) anebo závislost rodiče na drogách (1 případ). Sexuální zneužívání ze strany rodičů nebylo zaznamenáno.

Školní anamnéza a vývojové problémy

Mezi další často uváděná specifika v anamnéze odsouzených patří problémy ve škole, znalci je v našem vzorku zaznamenali u 40 % vzorku odsouzených. Typicky se jednalo o opakování ročníku, kázeňské problémy a problémy s prospěchem, případně navštěvování speciální (dříve zvláštní) školy obvykle z důvodu poruchy chování.²¹¹

S tím souvisí také to, že u 23 % ze vzorku byly zjištěny vývojové problémy v anamnéze (ať už oficiálně diagnostikované, nebo ne, psychického i fyzického charakteru) (například právě poruchy chování, ale i enuréza aj.). Dále lze doplnit, že u 10 % uvádí znalci specifické vztahy s vrstevníky (například zážitek šikany ať už v roli agresora nebo oběti či nápadné vyčlenění z kolektivu).

Pracovní anamnéza

U 35 % odsouzených znalci konstatují zvláštnosti v pracovním vývoji (například nízká pracovní motivace, dlouhodobá nezaměstnanost, absentování). V této souvislosti stojí za zmínku, že v době páchání partnerského násilí byla pouze polovina vzorku (51 %) stabilně zaměstnaná či podnikala. U dalších 20 % bylo zjištěno nárazové vykonávání práce a nepracovalo 28 % osob ve vzorku. Socio-profesní status pachatele sledovali též Martinková, Slavětínský a Vlach (2014) v české analýze 43 trestních spisů spojených s domácím násilím mezi partnery z roku 2011. Podle této analýzy bylo v době páchání stabilně zaměstnáno či podnikalo 40 % pachatelů.

Prenatální a perinatální anamnéza

Kromě oblasti rodiny, školy a práce se znalci v anamnéze standardně zaměřují také na prenatální a perinatální vývoj. V našem vzorku byla u 9 % zjištěna specifická raná ontogeneze (například předčasné narození). Úraz hlavy či organické poškození byly v našem vzorku reportovány v 16 % případů.

Eroticko-sexuální vývoj

Konečně u 10 % byl zjištěn specifický eroticko-sexuální vývoj (například sklony k sexuálnímu násilí). Nicméně 5 z 6 těchto pachatelů bylo souzeno pro jiný než sexuální typ partnerského násilí, vztah mezi specifickým eroticko-sexuálním vývojem a pácháním sexuálního partnerského násilí se tedy neprokázal ($\varphi=-0,05$, $p=0,666$, $n=63$).

211 Zajímavostí je, že u pachatelů páchajících také sexuální násilí se problémy ve škole objevují v anamnéze významně méně často (u 20 % z nich oproti 45 % u ostatních) a dále se u nich neobjevují problémy v prenatální a perinatální ontogenezi (0 % oproti 11 % u ostatních).

VII.4.2 Psychická onemocnění a osobnostní odchylky

V posudcích lze dále dohledat informace o existenci psychického onemocnění a psychiatrické léčby odsouzeného. Doplňkovým údajem je diagnóza konkrétní poruchy osobnosti či akcentovaného osobnostního rysu.²¹²

Aktuálně podstupovalo ambulantní či ústavní psychiatrickou léčbu 13 % (z 67 odsouzených), v anamnéze mělo léčbu psychiatrem 38 % (z 68). U 99 % ze vzorku (n=70) byla v posudcích k dispozici informace, zda dotyčný má nějaké diagnostikované psychické onemocnění. V našem šetření bylo psychické onemocnění diagnostikováno soudními znalci dle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Konstatovali jej u 37 % odsouzených (n=26). Zastoupení jednotlivých diagnóz uvádí Tabulka 22. Nejčastěji shledali znalci přítomnost smíšené poruchy osobnosti (F61) a syndromu závislosti na alkoholu (F10.2). Ale i ostatní zjištěné diagnózy se převážně týkaly zneužívání návykových látek či osobnostních poruch. Nějakou poruchu osobnosti znalci diagnostikovali u 15 odsouzených (tedy 21 % ze 70), problémové užívání návykové látky celkem u 13 odsouzených (19 % ze 70).²¹³ Přitom se oba typy poruch vyskytovaly relativně často současně (u 27 % z 26 odsouzených s psychiatrickou diagnózou). Jen necelá třetina diagnóz se potom vztahovala k různým dalším psychickým poruchám jako mánie, porucha poznávání, porucha přizpůsobení aj. Celkem 46 % odsouzených z 26 trpělo více než jedním onemocněním či poruchou. Neprokázala se souvislost diagnózy dle MKN-10 s celkovou zátěží v anamnéze (Kendallovo tau-b=0,12, $p=0,354$, $n=51$).

Tabulka 22: Zastoupení jednotlivých psychiatrických diagnóz u odsouzených pachatelů

Diagnóza dle MKN-10	Zastoupení diagnózy v souboru		
	n	% z odsouzených s psych. diagnózou (n=26)	% ze všech odsouzených (n=70)
F61 Smíšená porucha osobnosti	10	38	14
F10.2 Syndrom závislosti na alkoholu	9	35	13
F43.2 Porucha přizpůsobení	4	15	6
F60.9 Nespecifikovaná porucha osobnosti	2	8	3
F19.2 Syndrom závislosti na jiných psychoaktivních látkách	2	8	3
F06.7 Lehká porucha poznávání F07.0 Organická porucha osobnosti F10.1 Škodlivé použití alkoholu F19.1 Škodlivé použití jiných psychoaktivních látek F30.1 Mánie bez psychotických symptomů F60.8 Jiná specifická porucha osobnosti F63.3 Trichotillomanie F69 Neurčená porucha osobnosti	8 x 1	4	1

212 Za pozornost stojí, že testové metody za účelem psychodiagnostiky využili znalci u 33 pachatelů (84 % z těch, které posuzovali znalci v oboru psychologie či psychiatrie) (u 1 nejištěno).

213 Oba údaje lze srovnat s výsledky již zmíněné analýzy trestních spisů z roku 2011, kde poruchu osobnosti určili znalci u 18 % pachatelů domácího násilí mezi partnery, zneužívání alkoholu u 35 % odsouzených a zneužívání jiné návykové látky u 27 % odsouzených (Martinková et al., 2014).

Z hlediska poruch osobnosti a akcentovaných rysů či behaviorálních projevů bylo v posudcích na základě rozhodnutí kodérů a dostupných informací v posudcích sledováno celkem 8 osobnostních rysů (bez rozlišení míry závažnosti či intenzity): paranoidita (paranoidní porucha osobnosti), disociální chování (disociální porucha osobnosti, též asociální či antisociální porucha osobnosti), emočně nestabilní chování (emočně nestabilní porucha osobnosti, dříve též hraniční porucha osobnosti), úzkostnost (anxiózní porucha osobnosti), závislostní rysy (závislá porucha osobnosti), anankastické rysy (anankastická porucha osobnosti), narcismus (narcistická porucha osobnosti), depresivita (depresivní porucha osobnosti).²¹⁴

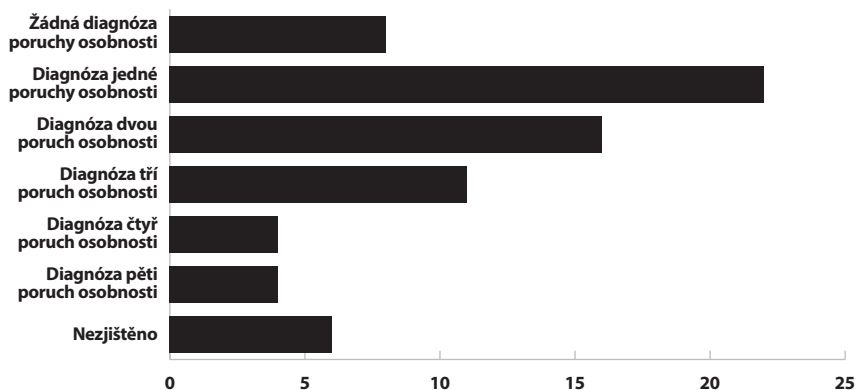
U 92 % osob se znalci v posudku věnovali otázce přítomnosti osobnostní poruchy či akcentovaného osobnostního rysu. Téměř 90 % odsouzených trpělo dle znalců osobnostní poruchou či akcentovaným osobnostním rysem. Nejčastěji se jednalo o emoční nestabilitu, ta se nezřídka vázala s depresivitou. Zjištění uvádí Graf 51 a Graf 52. 60 osob ze 68 (tedy 88 %) trpělo dle znalců alespoň jednou poruchou osobnosti či akcentovaným osobnostním rysem. Převážně se jedná o akcentované rysy, které ještě nezakládají poruchu v podobě diagnózy: připomeňme, že nějakou diagnózu poruchy osobnosti mělo pouze 15 odsouzených ve vzorku, jak je uvedeno výše v Tabulce 22. Čtyři poruchy (akcentované rysy) byly zastoupeny často (u třetiny až poloviny odsouzených). Jedná se o emoční nestabilitu (53 %), disociální (antisociální) chování (40 %), závislostní rysy (29 %) a paranoiditu (28 %). U desetiny až pětiny odsouzených byla znalci konstatována depresivita (18 %), úzkostnost (15 %) anebo narcismus (10 %). Ojedinele se vyskytly také anankastické (obsedantně-kompulzivní) rysy (4 %). Více než polovina vzorku (35 osob) trpěla více než jednou poruchou či akcentovaným osobnostním rysem.

Je vhodné dodat, že dle psychiatrů:

Posuzování činů jedinců s poruchou osobnosti u soudu nebo policie vychází ze zásady, že u poruch osobnosti jde o povahu člověka, nikoliv o chorobu ve vlastním slova smyslu. Duševní stav lidí s poruchami osobnosti zpravidla dovoluje rozpoznat v době trestného činu nebezpečnost jejich jednání pro společnost a toto jednání ovládat. (Knobloch & Knoblochová, 1965 dle Praško, 2009, s. 96).

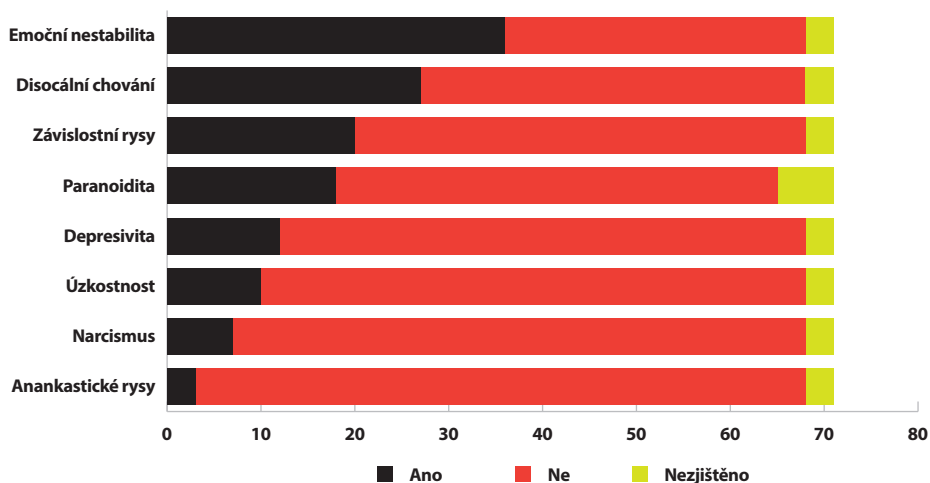
214 Oproti MKN-10 tedy nebyly sledovány schizoidní a histrionská porucha osobnosti (součástí specifických poruch osobnosti), sledována naopak byla narcistická porucha osobnosti, která v MKN-10 figuruje mezi jinými specifickými poruchami a také depresivní porucha osobnosti, ačkoliv mezi poruchami osobnosti v MKN-10 nefiguruje.

Graf 51: Rozložení zatížení poruchami osobnosti a akcentovanými rysy mezi odsouzenými, n=71

Pozn.: Zahrnuje též akcentované rysy osobnosti.

Graf 52: Zastoupení poruch osobnosti a akcentovaných rysů odsouzených, n=71

Pozn.: Zahrnuje též akcentované rysy osobnosti.

Některé osobnostní poruchy či akcentované rysy byly spolu v našem vzorku nenáhodně propojeny:

- paranoidita a úzkostnost ($\varphi=0,25$, $p=0,044$, $n=65$)
- anankastická osobnost a úzkostnost ($\varphi=0,32$, $p=0,009$, $n=68$)
- depresivita a úzkostnost ($\varphi=0,24$, $p=0,045$, $n=68$)
- depresivita a závislostní rysy ($\varphi=0,38$, $p=0,002$, $n=68$)

Bližší pohled na typy pachatelů dle osobnostního profilu v našich datech pomocí dvouступňové klastrové analýzy pro binární proměnné²¹⁵ odhalil zajímavý poznatek. Při nuceném rozdělení do dvou skupin vykrytalizovaly dvě skupiny pachatelů: ti, kteří

215 Analýza byla provedena v programu IBM SPSS Statistics 22.

vykazují disociální rysy, a jsou relativně více narcistní a méně depresivní, bez emoční nestability (41,5 %, $n=27$) a ti, co nevykazují disociální rysy, jsou relativně méně narcistní a více depresivní, emočně nestabilnější (58,5 %, $n=38$). Zdaleka nejvíce přítom dle modelu záleží na disocialitě chování pachatele. Ponecháme-li stanovení počtu shluků libovolné, ustálí se model na pěti drobnějších „klastrech“. Lze je popsat přibližně takto: 1) emočně nestabilní pachatelé (34 %, $n=22$), 2) disociální/narcistní pachatelé (20 %, $n=13$), 3) depresivně-úzkostní pachatelé (19 %, $n=12$), 4) pachatelé se závislými rysy (15 %, $n=10$) a 5) paranoidní/narcistní pachatelé (12 %, $n= 8$).²¹⁶

V našem vzorku se osobnost pachatelů také na první pohled liší dle druhu uloženého trestu. Pachatelé odsouzení k trestu odnětí svobody vykazovali relativně častěji disociální rysy (54 %, $n=28$) než podmíněně odsouzení (28 %, $n=26$) a podmíněně odsouzení s dohledem (29 %, $n=15$). Vzhledem k malému zastoupení jednotlivých kategorií ale nelze učinit jednoznačný závěr o souvislosti mezi druhem trestu a osobnostním laděním pomocí statistického testování.

VII.4.3 Intelekt

Intelektové schopnosti byly zjišťovány u 66 % osob ($n=47$) ze vzorku. Podprůměrné IQ (pod 85) mělo dle znalců 28 % z nich, v pásmu širokého průměru (85 až 115) bylo zařazeno 66 % z nich a nadprůměrné IQ (nad 115) znalci odhadli u 6 % z nich. V populaci je přítom rozložení IQ v těchto pásmech přibližně 16 % (podprůměrné IQ) – 68 % (pásmo průměru) – 16 % (nadprůměrné IQ). Vzorek se tedy vymyká relativně větším podílem osob s podprůměrnou inteligencí na úkor osob s nadprůměrnou inteligencí. Srovnáme-li orientačně údaje o inteligenci pachatelů s výsledky starší české analýzy trestních spisů, nacházíme podobné výsledky. U 16 % souzených byla zjištěna podprůměrná inteligence pod IQ 90, u 79 % souzených byla zjištěna průměrná inteligence (v pásmu užšího průměru, IQ 90 až 110) a u 5 % nadprůměrná inteligence nad IQ 110 (Martinková et al., 2014). Citovaný soubor se jeví mírně inteligentnější, ovšem jednalo se o všechny souzené pachatele domácího násilí mezi partnery, nikoliv pouze ty odsouzené. Vzorek byl také menší (intelekt byl zjištěn pouze u 19 osob), což snižuje spolehlivost údajů.

VII.5 Rozhodování soudů v případech partnerského násilí

Domácí partnerské násilí představuje specifickou formu trestné činnosti, která je charakteristická svou vysokou latentí, což často vede k tomu, že zůstává mimo dosah trestního práva. Nicméně, když se případ domácího násilí dostane až před soud, je soudce postaven před obtížný úkol při rozhodování o uložení odpovídající sankce. Soudci a soudkyně se musí vyrovnat s nelehkým úkolem, kdy na jedné straně zohledňují hluboké a závažné následky, které domácí násilí přináší obětem, často ovšem složitě prokazatelné, spolu s vysokým rizikem opakování násilí ze strany pachatele. Na druhé straně je však nutné

216 Toto řešení je pro získaná data vhodnější než řešení se dvěma klastry (Ukazatel průměrné míry koheze a separace, tzv. average Silhouette coefficient v IBM SPSS Statistics 22, by 10,4 pro druhé řešení a 0,3 pro první řešení. Koeficient přitom může nabývat hodnot od -1 do 1, přičemž hodnota 1 značí vynikající řešení, kdy jedinci jsou velmi dobře charakterizováni příslušným klastrem a naopak špatně je vystihují sousední klastry. Hodnoty nad 0,2 lze označit za přijatelné řešení.).

přihlédnout také k tomu, že odsouzení pachatele může v určitých případech paradoxně působit jako „trest“ i pro oběť domácího násilí a potenciálně i pro jejich děti. Trest ve formě odnětí svobody může rodinu zbavit jejího „živitele“, zatímco trest bez uvěznění může oběť vystavit dalšímu nebezpečí. Jinými slovy, soudce musí uložit pachateli přiměřenou sankci, která reflektuje potřeby a ochranu obětí a zároveň adekvátně reaguje na realitu spáchaného trestného činu (Novopacká & Přesličková, 2023).

Cílem této kapitoly je nabídnout podrobnější pohled na rozhodovací proces soudů v případech domácího násilí v partnerských vztazích, které dosáhlo takové míry závažnosti, že vyústilo v odsouzení pachatele. V první části nejprve věnujeme pozornost některým procesním a trestně-právním aspektům případů trestných činů se znakem domácího násilí v našem vzorku a popisu za ně uložených sankcí. V další části kapitoly pak porovnáváme dvě podskupiny pachatelů: ty, kterým byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, a ty, jejichž trest odnětí svobody byl podmíněně odložen. V poslední části zkoumáme dostupná odůvodnění rozsudků soudů, z hlediska obsažených zmínek týkajících se polehčujících a přitěžujících okolností a přiměřenosti trestu. Připomeňme, že zkoumaný vzorek tvoří 106 případů trestné činnosti se znakem domácího násilí, v nichž došlo k odsouzení pachatele.

VII.5.1 Procesní a trestně-právní aspekty

V pětině případů (19 %) v našem vzorku bylo rozhodnuto trestním příkazem. Pokud proběhlo líčení u soudu, délka trestního řízení se pohybovala v rozmezí od 3 do 55 měsíců, s průměrem 16,3 měsíce (SD = 11,8).²¹⁷ Typické trestní řízení (ve smyslu mediánové hodnoty) trvalo 13 měsíců. Samotné řízení u soudu pak trvalo v průměru 9,7 měsíce. Typicky 5 měsíců (medián=5,5).

Ze soudních spisů vyplynulo, že pouze necelá desetina pachatelů nebyla zastoupena obhájcem, přitom tři čtvrtiny měly nutnou obhajobu, což napovídá o závažnosti studovaných trestných činů.²¹⁸

Oběti měly zmocněnce pouze v pětině zkoumaných případů. V 18 případech bylo zjištěno, že byla šetřena práva oběti včetně práva o provedení odděleného výslechu, v šesti případech se tak dělo pouze částečně.

Většina z obětí (77 %) vypovídala v hlavním líčení, přičemž 8 % z nich následně změnilo výpověď ve prospěch pachatele. Necelá čtvrtina obětí se v rámci řešení svého případu obrátila na některou organizaci poskytující pomoc obětem. To je nepoměrně větší podíl, než jaký vychází z viktimizačních studií (Roubalová et al., 2019, 2023), což není příliš překvapivý výsledek, neboť lze očekávat, že v těch nejzávažnějších případech domácího násilí budou oběti tuto pomoc vyhledávat častěji. Navíc lze se domnívat, že pokud se oběť obrátí na organizaci o pomoc, je vyšší pravděpodobnost, že bude případ řešit také za pomoci orgánů činných v trestním řízení.

²¹⁷ Po odfiltrování případů řešených trestním příkazem (n=84).

²¹⁸ Podle trestního řádu obviněný musí mít obhájce již v přípravném řízení, např. je-li ve vazbě, koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let nebo v dalších zákonem stanovených případech (§ 36 a násl. tr. ř.).

Ve čtvrtině případů vznikla škoda na majetku oběti. Nejčastěji se přitom jednalo o škodu na oblečení či mobilním telefonu, poničení bytu či nábytku v něm. Nemajetková újma byla soudem přiznána pouze v šesti případech. Pokud byla přiznána, jednalo se o částky od 3 750 Kč do 400 000 Kč. Ve všech přiznaných případech měla přitom oběť zmocněnce. V 17 případech pak vznikla také další škoda, přičemž se vždy jednalo o škodu způsobenou pojišťovně na náklady léčby oběti.

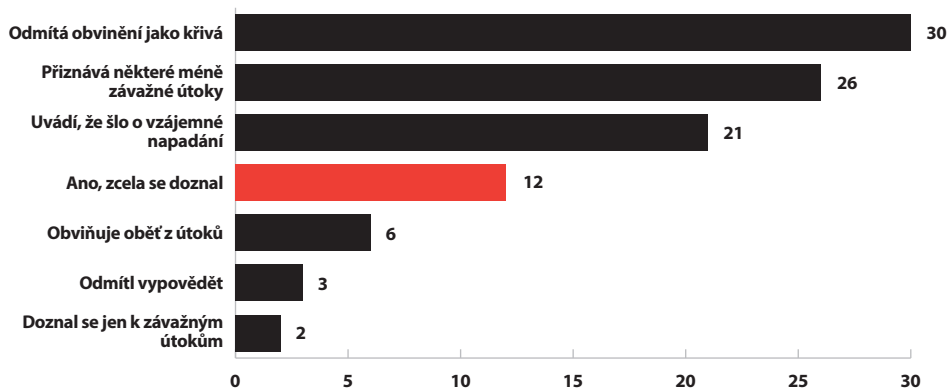
Tabulka 23: Trestně-právní a procesní aspekty případů ze strany oběti a pachatele

Pachatel	M(SD)/%	Range	N
Trestní příkaz (% Ano)	19		106
Celková délka trestního řízení (měsíce)	41,0(33,9)	1–55	84
Celková délka řízení u soudu (dny)²¹⁹	290,6(38,0)	1–1479	78
Lítost (% Ano)	42		71
Přítomnost obhájce			103
Ano	18		
Ano-nutná obhajoba	73		
Ne	9		
Oběť	% Ano	N	
Vypovídala v hlavním líčení	77	95	
Změnila výpověď ve prospěch pachatele	7	86	
Obrátila se na organizaci	24	102	
Měla zmocněnce	20	92	

Pouze necelá polovina pachatelů projevila před soudem lítost a 12 % odsouzených pachatelů se k domácímu násilí doznalo v plné míře (Graf 53). Bylo zjištěno, že nejčastěji (v 30 % případů) pachatelé obvinění odmítli jako nepravdivé. Čtvrtina pachatelů přiznala pouze některé méně závažné útoky, zatímco ostatní část (30 %) útoky popřela. Více než pětina (21 %) pachatelů uvedla, že se jednalo o takzvanou „italskou domácnost“, kde násilí bylo vzájemné. Pouze 12 % pachatelů se k trestné činnosti plně doznalo. Tato zjištění jsou v souladu s výše uvedenými výroky pachatelů, kteří v rámci výpovědi násilí mnohdy popírali či bagatelizovali.

219 Od přijetí obžaloby do PM rozhodnutí.

Graf 53: Doznání pachatele u soudu (% , n=102)

VII.5.2 Uložené sankce

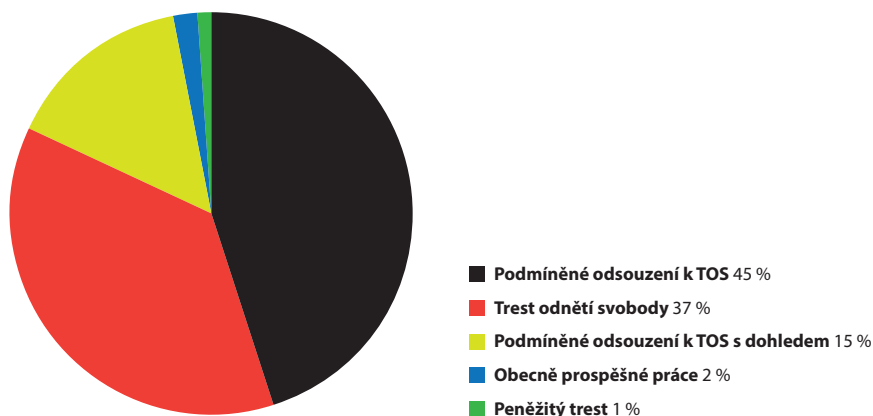
Zahraniční praxe přináší rozmanité výsledky v rámci zkoumání efektivních strategií k zacházení s pachatelem partnerského násilí. Podle některých studií (především amerických) může být zatčení a následné odsouzení pachatele klíčem k redukci recidivy těchto zločinů (Gross et al., 2000; Maxwell et al., 2001; Sherman & Berk, 1984; Ventura & Davis, 2005). Z uvedených poznatků se lze domnívat, že právě tato strategie nejvíce přispívá k ochraně obětí.

Nicméně, ne všechny studie přinášejí shodné závěry. Výzkum manželů Buzawů například poukázal na to, že uvěznění pachatelů domácího násilí nemá vliv na snižování recidivy (Buzawa & Buzawa, 2003). Další výzkumy navíc tvrdí, že zásahy ze strany orgánů mohou paradoxně zvýšit riziko dalšího vystavení oběti násilí (Schmidt & Sherman, 1993) nebo mohou vést k dalším potenciálně škodlivým následkům, jako je hrozba ztráty péče o dítě (Levin & Mills, 2003). Některé studie pak přicházejí s názorem, že ve vztahu k recidivě nemá význam, zda byl pachatel uvězněn, nebo mu byl uložen alternativní trest (Bell et al., 2013; Gross et al., 2000; Trevena & Poynton, 2016). Dokonce ani dohled nad pachatelem nemusí nutně snižovat pravděpodobnost opakování trestné činnosti (Rempel et al., 2008).

V našem vzorku pachatelů bylo v rámci trestního řízení odsouzeno k výkonu trestu odnětí svobody 37 % pachatelů. Nejčastěji uloženým trestem (60 %) bylo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Ve 45 % se jednalo o podmíněné odsouzení bez dohledu, v 15 % všech případů pak soud uložil pachateli dohled (Graf 54). Ve 2 % byl uložen trest obecně prospěšných prací a v jednom případě byl uložen peněžitý trest.²²⁰

²²⁰ V těchto třech případech se však nejednalo o trestný čin Týrání.

Graf 54: Druh trestu u odsouzených pachatelů (n=106)

Pokud byl odložen výkon trestu, bylo tomu tak na zkušební dobu v rozpětí třech měsíců až po maximální možnou dobu pěti let. V průměru se pak jednalo o 32,3 měsíce (SD=14,9). Pokud byl pachateli uložen nějaký další trest, jednalo se v osmi případech o propadnutí věci, ve třech případech o zákaz činnosti, ve dvou případech o peněžitý trest.

Tabulka 24: Charakteristiky uloženého trestu

Charakteristiky	M(SD)/%	Range	N
Výměra podmíněného trestu (měsíce)	20,0(10,9)	3–36	66
Výměra trestu VTOS (měsíce)	41,0(33,9)	4–144	38
Zkušební doba při podmíněném odsouzení (měsíce)	32,3(14,9)	3–60	66
Odvolání (% Ano)	61		106
Nepřihlíží se k předchozí trestné činnosti (% Ano)	41		56

Tyto výsledky ohledně struktury a rozložení uložených trestů odpovídají výsledkům naší analýzy statistických dat v případech trestných činů se znakem domácího násilí (viz kapitola VI.3). Jednou z možností, kdy může soud trest více individualizovat, a tím lépe reagovat na spáchanou trestnou činnost, je možnost spolupráce s PMS, popř. přímo uložení dohledu probačního úředníka. Typicky v případech „domácího násilí“, kdy ukládá trest podmíněný, by bylo žádoucí, aby těchto možností mohl využít ve značné míře. Součinnost PMS v námi zkoumaných případech spočívala především ve výkonu dohledu uloženém v souvislosti s podmíněně odloženým trestem odnětí svobody, dohled byl vysloven v 16 případech. Pokud byl vysloven dohled, pak byl ve většině případů odůvodněn především kontrolou chování obviněného za účelem prevence, a tedy zabránění opakování trestné činnosti vůči oběti, zdržení se požívání alkoholických nápojů apod. Zejména šlo o případy, kdy pachatel s obětí spolu nadále zůstávali ve vztahu a vychovávali společně děti. Ve třech případech byl zaznamenán apel probačního úředníka na odsouzeného, aby plnil své povinnosti, a upozorňuje soud na jejich nedodržování.

V šesti případech bylo zjištěno, že vykonávala PMS dohled nad obviněným již v přípravném řízení, a to v souvislosti s náhradou vazby. V pěti z těchto případů byl dohled následně uložen také v souvislosti se zmiňovaným podmíněným odsouzením. V pěti případech byl zaznamenán výkon dohledu probačního úředníka ve vykonávacím řízení až po podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Součinnost PMS v aktuálním trestním spise byla dále zaznamenána v rámci dohledu vykonávaného na základě předchozího řízení. Šlo jednak o podávání zpráv ohledně výkonu dříve uloženého trestu a kontrolu uložených přiměřených omezení a povinností (dle § 48 odst. 4 tr. zák. viz kapitola IV.). V této souvislosti byly zaznamenány 4 případy. V jednom dala PMS podnět policii pro podezření za spáchání další trestné činnosti v rámci již dříve vykonávaného dohledu.

Další příležitost, jak zacílit a konkretizovat sankci, spočívá v možnosti uložení tzv. přiměřených omezení a povinností²²¹ (viz k tomu kapitola IV.). Z našich dat vyplývá (Tabulka 25), že soudy v případech domácího násilí jen zřídka ukládají přiměřená omezení a přiměřené povinnosti (dále jen „přiměřená opatření“). Alespoň jedno přiměřené opatření bylo uloženo v 18 % případů našeho vzorku (ve 3 případech byla uložena 2 taková opatření zároveň). Nejčastěji se přitom jednalo o povinnost zdržet se požívání alkoholu nebo jiných návykových látek. Povinnost podrobit se programu psychologického poradenství uložil soud pouze ve třech případech, kdy zároveň vyslovil nad pachatelem dohled probačního úředníka. V dalším jednom případě tuto povinnost uložil až při podmíněném propuštění z výkonu trestu společně s dohledem.

Téměř v pětině případů soud uložil pachateli nějaký druh ochranného léčení. Pokud byl pachatel odkázán na ochrannou léčbu, jednalo se ve většině případů (82 %) o protialkoholní léčbu (ve čtyřech případech ústavní a v 10 případech ambulantní). Ve 12 % pak o protitoxikomanickou, v 6 % soud uložil psychiatrickou léčbu.

Tabulka 25: Uložená přiměřená opatření (absolutní četnosti)

Uložená omezení a povinnosti	Počet	N
Zdržet se požívání alkoholu nebo jiných NL	10	88
Zdržet se návštěv nevhodného prostředí	3	88
Podrobit se léčení závislosti na NL ²²²	2	88
Podrobit se vhodným programům psychologického poradenství	3	86
Zdržet se neoprávněných zásahů ²²³	1	88
Uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku	1	88

221 Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené zejména v § 48 odst. 4 tr. zák.

222 Které není ochranným léčením podle zákona.

223 Musí se zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob.

VII.5.3 Souvislost jednotlivých faktorů s druhem uloženého trestu

V rámci debaty o realitě trestání v případech domácího násilí jsou v zahraniční literatuře identifikovány některé faktory, které zvyšují pravděpodobnost na uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Tyto faktory lze rozdělit do dvou kategorií: trestně-právní a mimoprávní faktory.

Pachatel má například vyšší pravděpodobnost uvěznění, pokud **způsobil oběti závažné zranění** (Rauma, 1984; Ringland & Fitzgerald, 2010; J. Schmidt & Steury, 1989), pokud byl odsouzen za další **souběžný trestný čin**, byl již v **minulosti odsouzen k výkonu trestu** odnětí svobody (Rauma, 1984; Ringland & Fitzgerald, 2010; J. Schmidt & Steury, 1989) nebo pokud má **historii násilného chování**. Paralelně se však v různých studiích prokazují také jiné prediktory uvěznění, jako jsou absence **zaměstnání před zahájením trestního řízení** (Hirschel & Hutchison, 2001; J. Schmidt & Steury, 1989), nebo **jednání pod vlivem alkoholu** nebo jiných návykových látek (Hirschel & Hutchison, 2001; Kingsnorth et al., 2001; J. Schmidt & Steury, 1989).

Naše analýza se zabývala trestněprávními sankcemi uloženými v jednotlivých případech. Druh a zejména pak konkrétní výměru uloženého trestu je třeba vnímat jako konkrétní ukazatel závažnosti, resp. zohlednění závažnosti konkrétního trestného činu ze strany soudu, který o něm rozhoduje. Zkoumali jsme vztahy, které vyplývají z obecných zásad aplikovaných soudy při ukládání trestněprávních sankcí uvedených zejména v § 38 a § 39 a násl., a také vztahy, které se objevují v této souvislosti v zahraniční literatuře (Rauma, 1984; Ringland & Fitzgerald, 2010; J. Schmidt & Steury, 1989). Shodně s nimi analýza vztahů ukázala, že nejtěsnější vztah s rozhodnutím soudu a konkrétním „druhem“ trestu je u trestní minulosti (Cramer $V=0,41$; $p<0,05$) a nezaměstnanosti (Cramer $V=0,49$; $p<0,05$). U těchto skupin faktorů je vyšší pravděpodobnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Méně silné, avšak stále významné vztahy byly zjištěny u vzdělání (osoby se základním vzděláním častěji dostaly nepodmíněný trest odnětí svobody), vztahu k oběti (u osob odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody častěji šlo o (ex)partnerky než o (ex) manželky) a přítomnosti společných dětí (Cramer $V=0,21$; $p<0,05$). Dále byli k nepodmíněnému trestu odnětí svobody častěji odsouzeni uživatelé drog (Cramer $V=0,20$; $p<0,05$).

Průměrný věk pachatele se u různých typů trestů nelišil, ale byl zjištěn statisticky významný rozdíl v délce vztahu ($\text{Eta}=0,22$; $p<0,05$). Osoby, které byly odsouzeny k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, byly v průměru s obětí o 3,5 roku kratší dobu, což může korespondovat s vyšší intenzitou a závažností páchaného násilí. Z dalších faktorů měli vyšší pravděpodobnost uvěznění pachatelé, kteří byli v době činu intoxikováni, měli v minulosti problémy s násilným chováním a ti, kteří byli souzeni za více trestných činů současně.

Tabulka 26: Deskriptivní statistika a asociace vybraných faktorů s rozhodnutím soudu o trestu

	%/M(SD)	NTOS %/M(SD)	PTOS %/M(SD)	Cramer V/ Eta
N		66	40	
%		62	38	
FAKTORY NA STRANĚ PACHATELE				
Vzdělání				
Základní	30,2	55	45	0,27*
Vyučen bez maturity	49,0	33	67	
Středoškolské s maturitou a vyšší	20,8	20	80	
Oběť byla				
(Ex)Manželka	49,5	25	75	0,26**
(Ex)Partnerka	50,5	50	50	
Měli společné děti				
Ano	74,8	33	67	0,21*
Ne	25,2	56	44	
Zaměstnání v době činu				
Ano	52,9	15	85	0,49***
Ne	26,9	59	41	
Názarově	20,2	65	35	
Užíval drogy				
Ano	37,1	53	47	0,20*
Ne	62,9	33	67	
Délka vztahu	10,4 (7,9)	8,1 (5,7)	11,6 (8,6)	0,22*
Intoxikace v době páčání²²⁴				
Ano	58,4	44	56	0,20*
Ne	41,6	21	79	
Problémy s násilným jednáním v minulosti				
Ano	58,6	61	39	0,40***
Ne	41,4	21	79	
TRESTNĚ-PRÁVNÍ FAKTORY				
Souběh tč				
Ano	43,4	52	48	0,28**
Ne	56,6	25	75	
Jednalo se o tč Týrání § 199				
Ano		39	61	ns
Ne		36	34	
Předchozí odsouzení				
Ne	35,9	11	89	0,41***
Ano, jednou	15,5	50	50	
Ano, více než jednou	48,5	56	44	

Zobrazeny jsou statisticky signifikantní vztahy *p<0,05, **p<0,01,***p<0,001. Nesignifikantní vztahy jsou označeny „ns“. NTOS=nepodmíněný trest odnětí svobody; PTOS=podmíněný trest odnětí svobody.

224 Alkoholem nebo drogami (1=občas/často; 0=zřídka/nikdy).

Na základě analýzy našich dat můžeme konstatovat, že pro trest odnětí svobody se soudy rozhodují spíše tehdy, pokud jde o méně vzdělané, nezaměstnané pachatele s trestní minulostí a ty, kteří spáchali vícero souběžných trestných činů. To potvrzuje postupy soudu z hlediska obecných zásad aplikovaných při ukládání trestů a ukazuje, že výraznější roli mohou hrát faktory přihlížející zejména k dosavadnímu způsobu života pachatele (trestní minulost, nezaměstnanost) a závažnosti trestné činnosti vyjádřené více četností trestné činnosti.

Je nezbytné znovu zdůraznit, že naše výsledky vyžadují opatrnou interpretaci, zvláště s ohledem na omezený rozsah našeho vzorku a charakteristiky dostupných dat. Kvůli těmto omezením jsme také nebyli schopni podrobně analyzovat vliv závažnosti, která je jedním z klíčových aspektů při rozhodování o trestu. Abychom tento „handicap“ zmírnili a poskytnuli co nejkomplexnější pohled, v následující podkapitole se podrobněji zaměříme na analýzu odůvodnění soudních rozhodnutí. Toto nám poskytne další vrstvu poznání a umožní nám lépe porozumět rozhodovacímu procesu soudů, jak je zaznamenán v našem vzorku.

VII.5.4 Jak soudy uvažují u rozhodování o trestu: Analýza odůvodnění rozsudků

V předchozí části jsme pomocí analýzy identifikovali některé faktory, které mají souvislost s uloženou sankcí (nepodmíněný trest a podmíněný trest). V této části se důkladněji zaměříme na odůvodnění samotných rozsudků soudu, zejména v té části, která se zaměřuje na odůvodnění volby konkrétního druhu a výměry ukládané sankce. Tento postup nám umožní lépe pochopit, jaké faktory jsou zmiňovány v popisu rozhodování o druhu a výměře trestu v případech trestných činů se znakem domácího násilí v partnerských vztazích.

U každého druhu trestu (podmíněný a nepodmíněný) sledujeme tři kategorie:

- Polehčující okolnosti
- Přitěžující okolnosti
- Přiměřenost trestu

Z obsahové analýzy odůvodnění jsme logicky vyřadili obecně rozsudky, které neobsahovaly odůvodnění, tj. ty, které byly vyřízeny trestním příkazem a ty, kde se jednalo o tzv. zjednodušený rozsudek v případech, kdy se obě strany vzdaly odvolání. Dále jsme vyřadili také případy, kde byl uložen jiný alternativní trest než podmíněný trest odnětí svobody. Analýza tak zkoumá celkem 36 pravomocných rozsudků odsuzujících pachatele k podmíněnému trestu (podmíněný trest prostý a podmíněný trest za současného dohledu probačního úředníka) a 39 rozhodnutí o uložení trestu odnětí svobody nepodmíněně.

Různé studie teoretizují o postupu výběru vhodné sankce trestu pro pachatele odsouzeného za domácí násilí. Podle Mirchandaniho (2005) se soudci v případech domácího násilí snaží rozhodovat rychle a efektivně, přičemž prioritou je zajištění bezpečí pro oběť.

Některé výzkumy však naznačují shovívavější přístup k pachatelům partnerského násilí ve srovnání s jinými násilnými činy (Bond & Jeffries, 2014; Kramer, 2016). Pachatelé domácího násilí dle těchto studií odcházejí od soudu s mírnějším trestem, neboť se násilí

odehrává v domácím prostředí, a je chápáno spíše jako situační než konstantní. V této souvislosti je zmiňován také koncept „rodinné zátěže“ (Pinchevsky, 2017). Ten odkazuje na skutečnost, že soudy zohledňují dopad trestu na rodinu pachatele.

V rámci naší analýzy hledáme jednak faktory, které jsou v souladu s obecnými zásadami pro ukládání trestněprávních sankcí, resp. trestů ve smyslu § 39 tr. zák. a § 41 a § 42 tr. zák. a které jsou nejčastěji uváděny v odůvodnění rozhodnutí jako nezbytné jeho náležitosti ve smyslu § 125 trestního řádu (zák. č. 141/1961 Sb.), pokud rozsudek odůvodnění obsahuje²²⁵. Pátráme ale také po dalších okolnostech, které reflektují specifika domácího násilí v partnerském vztahu. Tyto okolnosti srovnáváme u skupin pachatelů, kteří byli potrestáni nepodmíněným trestem odnětí svobody a těmi, kterým byl uložen trest alternativní, tedy podmíněný. Přehled nejčastěji zmiňovaných okolností v rámci stanovených kategorií přináší Tabulka 27.

Tabulka 27: Okolnosti zmiňované v odůvodněných rozsudcích

	Okolnost	VTOS (n=39), abs. č.	PTOS (n=36), abs. č.	Celkem
Polehčující okolnosti	Nezmiňuje	18	5	23
	Dosavadní řádný život	4	16	20
	Doznání/litost	11	8	19
	Chování pachatele po činu	–	9	9
	Osobnostní (porucha, snížená přičetnost) Urovnané vztahy s partnerkou*	–	5 4	5
Přitěžující okolnosti	Spáchal více trestných činů	16	7	23
	Trestní minulost	16	7	23
	Následky na oběti/dětech	11	8	19
	Nezmiňuje	3	9	12
	Delší doba páčání	6	5	11
	Obecné konstatování	9	–	9
	Těhotenství oběti	2	–	2
	Bezbrannost oběti (postižení, nouze)	2	–	2
	Četnost obětí	2	–	2
	Zvláště surové jednání	1	–	1
Nezvládnuté emoce*	–	1	1	
Přiměřenost trestu	Společenská nebezpečnost	4	6	10
	Předchozí trest nepůsobil	13	–	13
	Bagatelizace/nedostatek sebereflexe	5	3	8
	Alkohol a jiné NL*	6	–	6
	Usmíření pachatele a oběti*	–	5	5
	Nutnost monitorovat pachatele a obětí*	–	4	4

*okolnosti nad rámec demonstrativního výčtu v trestním zákoně

225 K rozsudku a jeho náležitostem viz § 120 a násl. trestního řádu, tj. zák. č. 141/1961 Sb.

Polehčující okolnosti

Podmíněný trest

Pokud soud shledal polehčující okolnosti v rámci ukládání podmíněného trestu, nejčastěji se jednalo o **dosavadní bezúhonnost**. Častěji se objevuje i **doznání pachatele** či **projevená lítost a sebereflexe**. Ve dvou rozsudcích lze nalézt jako polehčující okolnost **stabilizaci vztahu** oběti a pachatele: „Vztah mezi obětí a pachatelem se stabilizoval do té míry, že k napadání už nedochází. Je tedy vhodné působit jen pohnutkou odnětí svobody, aby se pachatel obdobného jednání i nadále vyvaroval.“ V dalším případě soud komentoval situaci následovně: „...a skutečnost, že se vztahy mezi manželi po rozvodu zklidnily a nebezpečí, že by obžalovaný v trestné činnosti dále pokračoval, reálně nehrozí.“

V úvahách při ukládání podmíněného trestu se při zhodnocení povahy a závažnosti soudy poměrně často zaměřují na **následky způsobené obětí pachatelem**, zejména na ty psychické: „Soud zohlednil ve prospěch obžalovaného především skutečnost, že i v důsledku změny jeho chování došlo k úpravě zdravotního stavu poškozené, což je hlavní důvod, proč není ukládán trest nad hranicí 3 let odnětí svobody, který by jinak v případě, že by trvaly původní psychické obtíže poškozené, byl zcela na místě. (Nepodmíněný trest) soud neukládal pouze a především proto, že došlo k úpravě zdravotního stavu poškozené i v důsledku pozitivního působení obžalovaného, tedy změny v jeho chování.“ Ve dvou případech soud uložil zákaz styku s obětí s ohledem na její psychický stav.

Soudy v odůvodněních dále uvádějí jako polehčující okolnost **pozitivní změnu v chování** po činu **přerušení vzájemného kontaktu** (2), **vliv duševní poruchy** (1) či **sníženou přičetnost** (1). V jednom rozsudku soud za polehčující považuje **snahu pachatele terapeuticky řešit své chování**: „Soud při uložení trestu shledal významnou okolnost, že obžalovaný si od spáchání skutku svůj špatný psychický stav uvědomuje, snaží se jej zlepšit, a to formou pravidelných psychoterapií.“

Případně: „V současné době se obžalovaný řádně zamyslel nad svým chováním, změnil svůj přístup k životu, obnovil se souhlasem poškozené soužití s její osobou, starají se o potomka, který se v mezidobí oběma narodil. (...) Za této situace se soud domnívá, že k nápravě postačí uložení trestu mírného na samé spodní hranici (...)“.

Za zmínku stojí také **stres pachatele** jako polehčující okolnost: „(pozn. Pachatel) jednal ve stavu akutní reakce na stres – podstatně snižovala jeho schopnost ovládat jednání. Mírně polehčuje doznání v přípravném řízení, v hlavním líčení ale vše popřel.“ Toto odůvodnění lze chápat v souladu s písmenem e) demonstrativního výčtu polehčujících okolností dle § 41 trestního zákoníku (spáchal trestný čin pod vlivem tíživých osobních nebo rodinných poměrů, které si sám nezpůsobil).

V některých případech však soud označil týrání za akt vášně: „Chráněný zájem (lidský život) je nejpřísněji chráněná hodnota, nutno zohlednit i, že nedošlo k dokonání ani k poruše zdraví. Šlo o jednání ve zlobném afektu, pod vlivem alkoholu, osobnostních rysů pachatele, šlo o krátkodobý zkrat.“

Nepodmíněný trest odnětí svobody

V 39 zkoumaných případech končících odsouzením k VTOS soudy nejčastěji žádné polehčující okolnosti neshledaly (15), ve třech případech zmínka o nich úplně chybí. Ve třech případech bylo vyhotoveno rozhodnutí bez písemného odůvodnění. Pokud soudy polehčující okolnosti zmiňují, nejčastěji přihlížejí k alespoň **částečnému doznání, dosavadní bezúhonnosti** či **projevené lítosti**.

Přítěžující okolnosti

Podmíněný trest

V devíti případech soud žádné přítěžující okolnosti neshledal, v pěti dalších případech se o nich vůbec nezmiňuje. Ve zbývajících 22 případech jsou nejčastěji zmiňovány jako okolnosti obecně přítěžující **spáchání vícero trestných činů, trestní minulost** a **delší doba páchaní**.

V jednom případě soud nalézá přítěžující okolnost mimo demonstrativní výčet v trestním zákoníku, a to původní záměr pachatele svou oběť usmrtit, kdy od dokonání pachatel po chvíli škrcení dobrovolně upouští, a tím trestnost pokusu vraždy zaniká. Jednalo se o případ, který byl původně kvalifikován jako pokus vraždy a následně překvalifikován na trestný čin omezování osobní svobody. V tomto rozhodnutí pak tedy soud své úvahy o uložení podmíněného trestu shrnuje následovně: *„povaha činu vyplynula z osobních vztahů mezi obžalovaným a poškozenou, z nezvládnutého partnerského vztahu, nezvládnutých emocí a nedostatečné kontroly vlastního jednání i v důsledku duševní poruchy. Celková závažnost odpovídá středně závažnému jednání.“*²²⁶ Ve třech případech soudy výslovně zmiňují, že přítěžující okolnosti neshledaly.

Nepodmíněný trest odnětí svobody

Rozhodnutí odsuzující pachatele k přímému výkonu trestu odnětí svobody jsou v odůvodněních významně zevrubnější. V 10 případech však soudy pouze konstatují, že při úvaze o trestu přihlíděly k zákonným kritériím, ale nijak tuto úvahu dále nerozvedou. Soud se přítomností přítěžujících okolností v rozsudku zabýval v 36 případech²²⁷. Ve třech případech ze vzorku soud žádnou přítěžující okolnost neshledal. Jednoznačně nejčastějšími přítěžujícími okolnostmi jsou, stejně jako u podmíněně odsouzených, **trestní minulost** (16) a **četnost spáchaných trestných činů** (16). Tyto dvě přítěžující okolnosti se vyskytují téměř v každém druhém rozsudku zmiňujícím přítěžující okolnosti. **Delší dobu páchaní** trestného činu soud zmiňuje v šesti případech:

„Velmi vysoký stupeň škodlivosti jednání vzhledem k dlouhodobosti a surovosti, obžalovaný neprojevil jakýkoliv sebekritický náhled, dělá ze sebe oběť spiknutí manželky a dcer. Nepodmíněný trest povede k abstinenci od alkoholu.“

226 KS v Brně, 10T3/2018, 81N.

227 Jde o zvláštní postup dle § 129 odst. 2 Trestního řádu.

Stejně jako u podmíněných trestů, i při ukládání přímého výkonu trestu odnětí svobody soudy ve zkoumaném vzorku reflektují **následky způsobené oběti** (11 případů), přičemž i zde převažuje reflexe **psychických potíží**:

„Obžalovaný v podstatě zničil část života mladého člověka – poškozené, se kterou zplodil dítě, a která jej zpočátku jejich vztahu milovala natolik, že s ním ve velmi mladém věku odešla od svých rodičů a přerušila studium střední školy. Bití, výhrůžky a znásilnění ze strany osoby, která byla otcem jejího dítěte, a ke kterému alespoň zpočátku chovala kladné city, musela poškozená vnímat bolestivě nejen po fyzické stránce, ale i jako intenzivní bolest duševní.“²²⁸

V této souvislosti je dobré zmínit možné přístupy v posouzení právních následků vzniku posttraumatické stresové poruchy u oběti. V návaznosti na další okolnosti některé soudy její rozvinutí vykládají jako způsobení těžké újmy na zdraví. Vznik PTSP tedy mají za okolnost odůvodňující použití vyšší trestní sazby (např. dle § 199 odst. 2 písm. b). V jiných rozhodnutích lze nalézt posouzení vzniku PTSP jako přitěžující okolnosti²²⁹. Oba tyto přístupy jsou v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu²³⁰. Výše řečené platí obdobně i pro **surový způsob spáchání**, kdy jej soud v jednom zkoumaném rozhodnutí posoudil jako přitěžující okolnost²³¹, ve dvou dalších jako znak kvalifikované skutkové podstaty. V námi zkoumaném vzorku lze ve dvou případech nalézt jako přitěžující okolnost i **četnost obětí**.

V několika rozsudcích soud přičítá pachateli přitěžující okolnosti vycházející ze zvláštní charakteristiky oběti. Příkladem může být **těhotenství oběti**, které bylo ve dvou případech zmíněno jako přitěžující okolnost, přestože z rozsudků je patrné, že na těhotné ženě se dopouštělo násilí 19 pachatelů ze zkoumaného vzorku. Dále můžeme spatřovat **zdravotní postižení oběti (1) a její nouzi (1)**.

Přiměřenost trestu

Podmíněný trest

V osmi rozhodnutích o podmíněném trestu se soud o přiměřenosti nezmiňuje. V případech, kde postup při hledání trestu reflektují, nejčastěji zmiňují intenzitu a **nebezpečnost jednání**. V pěti případech zmiňuje soud **usmíření pachatele a oběti**.

Objevují se také případy, kdy chtějí soudci pohrůžkou trestu **motivovat pachatele k práci se sebou samým**: *„Soud je toho názoru, že právě stanovením nejděle přípustné zkušební doby podmíněného odsouzení může být na straně obžalovaného dosaženo potřebné motivace k tomu, aby přijetím psychologické péče (...) eliminoval riziko opakování trestné činnosti (...)“*

Soudy zmiňují například také **bagatelizaci vlastního jednání a nedostatku sebereflexe**. V této souvislosti za zmínku stojí rozhodnutí, kde soud při ukládání podmíněného

228 Rozhodnutí OS ve Svitavách 1T87/2017.

229 OS v Chomutově, 6T122/2018, 12N.

230 Viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 751/2017.

231 OS ve Frýdku-Místku, 1T211/2017, 9N.

trestu ve svých úvahách u pachatele ohroženého trestem odnětí svobody na 2 až 8 let, že polehčujících okolností neshledal, a „naopak mu přitěžovala obecná recidiva ve zkušební době podmíněného odsouzení, nelze přehlédnout, že poškozenou týral po výrazně dlouhou dobu (...). Obžalovaný na svoje jednání nemá žádný náhled, naopak domnívá se, že by se tak ke své ženě zachoval každý „správný chlap“. Obžalovaný poškozenou týral téměř 4 roky. Obžalovaný jednal v úmyslu přímém a opakovaně uvedl, že si to poškozená užila.“

Pokud soud odůvodňoval dohled, bylo tomu tak ve většině případů z důvodu povahy partnerského násilí a **nutnosti monitorovat pachatelovo následné chování k oběti**. V odůvodněních nacházíme také výroky, které v souladu s uvedenou teorií „**rodinné zátěže**“ (tzv. *family cost*) zmiňují potenciální dopady na rodinu obžalovaného. „Soud uložil trest v dolní polovině zákonné trestní sazby (...). Vzhledem k současnému postoji poškozené (v hlavním líčení poškozená uvedla, že se s pachatelem dohodli, že nechtějí, aby byl uvězněn, aby mohl vydělávat na syny, a proto trochu bagatelizovala jednání pachatele a uvedla, že si ruku zlomila pádem na zem), zatímco soud měl za to, že ke zlomenině došlo úderem hokejkou.“ Soud v tomto případě také zohlednil **postoj poškozené**,

V pěti případech soud přistoupil k uložení trestu s podmíněným odkladem s ohledem na **zprerhání vazeb mezi pachatelem a jeho dítětem/děťmi**: „rovněž by došlo k přerhání kladného vztahu mezi obžalovaným a jeho nezletilým autistickým synem, který jeho péči potřebuje. Proto uložil podmíněný trest, ale v nejvyšší možné výměře.“

Nepodmíněný trest

Pokud jde o zhodnocení přiměřenosti uložení VTOS, soudy se takřka ve všech případech věnují především odůvodnění, proč nepostačuje podmíněný trest, čímž se vyrovnávají se zásadou subsidiarity nepřísnejší sankce. U rozhodnutí odsuzujících pachatele k výkonu trestu odnětí svobody jen zřídka nalezneme rozsudky, které by se přiměřeností vůbec nezabývaly (4). Nejčastěji, tj. ve 13 případech rozhodnutí o volbě nepodmíněného trestu odůvodňují **trestní minulostí** pachatele. Většinou v této souvislosti shledávají předchozí uložený trest nedostatečným, který nezapůsobil ve své odstrašující funkci, a je tak nutno na pachatele působit nepodmíněným trestem. Soudy ve svých úvahách častěji zmiňují i stupeň **společenské škodlivosti jednání**. V 6 případech soudy zmiňují v části rozsudku o přiměřenosti trestu **vliv alkoholu** na chování pachatele, z toho v jednom případě soud uvádí explicitně, že cílem přímého výkonu trestu je nucená abstinence pachatele:

„...soud dospěl k závěru, že přiměřeným a dostačujícím bude tento trest v délce 4 let. Tato doba je dostatečně dlouhá k tomu, aby se obžalovaný utvrdil ve své abstinenci od alkoholu, který nepochybně v převážné míře způsobil jeho nynější potíže, byť nucené, a přehodnotil svůj náhled na své jednání a soužití s poškozenými...“

V jednom případě pak lze nalézt odůvodnění, že v **minulosti měl pobyt ve vězení na pachatele velmi dobrý vliv** (kázeňské odměny, pracovní zařazení), proto je na místě působit tímto již dříve osvědčeným trestem.

Také u rozhodnutí o nepodmíněném trestu figuroval koncept **rodinné zátěže**: „*starají se o potomka, který se v mezidobí oběma narodil. (...) Za této situace se soud domnívá, že k nápravě postačí uložení trestu mírného na samé spodní hranici (...)*“

V této souvislosti lze citovat také odůvodnění uložení kratšího trestu odnětí svobody z toho důvodu, že pachatel musí mít prostor hradit oběti nemajetkovou újmu:

„Soud nakonec z důvodu specifčnosti věci, kdy je zřejmé, že výkon nepodmíněného trestu ve sbíhající se trestní věci měl na obžalovaného patřičný vliv, přistoupil k ukládání trestu pouze mírně nad spodní hranicí zákonné sazby, v trvání 30 měsíců. Zohledňuje přitom zejména hlediska reparační, kdy je zřejmé, že obžalovaný musí hradit vysokou škodu z předchozí trestní věci a současně, že mu i v této trestní věci ukládá hradit nemajetkovou újmu ve výši 130 000 Kč.“

Na druhé straně výrazně ochrannou funkci nepodmíněného trestu zdůraznil soud v jednom případě, kdy uložený trest odnětí svobody odůvodňuje i **potřebou vytvořit oběti dostatečný prostor** k vypořádání se s minulostí a života bez přítomnosti pachatele: „*Nicméně soud má za to, že hlavním účelem trestu v tomto případě je nejen potrestání pachatele, ale i dání možnosti poškozené, aby si své záležitosti do budoucna mohla upravit zcela jinak s vyloučením negativního vlivu obžalovaného, k čemuž by jí doba tří roků měla dozajista stačit.“ (OS v Teplících, 6T92/2008)*

VII.5.5 Vývoj charakteristik partnerského násilí mezi lety 2008–2009 a 2018–2019

Jak bylo zmíněno v metodologické části, výběr dvou období oddělených deseti lety (2008–2009 a 2018–2019) měl umožnit porovnání některých charakteristik na straně pachatelů, obětí a uložených sankcí. Z analýzy dat prezentovaných v Tabulce 28 vyplývá, že během daného desetiletí nedošlo k žádným statisticky významným změnám v charakteristikách pachatelů či obětí. Obdobný výsledek vyplývá také z výzkumu zabývajícího se partnerským násilím, jehož autoři prováděli analýzu trestních spisů v roce 2011 (Martinková et al., 2014), kde charakteristika zkoumaného souboru obětí a pachatelů celkem věrně kopírovala charakteristiku souboru obětí a pachatelů v našem souboru. Jedinou změnu evidujeme v povaze vztahu mezi pachatelem a obětí. To ostatně potvrzuje i výsledky vývojových trendů na základě analýz v rámci justičních statistik. Zatímco v roce 2018 byla v 58 % případů obětí manželka nebo exmanželka pachatele, v roce 2019 bylo násilí v manželství zaznamenáno pouze ve 40 % případů. Tato změna může být důsledkem různých faktorů. Je však zajímavé, že v roce 2019 byl evidován nejvyšší počet uzavřených sňatků od roku 2008, a trend, který bychom očekávali, by tedy měl být spíše opačný.

Významná odchylka byla identifikována také v oblasti uložených trestů. Zvláště výrazný nárůst byl zaznamenán u měsíční výměry podmíněných trestů, kde průměrný trest vzrostl o 5,7 měsíce ($\text{Eta}=0,26$; $p<0,05$). V oblasti trestů odnětí svobody došlo k prodloužení průměrné délky ukládaného trestu o 10 měsíců, nicméně tento trend nebyl statisticky signifikantní. Rovněž nebyl zaznamenán signifikantní rozdíl v poměru mezi podmíněnými a nepodmíněnými tresty. Stejně jako na základě analýzy statistických údajů (viz kapitola VI.) i zde se potvrdil klesající trend rozhodování soudy trestním příkazem, kdy v letech

2018–2019 bylo méně rozhodnutí vyřízeno tímto způsobem. Ke změně došlo také v tom smyslu, že při srovnání mezi oběma obdobími došlo k nárůstu případů, kdy byly pachatelé odsuzováni za vícero trestných činů spáchaných v souběhu.

Celkově tyto výsledky mohou naznačovat větší snahu soudního systému podrobněji zkoumat jednotlivé případy. Závěrem lze konstatovat, že základní charakteristiky obětí a pachatelů se v průběhu zkoumaného období (až na právní povahu vztahu) neměnily, v oblasti uložených trestů lze pozorovat trend směřující k přísnějšímu trestání. To ovšem odpovídá zvyšujícímu se podílu četnosti/souběhů trestných činů se znakem domácího násilí, za něž jsou pachatelé odsuzováni. S tím nepochybně souvisí též snížení počtu rozhodnutí trestním příkazem a prodloužení délky trestního řízení.

Tabulka 28: Porovnání charakteristik trestných činů ve sledovaných obdobích (sloupcová procenta)

	2008, % /M	2019, % /M	Φ/Eta
N	66	40	
%	62	38	
Věk pachatele	36,2	36,3	ns
Věk oběti	35,0	34,8	ns
Počet vykázaní	1,7	1,4	ns
Délka řízení	13,6	17,3	ns
Délka řízení u soudu	220,3	279,0	ns
Sazba v měsících u VTOS	36,3	46,2	ns
Sazba v měsících u PT	17,5	23,2	0,26*
Obětí byla (ex)manželka (ex)partnerka	58 42	40 60	0,18*
Uložený trest VTOS Podmínka	38 62	38 62	ns
Trestní příkaz Ano Ne	23 77	14 86	0,11
Souběh tč Ano Ne	37 63	51 49	0,14

Shrnutí

V této kapitole jsme představili analýzu soudních spisů, znaleckých posudků a rozsudků týkajících se případů pravomocně odsouzených pachatelů trestných činů s evidovaným znakem domácího partnerského násilí. Hlavní pozornost byla věnována socio-demografickým charakteristikám pachatelů a obětí, stejně jako podrobnému zkoumání povahy, motivů a následků partnerského násilí. Důležitým aspektem bylo také hodnocení rozhodovacích procesů soudu a typů uložených sankcí, včetně jejich odůvodnění.

Naše zjištění ukazují, že pachatelé pocházeli převážně ze socioekonomicky znevýhodněných podmínek, vykazovali nízkou úroveň vzdělání a mnozí z nich byli nezaměstnaní. Při posouzení následků a intenzity páchaného násilí lze konstatovat, že k odsouzení dochází ve velmi závažných případech partnerského násilí, což však odpovídá trestněprávní zásadě ultima ratio. Většina pachatelů měla s obětí dítě či děti, které byly násilím vystavovány pasivně, v některých případech byly také v roli oběti.

Podkapitulu týkající se psychologických charakteristik pachatelů tak, jak vyplývaly ze znaleckých posudků, můžeme uzavřít shrnutím, že u většiny (60 %) odsouzených ve vzorku znalci shledali zatížení z primární rodiny, polovina navíc nebyla zapojena v pracovním procesu v době páchaní násilí. Značný podíl odsouzených (37 %) dále dle znalců trpěl duševní poruchou či onemocněním, kdy nejčastěji se jednalo o nějakou poruchu osobnosti (21 % diagnóz) nebo nějakou poruchu související se závislostí na návykových látkách (18 % diagnóz), častý byl také jejich spoluvýskyt (u 27 % z psychicky nemocných). Osobnostní odchylky se jeví být velmi četné (88 % mělo dle znalců přinejmenším jeden akcentovaný osobnostní rys, což ovšem ještě neznamená diagnózu poruchy osobnosti).

V analýze vztahů (a regresním modelu) byly identifikovány některé faktory, u kterých byl prokázán signifikantní vztah s druhem uloženého trestu, které bylo zároveň možné hledat v odůvodnění soudců. Trestní minulost společně se souběhem trestné činnosti působily jako nejsilnější prediktory uložení nepodmíněného trestu. Také analýza odůvodnění prokázala, že nejčastěji zmiňovanými (přítěžujícími) okolnostmi, které vedou k uložení trestu odnětí svobody, jsou právě tyto dvě okolnosti. K podobnému zjištění dospěly také jmenované zahraniční (Rauma, 1984; Ringland & Fitzgerald, 2010; J. Schmidt & Steury, 1989) a české (Tomšů & Drápal, 2019) studie. To by mohlo naznačovat, že soudy se při šetření trestných činů se znakem domácího násilí řídí stejnými obecnými pravidly, jako při ukládání trestů u ostatních trestných činů. Analýza mimoprávních faktorů ukázala, že při kontrole trestně-právních aspektů působí jako silný prediktor nezaměstnanost odsouzeného, která zvyšuje pravděpodobnost na uvěznění odsouzeného sedminásobně.

Na základě podrobné analýzy odůvodnění lze poznamenat, že rozhodnutí soudu často nezohledňuje komplexitu a specifika případů domácího násilí. Běžně docházelo k „nedohlédnutí“ povahy, dynamiky či specifických následků domácího násilí. Na naší analýze se také osvědčilo využívání konceptu rodinné zátěže, kdy soudci zohledňují případné následky potrestání pachatele pro jeho rodinu. Naopak některé předmětné okolnosti (například těhotenství oběti, útoky v sexuální oblasti či následky násilí) nebyly zohledňovány v dostatečné míře.

VIII.

Závěr a doporučení

Zacházení s pachatelem v případech domácího násilí by mělo vycházet především z potřeb ohrožených osob, resp. obětí a mělo by především reflektovat individuální životní situace a potřeby. Perspektiva obětí je ovšem zejména z hlediska některých orgánů a jejich kompetencí komplikovaně dostupná, a je tedy třeba multidisciplinárního přístupu. S ohledem na komplexitu tohoto závažného společenského problému vzniká potřeba individualizace, a tedy specializace jednotlivých postupů, ale i samotných odborných pracovníků, aby mohly být reakce adekvátní, profesionální a kvalifikované a koordinované. K tomu je potřeba výrazná mezioborová spolupráce, kdy jednotliví aktéři neřeší případy izolovaně a bez dostatečného přehledu o celkové historii pachatelova jednání a efektivity předchozích aplikovaných opatření.

Důraz je třeba klást především na prevenci či případně zmírnění dopadů domácího násilí na jeho oběti, prostřednictvím včasných zásahů a na represivní, resp. sankční systém se spoléhat až v případech, kdy nelze těmto závažným útokům předejít jinak. Navíc postih není často v konkrétním případě dostačujícím ani adekvátním řešením.

Doporučení včasné intervence

Na základě našich zjištění, získaných na základě prezentovaných postupů, můžeme konstatovat, že česká legislativa je do značné míry připravena na přijetí konceptu, v němž se pracuje s pachatelem domácího násilí systematicky, cíleněji a s dlouhodobými účinky. V právní úpravě ovšem chybí některé prvky včasné intervence a navazující předpoklady pro práci s násilnými pachateli především v oblasti správního, popř. i civilního práva. Největším problémem se jeví aplikační praxe, resp. zejména její nepropojenost, nedostatečně nastavená spolupráce a předávání informací, ale i samotných pachatelů, absence nástrojů a opatření včasné intervence a nedostatečné propojení s odpovídajícími prostředky ochrany poskytovanými obětem, aby odpovídaly jejich individuálním potřebám. Tato zjištění korespondují s výsledky výzkumu (Nyklová et al., 2021) zaměřeného na zjišťování bariér v systému pomoci obětem domácího partnerského násilí (Překážky byly rovněž identifikovány zejména v roztržitosti, nekonzistentnosti, a tedy nefunkčnosti systémové pomoci, nízké míře interdisciplinární spolupráce, různé míře profesionality relevantních aktérů apod.).

Také z našich zjištění vyplývá, že funkční propojení jednotlivých opatření a příslušných subjektů je poněkud slabé. Problémem je tedy neefektivní nastavení systému zacházení s pachateli partnerského násilí, které má za následek primárně újmu obětí tohoto druhu násilí.

Na základě našich zjištění dospíváme k návrhu některých doporučení, a to v několika oblastech. První z nich je oblast včasné intervence, resp. prevence zčásti inspirovaná rovněž zahraničními koncepty. Zavedení některých formalizovaných nástrojů včasné intervence v souvislosti s vykááním (popř. v souvislosti se zásahy policie u incidentů se znakem domácího násilí) by mohlo napomoci jednak podchytit některé případy partnerského násilí v ranějších fázích a jednak napomoci více využívat samotného institutu vykáání. Jde zejména o následující možnosti:

- **Zavedení institutu preventivního rozhovoru**, který by provedl s pachatelem vyškolený pracovník policie, popř. by se mohlo jednat alespoň o „dopis“, v němž by byl pachatel poučen o následcích dalšího jednání a zároveň informován o možnostech pomoci násilným osobám včetně kontaktu na organizace nabízející tuto pomoc v místě jeho

pobytu. (vyškolenými by v tomto směru mohli být pracovníci dalších orgánů či institucí jako např. OSPOD, PMS, správní orgán apod.).

- **Zavedení povinnosti absolvovat krátkodobou (několikahodinovou) intervenci pro násilné osoby v případech, že dojde k vykázání**, resp. uložení předběžného opatření za účelem edukace, nastavení práce s odpovědností i motivací pachatele a případně posouzení jeho vhodnosti pro dlouhodobou terapeutickou intervenci. (krátkodobou intervenci by měla provádět osoba, resp. organizace erudovaná v oblasti práce s pachateli, resp. původci domácího násilí).
- **Zakotvení možnosti uložit terapeutický program pro násilné osoby v souvislosti s jejich (opakovaným) vykázáním** (popř. v souvislosti s předběžným opatřením v civilním řízení). V návaznosti na krátkodobou intervenci (viz bod výše) by ve vhodných případech, kdy organizace poskytující krátkodobou intervenci doporučí terapeutickou intervenci, bylo vhodné zakotvit možnost uložit tuto intervenci buď v souvislosti s opakovaným policejním vykázáním nebo v rámci některého probíhajícího řízení (v řízení o předběžném opatření v civilním řízení). V trestním řízení tato možnost existuje v souvislosti s uložením předběžných opatření, popř. v souvislosti s nahrazením vazby slibem pachatele nebo dohledem probačního úředníka (viz kapitola IV.4.5), mohla by být rozšířena i na další případy v přípravném řízení, např. na základě návrhu státního zástupce. Podobně by bylo možné uvažovat o uložení v průběhu přestupkového řízení. Rozšíření možností včasného uložení terapeutického programu (pokud se tedy pachatel sám dobrovolně programů nezúčastní z vlastní iniciativy či sám nerozhodl na základě provedené krátkodobé intervence), ještě v době před rozhodnutím ve věci samé, by mohlo mít pozitivní vliv na motivaci pachatele a zároveň napomohlo též rozhodujícím orgánům sledovat počínání pachatele a jeho postoje ke spáchanému jednání a podle toho též zvolit odpovídající sankci či jiné opatření.
- **Zakotvení povinnosti policejního orgánu doručit místně příslušnému státnímu zástupci (specializovanému na problematiku domácího násilí) kopii úředního záznamu o vykázání** společně s kopií úředního záznamu o podaném vysvětlení ohroženou osobou a kopií úředního záznamu o skutečnostech zjištěných na místě, a to neprodleně, tj. do 24 hodin, poté, co dojde k vykázání násilné osoby. Cílem tohoto opatření je napomoci při kvalifikaci jednání se znakem domácího násilí a minimalizace chybného posouzení věci jako přestupku nebo jiného neodpovídajícího postupu ve věci ze strany Policie ČR. A také usnadnění přehledu státního zástupce o případech domácího násilí.²³²

Zakomponování všech aktérů do intervenční struktury systému by mělo napomoci lepší komunikaci, spolupráci, ale i efektivnějšímu rozhodování o volbě vhodných opatření aplikovaných vůči původcům/pachatelům násilí. Prostředkem k tomu by měly být především jasně nastavené postupy spolupráce možnosti předávání či sdílení informací. Za účelem spolupráce, sledování případů a sdílení informací o pachatelích, jim uložených opatřeních, jejich plnění, ale i o obětech a dalších rozhodných okolnostech by bylo tedy vhodné dále:

- **Maximalizovat metodickou podporu** – vytvoření standardizovaných metodik postupů. Všechna výše zmíněná opatření je potřeba doprovodit metodickými manuály pro účely realizace těchto opatření a zároveň nastavení spolupráce a předávání potřebných informací a zpětné vazby mezi realizujícími orgány a organizacemi.

232 Tento návrh je součástí Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026.

- **Zavést jednotnou databázi o případech domácího (partnerského) násilí**, popřípadě zavedení jednotného znaku domácího násilí evidovaného v každé databázi a aplikovaných opatřeních vůči nim za účelem vyhodnocování aplikace dalších vhodných postupů sdílení informací s dalšími orgány i organizacemi.
- **Kontinuálně vzdělávat, zejména orgány činných v trestním řízení** (policistů, soudců, ale i státních zástupců). Důraz by měl být kladen především jednak na neustálé vzdělávání, popřípadě specializaci jednotlivých aktérů.
- Formalizovat informování orgánů a institucí o existenci a možnostech programů a intervencí pro násilné osoby.
- **Zavést pravidelná multidisciplinární setkání** – zvýšení důrazu na vytvoření spolupráce a komunikace mezi jednotlivými aktéry v rámci setkání, např. na základě koordinační činnosti ze strany intervenčních center nebo jiného koordinačního orgánu/organizace ve vztahu k pachatelům domácího násilí nebo na základě řešení konkrétních jednotlivých případů domácího násilí.

V tomto ohledu je možné konstatovat, že mezi izolací pachatele partnerského násilí v podobě časově omezených opatření a jeho postihem podle norem trestního či přešupkového práva zeje jakási poměrně velká propast ve vztahu k zacházení a pachatelem, popř. původcem násilí, kdy nejsou naopak k dispozici funkční opatření, která by systém zacházení s pachatelem poskytoval a umožnil efektivněji sledovat chování násilné osoby a vedl k lepšímu vyhodnocení dalších postupů a volbě vhodných opatření.

Doporučení v trestněprávní rovině

Pokud jde o sankční systém, právní úprava by měla mít k dispozici dostatečný rejstřík sankcí (programů) a i pravidel pro jejich ukládání. -To by mělo umožnit „ušít“ pachateli sankci na míru. Také oblast výkonu sankcí by měla být legislativně nastavena tak, aby reagovala na změny v poměrech pachatele a posílila proces desistence (Hulmáková & Raszková, 2022). Jak vyplynulo z první fáze našeho mapování, lze říci, že na jedné straně naše právní úprava poskytuje dostatečný prostor, nástroje a prostředky k využití v trestněprávní oblasti, na straně druhé se především v této oblasti zdá, že využít jich, obzvláště těch individualizovaných a speciálně zaměřených v praxi, vůbec není snadné.

Jak vyplývá z našich zjištění, lze konstatovat na základě analýzy dat, ale i analýzy trestních spisů, že rozhodovací praxe soudů se v průběhu celého sledovaného období (2008–2022) nikterak výrazně nezměnila, což lze na jedné straně vnímat jako projev určité konzistence v přístupu k případům domácího násilí. Na straně druhé však vzhledem ke značným změnám ve společenském vnímání domácího násilí a odraze v mezinárodním, zahraničním i domácím kontextu může být tato skutečnost vnímána spíše jako určitá stagnace. Souvislost bychom měli nalézt ve vztahu ke skutečnosti, že došlo k výraznému navýšení počtu závažnějších případů, (podle kvalifikované skutkové podstaty trestného činu Týrání), což by se mělo odrazit ve zvýšení výměry ukládaných trestů. To se ovšem v praxi nepotvrdilo. I když došlo ke zpřísnění spodní hranice trestní sazby ve druhém odstavci, stále zůstávají uložené tresty spíše mírnější při spodní hranici trestní sazby, a hlavně podle jednotlivých odstavců dokonce v zásadě velice podobné. V této souvislosti je třeba se zamyslet nad koncepcí a strukturou skutkové podstaty trestného činu Týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Jak vyplývá dále z analýzy trestních spisů, je zjevné, že soudy často stojí před nelehkým úkolem uložit pachateli domácího násilí adekvátní, spravedlivý a individualizovaný trest, který by v dané situaci zohledňoval specifickou povahu a závažnost tohoto jednání a zajišťoval ochranu obětí. I přes snahu soudů posuzovat každý případ individuálně na základě dostupných faktů a okolností, na základě našeho zkoumání se ukazuje, že se jen v menší části případů objevují odkazy soudu na specifické okolnosti případu typické pro domácí násilí. Tento indiferentní přístup k jednotlivým případům může narušit schopnost soudu spravedlivě a efektivně rozhodovat a projevuje se následně právě v uloženém trestu. Při posuzování případů partnerského násilí je zásadní hloubkové pochopení specifika a dynamiky tohoto fenoménu. Rozlišení jednotlivých aspektů – například mechanismů moci a kontroly, cyklů násilí, nebo psychologických a emocionálních (neviditelných) dopadů – je klíčové pro spravedlivý a účinný soudní proces. Epstein (1999) naznačuje, že neznalost specifika a dynamiky domácího násilí může vést k mírnějšímu zacházení s pachateli.

To v zásadě platí pro naše zjištění, pokud jde o zohlednění okolností a faktorů, které mají vliv na ukládání trestů. Nezohledňování některých podstatných specifika, jako je blízký vztah osob, mezi nimiž k němu dochází, opomíjení zranitelnosti spočívající v těhotenství ženy navíc umocněné pravděpodobností dopadů i na nenarozené dítě. „Přehlížení“ sexuálního násilí páchaného v partnerském vztahu či jeho podceňování může vést k mírnějšímu posuzování jednotlivých případů. Také specifika opakovaného páchaní domácího násilí nejsou významně zohledňována. Teprve budoucnost ukáže, do jaké míry je zohledňován další rizikový faktor, který spočívá v přítomnosti dětí u většiny případů partnerského násilí a jaké dopady bude mít judikatura nejvyššího soudu.

Na základě zjištění navrhuje v trestněprávní oblasti následující změny skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společné domácnosti:

- začlenění **těhotenství ženy** mezi kvalifikované přitěžující okolnosti přímo do skutkové podstaty trestného činu Týrání, tj. spáchá-li toto jednání pachatel na těhotné ženě (při vědomí, že jde o čin trvajících, který musí být páchan alespoň po určitou dobu, je třeba vnímat, že útoky vedené proti ženě v těhotenství výrazně zvyšují společenskou škodlivost tohoto jednání, a je tedy třeba, aby byla tato okolnost zohledněna i v případě, že k ní dojde v rámci jednotlivých útoků). Jako obecná přitěžující okolnost často soudy zohledňována není.
- začlenění **opětovného spáchání trestného činu týrání** jako explicitní další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby do skutkové podstaty trestného činu Týrání. Také tato okolnost často zůstává posuzována jako obecně přitěžující okolnosti předchozí nebo souběžné trestné činnosti. Ovšem bylo by žádoucí reagovat na speciální recidivu (pravou i nepravou) či chronické pachatele domácího násilí adekvátnějšími sankcemi.
- Změna struktury, resp. rozložení trestních sazeb ve druhém odstavci trestného činu Týrání osoby ve společném obydlí podle § 199 tr. zák. Ve vztahu k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí – jak vyplývá z našich zjištění tresty ukládané podle odstavce prvního se pohybují spíše nad polovinou trestní sazby, zatímco tresty uložené za jednání podle odstavce druhého, kde je trestní sazba od dvou do osmi let, jsou ukládány spíše při spodní hranici trestní sazby. Výměra trestů ukládaných podle jednotlivých odstavců se tedy v zásadě výrazně neliší (a to jak nepodmíněného, tak ale

především u podmíněných trestů), pokud jde o tresty ukládané čistě za trestný čin týrání, pohybují se ve výměře do 3 let i podle druhého odstavce při trestní sazbě od dvou do osmi let.

§ 199

Týrání osoby žijící ve společném obydlí

- (1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody **na šest měsíců až čtyři léta**.
- (2) Odnětím svobody **na dvě léta až osm let** bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
 - b) páchá-li takový čin po delší dobu.
- (3) Odnětím svobody **na tři léta až deset let** bude pachatel potrestán
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášt surovým nebo trýznivým způsobem,
 - b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
 - e) spáchá-li takový čin na těhotné ženě
 - f) spáchá-li takový čin opětovně
- (4) Odnětím svobody na **pět až dvanáct let** bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1
 - a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
 - b) smrt.

I zde se tedy do jisté míry potvrzuje, že existuje prostor pro rozšíření **vzdělání soudců** v oblasti domácího násilí s cílem zvyšovat efektivitu soudních rozhodnutí. V návaznosti na tento bod se naskytá, i když u nás poměrně kontroverzní, otázka **specializace soudců** jako potenciální odpovědi na tento problém. Popřípadě alespoň absolvování **povinného minima vzdělávání** v této oblasti, a to i přesto nebo spíše právě proto, že dosud představují případy domácího násilí projednávané trestní justicí zlomek její celkové agendy.

Naproti tomu **existující specializace státních zástupců** na domácí násilí by měla přispívat ke kvalifikovanému přístupu k těmto případům v rámci trestní justice i k volbě odpovídajícího trestu a dalších vhodných opatření, která se již nyní nabízejí. Jeho širší specializace přesahující hranice trestního řízení představuje významné propojení jednotlivých systémových opatření v případech domácího násilí. Tento potenciál se zdá být využit dosud jen v malém měřítku.

Riziko opakování násilí vůči stejným poškozeným, které je typickým rysem těchto tzv. vztahových deliktů a odlišuje je od ostatních trestných činů, odůvodňuje zásadní potřebu informovanosti orgánů rozhodujících v trestním řízení již při výběru a ukládání vhodné sankce. V tomto kontextu vzhledem k povaze spáchaných činů v souvislosti s domácím partnerským násilím, by bylo žádoucí do trestního řízení **zapojit Probační a mediační službu v co nejširší možné míře**. Zapojení by mělo nastat již v přípravném řízení a v řízení před soudem (nejen v řízení vykonávacím), kde by mohl specializovaný státní zástupce či soud na základě zjištění probačního úředníka o poměrech pachatele a situaci v rodině navrhnout či zvolit nejoptimálnější trest včetně doporučení ohledně přiměřených omezení a povinností. Bylo by tak možné v této fázi lépe identifikovat, zda je pachateli vhodné uložit jako přiměřenou povinnost program pro osoby dopouštějící se násilí a jaký konkrétní program v daném regionu přichází v úvahu. Zároveň by měl být v co nejvyšší možné míře **ukládán dohled probačního úředníka** při podmíněně odloženém

výkonu trestu, aby byla zajištěna dostatečná kontrola nad pachatelovým dalším chováním ve zkušební době, zejména z hlediska prevence opakování či dalšího nežádoucího jednání vůči obětem.

Z výsledku analýz provedených na našem vzorku rozsudků trestních soudů v případech trestné činnosti se znakem domácího partnerského násilí na druhé straně nelze ovšem vyvozovat, že by soudy nějak bagatelizovaly domácí násilí, že by podceňovaly rizika spojená s dlouhodobým týráním, či nezohledňovaly dopady na rodinný život oběti a pachatele. V kontextu spravedlivého, ale také efektivního trestu, který plní svou ochrannou funkci, je důležité vzít v úvahu, zda soudy dostatečně využívají, resp. mohou využívat nástroje a prostředky, které jim dává právní řád k dispozici, aby mohly lépe reagovat na konkrétní potřeby a specifika konkrétních případů. Pokud tedy není ideálním řešením v daném případě nepodmíněný trest odnětí svobody, pak by měl soud mít možnost v co největší míře využívat všech možností alternativ, jako je vyslovení dohledu při podmíněném odsouzení a/nebo uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností, zejména těch, které spočívají cíleně v práci s násilím s cílem odstranit jeho příčinu, a tedy i zastavit násilí. Těmi jsou tedy např. **programy psychologického poradenství**, popř. sociálního výcviku, a ty přicházejí v úvahu zejména tam, kde není pachatel zatížen dalšími patologickými jevy a výrazně pestrou trestní minulostí, a je tedy zřejmé, že hlavní pachatelovy problémy spočívají v nezvládnuté agresi, popř. spojené s užíváním alkoholu. Jak je ovšem patrné z našich poznatků, tato opatření jsou využívána velice sporadicky. V současnosti v zásadě realizuje aplikaci těchto opatření v praxi PMS, pokud je zároveň uložen dohled (v podrobnostech např. Martinková et al., 2014).

Podpora strategických plánů

V praxi shledáváme nedostatečnou dostupnost a nabídku resocializačních (a dalších vhodných) programů, intervencí a služeb (viz např. Paloušová et al., 2023), jejichž cílem je saturovat individuální kriminogenní potřeby jednotlivých pachatelů a umožnit jim nastartovat a popřípadě i završit proces desistence (Hulmáková & Raszková, 2022). Pokud jde totiž o aplikaci opatření, jako jsou programy psychologického poradenství či další intervence směřující k eliminaci agrese a násilí, v blízkých vztazích neexistují koncepční přístupy a praxe se potýká s celou řadou problémů, jako je nedostatek zkušeností a znalostí a především kapacit. V některých zahraničních přístupech jsou tyto programy běžnou součástí intervenčního systému v případech domácího násilí. V ČR se s nimi sice na legislativní úrovni počítá, koncepčně však do intervenční struktury či sítě nejsou zakomponovány, i když nepochybné snahy o jejich podporu jsou patrné z koncepčních vládních materiálů. Vhodné je proto podpořit vytvoření celkového koncepčního přístupu k práci s násilnou osobou, který je aktuálně předpokládán **Strategií rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030** (Úřad vlády ČR, 2021) a **navazujícím Akčním plánem na léta 2023–2026** (Úřad vlády ČR, 2023), zmíněným v úvodních kapitolách monografie.

Doporučení v oblasti dalšího výzkumu

Pro vhodnější zasazení výsledků analýzy odůvodnění ukládání trestů do širších souvislostí by bylo vhodné srovnat případy domácího násilí s obdobnými násilnými trestnými činy (viz například Drápal, 2022), případně komparovat trestné činy v celkovém kontextu

trestání v rámci sankčního systému v ČR se zahraničními přístupy v této oblasti, a to jak na legislativní úrovni, tak v rovině aplikační praxe, aby bylo možné přispět do diskuse některými studiemi o zmiňovaném shovívavějším zacházení soudů v případech domácího násilí.

Zároveň, jak se ovšem také ukazuje na základě zkoumání psychologických a dalších osobnostních i socioekonomických charakteristik pachatelů, vyvstává potřeba dalšího zkoumání, jak adekvátně reagovat na jednotlivé typy pachatelů a pracovat s rizikovými faktory, které se v souvislosti s domácím násilím v partnerských vztazích objevují. Jako možné rozšíření psychologické analýzy se nabízí věnovat větší pozornost intenzitě poruchy osobnosti, v souladu s aktuálním příklonem k tzv. dimenzionálnímu přístupu v diagnostice poruch osobnosti. Konečně analýzu by bylo možné rozšířit o zahrnutí dynamiky mezi odsouzeným a obětí, které byly rovněž v některých případech posuzovány soudními znalci. Tím bychom se přiblížili trendu vnímat domácí násilí jako interakční a systémový problém (Čírtková, 2020), a snížili bychom riziko možného čtení výsledků naší analýzy jako „profilu nebezpečných vlastností“.

Doufáme nicméně, že i ve stávající podobě je analýza užitečným střípkem do mozaiky reflektující pestrou realitu českých odsouzených původců partnerského násilí a systému trestní spravedlnosti, který s nimi pracuje. Upozorňuje jednak na rozmanitost osobnostních typů odsouzených a také na to, že řada z nich je skutečně zatížena nepříznivými vývojovými okolnostmi. Jako zásadní poznatky pro praxi se nám ale jeví **slabá integrace odsouzených do společnosti** v době páchaní partnerského násilí (vzhledem k absenci stabilního zaměstnání) a propojení užití návykových látek u psychicky nemocných s pácháním partnerského násilí. Zaměření na vytváření pracovních návyků a na omezování rizika spáchání násilí pod vlivem návykové látky u psychicky nemocných lze vnímat jako zvláště potřebné úkoly systému práce s odsouzenými.

Resumé

Cílem této studie bylo v intencích projektového zaměření výzkumu financovaného z Norských fondů zmapovat stávající situaci v oblasti zacházení s pachateli domácího partnerského (genderově podmíněného) násilí, a to jak z hlediska koncepčního a legislativního, tedy systémového nastavení, tak z hlediska fungování tohoto systému v praxi. Součástí bylo také zmapování zahraničních přístupů ve vybraných evropských zemích, které by mohly poskytnout inspiraci pro řešení dané problematiky v ČR. Cílem bylo předně podpořit stávající systém řešení problematiky domácího násilí perspektivou postupů vůči jeho pachatelům za účelem zvyšování ochrany obětí domácího násilí a zlepšování jejich celkové životní situace.

Zacházení s původci domácího násilí ve vybraných evropských zemích

Přehled zahraničních přístupů k zacházení s původci domácího násilí v pěti vybraných evropských zemích, konkrétně jde o Rakousko, Německo, Norsko, Španělsko a Velkou Británii, je zaměřen na systémové ukotvení práce s původci v rámci boje s domácím násilím v jednotlivých zemích. Cílem bylo představit příklady dobré praxe a osvědčených postupů z okolních zemí, které by mohly posloužit jako inspirace v hledání optimálního přístupu u nás. Z přehledu vyplývá, že v evropských zemích má **práce s původci svoje pevné místo** a je chápána jako integrální součást řešení problému domácího násilí. I když se vybrané země ve svých opatřeních mírně odlišují, základní východiska a principy, ze kterých ve svých přístupech vycházejí, jsou velmi podobné. Problém domácího násilí není v jednotlivých zemích brán na lehkou váhu a jsou tu patrné dlouhodobé snahy o jeho řešení. Všechny země dbají na jasné legislativní a strategické ukotvení této problematiky. Ve většině byly v průběhu času přijaty speciální zákony adresující tuto problematiku. Důraz je kladen především na ochranu a bezpečí ohrožených osob. Domácí násilí není tolerováno a je všude považováno za trestný čin, přičemž je patrné postupné zpřísňování represe a snaha o jasné společenské odsouzení pachatelů tohoto typu násilí. Nejde o problém, který by se měl řešit v soukromí, ale je legitimní, aby se do řešení problému vložil ze své autoritativní pozice i stát. Na druhé straně si vlády uvědomují, že domácí násilí představuje velmi komplexní problém, který nejde řešit izolovaně nebo jen prostřednictvím pomoci obětem. To je často už pozdě. Ve vybraných zemích nahlíží na domácí násilí jako na celospolečenský problém, je patrná snaha o jeho systémové řešení i efektivní prevenci v této oblasti. **Partnerské násilí je považováno za problém celé rodiny** a součástí reakce je vždy i řešení situace dotčených dětí. Často se ukazuje, že zdůrazňovaná (bi)polarizace problému a izolace řešení buď jen na straně oběti nebo jen na straně pachatele nevedou k efektivní ochraně ohrožených osob a k zastavení násilí.

Když už k násilí dochází, v zemích se aplikují různé instituty přispívající k ochraně ohrožených osob. Opatření zaměřená na původce násilí jsou považována za jedny z nich. Ve všech státech lze najít nějakou formu krátkodobého omezení práv pachatele ve formě zákazů pobytu nebo kontaktu. Tato „režimová opatření“ ale nejsou považována za dostačující. Je potřebné hledat **řešení s dlouhodobějším efektem**, která by vedla ke změně násilných vzorců chování. Všechny země proto vnímají opodstatněnost práce s původci, co dokazují i letitými zkušenostmi s intervencemi a snahou o jejich kontinuální zlepšování. Primární benefit z této práce mají mít právě oběti. Nezanedbatelná přitom není ani potenciální finanční úspora pro stát. Například ve **Velké Británii evaluační studie k programu Drive** došla k závěru, že tato intervence u vysoce rizikových pachatelů snižuje míru domácího

násilí. Přičemž náklady na realizaci projektu *Drive*, které se odhadují na 2 400 liber na pachatele, představují výraznou úsporu ve srovnání se sociálními a ekonomickými náklady společnosti na tyto vysoce rizikové pachatele bez intervence, které byly kvantifikovány na 63 000 liber na pachatele (HM Government, 2022). Aby ale intervence měly tento pozitivní dopad, je potřeba věnovat velkou péči jejich efektivní implementaci a aplikaci. Intervence nelze realizovat samostatně, ale musí být součástí systému. V jednotlivých zemích je kladen důraz hlavně na **vzájemnou spolupráci a koordinaci všech subjektů**, které do řešení problematiky domácího násilí vstupují. Důležité jsou rovněž vzájemná komunikace a efektivní výměna informací. Většina zemí vyžaduje, aby poskytovatelé intervencí pro pachatele spolupracovali s poskytovateli služeb pro oběti. Důležité jsou i komunikace a vzájemná zpětná vazba se státními orgány a institucemi. Toho je možné dosáhnout jen tím, že všichni budou dostatečně chápat problematiku domácího násilí, budou přesně vědět, co mají dělat, koho kontaktovat, kde dohledat potřebné informace. Proto všechny státy dbají na neustálé **vzdělávání a specializace všech**, kteří v této oblasti pracují. Zejména je patrná snaha o stále zcitlivování a specializace na úrovni **policie a trestní justice**. Ve všech zemích přitom funguje i nějaká **zastřešující instituce** nebo mechanismus, které tuto vzájemnou komunikaci a spolupráci ulehčují. Význam zastřešující instituce je navíc i v tom, že „dohlíží“ na kvalitu poskytovaných intervencí. Ve většině zemí existují pro poskytovatele standardy, které musí zájemci o členství nebo akreditaci dodržovat. Navíc tyto organizace plní důležitou advokační a lobistickou roli směrem k politické reprezentaci.

Pokud jde o uplatnění samotných **terapeutických programů pro původce** domácího násilí, v podstatě nejde zásadně o to, zda do nich klienti vstupují dobrovolně, nebo jsou nařízené. Takové dělení se z celkového pohledu jeví jako značně relativní. Například v Norsku původcům účast v programech nelze nařídit. Lze ale předpokládat, že nízká společenská tolerance násilí včetně zákonné povinnosti takovéto jednání nahlásit a hrozba vysokého trestu (v základní skutkové podstatě pachateli hrozí trest odnětí svobody až do šesti let, což je výrazně přísnější než v ostatních zemích) může vyvíjet na původce značný externí tlak, aby do programu vstoupil. Jako mnohem důležitější se ukazují faktory jako dobrá dostupnost těchto intervencí (časová i místní) a dostatek informací o smyslu a výhodách této práce. Zároveň by měla být k dispozici **co nejpestřejší nabídka programů** pro různé potřeby heterogenní skupiny původců. Tyto okolnosti mohou mít výrazný vliv na budování motivace původce se sebou něco dělat, která je pro dosažení změny klíčová. Vzhledem k heterogenitě cílové skupiny je i pestrost nabídky dostupných intervencí na jedné straně velmi žádoucí, proto ani není považováno za nevýhodu, že v jednotlivých zemích paralelně s „oficiálními“ programy fungují poskytovatelé, kteří razí odlišnou filozofii v přístupu k původcům. Na straně druhé je tento fakt zejména **překážkou pro rigorózní evaluační studie**, které zatím ve vztahu k programům pro původce navzdory snahám chybí. Dosavadní pokusy o vyhodnocení účinnosti nicméně přinášejí slibné výsledky. Monitoring, sběr dat, výzkum a evaluace přitom patří mezi další z priorit, které státy v práci s původci razí. Spolupráce s výzkumnými institucemi je proto rovněž nedílnou součástí systémového přístupu.

Dlouhodobé terapeutické programy mají svoje nezastupitelné místo v práci s původci, ještě významnější efekt ale mohou mít **včasné intervence**, které jsou více či méně formalizované v jednotlivých zemích také dostupné. Intervence jako konzultace v poradnách prevence, přímý dialog, CARA, Make a change, Clear, fungování krizových linek pro

muže nebo různé informační kampaně mohou mít výrazný preventivní účinek a napomocť budování motivace ke změně. Předcházet násilí mají napomoci i nástroje na včasný risk assessment. Jak ale ukazuje příklad ze Španělska, sofistikovaný algoritmus na to sám nestačí, a i tu je potřeba stavět primárně na koordinované efektivní spolupráci a výměně informací umožňující zohledňovat specifické podmínky každého případu.

Všechny státy lze v přístupech k řešení problematiky domácího násilí považovat za příklady dobré praxe hodné následování a inspirace. Z prezentovaných zemí je pro nás v tomto směru asi **nejzajímavější Rakousko**, kterým se náš systém boje proti domácímu násilí již v mnohém inspiroval. Práce s pachatelem, která je v Rakousku neoddělitelnou součástí řešení této problematiky, ale do našeho systému zatím přenesena nebyla.

Zacházení s pachateli domácího násilí v ČR – Strategie, právní úprava a expertní hodnocení aplikační praxe

Jak vyplývá z části zaměřené na mapování současného stavu řešení domácího násilí optikou zacházení s jeho pachateli v České republice, je zřejmé, že v obecném konceptu a přístupu k této problematice se Česká republika za posledních 20 let významně posunula. Zejména v oblasti legislativního nastavení základních principů a zavedení důležitých opatření. Právní úprava domácího násilí je v ČR charakterizována širokou škálou postupů a opatření aplikovaných vůči pachatelům či původcům domácího násilí, upravených napříč právními odvětvími, které v mnohém **odpovídají zavedeným institutům v zahraničí**. Strategické plánování a koncepční postupy v této oblasti posouvaly již od 90. let minulého století především snahy nevládních organizací, které se zabývaly poskytováním pomoci obětem tohoto druhu násilí. I z tohoto důvodu začalo být téma domácího násilí již v této době vnímáno jako závažný společenský problém, což vedlo ke vzniku řady institucí, tuto oblast řešila tehdy nově vzniklá Rada vlády pro lidská práva a mimo to speciálně se jí věnuje Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, který vznikl v roce 2008 a který vytváří a vyhodnocuje základní strategický dokument v této oblasti Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí. Na národní úrovni Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR formuluje koncepce a strategie, koordinuje postup veřejné správy a monitoruje situaci v dané oblasti. Cíleně koncepčně a systémově v ČR však **zacházení s pachateli domácího násilí příliš pozornost věnována nebyla**. Dosud jedinými vlašťovkami byly aktivity a výstupy Pracovní skupiny pro práci s násilnými osobami (fungující pod Výborem pro prevenci domácího násilí), vytvořené v rámci aktivit spojených s prevencí domácího a genderově podmíněného násilí, formulované v roce 2018 v **Minimální standardy** práce s původci a původkyněmi násilí v blízkých vztazích v České republice.

Stejně jako v zahraničních přístupech je také u nás účelem přijatých opatření a aplikovaných postupů vždy zvyšování ochrany ohrožených osob. Postupně byly zakomponovány v zásadě téměř všechny důležité instituty známé a osvědčené v zahraničních přístupech, jako jsou okamžité a krátkodobé vykázaní, předběžná opatření v podobě odepření vstupu do obydli jak v občanském, tak v trestním právu, a ochrana před dalšími zásahy v soukromém právu. Prvenství v časovém slova smyslu přitom patří zavedení represivních postupů zejména v podobě postihu za speciální trestný čin Týrání osoby ve společném obydli a patrné bylo i jeho další zpřísňování.

Obecně lze ovšem říci, že převažují opatření, jejichž účelem je předně fyzicky zabránit/zastavit násilí na určitou často relativně krátkou dobu především za účelem vytvoření záchranné sítě pro osoby ohrožené. Těch ryze preventivních, která mají za cíl pracovat s odpovědností pachatele za spáchané skutky nebo těch, jejichž záměrem je dlouhodobě eliminovat či zcela odstranit příčiny páchaného násilí prostřednictvím práce s násilnou osobou, je poměrně málo.

To potvrzuje zhodnocení aplikační praxe ze strany samotných odborníků v rámci panelu expertů. Podle nich v oblasti řešení domácího násilí nastaly podle nich významné posuny v posledních cca 15 letech (zejména legislativního rázu, posílení spolupráce mezi institucemi, připravenost policie). Přesto však se podle jejich názoru s pachateli domácího násilí příliš nepracuje, případně nesystematicky, málo intenzivně, krátkodobě a málo individualizovaně, a tedy neefektivně.

Právní úpravu a legislativní možnosti aplikace vhodných opatření v ČR nelze hodnotit jako nedostatečnou. Legislativní předpoklady pro využití dlouhodobějších terapeutických **intervencí pro práci s násilnými osobami** v rámci stávajících opatření jsou již zakotveny. Jejich využití je ovšem často pojato jako součást represivních opatření (např. v oblasti trestání podle správního a trestního práva), a **bez koncepčního nastavení** vzájemné spolupráce a zpětné vazby mezi ukládajícím orgánem a organizací poskytující intervenci. Tato situace může mít negativní dopad na motivaci pachatelů, celkovou efektivitu programů, a tedy zpětně i na vnímání těchto intervencí ze strany ukládajících institucí a orgánů. Možnosti využití těchto opatření jsou nastaveny tak, že jsou většinou **aplikována příliš pozdě**. Jak se ukazuje v praxi, nejsou tyto možnosti příliš využívány a jejich aplikace není podpořena vytvořením kapacitní a metodické mezioborové základny v praxi. To se týká jak např. předběžných opatření, tak ukládání povinnosti podrobit se psychologickým programům či jiným terapeutickým či sociálně zaměřeným intervencím.

Jak bylo ale zmíněno výše, v zahraničních přístupech hrají důležitou roli **nástroje včasné intervence vůči pachateli násilí**. V České republice ve fázi prvotních kontaktů se systémem neexistuje vedle fyzického vykázaní (a podání informace o pomoci) žádný formalizovaný nástroj nebo postup, který by zajistil včasné preventivní působení na pachatele/původce zejména edukativním nebo popř. i terapeutickým způsobem. Např. období tzv. **preventivního rozhovoru nebo krátkodobé edukativně zaměřené intervence** zažité v některých zahraničních postupech v české legislativě nenalezneme, a tedy i praxi. Zcela klíčovou se zde jeví **úloha policistů**, neboť tito často jako první řeší situaci spojenou s domácím násilím a zároveň informují další důležité aktéry. Od jejich intervenčních postupů se také odvíjejí další osudy jednotlivých aktérů domácího násilí, a to nejen pachatele, ale také obětí. Navíc jsou určující rovněž pro úroveň spolupráce a informovanosti v rámci dalších postupů relevantních institucí a orgánů. Je tedy důležité, aby byl policista v tomto směru vybaven dostatečnými nástroji, ale také informacemi, zkušenostmi i kvalifikací.

Z hlediska hodnocení expertů je **zvyšování povědomí a vzdělávání** jednotlivých aktérů rovněž na nedostatečné úrovni. Tento problém se týká **zejména soudců**, kteří nemají povinná školení v této oblasti. Ovšem ani u policie však existující systém proškolení v oblasti domácího násilí, do kterého jsou zapojeny kraje, není vždy dostatečný. Na úrovni trestní justice lze za dobrou praxi považovat využití specializace státních zástupců,

kterí mají potenciál pro kvalifikované postupy ve spolupráci s policisty a dalšími orgány a propojením do občanskoprávního řízení. **Zapojení státního zástupce** v rámci včasné intervence by bylo vhodné jej informovat o každém vykázaní násilné osoby Policií ČR. Pokud jde o přestupkové řízení, to je v zásadě zcela ponecháno vlastnímu osudu z hlediska zacházení s pachatelem domácího násilí, a zejména pak, pokud jde o aplikaci speciálních omezujících opatření v podobě programů pro zvládnání agrese. Neexistují specializované postupy, strategie ani kapacity, které by v této oblasti tuto agendu podpořily.

Zejména odborníci, kteří v praxi pracují s násilnými osobami (realizují programy pro pachatele násilí) ovšem vnímají pozitivně snahu o **práci i s nemotivovanými jedinci**, za něž jsou většinou považováni právě pachatelé domácího násilí, tedy osoby, kterým byla povinnost účastnit se programu uložena v rámci sankce některým z příslušných orgánů.

Absence metodických materiálů a standardizovaných postupů při řešení případů domácího násilí, které by byly zacíleny na spolupráci mezi jednotlivými organizacemi, předávání informací, ale i samotných pachatelů násilí se projevuje jako nedostatečná v oblasti zacházení s pachatelem domácího násilí obecně. To výrazně ovlivňuje úroveň spolupráce mezi institucemi, která je hodnocena nejednoznačně, kladně jsou hodnocena jen dílčí zlepšení. V této oblasti je spatřován značný potenciál pro výraznou změnu a posílení vzájemné spolupráce. Jeden z hlavních problémů je spatřován v nedostatku kapacit a přetíženosti systémových složek, které se na realizaci aplikace jednotlivých opatření podílejí a na individualizovaný a specializovaný přístup nemají potřebné kapacity. Vzájemná komunikace jednotlivých institucí a organizací je ztěžována také odlišnou terminologií a pojmoslovím.

Obecně lze tedy říci, že přístup k pachatelům domácího partnerského násilí v ČR se jeví jako značně nejednotný, vycházející spíše ze zaměření příslušné instituce, která se pachatelem zabývá (např. Policie ČR, soudy, Probační a mediační služba ČR, neziskové organizace). Neexistuje funkční propojení jednotlivých opatření a příslušných subjektů. Specifické programy a intervence zaměřené na pachatele domácího partnerského násilí jsou v ČR v současné době velmi omezené, což se promítá i do situace jeho obětí. Problémem je tedy **neefektivní nastavení systému zacházení s pachatelem domácího partnerského násilí**, které má za následek primárně újmu obětí tohoto druhu násilí.

Prostřednictvím panelu expertů byla identifikována řada možností, jak práci s pachatelem zefektivnit, ať už na úrovni celých institucí nebo konkrétních opatření. Zčásti jsou ovšem závislé na pomalých systémových změnách, jako jsou navýšení financování, politická podpora, legislativní úpravy a navýšení kapacit systému. Poměrně jednoduchou snadnou cestu ke zkvalitnění práce s pachatelem domácího násilí představuje např. informování o programech ze strany organizací příslušným orgánům či rozšíření standardizovaných metodik ze zahraničí.

Podnětem pro další diskusi by mělo být zhodnocení potřeby zviditelnit pojmenované nedostatky v reálném fungování systému práce s pachatelem domácího násilí, dále též otázka umožnění zpětné vazby mezi institucemi o účincích zapojení pachatele do programu, posilování kompetencí policistů pro kvalifikaci domácího násilí, ale i dalších orgánů a prozkoumání možností posílení důvěry veřejnosti i specialistů v programy zvládnání

agrese. Tyto významné limity a zejména potřeby a příležitosti jsou předmětem zkoumání a v empirické části našeho výzkumu a jeho výsledky budou prezentovány v navazující monografii.

Domácí násilí v datech trestní justice

Kapitoly zaměřené na analýzu statistických dat (doplněné následně o analýzu trestních spisů) v případech trestných činů se znakem domácího násilí, které v průběhu let 2008–2022 projednávají v rámci systému trestní justice, podávají přehled o výskytu této trestné činnosti, charakteristikách jejích pachatelů, vývojových trendech v této oblasti a také o charakteristikách soudního rozhodování a jeho důležitých aspektech v souvislosti s případy domácího partnerského násilí. Počty případů registrovaných v oficiálních statistikách orgánů systému trestní justice sice představují pouze zlomek skutečného rozsahu tohoto problému. V tomto směru se často hovoří o špičce ledovce výskytu domácího násilí v ČR. Na druhé straně, byť neúplné, jsou statistické údaje shromažďované orgány trestní justice jedním a často také jediným z cenných zdrojů řady důležitých informací a poznatků o kriminalitě páchané v souvislosti s tímto druhem násilí, o jejích pachatelích, sankcích a procesech, které vedou k jejich ukládání a dalších souvisejících faktorech.

Rozsah a struktura trestné činnosti se znakem domácího násilí

Pokud jde o celkový rozsah evidovaných případů se znakem domácího násilí, analýza statistických dat ukázala, že ve sledovaném období mezi roky 2008–2022 evidovalo státní zastupitelství průměrně 859 případů se znakem domácího násilí ročně a **průměrně 545 případů projednávaly soudy**. Pokud tyto údaje uvedeme do kontextu celkové trestné činnosti projednávány soudy, zjistíme, že tyto počty představují jen **zlomek celkové populace fyzických osob postavených před soud**. Za posledních pět let bylo před soud postaveno průměrně celkově 65 061 fyzických osob. Případy domácího násilí, kterými se zabývaly soudy, tak činily necelé jedno procento (0,8 %) celkového počtu obžalovaných osob. Vezmeme-li v úvahu pak pouze případy partnerského násilí, bude tento podíl ještě nižší. Nejsou tedy příliš překvapující některé výsledky našich zjištění.

Nejčastěji byla tato trestná činnost evidována **v kontextu partnerského vztahu**. Ročně se jednalo průměrně o 384 případů. Detailnější analýze jsme podrobili právě především případy partnerského násilí, a to, pokud jde o zkoumání jak statistických dat, tak i vbraných trestních spisů. Specifickou se jeví skutečnost, že v průběhu sledovaného období (2008–2021) je patrný trend nárůstu počtu případů trestné činnosti se znakem partnerského násilí v kontextu nesezdaných párů, a současně pokles případů trestné činnosti v manželském soužití. Tento trend však nekoreluje s počtem uzavřených manželství, který sice zaznamenal pokles v roce 2013, nicméně v dalších letech opět narostl. Důvodem může být skutečnost, že manželství v posledních letech uzavírají spíše starší a vzdělanější lidé, kteří jsou ve vztahu více stabilizováni. Z hlediska nového způsobu vykazování nebude již nadále hledisko uzavření sňatků rozhodné, neboť se bude evidence v justičních statistikách soustředit na záznam současného či minulého intimního partnerství, podle požadavků mezinárodních organizací, bez ohledu na právní povahy tohoto svazku.

Zajímavé je sledovat, že znak domácího násilí je evidován nejen u speciálního trestného činu Týrání osoby žijící ve společném obydlí, ale také u dalších, které jsou spáchány v kontextu tohoto druhu násilí. Často jde o případy, kdy pachatel spáchá v této souvislosti více trestných činů vedle sebe (tzv. v souběhu). Na základě analýzy justičních statistik odsouzených pachatelů za trestné činy se znakem domácího násilí lze shrnout, že se v průběhu desetiletí relativně změnila **struktura této trestné činnosti**. Trestný čin Týrání samozřejmě jednoznačně patří mezi nejčastější trestnou činnost se znakem domácího násilí. V struktuře trestné činnosti jsou ovšem také ve větší míře zastoupeny trestné činy Nebezpečného vyhrožování, Ublížení na zdraví, Vydírání a Týrání svěřené osoby, jejichž podíl mírně roste. To může být způsobeno jednodušší dostupností důkazů v případech jiných trestných činů. Podíl trestného činu Týrání naopak v závislosti na tom dlouhodobě klesá. Vyrůstá také podíl případů, kdy je pachatel odsouzen za více trestných činů se znakem domácího násilí v souběhu.

V případě trestného činu Týrání na druhou stranu **dlouhodobě roste podíl závažnějších případů**, kvalifikovaných podle druhého odstavce. Tento nárůst může být ovlivněn přijetím a zpřesněním nové právní úpravy trestného činu Týrání v novém trestním zákoníku, kdy ve druhém odstavci byly přidány další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, odpovídající více realitě řešených případů. Nejčastěji je však jednání pachatelů kvalifikováno podle § 199 druhého odstavce písm. d) tr. zák., tj. jako páchané po delší dobu. Tento trend se potvrdil i na základě detailnějších analýz případů, kdy byl pachatel odsouzen pouze za trestný čin Týrání v partnerském vztahu.

Jak dále ukazuje analýza dat, pokud jde o opakované domácí násilí páchané jedním pachatelem, které lze identifikovat jako příklady **chronického páchání domácího násilí**, mohou tyto případy snadno zůstat skryty před odpovídající reakcí, která by reflektovala závažnost, vyjádřenou touto specifickou recidivou. Bylo by proto vhodné zohlednit tuto okolnost v samotné skutkové podstatě trestného činu týrání a stanovit přísnější trestní sazbu pro opakované domácí násilí.

Pokud jde o **regionální rozložení** počtu případů domácího partnerského násilí, na základě vytvořeného indexu, se na statistických datech ukazuje, že z této perspektivy je zdaleka nejvíce zatížen Karlovarský kraj (sedm případů na 100 tis. obyvatel ročně). Vysoké indexy mají také Moravskoslezský (pět) a Jihomoravský kraj (čtyři). Naopak mezi kraje s nejnižším počtem případů na 100 tis. obyvatel patří Praha (dva), Středočeský (tři) a Plzeňský kraj (tři) (průměrné roční prevalence).

Trestání pachatelů domácího partnerského násilí

Jak dále vyplývá z analýzy statistických dat, ale rovněž z analýzy trestních spisů, ve většině případů (80 %) byly osoby postavené před soud za trestnou činnost se znakem domácího násilí v partnerském vztahu odsouzeny. Ke zproštění obžaloby došlo v 8 % a ve 12 % případů nedošlo k odsouzení z jiných důvodů (např. z důvodu zastavení trestního stíhání, postoupení případu jinému orgánu atd.).

Pokud jde o uložený druh sankce, typickým trestem pro trestnou činnost se znakem domácího násilí v partnerských vztazích ve sledovaném období 2008–2022 byl trest odnětí

svobody ve všech jeho podobách, jiné tresty se za tuto trestnou činnost ukládají výjimečně. **Více než polovině pachatelů je uložen podmíněný trest odnětí svobody** (průměrně v 68 %), přičemž v 19 % případů je zároveň nad pachatelem vysloven dohled, což je nepoměrně vyšší podíl, než je tomu u obecné populace odsouzených pachatelů, kdy je podmíněný trest s dohledem uložen v 6 %. Je tedy zřejmé, že soudy v případech domácího násilí zohledňují rizika spojená s následným chováním pachatele, a to právě uložením dohledu, ve větší míře než v jiných případech. Více jak čtvrtině odsouzených pachatelů (27 %) byl uložen nepodmíněně trest odnětí svobody. Z dlouhodobého hlediska podíl nepodmíněných trestů v porovnání s těmi podmíněnými mírně roste.

Pokud jde o rozhodnutí soudu, většina případů (81 %) partnerského násilí je vyřízena jiným způsobem než trestním příkazem a tento podíl stále roste (zmiňovaný trend však narušily poslední tři roky). To jednoznačně souvisí jednak s tím, že je trestný čin Týrání kvalifikován častěji ve druhém odstavci jako závažnější forma tohoto jednání. Dále také s tím, že roste podíl sbíhajících se trestných činů, což nutně vede ke složitějšímu dokazování a také k uložení přísnější sankce. Díky těmto skutečnostem se také prodlužuje délka trestního řízení. Tento trend se týká také a výrazněji případů, kdy byl pachatel odsouzen pouze za trestný čin Týrání. Pokud jde o individualizaci trestu v podobě **využití uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností** na základě statistických údajů se ukázalo, že jejich podíl činí zhruba 15 % případů, což je také v porovnání se sankcemi uloženými obecně za trestnou činnost, kdy jsou tato opatření ukládána cca v 11 % případů, o něco vyšší podíl. Ukládání těchto opatření v průběhu sledovaného období mírně vzrostlo, přičemž detailnější informace o jejich konkrétní podobě čerpáme z analýzy spisů, z níž vyplynulo, že nejčastěji ukládaným přiměřeným omezením odsouzeným pachatelům je zákaz požívání alkoholických nápojů, které je často jedním z rizikových faktorů a jakýmsi častým „průvodcem“ domácího násilí. **Programy psychologického poradenství** byly uloženy jen v malém počtu případů, což svědčí o jejich malém využívání.

Trestání za trestný čin Týrání

Jak bylo zmíněno výše, v průběhu sledovaného období 2008–2022 vzrůstal podíl sbíhajících se trestných činů i podíl závažnějších případů trestného činu Týrání kvalifikovaných podle druhého odstavce. To se do jisté míry odráží na zvýšení délky ukládaných trestů, zejména těch podmíněných a také na snížení podílu rozhodnutí v podobě trestního příkazu. Tento nárůst ovšem není příliš výrazný, a nelze tedy hovořit o tom, že by snad měl tento trend svědčit o větší přísnosti soudů při rozhodování o případech domácího partnerského násilí.

Pro objektivnější zhodnocení jsme se při zkoumání vývojových rozdílů ukládání trestů zaměřili na **tresty uložené za samostatný trestný čin Týrání**. V rámci této analýzy jsme došli k závěru, že pachatelů, odsouzených pouze za trestný čin Týrání k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, je výrazně méně (13,6 % oproti 26,6 %). Vzhledem k tomu, že srovnáváme s případy, kdy mohlo jít o trestné činy v souběhu, pak toto zjištění není až tak překvapivé. Pokud k odsouzení k nepodmíněnému trestu u samostatného trestného činu Týrání došlo, pak se jeho délka nejčastěji pohybovala v rozmezí 2–3,5 let, nehledě na to, na základě jakého odstavce byl pachatel odsouzen. Délky uložených podmíněných trestů podle prvního odstavce se pohybovaly od tří měsíců do tří let v poměrně rovnoměrném

rozložení a podle druhého odstavce od dvou do tří let. V obou odstavcích byly nejčastěji ukládány tříleté zkušební doby. Tato zjištění vedou k **zamyšlení nad uspořádáním skutkové podstaty trestného činu Týrání**, a především nad stanovením trestních sazeb, a to zejména ve druhém odstavci, kde je trestní sazba od dvou do osmi let. Tresty ukládané podle tohoto odstavce se pohybují stabilně při spodní hranici této sazby. U nepodmíněného trestu dokonce není ani výrazné odlišení výměry trestu podle prvního a druhého odstavce.

Charakteristika pachatelů trestné činnosti se znakem domácího násilí

Podle analyzovaných statistických dat před soudem za trestnou činnost se znakem domácího partnerského násilí stanou **v drtivé většině muži** (97 %). Meziroční změny nepřesahují hranici dvou procentních bodů. Každoročně se v ČR projednává průměrně 11 případů partnerského násilí spáchaného ženou. Nejvyšší podíl žen byl evidován v roce 2021, jednalo se o 4 % těchto případů. Obžalovaní bývají většinou české státní příslušnosti – průměrně 92 %. Nejpočetnější skupinu cizinců tvoří občané Slovenské republiky, a to celkově průměrně 4 %.

Věková struktura obžalovaných ve věci partnerského násilí se v průběhu let příliš nezměnila. Ve sledovaném období 2008–2022 průměrný věk osciloval mezi 38 a 42 lety – nejmladšímu bylo 16, nejstaršímu 87 let. Nejvíce jsou zastoupeny osoby ve věku 30–44 let. Pokud jde o dlouhodobější trend, ukazuje se, že roste počet mladších obžalovaných do 30 let ($\text{Gamma} = -0,128$).

Mezi pachateli trestných činů se znakem domácího násilí v partnerském vztahu je více než třetina jedinců souzených poprvé, tedy prvopachatelů. **Téměř dvě třetiny pachatelů partnerského násilí (65 %) jsou recidivisté**, což odpovídá obecné recidivě, která se pohybuje v rozmezí 60–70 %. Z toho 27 % bylo v minulosti trestáno jednou a 73 % opakovaně. Podíl prvopachatelů z dlouhodobého hlediska mírně klesá. Podle statistických údajů téměř šestina případů byla dle justičních statistik spojena s užíváním alkoholu pachatele a užívání dalších omamných a psychotropních látek v tomto kontextu zaznamenáno spíše výjimečně. Tento podíl ovšem neodpovídá zcela realitě projednávaných případů, neboť jak vyplývá z dalších poznatků, podíl přítomnosti alkoholu (ale jiných návykových látek) je v těchto případech podstatně vyšší (viz dále).

Limity statistické analýzy

Je třeba opět na tomto místě upozornit, že statistické údaje trestní justice není možné vnímat jako jediný **zdroj popisu partnerského násilí** jeho pachatelů a dalších důležitých okolností. Navíc, jak je všeobecně známo, justiční statistické údaje **nejsou porovnatelné** s údaji policejními a dalšími údaji sledovanými jinými institucemi či orgány, a tudíž jejich výpovědní hodnota je omezena pouze trestním řízením. Mimo to dále nelze opominout fakt, že většina z případů domácího násilí stále zůstává **skryta** nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale i dalšími institucemi či organizacemi, které se ve své praxi s pachateli či původci domácího násilí setkávají. Tím ovšem limity při interpretaci těchto dat nejsou vyčerpány.

Mezi další a poměrně důležité limity námi zpracovávaných dat patří zejména **neúplnost některých údajů** o jednotlivých případech v samotném souboru dat, časté změny v metodice sběru dat a zavádění nových proměnných. Neúplnost vyplněných údajů se týká např. sledovaných okolností, a to konkrétně vlivu užívání alkoholu a omamných a psychotropních látek na páchání trestné činnosti. Tato skutečnost není v řadě případů uvedena, a výsledky tak ani zdaleka neodpovídají zjištěním jiných studií provedených na populaci odsouzených osob.

Analýza vybraných trestních spisů

Charakteristiky pachatelů a obětí

Z analýzy trestních spisů jsme získali další informace ohledně charakteristik odsouzených pachatelů i obětí. Pokud jde o pachatele, kromě potvrzení genderové a věkové struktury, jak již vyplynula z analýzy statistických dat, z ní dále vyplynulo, že **struktura kriminální minulosti** u odsouzených pachatelů je rozmanitá, což může značit jejich vyšší nebezpečnost. Naše zjištění podporují tezi, kterou naznačuje studie zabývající se vzorci kriminální kariéry pachatelů partnerského násilí, a to, že tato skupina pachatelů se mnohdy nespécializuje pouze na domácí násilí (viz např. Buzawa & Hirschel, 2008; Klein & Tobin, 2008; Piquero, Brame, Fagan, & Moffitt, 2006). Je na místě se obávat, že na tuto skupinu pachatelů se obtížněji působí, ať již formou terapeutického programu ve vězení či na svobodě, či uloženým podmíněným trestem. Naproti tomu, nemalá část (zhruba 33 %) prvotrestaných pachatelů může představovat skupinu osob, které mají problémy s kriminalitou pouze, a právě v souvislosti s pácháním domácího násilí, jinou kriminalitu nepáchají (viz výsledky analýzy jen u trestného činu Týrání), a mohou být tedy perspektivní z hlediska působení prostřednictvím terapeutických programů.

Jak se ovšem potvrdilo na naší specifické populaci odsouzených pachatelů, a jak dále vyplynulo z hlubší analýzy trestních spisů, projevíly se zde v podstatě všechny „osvědčené“ faktory, které byly identifikovány také na základě analýzy trestních spisů ve výzkumu IKSP z roku 2014 (Martinková et al., 2014). Především se jednalo o **nižší socio-ekonomický status** obětí i pachatelů. Toto zjištění je v souladu s výsledky dalších českých studií (Martinková et al., 2014, Buriánek, 2023; Pikálková & Podaná 2014; Pikálková, Podaná & Buriánek 2015) i těch zahraničních (Aizer 2010; Caetano, Vaeth, a Ramisetty-Mikler 2008; Stith et al. 2004; cf. Rodriguez 2001), které uvádějí, že partnerské násilí je minimálně častěji odhaleno v nižších socio-ekonomických vrstvách²³³.

Lze tedy konstatovat, že před soud jsou postaveni většinou muži s nižším vzděláním, často nezaměstnaní, popřípadě nárazově, s horším sociálně ekonomickým zázemím. Minimálně jsou zastoupeni pachatelé s vysokoškolským vzděláním a ekonomicky dobře zajištění, ale i pachatelé pocházející z těch nejslabších sociálních vrstev, vyloučených lokalit a osoby užívající drogy, kde by však bylo možné předpokládat vysokou míru zatížení násilným jednáním. To může svědčit o tom, že tyto skupiny osob jsou pro systém trestní justice stále nedosažitelné, ať již z toho důvodu, že mají dostatek prostředků a schopností se trestnímu postihu lépe vyhnout nebo se vůbec nedostanou do „hledáčku“ trestněprávně.

233 Je třeba zmínit limity srovnání, neboť zmiňované výzkumy se nezaměřovaly na skupinu odsouzených pachatelů.

ního systému. Rovněž oběti byly často nižšího stupně vzdělání, nezaměstnané nebo na mateřské dovolené, což obzvláště, bylo-li i na straně pachatele nízké pracovní zapojení, nasvědčovalo zhoršeným sociálním podmínkám. Tento socio-ekonomický faktor rodiny zároveň mohl představovat významný rizikový faktor páchání násilí.

Psychologické charakteristiky odsouzených pachatelů

Z analýzy znaleckých posudků zkoumaného vzorku odsouzených pachatelů partnerského násilí (71 případů), obsažených v trestních spisech, vyplynulo několik hlavních zjištění ohledně psychologického „profilu“ odsouzených pachatelů partnerského násilí. U dvou třetin vzorku byly v posudcích informace ke kompletní psychologické anamnéze. V rámci této podskupiny byl u většiny odsouzených alespoň jeden okruh anamnézy charakterizovaný jako specifický, což může představovat další určitý rizikový faktor pro rozvoj pozdějšího partnerského násilí (Babchishin et al., 2017; Farrer, Frost, & Hedges, 2012; Fergusson, Boden, & Horwood, 2008; Magdol, Moffitt, Caspi, & Silva, 1998; Theobald & Farrington, 2012). Nejčastěji šlo o problémy v rodině. Každý desátý ve vzorku reportoval dle znalců **zkušenost s bitím ze strany rodičů**, desetina také měla dle výpovědi znalců rodiče s psychiatrickou diagnózou. Jako relativně dobrý ukazatel specifické anamnézy obecně se ukazují problémy ve škole a školní docházce. Jejich přítomnost totiž častěji obnášela také přítomnost jiných problémů (v rodině, v práci aj.).

Odsouzení se dle posudků vyznačovali **průměrným intelektem**. V porovnání s údaji o původcích souzených v kontextu partnerského násilí dle starší analýzy trestních spisů (Martinková, Slavětínský, & Vlach, 2014) aktuální vzorek v průměru mírně v intelektu zaostával. Mohlo by to být dáno tím, že jsme pracovali pouze s odsouzenými pachateli, kteří mohou mít specifické vlastnosti v porovnání se všemi souzenými. Podobně jako problémy v psycho-sociálním vývoji, také nízká inteligence bývá uvažována jako rizikový faktor páchání partnerského násilí. V této souvislosti lze citovat prospektivní longitudinální výzkum Lussiera, Farringtona a Moffitta (2009), kteří zjistili, že partnerské násilí pachatelů-mužů bylo predikováno nízkou verbální inteligencí v dospívání (při kontrole antisociálního chování), zatímco jiné vývojové faktory roli nehrály.

Také pouze polovina odsouzených (s posudkem) byla v době páchání stabilně zaměstnána či podnikala. Zjištěné slabé pracovní zapojení odpovídá starším nálezům již citované analýzy Martinkové, Slavětínského a Vlacha (2014). Z českých viktimizačních studií víme, že ženy mají až šestkrát vyšší riziko, že se stanou obětí partnerského násilí, pokud je jejich partner nezaměstnaný (Pikálková, 2015). Nezaměstnanost může ve skutečnosti souviset s obecnějšími faktory partnerského násilí v pozadí, jako je snížená sebeúcta, ale též vést k rozkladu způsobů zvládání stresu a k budování nepříznivých návyků (Stočasová & Čáp, 2020), například v podobě závislosti na návykových látkách.

Psychické onemocnění (či porucha) dle MKN-10 bylo znalci zjištěno u 37 % odsouzených. Téměř polovina z nich přitom trpěla více než jedním onemocněním. Nejčastěji shledali znalci **přítomnost poruchy osobnosti a/nebo syndromu závislosti na návykové látce**.

U 92 % osob se znalci v posudku věnovali otázce přítomnosti osobnostní poruchy či akcentovaného osobnostního rysu. Téměř 90 % odsouzených trpělo dle znalců osobnostní

poruchou či akcentovaným osobnostním rysem (přímo diagnózu poruchy osobnosti měla ovšem jen pětina vzorku). Nejčastěji se jednalo o **emoční nestabilitu**, ta se nezdá vázala s depresivitou. Oproti tomu v datech vykrytalizoval ještě typ pachatele s disociálně a narcisticky laděnou osobností, což odpovídá zahraničním poznatkům o dvou rozpoznatelných typech pachatelů partnerského násilí (Gilchrist et al., 2003). Zajímavé je, že ve vzorku se významně často objevovaly také paranoidní či anankastické osobnosti, což v zahraniční literatuře obvykle nenacházíme (Gilchrist et al., 2003; Spencer et al., 2022; Yu et al., 2019). Celkově lze říci, že zastoupené osobnostní typy byly velmi rozmanité, což ostatně odpovídá popisu osobnosti českých původců domácího násilí obecně (Holubová et al., 2019, dle Stočesové a Čápa, 2020). V souvislosti s výrazným zastoupením odsouzených diagnostikovaných jako nějak osobnostně narušených je ovšem třeba zmínit, že experti obecně často mylně nadagnostikují poruchu osobnosti u pachatelů partnerského násilí (Lohr, 2005, dle Čírtkové, 2020).

Snaha postihnout společné rysy původců domácího násilí, a tím zjednodušit a zefektivnit práci s původci, není nová. Dokládají to četné citované studie. Naše analýza všem přináší především jedinečné informace o odsouzených pachatelích, jak je zjišťují soudní znalci. Takové poznatky už většinou v odborné literatuře nenajdeme, rozhodně ne v české.

Problémem potom zůstává **omezená interpretovatelnost** výsledků analýzy. Rizikové faktory pro páchaní partnerského násilí nemohou být kladeny na stejnou úroveň s v posudcích identifikovanými charakteristikami odsouzených za spáchání partnerského násilí. Například proto, že odsouzení páchají (hypoteticky) závažnější činy než ti (původci), kteří se k soudu vůbec nedostanou. Upozornit lze také na možnost, že případy, kdy si soudce vyžádá znalecký posudek, jsou v něčem specifické, může jít například o komplikovanější případy (Netík, 2020). Konečně je třeba uvážit, že soudní znalec odpovídá pouze na několik konkrétních otázek, takže řada v psychologické literatuře uváděných rizikových faktorů sice u daného pachatele může být přítomna, ale nemusí být v posudku uvedena.

Chceme tak na tomto místě varovat před vytvářením unáhlených závěrů: charakteristiky zjištěné v tomto šetření sice mohou být diskutovány jako potenciálně rizikové faktory partnerského násilí pro úzkou podskupinu jeho pachatelů, ovšem jasné závěry v tomto ohledu naše analýza poskytnout nemůže. Šetření mělo jinou ambici: s pomocí kvalitativní analýzy znaleckých posudků z různých oborů identifikovat základní vlastnosti českých odsouzených v případech domácího násilí. Jejich znalost může napomoci – spíše než predikci spáchání násilí – adekvátnější reakci orgánů zapojených v trestním i návazném řízení a zejména pak snad i **demytizaci osoby pachatele** jako někoho zásadně psychicky narušeného, na kterého si lze ukázat prstem a kterému se lze snadno vyhnout.

Povaha a kontext partnerského násilí – další identifikované faktory související s domácím partnerským násilím

Jedním z klíčových faktorů, který se často objevoval v rámci analýzy trestních spisů, byla přítomnost alkoholu a jiných návykových látek. Přestože dle justičních statistik je vliv alkoholu evidován jako sledovaná okolnost trestné činnosti průměrně v 16 % případech se znakem partnerského násilí a vliv ostatních návykových látek se pohybuje okolo 2 %, podrobnější analýza vzorku soudních rozhodnutí naznačuje, že jde o situaci mnohem

frekventovanější. Podle našich zjištění byl **ve více než polovině případů často nebo pokaždé pachatel intoxikován alkoholem v době útoků**. Ve více než desetině případů byl pak v době útoků často či vždy pod vlivem drog. V devíti případech se pak pachatel dopouštěl násilí intoxikován drogami i alkoholem. Tato odchylka může být vysvětlena obtížností zaznamenávání těchto faktorů v rámci justičních statistik.

Podstatným zjištěním byla také skutečnost, že v námi zkoumaném vzorku partnerských vztahů byly mnohdy násilí **přítomny děti**. Dvě třetiny pachatelů mělo s obětí společné dítě či děti, z toho v naprosté většině (91 %) **případů byly útokům děti přítomny**. Pokud byly děti svědky domácího násilí, bylo tomu tak ve 40 % vždy či často. Ve 14 případech docházelo pachatelem zároveň k týrání dětí žijících ve společné domácnosti.

K obdobnému zjištění dospěla také předešlá analýza trestních spisů (Martinková et al., 2014). Podobně v posledním českém výzkumu byla nalezena vyšší viktimizace a páchání partnerského násilí ve vztazích, kde jsou přítomny děti (Buriánek & Podaná, 2023). Tato skutečnost má značný dopad na psychické zdraví dětí (Henning & Feder, 2005; Knapp, 1998). Navíc, v kontextu teorie sociálního učení (Bandura, 1973) se vyskytuje přítomnost dětí u domácího násilí jako prediktor budoucího páchání či viktimizace násilí (Halford et al., 2000; Miller-Perrin & Perrin, 2018). Často se v této souvislosti hovoří o mezi-generačním přenosu násilí.

Navíc nebylo výjimkou, že oběmi násilí byly ženy **v období těhotenství**. Násilí v tomto období může mít závažné následky pro ženu i plod, jako jsou předčasný porod, nízká porodní váha, nebo ztráta plodu (Jasinski, 2004; Kaye et al., 2006). Tyto výše zmíněné skutečnosti ovšem nebyly soudy reflektovány tak, jak by odpovídalo jejich povaze a závažnosti, např. vyjádřením posouzení těchto okolností jako přitěžujících nebo zohledněním při kvalifikaci úmyslu ve vztahu ke způsobení závažnější újmy. Násilí páchané na ženě v době jejího těhotenství bylo zaznamenáno v 19 případech ze 106 (a to dle popisu skutku ve výrokové části rozsudku), tato okolnost byla uvedena, a tedy zohledněna jako okolnost přitěžující však pouze dvakrát (viz dále).

Nelze také přehlédnout, že dle našich výsledků **oběti nezřídka zůstávají ve vztahu s pachatelem** během trestního řízení, a nemusí mít v úmyslu tento vztah ukončit, a že tedy vztah agresora a oběti automaticky nekončí podáním trestního oznámení. Pokud jde o vztah pachatele a oběti v době trestního řízení v našem vzorku 106 případů, v 16 spolu oběť i pachatel žili i nadále. Ve dvou případech měla oběť v úmyslu se k partnerovi vrátit po jeho propuštění z vazby. Ve třech případech pachatel a oběť, jak vyplývalo ze spisového materiálu, již nesdílejí společnou domácnost, ale stále se stýkají. Alespoň v pěti případech došlo k přerušení soužití ještě před zahájením trestního řízení, kdy oběť nejdříve opustila pachatele a až s časovým odstupem podala trestní oznámení. Zhruba v polovině zkoumaných případů bylo soužití pachatele a oběti přerušeno a nadále (minimálně po dobu trestního řízení) si nebyli partnery. V tomto kontextu je důležité přemýšlet o způsobech, jakými je možné s těmito pachateli zacházet a pracovat, a jaké jsou nejlepší strategie pro zajištění maximální ochrany obětí.

Formy násilí

Z našich zjištění dále vyplývá, že trestné činy označené jako domácí násilí zahrnovaly především více forem fyzického násilí a jejich kombinace. V rámci problematiky partnerského násilí se často pozornost soustředí na fyzické formy agrese. Důvody jsou dvojí: fyzické útoky jsou jednoznačné, často zanechávají zřetelné a lékařsky prokazatelné následky. Fyzické násilí navíc vzbuzuje ve společnosti silné emoce, zejména pokud je směřováno proti zranitelnějším jedincům, jako jsou ženy, navíc i v době těhotenství. Fyzické útoky jsou také snadněji kvantifikovatelné. Nejčastěji se objevujícím typem **fyzického násilí** ve vzorku byly údery pěstí, fackování, kopání či povalení na zem. Nejčastěji byly útoky mířené **na hlavu** poškozené (85 %). V 19 případech pak byla oběť v době útoku **těhotná**.

Psychické násilí běžně zažívala většina obětí (91 %). Mezi často vyskytující se formy patřilo verbální násilí, které v rámci násilí zažívalo 96 % žen, a sociální izolace, s níž měly zkušenost téměř dvě třetiny obětí (65 %), z toho více než polovina ji zažívala pravidelně (53 %). **Přehlížení psychického násilí je postupně potlačováno**, a jak dokládají některé rozsudky, i méně zřetelné formy násilí, jako je psychické či ekonomické násilí, je zohledňováno. Tento vývoj v justiční praxi lze považovat za kladný posun směrem k celkovějšímu pochopení specifík domácího násilí v partnerských vztazích a jeho trestání.

Na druhé straně **sexuální násilí** je do jisté míry v nemálo případech vnímáno jako součást domácího násilí, ačkoli často naplňuje jednoznačně všechny znaky poměrně závažných forem sexuálních trestných činů. Sexuální násilí, zejména v podobě nucení k pohlavnímu styku, bylo v jedné pětině případů popsáno, resp. obsaženo v popisu samotného skutku ve výrokové části rozsudku. Kvalifikováno jako trestný čin znásilnění bylo toto popsané sexuální násilí v 11 případech a v dalších 9 případech bylo zahrnuto pod kvalifikaci trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí bez samostatné právní kvalifikace.

Z našich zjištění dále vyplývá, že důsledky násilí, které bylo páčáno v těchto případech, byly v našem souboru velmi rozmanité a často závažné, což koresponduje s faktem, že šlo o odsouzené pachatele za trestnou činnost. Ovšem přestože se jednalo o závažnější typy dlouhodobého násilí, **pachatelé často odmítali vinu**, případně ji svalovali na oběť. Zároveň nebylo výjimečné, že by se z útoku obviňovala sama oběť.

Rozhodování soudů v případech partnerského násilí – faktory ve vztahu k uloženému trestu

Předchozí popis trestání, vyplývající z analýzy statistických údajů, jsme dále doplnili zkoumáním a naznačením určitých vztahů a faktorů, které mohou hrát významnou roli při ukládání trestů, zejména podmíněného a nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ty čerpáme z analýzy trestních spisů a odůvodnění rozsudků. Na základě analýzy vztahů byly identifikovány některé faktory, u kterých byl prokázán signifikantní vztah s druhem uloženého trestu. Přítomnost těchto faktorů byla následně potvrzena také v odůvodněných rozsudcích. Šlo jednak o potvrzení zohledňování obecných trestněprávních zásad při stanovení druhu a výměry trestu, ale i ověření některých dalších, v literatuře identifikovaných faktorů.

Pokud jde o trestně-právní faktory, byl nalezen nejtěsnější vztah mezi **trestní minulostí pachatele a uloženým nepodmíněným trestem**. Podobně silný vztah byl identifikován u **souběhu více trestných činů**. Také analýza odůvodnění rozsudků ukázala, že nejčastěji zmiňovanými (přítěžujícími) okolnostmi, které vedou k uložení trestu odnětí svobody, jsou právě tyto dvě okolnosti. K podobnému zjištění dospěly také jmenované zahraniční (Rauma, 1984; Ringland & Fitzgerald, 2010; Schmidt & Steury, 1989) a české (Tomšů & Drápal, 2019) studie. To potvrzuje, že soudy se při ukládání trestů za trestné činy se znakem domácího násilí řídí stejnými obecnými pravidly, jako při ukládání trestů u ostatních trestných činů. Předchozí vykázaní nebo užití předběžných opatření soudy ve své podstatě nikterak nezohledňovaly.

Na straně pachatele se prokázal nejtěsnější vztah mezi **nezaměstnaností a uvězněním**. Také v odůvodněních rozsudků lze nalézt vedení řádného života, které je často spojováno mimo jiné s výkonem zaměstnání, jako nejčastěji zohledňovanou polehčující okolnost. Statisticky signifikantní vztah **mezi doznáním**, často zmiňovanou polehčující okolností, a druhem trestu nalezen nebyl.

V analýze vztahů byl dále prokázán **vztah mezi alkoholem, resp. alkoholovou intoxikací pachatele v době páchaní násilí a uloženým trestem**. Analýza odůvodnění rozsudků dokládá, že alkohol byl zohledňovaným prvkem pouze v případech uloženého nepodmíněného trestu, kdy mělo uvěznění v některých případech fungovat jako nástroj nucené abstinence.

Pokud jde o další výsledky analýzy zkoumaných odůvodnění rozsudků, je důležité na tomto místě zmínit, že značná část odůvodnění nijak **nezmiňuje specifika partnerského násilí** a vystačí si s obecným, jakýmsi univerzálním, konstatováním. V nezanedbatelné části však lze vysledovat zohlednění specifické povahy partnerského násilí. Soudy například zmiňují následky na obětech, a to včetně těch psychických. Také dlouhodobost a dynamika a intenzita násilí se v odůvodněních častěji vyskytuje, avšak některé okolnosti lze považovat za přehlížené. Například **těhotenství oběti**, které patří mezi obecně přítěžující okolnosti, soudci zohlednili pouze ve 2 z 19 zaznamenaných případů. Stejně tak přehlíženou zcela je obecně přítěžující okolnost blízkého vztahu pachatele k oběti. Mimo samostatnou kvalifikaci pak dokonce v nemalé míře zůstává **sexuální násilí** páchané (a v popisu skutku obsažené) v kontextu domácího násilí.

Na druhé straně se ovšem ukázalo, že určitou roli hraje koncept tzv. „**rodinné zátěže**“, který se v odůvodněních objevuje. V tomto smyslu soudy celkově mnohdy přihlíží k rodinnému uspořádání pachatele a oběti, kdy stabilizace vztahu zpravidla slouží jako polehčující okolnost. V tomto kontextu zvažuje soud i důvody, aby se nerozdělovala rodina, či aby se dětem neodebral otec a živitel. Soudy také zohledňovaly přání partnerek, aby jejich partner nebyl uvězněn. Otázkou však zůstává, zda je v této souvislosti zároveň zohledňována ochrana obětí a zda je pohrůžka nepodmíněným trestem dostatečnou motivací násilí dále nepáchat. Soud, i když častěji v těchto situacích ukládá dohled probačního úředníka, nevyužívá dalších možností jako jsou přiměřená omezení a povinnosti, které by mohly lépe zajistit práci s násilím a jeho případným odstraněním. V kontextu rodinné zátěže však byl nalezen i přístup soudce, který naopak uložil trest odnětí svobody za účelem zajištění

ochrany oběti, popř. zajištění jejího finančního odškodnění. To svědčí o zohledňování zájmů poškozených, jak stanoví zákon. Dopady aplikace tohoto kritéria mohou vést jak k uložení přísnějšího, tak k uložení příznivějšího trestu.

Cílem při analýze odůvodnění rozsudků ovšem nebylo posuzovat vhodnost uloženého trestu, ale spíše nabídnout bližší pohled na to, jak se tyto okolnosti promítají do konečného rozhodnutí soudu. Navíc při srovnávání podmíněného a nepodmíněného trestu lze diskutovat, zda je možné, či dokonce vhodné, uvažovat o jednom trestu jako o přísnějším než o druhém. Naše analýza ovšem neposkytuje jasnou odpověď na to, zda soudy trestají pachatele partnerského násilí mírně, či nikoli. V této souvislosti pouze hodnotíme okolnosti, které byly využity při odůvodňování trestu.

Summary

The aim of this study was to map the current situation in the area of treatment of perpetrators of domestic partner (gender-based) violence, both in terms of conceptual and legislative, i.e. systemic settings, and in terms of the functioning of this system in practice. The aim was also to map foreign approaches in selected European countries that could provide inspiration for addressing the issue in the Czech Republic. The aim was primarily to support the existing system of addressing the issue of domestic violence from the perspective of procedures towards its perpetrators in order to increase the protection of victims of domestic violence and improve their overall life situation.

Treatment of perpetrators of domestic violence in selected European countries

An overview of foreign approaches to dealing with perpetrators of domestic violence in five selected European countries, namely Austria, Germany, Norway, Spain and the UK, focuses on the systemic anchoring of work with perpetrators in the fight against domestic violence in each country. The aim was to present examples of good practice and best practices from neighbouring countries that could serve as inspiration in the search for an optimal approach in our country. The overview shows that in European countries, **work with perpetrators has a strong place** and is seen as an integral part of the solution to the problem of domestic violence. Although the selected countries differ slightly in their measures, the basic premises and principles underlying their approaches are very similar. The problem of domestic violence is not taken lightly in each country and there are long-standing efforts to address it. All countries have made sure that the issue is clearly anchored in legislation and strategy. In most, specific laws have been adopted over time to address the issue. The focus is primarily on the protection and safety of persons at risk. Domestic violence is not tolerated and is considered a criminal offence everywhere, and there is a gradual tightening of repression and a clear social condemnation of perpetrators of this type of violence. This is not a problem that should be dealt with privately, but it is legitimate for the state to step in from its position of authority to deal with the problem. On the other hand, governments are aware that domestic violence is a very complex problem that cannot be addressed in isolation or only through victim assistance. This is often too late. In selected countries, domestic violence is viewed as a society-wide problem, and efforts to address it systemically and to prevent it effectively are evident. **Partner violence is seen as a problem for the whole family** and part of the response is always to address the situation of the children involved. It often appears that the emphasised (bi)polarisation of the problem and the isolation of the solution either on the side of the victim or on the side of the perpetrator alone do not lead to effective protection of those at risk and to stopping the violence.

When violence does occur, countries use a variety of institutions to protect those at risk. These include measures aimed at the perpetrators of violence. All countries have some form of short-term restriction on the rights of the perpetrator in the form of residence or contact bans. However, these 'regime measures' are not considered sufficient. There is a need to look for **solutions that have a longer-term impact** and lead to a change in patterns of violent behaviour. All countries therefore see the value of working with perpetrators, as evidenced by years of experience with interventions and efforts to continuously

improve them. The primary beneficiaries of this work should be the victims. The potential financial savings to the state are not negligible. In the **United Kingdom**, for example, an **evaluation study of the Drive** programme concluded that the intervention reduced the rate of domestic violence among high-risk perpetrators. The cost of implementing Drive, estimated at £ 2,400 per offender, represents a significant saving compared to the social and economic cost to society of these high-risk offenders without intervention, which has been estimated at £ 63,000 per offender (HM Government, 2022). However, for interventions to have this positive impact, great care needs to be taken in their effective implementation and application. Interventions cannot be implemented in isolation but must be part of a system. In each country, the emphasis is mainly on **mutual cooperation and coordination of all actors involved** in addressing domestic violence. Effective communication and information exchange are also essential. Most countries require providers of interventions for perpetrators to work in partnership with providers of services for victims. Communication and mutual feedback with state authorities and institutions are also important. This can only be achieved by ensuring that everyone has a good understanding of domestic violence, knows exactly what to do, who to contact and where to find the necessary information. That is why all states are committed to the ongoing **training and specialisation** for those working in this area. In particular, efforts are made to constantly sensitise and specialise **police and criminal justice** personnel. Each country has an **umbrella institution** or mechanism to facilitate communication and cooperation. Moreover, the importance of the umbrella institution is that it ‘oversees’ the quality of the interventions provided. In many countries, providers must adhere to standards in order to become members or receive accreditation. Additionally, these organizations play a crucial role in advocating and lobbying for political representation.

Regarding the application of **therapeutic programmes for perpetrators** of domestic violence, whether clients enter voluntarily or are ordered is not a fundamental concern. This division appears to be highly relative. For instance, in Norway, perpetrators cannot be compelled to participate in programmes. However, the low societal tolerance of violence in this country may put considerable external pressure on the perpetrator to enter the programme. This is due to the legal obligation to report such behaviour and the threat of heavy punishment. The basic offence carries a penalty of up to six years’ imprisonment, which is considerably harsher than in other countries. Factors such as the availability of interventions (in terms of time and location) and clear information about their purpose and benefits are more important. At the same time, the a wide range of programmes should be available to meet the different needs of a heterogeneous group of offenders. These circumstances can have a significant impact the motivation of the perpetrators to do something about themselves, which is key to achieving change. On the one hand, given the heterogeneity of the target group, the **diversity of the range of interventions** available is also highly desirable, and it is therefore not seen as disadvantage that providers with different philosophies in their approach to IPs operate in parallel with the ‘official’ programmes in each country. On the other hand, this is a particular **obstacle to rigorous evaluation studies**, which, despite efforts, are still lacking in relation to the programmes for violent people. However, attempts to evaluate effectiveness have produced promising results. Monitoring, data collection, research and evaluation are other priorities for States in their work with violent people. Collaboration with research institutions is therefore also an integral part of the systems approach.

Long-term therapeutic programmes have an indispensable place in working with the perpetrators, but **early interventions**, which are more or less formalised and available in each country, can have an even greater impact. Interventions such as counselling in prevention clinics, direct dialogue, CARA, Make a Change, Clear, the operation of crisis lines for men or various information campaigns can have a significant preventive effect and help to build motivation for change. Early risk assessment tools can also help to prevent violence. However, as the example from Spain shows, a sophisticated algorithm alone is not enough to do this, and here too it is essential to build on coordinated, effective cooperation and information-sharing that takes account of the specific circumstances of each case.

All the countries can be considered as examples of good practice worthy of emulation and inspiration in their approaches to tackling domestic violence. Of the countries presented, **Austria is probably the most interesting for us** in this respect, as its system of combating domestic violence has already inspired us in many ways. However, the work with the perpetrator, which is an integral part of the solution to this problem in Austria, has not yet been transferred to our system.

Treatment of Perpetrators of Domestic Violence in the Czech Republic – Strategy, Legislation and Expert Evaluation of Application Practice

As can be seen from the section focused on mapping the current state of domestic violence in the Czech Republic in terms of the treatment of its perpetrators, it is clear that the Czech Republic has undergone significant changes in its general concept and approach to this issue over the past 20 years. This is particularly true in the area of the legal definition of basic principles and the introduction of important measures. The legal regulation of domestic violence in the Czech Republic is characterised by a wide range of procedures and measures applied to perpetrators of domestic violence, regulated across legal sectors, which in many respects **correspond to established measures abroad**. Since the 1990 s, strategic planning and conceptual procedures in this area have been driven primarily by the efforts of non-governmental organisations involved in providing assistance to victims of this type of violence. This has led to the establishment of a number of institutions, including the newly established Government Council for Human Rights, and the Committee for the Prevention of Domestic Violence and Violence against Women, which was established in 2008 and prepares and evaluates the basic strategic document in this area, the Action Plan for the Prevention of Domestic and Gender-Based Violence. At the national level, the Department for Gender Equality of the Office of the Government of the Czech Republic formulates concepts and strategies, coordinates the actions of the public administration and monitors the situation in the field. However, the **treatment of perpetrators of domestic violence** in the Czech Republic **has not received much attention** from a conceptual and systemic point of view. So far, the only glimmers of light are activities and results of the Working Group for Work with Violent Persons (which operates under the Committee for the Prevention of Domestic Violence), formulated in 2018 in the **Minimum Standards** for Work with Perpetrators and Perpetrators of Violence in Close Relations in the Czech Republic.

As in foreign approaches, the purpose of the measures taken and procedures applied is always to increase the protection of vulnerable persons. Almost all the important measures

known and proven in foreign approaches, such as immediate and short-term expulsion, interim measures in the form of denial of access to the home in both civil and criminal law, and protection from further interference in private law, have been gradually incorporated. The introduction of repressive procedures, particularly in the form of punishment for the special offence of Abuse of a Person in a Common Dwelling, was a pioneering step in the temporal sense, and its further strengthening was also noticeable.

Generally speaking, however, the prevailing measures are primarily aimed at physically preventing/stopping violence for a specific, often relatively short period of time, primarily to provide a safety net for those at risk. There are relatively few purely preventive measures that aim to work with the perpetrator's responsibility for the acts committed or those that aim to eliminate or completely remove the causes of violence in the long term by working with the violent person.

This is confirmed by the evaluation of the application practice by the experts themselves within the expert panel. According to them, there have been significant changes in the field of DV solutions in the last 15 years or so (mainly of a legislative nature, strengthening of cooperation between institutions, police preparedness). Nevertheless, they believe that not much work is being done with DV offenders, possibly in an unsystematic, low-intensity, short-term and poorly individualised way, and therefore ineffective.

In the Czech Republic, the legal regulation and legislative possibilities for the use of appropriate measures in the Czech Republic cannot be considered inadequate. The legislative prerequisites for the use of **longer-term therapeutic interventions** for working with violent persons within the framework of existing measures are already in place. However, their use is often conceived as **part of repressive measures** (e.g. in the field of administrative and criminal punishment), and **without a conceptual framework** of mutual cooperation and feedback between the imposing authority and the organisation providing the intervention. This situation can have a negative impact on the motivation of offenders, on the overall effectiveness of the programmes and, consequently, on the perception of these interventions by the imposing institutions and authorities. The possibilities for using these measures are set up in such a way that they are **usually applied too late**. In practice, these options are rarely used and their application is not supported by the creation of an interdisciplinary capacity and methodological basis in practice. This applies both to precautionary (preventive) measures and to the obligation to undergo psychological programmes or other therapeutic or social interventions.

However, as mentioned above, **early intervention tools** against perpetrators of violence play an important role in foreign approaches. In the Czech Republic, at the stage of first contact with the system, there is no formalised instrument or procedure, apart from physical eviction (and the provision of information about assistance), which would ensure early preventive action against perpetrator, especially in an educational or even therapeutic way. For example, the **analogy of the so-called preventive interview or short-term educational intervention**, which can be found in some foreign procedures, cannot be found in Czech legislation, and therefore also in practice. The **role of police officers** seems to be crucial here, as they are often the first to deal with a situation related to domestic violence and at the same time inform other important actors. Their intervention procedures also

determine the future fate of the individual actors involved in domestic violence, not only the perpetrators but also the victims. They also determine the level of cooperation and awareness in other procedures of relevant institutions and bodies. It is therefore important that police officers are equipped with sufficient tools in this respect, but also with information, experience and qualifications.

According to the evaluation of experts, there is also **lack of awareness-raising and training of individual actors**. This problem **particularly affects judges** who do not have mandatory training in this area. Even in the case of the police, the existing system of DV training involving the regions is not always sufficient. At the level of the criminal justice system, the **use of specialised prosecutors**, who have the potential for skilled procedures in cooperation with police officers and other authorities and by linking them to civil proceedings, can be considered good practice. It would be advisable to involve the public prosecutor in early intervention by informing him/her of every eviction of a violent person by the police. With regard to misdemeanour proceedings, this is basically left entirely to its own fate in terms of the treatment of perpetrators of domestic violence, and especially in terms of the application of special restraint measures in the form of aggression management programmes. There are no specialised procedures, strategy or capacity to support this agenda.

On the other hand, experts working with violent persons in practice (implementing programmes for perpetrators of violence), are positive the efforts to **work with unmotivated persons**, who are usually considered to be perpetrators of domestic violence, i.e. persons who are obliged to participate in the programme as part of a sanction imposed by one of the competent authorities.

The absence of methodological materials and standardised procedures for dealing with cases domestic violence, which would be aimed at cooperation between individual organisations, the transfer of information, and the perpetrators of violence themselves, is manifested as insufficient in the treatment of perpetrators of domestic violence in general. This has significant impact the level of cooperation between institutions, which is rated ambiguously, with only partial improvements being assessed positively. There is considerable potential for significant change and strengthening of mutual cooperation in this area. The lack of capacity and overload of system components are major issues in implementing individual measures. This results in a lack of necessary capacity for a specialised and individualised approach. Additionally, communication between institutions and organisations is hindered by differing terminology and approaches.

In general, it can be said that the approach to perpetrators of domestic partner violence in the Czech Republic appears to be highly inconsistent and is rather based on the focus of the relevant institution dealing with perpetrators (e.g., the Czech Police, the courts, the Probation and Mediation Service of the Czech Republic, NGOs). There is no functional link between the various measures and the relevant institutions. Specific programmes and interventions aimed at perpetrators of domestic partner violence are currently very limited in the Czech Republic, which is reflected in the situation of victims. The problem is therefore the **ineffective structure of the system of treatment of perpetrators of domestic partner violence**, which primarily harms the victims of this type of violence.

The expert panel identified a number of opportunities to make work with offenders more effective have been identified, both at the level of whole institutions and at the level of specific measures. However, some of these are partly dependent on slow systemic changes such as increased funding, political support, legislative changes and increased system capacity. For example, a relatively simple and easy way to improve the quality of work with DV offenders is for example for organisations to inform relevant authorities about programmes or to disseminate standardised methodologies from abroad.

Further discussion should be prompted by an assessment of the need to make visible the identified shortcomings in the actual functioning of the system of work with perpetrators of domestic violence, as well as the issue of enabling feedback between institutions on the effects of the perpetrator's involvement in the programme, strengthening the competencies of police officers for the qualification of domestic violence, but also of other authorities, and exploring the possibility of strengthening public and professional confidence in aggression management programmes. These important limitations and, in particular the needs and opportunities, are explored in the empirical part of our research and the results will be presented in a subsequent monograph.

Domestic violence in criminal justice data

The chapters that focus on the analysis of statistical data (supplemented subsequently by an analysis of criminal files) on cases of offences with a domestic violence element that were dealt with by the criminal justice system during the period 2008–2022 provide an overview of the prevalence of this crime, the characteristics of its perpetrators, trends in this area, as well as the characteristics of judicial decision-making and its important aspects in relation to cases of domestic partner violence. Only a fraction of the real extent of the problem is reflected in the number of cases recorded in official criminal justice statistics. In this respect, it is often referred to as the tip of the iceberg of the incidence of domestic violence in the Czech Republic. On the other hand, the statistical data collected by the criminal justice authorities, although incomplete, are one of the most valuable sources of a range of important information and knowledge about the crimes committed in connection with this type of violence, their perpetrators, the sanctions and processes leading to their imposition and other related factors.

Scope and structure of crime with domestic violence

With regarding to the overall volume of registered cases of domestic violence, an analysis of the statistical data shows that during the period under review between 2008 and 2022, the public prosecutor's office registered an average of 859 cases of domestic violence per year and the courts heard an **average of 545 cases**. If we put these figures in the context of the total number of crimes dealt with by the courts, we can see that they represent only **a fraction of the total number of people brought before the courts**. An average of 65,061 people have been brought before the courts over the last five years. This means that less than one per cent (0.8 per cent) of the total number of people charged with domestic violence were dealt with by the courts. This proportion is even lower if only cases of partner violence are considered. Some of the results of our findings are therefore not too surprising.

Partner relationships were the most common context in which this crime was recorded. On average, there were 384 cases per year. We have analysed cases of partner violence in particular in more detail, both in terms of statistical data and selected criminal files. The fact that during the period under consideration (2008–2021) there is a clear trend towards an increase in the number of cases of crimes involving partner violence in the context of unmarried couples, and a simultaneous decrease in the number of cases in the context of marital cohabitation, seems to be specific. However, this trend, does not correlate with the number of marriages, which, fell in 2013 but rose again in the following years. This may be due to the fact that marriages in recent years have tended to be entered into by older and more educated people, who are more stable in their relationships. With regard to the new reporting method, the aspect of marriage will no longer be decisive, as the focus of the judicial statistics will be on recording current or former intimate partnerships, as required by international organisations, regardless of the legal nature of the union.

Domestic violence is registered not only in the special crime of Abuse of a Person Living in a Common Dwelling (hereinafter referred to as Abuse, or partner violence), but also in other crimes that are committed in the context of this type of violence. Perpetrator often commits several offences concurrently in this context. After analysing judicial statistics on offenders convicted of domestic violence offences, it can be concluded that **the structure of this crime** has changed relatively over the decades. The crime of (domestic) Abuse is clearly one of the most frequent crimes with a domestic violence element. However, the offences of Dangerous Threats, Bodily Injury, Extortion and Abuse of a Person in Charge are also more prevalent in the structure of the offence and their proportion is slightly increasing. The easier availability of evidence in cases of other crimes may contribute to this trend. In contrast, the incidence of Abuse has been decreasing over time. Additionally, the proportion of cases where the offender is convicted of multiple offenses with a domestic violence element is on the rise.

However, the proportion of more severe cases that fall under the second paragraph **has been steadily increasing over time**. This rise may be attributed by the adoption and implementation of the new legal regulation of the offence of Abuse in the updated Criminal Code. Additional circumstances have been included in the second paragraph to warrant a higher criminal charge, which better reflects the nature of the cases being handled. Usually, the perpetrator's behaviour is classified under Section 199, second paragraph, letter d) of the Criminal Code, as committed over an extended period. This trend was confirmed by a more detailed analysis of cases where the offender was convicted only for the offence of Domestic Abuse.

The data analysis reveals that cases of chronic domestic violence, where a single perpetrator **repeatedly commits acts of violence**, can easily go unnoticed and not receive an appropriate response that reflects the severity of the situation. Therefore, it may be appropriate to consider this circumstance when defining the offence of cruelty and to impose a harsher penalty for repeated domestic violence.

Regarding **the regional distribution** of cases of domestic violence, statistical data show that the Karlovy Vary Region is significantly more affected than other regions, with seven cases per 100,000 inhabitants per year. The Moravian-Silesian (five) and South

Moravian regions (four) also have high indices. On the other hand, the regions with the lowest number of cases per 100 000 inhabitants include Prague (two), Central Bohemia (three) and Pilsen (three).

Punishment of perpetrators of domestic partner violence

According to statistical data and criminal files analysis, the majority of individuals (80%) who were brought to court for domestic violence in a partner relationship were convicted. Acquittal occurred in only 8% of cases, while in 12% of cases there was no conviction due to reasons such as discontinuation of prosecution or referral of the case to another authority.

In the period 2008–2022, imprisonment in all its forms was the typical punishment for crimes involving domestic violence in partner relationships. Other sanctions were rarely imposed for such crimes. **Over two-thirds of offenders receive suspended prison sentences**, with an average of 68%. Additionally, in 19% of cases, offenders are also supervised, which is a significantly higher proportion than in the general population of convicted offenders, where only 6% receive a suspended sentence with supervision. It is evident that in cases of domestic violence, the courts consider the risks associated with the offender's subsequent behaviour and impose greater supervision compared to other cases. 27% of convicted offenders received an unconditional prison sentence, with the proportion of unconditional sentences compared to suspended ones slightly increasing in the long term.

In terms of court decisions, the majority (81%) of cases of partner violence are resolved by means other than a criminal order (simplified convictions used in minor criminal cases), and this proportion is increasing (although, this trend has been interrupted in the last three years). This is clearly related, firstly, to the fact that the offence of Abuse is more often qualified in the second paragraph as a more serious form of this behaviour. It is also related to the fact that the proportion of converging offences is increasing, which inevitably leads to more complex evidence and also to the imposition of more severe sanctions. These factors also increase the length of criminal proceedings. This trend also applies and is more pronounced in cases where the offender has only been convicted of the offence of Abuse. With regard to the individualisation of punishment in the form of the **imposition of so-called reasonable restrictions and reasonable obligations**, the statistical data show that their proportion is approximately 15% of cases, which is also a slightly higher proportion compared to the sanctions imposed in general for criminal acts, where these measures are imposed in approximately 11% of cases. The imposition of these measures has increased slightly over the period under review, and more detailed information on their specific form can be obtained from the analysis of the files, which shows that the most frequently imposed reasonable restrictions on convicted offenders is the prohibition of the consumption of alcoholic beverages, which is often one of the risk factors and a kind of frequent 'companion' to domestic violence. **Psychological counselling programmes** were imposed in only a small number of cases, indicating their low use.

Punishment for the offence of Abuse

As mentioned above, during the 2008–2022 reporting period, the proportion of converging offences and the proportion of more serious cases of the offence of Abuse qualified

under the second paragraph increased. This is reflected to some extent in the increase in the length of sentences imposed, particularly suspended ones, and also in the reduction in the proportion of decisions in the form of a criminal order. However, this increase is not very significant, and it cannot be said that this trend is perhaps indicative of greater severity on the part of the courts in deciding on cases of domestic partner violence.

For a more objective assessment, we focused on the **sentences imposed for the separate offence of Abuse** when examining the developmental differences in sentencing. In this analysis, we concluded that there were significantly fewer offenders sentenced to an unconditional prison sentence for the offence of (domestic) Abuse alone (13.6% compared to 26.6%). Given that we are comparing with cases where the offences may have been concurrent, this finding is not so surprising. If a conviction to an unconditional sentence did occur for the separate offence of (domestic) Abuse, then the length of the sentence was most often in the range of 2–3.5 years, regardless of the paragraph under which the offender was convicted. The lengths of suspended sentences imposed under the first paragraph ranged from three months to three years in a fairly even spread, and under the second paragraph from two to three years. In both paragraphs, probation periods of three years were the most frequently imposed. These findings give **rise to reflection on the structure of the offence of Abuse** and, in particular, on the setting of penal rates, especially in the second paragraph, where the penalties range from two to eight years. The penalties imposed under this paragraph are stable at the lower end of that range. In the case of unconditional sentences, there is not even a significant distinction between the rates of punishment under the first and second paragraphs.

Characteristics of perpetrators of crimes involving domestic violence

According to the analysed statistical data, the **vast majority of men** (97%) are brought to court for crimes involving domestic partner violence. The year-on-year changes do not exceed the two-percentage point threshold. On average, 11 cases of partner violence committed by a woman are prosecuted each year in the Czech Republic. The highest proportion of women was recorded in 2021, accounting for 4% of these cases. Perpetrators are mostly of Czech nationality – 92% on average. The largest group of foreigners is made up of citizens of the Slovak Republic, averaging 4% overall.

The age structure of perpetrators in partner violence cases has not changed much over the years. In the period 2008–2022, the average age oscillated between 38 and 42 years – the youngest was 16, the oldest 87. Those aged 30–44 are the most represented. In terms of longer-term trends, there appears to be an increasing number of younger defendants under the age of 30 ($\text{Gamma} = -0.128$).

Among the perpetrators charged with the offence of domestic violence in a partner relationship, more than a third are first-time offenders. **Almost two-thirds of defendants (65%) are repeat offenders**, which corresponds to a general recidivism rate of 60–70%. Of these, 27% had been convicted once in the past and 73% repeatedly. The proportion of first-time offenders is slightly decreasing in the long term. According to judicial statistics, almost one-sixth of the cases were linked to the offender's use of alcohol, and the use of other narcotic and psychotropic substances in this context is rather rarely recorded.

However, this proportion does not entirely correspond to the reality of the cases under consideration, since, as other findings show, the proportion of the presence of alcohol (but other addictive substances) is much higher in these cases (see below).

Limits of statistical analysis

Again, it should be noted at this point that criminal justice statistics cannot be seen as the **only source of descriptions of partner violence** by its perpetrators and other relevant circumstances. Moreover, as is widely known, judicial statistics **are not comparable** to police and other data monitored by other institutions or bodies and, therefore, their explanatory value is limited only by the criminal proceedings. Furthermore, it cannot be overlooked that the majority of domestic violence cases still remain **hidden** not only from law enforcement authorities but also from other institutions or organisations that encounter perpetrators or perpetrators of domestic violence in their practice. However, this does not exhaust the limits of interpreting these data.

Other and quite important limitations of the data we process include, in particular, the incompleteness of some data on individual cases in the dataset itself, frequent changes in the data collection methodology and the introduction of new variables. The **incompleteness** of the completed data relates, for example, to the observed circumstances, namely the influence of alcohol and narcotic and psychotropic substance use on the commission of crime. This fact is not mentioned in a number of cases and the results are far from being consistent with the findings of other studies carried out on the population of convicted persons.

Analysis of selected criminal files

Characteristics of perpetrators and victims

From the analysis of criminal files, we obtained additional information regarding the characteristics of convicted offenders and victims. With regard to the offenders, in addition to confirming the gender and age structure, as already evident from the analysis of the statistical data, it also showed that the **structure of the criminal history** of the convicted offenders is diverse, which may indicate their higher dangerousness. Our findings support the thesis suggested by studies examining the criminal career patterns of partner violence offenders, namely, that this group of offenders often does not specialize solely in domestic violence (see, e.g., Buzawa & Hirschel, 2008; Klein & Tobin, 2008; Piquero, Brame, Fagan, & Moffitt, 2006). It is reasonable to be concerned that this group of offenders is more difficult to influence, either through a therapeutic program in prison or at large, or through the imposition of a suspended sentence. In contrast, a significant proportion (approximately 33%) of first-time offenders may represent a group of people who have problems with crime only, and specifically in relation to the commission of domestic violence, do not commit other crimes (see the results of the analysis for the offence of Abuse only), and may therefore be promising in terms of intervention through therapeutic programmes.

However, as confirmed in our specific population of convicted offenders, and as further revealed by a more in-depth analysis of criminal files, virtually all of the “proven” factors that were also identified through the analysis of criminal files in the 2014 IKSP research

(Martínková et al., 2014) were present here. First and foremost, the **lower socioeconomic status** of both victims and offenders was at issue. This finding is in line with the results of other Czech studies (Martínková et al., 2014; Buriánek, 2023; Pikálková & Podaná 2014; Pikálková, Podaná & Buriánek 2015) as well as foreign ones (Aizer 2010; Caetano, Vaeth, and Ramisetty-Mikler 2008; Stith et al. 2004; cf. Rodriguez 2001) which report that partner violence is at least more likely to be detected in lower socioeconomic strata.

It can therefore be stated that it is mostly men with less education, often unemployed or, if necessary, with a poorer socio-economic background, who are brought to court. Offenders with a university education and economically well-off are at least represented, but also offenders from the weakest social strata, excluded localities and drug users, where a high level of burden of violent behaviour could be expected. This may indicate that these groups of people are still beyond the reach of the criminal justice system, either because they have sufficient resources and skills to better avoid prosecution or because they do not come into the 'crosshairs' of the criminal justice system at all. Also, the victims were often of lower educational level, unemployed or on maternity leave, which, especially if there was also low work involvement on the part of the offender, suggested poor social conditions. At the same time, this socio-economic factor of the family may have been an important risk factor for the perpetration of violence.

Psychological characteristics of convicted offenders

An analysis of the expert reports of the sample of convicted perpetrators of partner violence (71 cases) contained in the criminal files revealed several key findings regarding the psychological "profile" of convicted perpetrators of partner violence. For two-thirds of the sample, the assessments contained information on a complete psychological history. Within this subgroup, the majority of convicted offenders had at least one specific strand of history characterized as specific, which may represent another definite risk factor for the development of later partner violence (Babchishin et al., 2017; Farrer, Frost, & Hedges, 2012; Fergusson, Boden, & Horwood, 2008; Magdol, Moffitt, Caspi, & Silva, 1998; Theobald & Farrington, 2012). Most often these were family problems. One in ten in the sample reported **experiencing beatings by their parents** according to the experts, and one in ten also had a parent with a psychiatric diagnosis according to the experts. Problems in school and school attendance appear to be a relatively good indicator of a specific medical history in general. Their presence was more often associated with the presence of other problems (in the family, at work, etc.).

The convicts, according to the assessments, were of **average intellect**. Compared to data on offenders tried in the context of partner violence according to an earlier analysis of criminal files (Martínková, Slavětínský, & Vlach, 2014), the current sample lagged slightly behind in intellect on average. This could be due to the fact that we only worked with convicted offenders, who may have specific characteristics compared to all adjudicated offenders. Similar to problems in psychosocial development, low intelligence is also often considered a risk factor for perpetrating partner violence. In this context, one can cite prospective longitudinal research by Lussier, Farrington, and Moffitt (2009), who found that partner violence by male offenders was predicted by low verbal intelligence in adolescence (controlling for antisocial behavior), whereas other developmental factors did not play a role.

Also, only half of the convicts (with an assessment) were stably employed or in business at the time of the offence. The finding of weak work involvement is consistent with earlier findings in the analysis of Martinkova, Slavětínský and Vlach (2014) cited above. We know from Czech victimisation studies that women have up to six times higher risk of becoming a victim of partner violence if their partner is unemployed (Pikálková, 2015). Unemployment may in fact be related to more general background factors of partner violence, such as lowered self-esteem, but it may also lead to the breakdown of ways of coping with stress and to the building of negative habits (Stočasová & Čáp, 2020), for example in the form of substance abuse.

Mental illness (or disorder) according to ICD-10 was found by experts in 37% of convicts. Almost half of them suffered from more than one illness. Most often, the experts found the **presence of a personality disorder** and/or substance **dependence syndrome**.

In 92 % of the persons, the experts addressed the question of the presence of a personality disorder or an accentuated personality trait in their opinion. According to the experts, almost 90 % of the convicts had a personality disorder or an accentuated personality trait (however, only one fifth of the sample had a direct diagnosis of a personality disorder). The most common was **emotional instability**, which was not infrequently associated with depression. In contrast, a type of perpetrator with a dissociative and narcissistic personality still crystallized in the data, which is consistent with foreign findings on two recognizable types of perpetrators of partner violence (Gilchrist et al., 2003). Interestingly, paranoid or anankastic personalities were also significantly frequent in the sample, which is not usually found in the foreign literature (Gilchrist et al., 2003; Spencer et al., 2022; Yu et al., 2019). Overall, the personality types represented were very diverse, which is consistent with the description of the personality of Czech domestic violence perpetrators in general (Holubová et al., 2019, after Stočasová and Čáp, 2020). However, in the context of the significant representation of convicts diagnosed as having some personality disorder, it should be mentioned that experts in general often mistakenly overdiagnose personality disorder in perpetrators of partner violence (Lohr, 2005, after Čírtková, 2020).

The attempt to identify common features of perpetrators of domestic violence and thus simplify and streamline work with perpetrators is not new. Numerous cited studies prove this. In particular, our analysis provides all of them with unique information about convicted perpetrators as ascertained by forensic experts. Such findings are not usually found in the literature anymore, certainly not in the Czech literature.

The problem then remains the **limited interpretability** of the analysis results. The risk factors for perpetrating partner violence cannot be equated with the characteristics of those convicted of partner violence identified in the assessments. For example, because those convicted commit (hypothetically) more serious offences than those (perpetrators) who do not make it to court at all. It can also be pointed out that cases where the judge requests expert evidence are specific in some ways; for example, they may be more complicated cases (Netík, 2020). Finally, it should be considered that the forensic expert answers only a few specific questions, so that many of the risk factors mentioned in the psychological literature may be present in a given offender, but may not be mentioned in the report.

Thus, we want to caution against jumping to conclusions at this point: while the characteristics found in this investigation can be discussed as potential risk factors for partner violence for a narrow subset of perpetrators, our analysis cannot provide clear conclusions in this regard. The investigation had a different ambition: to identify, with the help of qualitative analysis of expert reports from different disciplines, the basic characteristics of Czech convicts in domestic violence cases. Their knowledge may help – rather than predict the perpetration of violence – a more adequate response by the authorities involved in criminal and follow-up proceedings and, in particular, perhaps the **demythologisation of the perpetrator** as someone fundamentally psychologically disturbed, to whom fingers can be pointed and easily avoided.

Nature and context of partner violence – other factors identified in relation to domestic partner violence

One of the key factors that often came up in the analysis of criminal files was the presence of alcohol and other addictive substances. Although, according to judicial statistics, the influence of alcohol is recorded as an observed circumstance of criminal activity in an average of 16% of cases with the feature of partner violence and the influence of other addictive substances is around 2%, a more detailed analysis of the sample of court decisions suggests that this is a much more frequent situation. According to our findings, **in more than half of the cases the perpetrator was often or always intoxicated with alcohol at the time of the attacks**. In more than a tenth of the cases, the offender was often or always under the influence of drugs at the time of the attacks. In nine cases, the perpetrator committed the violence while intoxicated by both drugs and alcohol. This variation may be explained by the difficulty of recording these factors in judicial statistics.

Another significant finding was the fact that in the sample of partner relationships we studied, **children were often present in the violence**. Two-thirds of the perpetrators had a child or children in common with the victim, and in the vast **majority (91%) of cases, children were present during the assaults**. Where children witnessed domestic violence, this was always or often the case in 40%. In 14 cases, the perpetrator was also abusing children living in the same household.

A similar finding was also reached in a previous analysis of criminal files (Martinková et al., 2014). Similarly, recent Czech research has found higher victimisation and perpetration of partner violence in relationships where children are present (Buriánek & Podaná, 2023). This has a significant impact on the mental health of children (Henning & Feder, 2005; Knapp, 1998). Moreover, in the context of social learning theory (Bandura, 1973) the presence of children in domestic violence is found to be a predictor of future perpetration or victimization of violence (Halford et al., 2000; Miller-Perrin & Perrin, 2018). Intergenerational transmission of violence is often discussed in this context.

Moreover, it was not uncommon for women to be victims of violence **during pregnancy**. Violence during this period can have serious consequences for the woman and the fetus, such as premature birth, low birth weight, or fetal loss (Jasinski, 2004; Kaye et al., 2006). However, these aforementioned facts have not been reflected by the courts in a manner appropriate to their nature and severity, for example, by expressing an assessment of these

circumstances as aggravating or by taking them into account when qualifying intent in relation to causing more serious harm. Violence against a woman during her pregnancy was recorded in 19 out of 106 cases (as described in the operative part of the judgment), but this circumstance was mentioned and therefore taken into account as an aggravating circumstance only twice (see below).

It cannot be overlooked that, according to our results, **victims often remain in a relationship with the perpetrator** during the criminal proceedings and may not intend to end this relationship, and that therefore the relationship between the aggressor and the victim does not automatically end with the filing of a criminal complaint. Regarding the relationship between the perpetrator and the victim at the time of the criminal proceedings in our sample of 106 cases, in 16 cases the victim and the perpetrator continued to live together. In two cases, the victim intended to return to her partner after his release from custody. In three cases, the perpetrator and the victim no longer shared a household, as the case file showed, but were still in contact. In at least five cases, the cohabitation was broken before the criminal proceedings were initiated, with the victim first leaving the perpetrator and only after a time lag filing a criminal complaint. In about half of the cases examined, the cohabitation between the perpetrator and the victim was interrupted and they were no longer partners (at least for the duration of the criminal proceedings). In this context, it is important to think about the ways in which these offenders can be treated and worked with, and what are the best strategies to ensure maximum protection for victims.

Forms of violence

Our findings also show that the crimes identified as domestic violence primarily involved multiple forms of physical violence and combinations thereof. Within the issue of partner violence, the focus is often on physical forms of aggression. The reasons for this are twofold: physical assaults are explicit, often leaving distinct and medically demonstrable consequences. In addition, physical violence arouses strong emotions in society, especially when it is directed against more vulnerable individuals such as women, including during pregnancy. Physical attacks are also easier to quantify. The most frequently occurring type of **physical violence** in the sample was punching, slapping, kicking or being thrown to the ground. The most frequent attacks were directed **at the victim's head** (85%). In 19 cases, the victim was **pregnant** at the time of the attacks.

Psychological violence was commonly experienced by the majority of victims (91%). Frequently occurring forms included verbal violence, which 96% of women experienced as part of the violence, and social isolation, which was experienced by almost two-thirds of victims (65%), more than half of whom experienced it regularly (53%). The **overlooking of psychological violence is gradually being curbed** and, as some judgements demonstrate, even less obvious forms of violence, such as psychological or economic violence, are being taken into account. This development in judicial practice can be seen as a positive shift towards a more comprehensive understanding of the specificities of domestic violence in partner relationships and its punishment.

On the other hand, **sexual violence** is to some extent perceived as part of domestic violence in quite a few cases, although it often clearly fulfils all the characteristics of quite serious forms of sexual offences. Sexual violence, in particular in the form of coerced sexual intercourse, was described in one fifth of the cases or included in the description of the act itself in the operative part of the judgment. The sexual violence described was classified as the offence of rape in 11 cases, and in a further 9 cases it was included under the offence of cruelty to a person living in the same dwelling without a separate legal classification.

Our findings also show that the consequences of the violence perpetrated in these cases were very varied and often severe in our sample, which is consistent with the fact that these were offenders convicted of a crime. However, although these were more serious types of long-term violence, the **perpetrators often denied blame** or blamed the victim. At the same time, it was not uncommon for the victim to blame themselves for the attacks.

Judicial decision-making in cases of partner violence – factors in relation to the sentence imposed

We have supplemented the preceding description of sentencing, derived from the analysis of statistical data, by examining and suggesting certain relationships and factors that may play a significant role in the imposition of sentences, particularly suspended and unconditional prison sentences. We draw these from the analysis of criminal files and the reasons for sentences. Based on the analysis of the relationships, certain factors were identified which were found to have a significant relationship with the type of sentence imposed. The presence of these factors was subsequently confirmed in the reasons for the sentences. This was both a confirmation of the consideration of the general principles of criminal law in determining the type and level of punishment, but also a verification of some other factors identified in the literature.

In terms of criminal law factors, the closest relationship was found between the **offender's criminal history and the unconditional sentence imposed**. A similarly strong relationship was identified for **concurrent multiple offences**. The analysis of the reasons for sentences also showed that these two factors were the most frequently mentioned (aggravating) circumstances leading to the imposition of a custodial sentence. A similar finding was also reached by the above-mentioned foreign (Rauma, 1984; Ringland & Fitzgerald, 2010; Schmidt & Steury, 1989) and Czech (Tomšů & Drápal, 2019) studies. This confirms that courts follow the same general rules when imposing sentences for crimes with domestic violence features as they do for other crimes. Previous evictions or the use of precautionary measures have not been taken into account by the courts in any substantive way.

On the offender side, the closest relationship between **unemployment and incarceration** was found. Also, in the reasons for the sentences, leading a good life, which is often linked, inter alia, to employment, is the mitigating factor most often taken into account. No statistically significant relationship was found **between confession**, a frequently mentioned mitigating circumstance, and the type of sentence.

The relationship analysis further demonstrated a **relationship between alcohol, or the offender's alcohol intoxication** at the time of the violence, and the sentence imposed. An

analysis of the reasons for the sentences shows that alcohol was only a factor taken into account in the case of an unconditional sentence, where imprisonment was intended in some cases to act as an instrument of enforced abstinence.

As regards the other results of the analysis of the reasons for the judgments examined, it is important to mention here that a significant part of the reasons **do not mention the specifics of partner violence** in any way and suffice with a general, sort of universal, statement. However, a significant part of it does take account of the specific nature of partner violence. For example, the courts mention the consequences for the victims, including psychological consequences. The duration and dynamics of the violence and its intensity are also more frequent in the justifications, but some circumstances may be considered to have been overlooked. For example, the **victim's pregnancy**, which is generally an aggravating circumstance, was taken into account by judges in only 2 of the 19 cases recorded. Similarly, the generally aggravating circumstance of the perpetrator's close relationship to the victim is completely overlooked. **Sexual violence** perpetrated (and included in the description of the offence) in the context of domestic violence even remains outside the separate qualification to a considerable extent.

On the other hand, however, the concept of '**family burden**', which appears in the justifications, has been shown to play a role. In this sense, the courts generally often take into account the family structure of the perpetrator and the victim, with the stabilisation of the relationship generally serving as a mitigating factor. In this context, the court also considers the reasons for not separating the family or for not taking away the father and breadwinner from the children. Courts have also taken into account the wishes of the partners not to have their partner imprisoned. The question remains, however, whether the protection of victims is also taken into account in this context and whether the threat of an unconditional sentence is sufficient motivation not to continue committing violence. Although the court more often imposes supervision by a probation officer in these situations, it does not make use of other options such as reasonable restrictions and obligations that could better ensure that the violence is dealt with and eventually eliminated. In the context of family burdens, however, the approach of the judge was also found to be one that instead imposed a custodial sentence to ensure the protection of the victim or to provide financial compensation. This demonstrates a consideration of the interests of the victim as provided for by law. The effects of applying this criterion may lead to both the imposition of a harsher and a more favourable sentence.

However, the aim in analysing the reasons for the judgments was not to assess the appropriateness of the sentence imposed, but rather to offer a closer look at how these circumstances are reflected in the final decision of the court. Moreover, when comparing suspended and unconditional sentences, it is debatable whether one sentence can be considered more severe than another. However, our analysis does not provide a clear answer as to whether or not courts punish perpetrators of partner violence lightly. In this context, we merely evaluate the circumstances that were used in justifying the sentence.

Použité prameny

- Abramsky, T., Watts, C. H., Garcia-Moreno, C., Devries, K., Kiss, L., Ellsberg, M., Jansen, H. A., & Heise, L. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC Public Health*, *11*(1), 109. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-11-109>.
- Aizer, A. (2010). The Gender Wage Gap and Domestic Violence. *American Economic Review*, *100*(4), 1847–1859. <https://doi.org/10.1257/aer.100.4.1847>.
- Arias, S. R., López, L. N., Alvarado, A. R., Bascones, C. G.-M., Mejías, O. H., García, M. Y., & Ramírez, M. P. (2010). *Violencia de género—Programa de Intervención para Agresores (PRIA)*. *Documentos Penitenciarios 7*. Ministerio del Interior. <https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-descargables/instituciones-penitenciarias/Violencia-de-genero-Programa-de-Intervencion-para-Agresores-PRIA-NIPO-126-10-079-4.pdf>
- Askeland, I. R., Moen, L. H., Nilsen, L. G., Kruse, A. E., Hjemdal, O. K., & Holt, T. (2016). *Behandlingstilbudet til voksne som utøver vold. En nasjonal kartleggingsundersøkelse*. NKVTS. https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/11/NKVTS_Rapport_10_2016_Behandlingstilbudet-til-voksne-som-ut%C3%B8ver-vold.pdf
- Babchishin, K. M., Seto, M. C., Sariaslan, A., Lichtenstein, P., Fazel, S., & Långström, N. (2017). Parental and perinatal risk factors for sexual offending in men: A nationwide case-control study. *Psychological Medicine*, *47*(2), 305–315. <https://doi.org/10.1017/S003329171600249X>
- BAG TäHG e.V. (2013). *National report Germany 2013*. WWP EN.
- BAG TäHG e.V. (2021). *Arbeit mit Tätern in Fällen häuslicher Gewalt*. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/arbeit-mit-taetern-in-faellen-haeuslicher-gewalt-80734>
- BAG-OTA. (2016). *Standards Opferschutzorientierte Täterarbeit*. Bundesarbeitsgemeinschaft Opferschutzorientierte Täterarbeit (BAG-OTA). https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=BAG-OTA_Standards.pdf
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis* (s. ix, 390). Prentice-Hall.
- Bell, M. E., Cattaneo, L. B., Goodman, L. A., & Dutton, M.A. (2013). Criminal Case Outcomes, Incarceration, and Subsequent Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence*, *28*(5), 489–502. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9515-z>
- Benson, M., Fox, G., DeMaris, A., & Wyk, J. (2003). Neighborhood Disadvantage, Individual Economic Distress and Violence Against Women in Intimate Relationships. *Journal of Quantitative Criminology*, *19*, 207–235. <https://doi.org/10.1023/A:1024930208331>
- Bond, C. E. W., & Jeffries, S. (2014). Similar Punishment?: Comparing Sentencing Outcomes in Domestic and Non-Domestic Violence Cases. *British Journal of Criminology*, *54*(5), 849–872. <https://doi.org/10.1093/bjc/azu034>
- Boukalová, H., & Gillernová, I. (2020). Stručný přehled forenzněpsychologických disciplín. In *Kapitoly z forenzní psychologie* (Vydání první, s. 13–20). Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Buriánek, J., & Kovařík, J. (2006). *Domácí násilí—Násilí na mužích a seniorech*. Triton.
- Buriánek, J., & Podaná, Z. (Ed.). (2023). *Násilí tváří v tvář: Zkoumání kalamitních podob partnerských vztahů* (Vydání první). Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Buzawa, E. S., & Buzawa, C. G. (2003). *Domestic violence: The criminal justice response* (3rd ed). Sage Publications.

- Buzawa, E. S., & Hirschel, D. (2008). Domestic Violence: The Beginning, Continuation, or Final Act in a Criminal Career? *Victims & Offenders*, 3(4), Article 4. <https://doi.org/10.1080/15564880802338518>
- Caetano, R., Vaeth, P. A. C., & Ramisetty-Mikler, S. (2008). Intimate Partner Violence Victim and Perpetrator Characteristics Among Couples in the United States. *Journal of Family Violence*, 23(6), 507–518. <https://doi.org/10.1007/s10896-008-9178-3>
- Carpenter, R. C. (2006). Recognizing Gender-Based Violence Against Civilian Men and Boys in Conflict Situations. *Security Dialogue*, 37(1), 83–103. <https://doi.org/10.1177/0967010606064139>
- Centrum Locika. (2017a). *Metodika hodnocení situace dítěte a práce s celou rodinou ohroženou domácím násilím*. Centrum Locika.
- Centrum Locika. (2017 b). *Multioborová kooperace v případech dětí ohrožených domácím násilím*. Centrum Locika.
- CSSP. (2014). *Systém ochrany před domácím násilím v České republice, Rakousku, Itálii a Velké Británii*. CSSP.
- Čírtková, L. (1998). *Kriminální psychologie* (Vyd. 1). Eurounion.
- Čírtková, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí* (Vyd. 1). Grada.
- Čírtková, L. (2014). *Viktologie pro forenzní praxi*. Portál.
- Čírtková, L. (2020). *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o.
- Directorate-General for Gender Violence and Victim Assistance. (2013). *Procedural guidebook for women who are victims of gender violence*. Department of Justice and Interior of the Junta de Andalucía. https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/guia_general_ingles.pdf
- Dohnal, D., Hokr Miholová, P., Šprincová, V., & Domesová, S. (2017). *Analýza výskytu a latence domácího násilí v partnerských vztazích*. Úřad vlády ČR.
- Drápal, J. (2022). Mohou soudy zohledňovat závažnost trestného činu při rozhodování o podmíněném odložení výkonu trestu odnětí svobody? *Státní zastupitelství*, 6, Article 6.
- Drašík, A., Fremr, R., Durdík, T., Růžička, M., & Sotolář, A. (2015). *Trestní zákoník: Komentář* (Vydání první). Wolters Kluwer.
- Durdík, T. (2023). *Domácí násilí z pohledu policejní a soudní praxe*. Odborný seminář společností Aliaves & Co., a. s., Praha.
- Dvořáčková, J. (2017). *Analýza existujících výzkumů v ČR v oblasti partnerského násilí*. Úřad vlády ČR.
- Eaton, D. K., Davis, K. S., Barrios, L., Brener, N. D., & Noonan, R. K. (2007). Associations of Dating Violence Victimization With Lifetime Participation, Co-Occurrence, and Early Initiation of Risk Behaviors Among U.S. High School Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(5), 585–602. <https://doi.org/10.1177/0886260506298831>
- Eckhardt, C. I., & Massa, A. A. (2022). Psychological Theories of Intimate Partner Violence. In R. Geffner, J. W. White, L. K. Hamberger, A. Rosenbaum, V. Vaughan-Eden, & V. I. Vieth (Ed.), *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse Across the Lifespan* (s. 2375–2397). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89999-2_137

- Epstein, D. (1999). Effective Intervention in Domestic Violence Cases: Rethinking the Roles of Prosecutors, Judges, and the Court System. *Yale Journal of Law and Feminism*, 11.
- Eticas. (2022). *The External Audit of the VioGén System*. Eticas. <https://eticasfoundation.org/wp-content/uploads/2022/03/ETICAS-FND-The-External-Audit-of-the-VioGen-System.pdf>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2015). *Violence against women: An EU-wide survey. Main results*. Publications Office of the European Union. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Farrer, T. J., Frost, R. B., & Hedges, D. W. (2012). Prevalence of Traumatic Brain Injury in Intimate Partner Violence Offenders Compared to the General Population: A Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 13(2), 77–82. <https://doi.org/10.1177/1524838012440338>
- Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. (2020). *GREVIO First State Report—Germany*. GREVIO. <https://rm.coe.int/state-report-from-germany/pdfa/16809f59c6>
- Federal Ministry of Health and Women's Affairs. (2016). *GREVIO First Country Report—Austria*. GREVIO. <https://rm.coe.int/16806ee8b2>
- Fergusson, D. M., Boden, J. M., & Horwood, L. J. (2008). Developmental Antecedents of Interpartner Violence in a New Zealand Birth Cohort. *Journal of Family Violence*, 23(8), 737–753. <https://doi.org/10.1007/s10896-008-9199-y>
- Foran, H. M., & O'Leary, K. D. (2008). Alcohol and intimate partner violence: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 28(7), 1222–1234. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2008.05.001>
- FRA. (2014). *Violence against women: An EU-wide survey. Main results*. European Union Agency for Fundamental Rights. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Geldschläger, H. (2016). *NATIONAL REPORT SPAIN 2016*. WWP EN. https://www.work-with-perpetrators.eu/fileadmin/WWP_Network/redakteure/Resources/Reports/National_Reports_2016/Spain-Report-2016.pdf
- Gibbs, A., Dunkle, K., & Jewkes, R. (2018). Emotional and economic intimate partner violence as key drivers of depression and suicidal ideation: A cross-sectional study among young women in informal settlements in South Africa. *PLOS ONE*, 13(4), e0194885. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0194885>
- Gilchrist, E., Johnson, R., Takriti, R., Weston, S., Beech, A., & Kebbell, M. (2003). Domestic violence offenders: Characteristics and offending related needs. *Home Office Research Findings, Research and Statistics Directorate, Home Office*, 217, 1–4.
- GREVIO. (2017). *Baseline Evaluation Report—Austria*. GREVIO. <https://rm.coe.int/grevio-report-austria-1st-evaluation/1680759619>
- Grieger, K., Kavemann, B., Leopold, B., Rabe, H., Brandfass, U., & Hagemann-White, C. (2004). *From local innovations to standards of good practice: Intervention projects and their work*. WiBIG.
- Gross, M., Cramer, E. P., Forte, J., Gordon, J. A., Kunkel, T., & Moriarty, L. J. (2000). The impact of sentencing options on recidivism among domestic violence offenders: A case study. *American Journal of Criminal Justice*, 24(2), 301–312. <https://doi.org/10.1007/BF02887600>

- Gruber, E., & Logar, R. (2016). *National report Austria 2016*. WWP EN.
- Hagemann-White, C., & Kavemann, B. (2004). *Working together to combat domestic violence: Cooperation, intervention, research. Findings of the evaluation research assessing intervention projects against domestic violence (German acronym: WiBIG)*. Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. <https://www.wibig.uni-osnabrueck.de/wibig1.htm>
- Halford, W. K., Sanders, M. R., & Behrens, B. C. (2000). Repeating the Errors of Our Parents? Family-of-Origin Spouse Violence and Observed Conflict Management in Engaged Couples*. *Family Process*, 39(2), 219–235. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2000.39206.x>
- Haller, B. (2005). *The Austrian Legislation against Domestic Violence*. report for CAHRV – Coordination Action against Human Rights Violations. http://www.ikf.ac.at/english/austrian_legislation_against_domestic_violence.pdf
- Henning, K., & Feder, L. (2005). Criminal Prosecution of Domestic Violence Offenses: An Investigation of Factors Predictive of Court Outcomes. *Criminal Justice and Behavior*, 32(6), 612–642. <https://doi.org/10.1177/0093854805279945>
- Her Majesty's Prison and Probation Service. (2022). *Domestic Abuse Policy Framework*. HMPPS. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1106675/domestic-abuse-pf.pdf
- Herdová, T., Jarkovská, L., Pešáková, K., & Trávníček, Z. (2016). *Analýza postojů původců a původkyň domácího násilí a práce s nimi*. Oddělení rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR. https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/postoje_puvodcu_FINAL_rev.pdf
- Hester, M., Eisenstadt, N., Ortega-Avila, A., Morgan, K., Walker, S.-J., & Bell, J. (2019). *Evaluation of the Drive Project – A Three-year Pilot to Address High-risk, High-harm Perpetrators of Domestic Abuse*. University of Bristol. http://driveproject.org.uk/wp-content/uploads/2020/03/DriveYear3_UoBEvaluationReport_Final.pdf
- Hester, M., Lilley, S. – J., O'Prey Llorenc, & Budde, J. (2014). *Overview and Analysis of Research Studies Evaluating European Perpetrator Programmes*. Working paper 2 from the Daphne III project “IMPACT: Evaluation of European Perpetrator Programmes”.
- Hester, M., & Lilley, S.-J. (2014). *A collection of papers on the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/168046e1f2>
- Hirschel, D., & Hutchison, I. W. (2001). The Relative Effects of Offense, Offender, and Victim Variables on the Decision to Prosecute Domestic Violence Cases. *Violence Against Women*, 7(1), 46–59. <https://doi.org/10.1177/10778010122182299>
- HM Government. (2021). *Tackling Violence Against Women and Girls Strategy*. HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1033934/Tackling_Violence_Against_Women_and_Girls_Strategy_-_July_2021.pdf
- HM Government. (2022). *Tackling Domestic Abuse Plan*. HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1064427/E02735263_Tackling_Domestic_Abuse_CP_639_Accessible.pdf
- Holubová, Z., Chalupa, Z., Chomová, Z., Kvasničková, B., Poláková, L., Soukupová, N., Šuk, O., & Vaňková, Z. (2019). *Má mě ráda? Nemá mě ráda? Domácí násilí v praxi Intervenčního centra*. Centrum sociálních služeb Praha. https://www.csspraha.cz/wcd/publikace/domaci_nasili_v_praxi_ic_9_2019.pdf

- Home Office. (2022a). *Controlling or Coercive Behaviour. Statutory Guidance Framework*. Home Office. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1072673/MASTER_ENGLISH_-Draft_Controlling_or_Coercive_Behaviour_Statutory_Guidance.pdf
- Home Office. (2022 b). *Domestic Abuse Statutory Guidance*. Home Office. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1089015/Domestic_Abuse_Act_2021_Statutory_Guidance.pdf
- Hulmáková, J., & Raszková, T. (2022). Práce s pachatelem trestní činnosti v 21. století – český pohled. In T. Gřivna & J. Mulák, *Symbióza trestního práva a kriminologie: K odkazu prof. Oto Novotného* (Vydání první). Wolters Kluwer.
- Christie, C., Karavias, Y., Bandyopadhyay, S., Bradbury-Jones, C., Taylor, J., Kane, E., & Flowe, H. D. (2022). *The CARA (Cautioning and Relationship Abuse) Service Theory of change, impact evaluation and economic benefits study report*. PsyArXiv. <https://doi.org/10.31234/osf.io/jw9uy>
- Ito, T. A., Miller, N., & Pollock, V. E. (1997). *Alcohol and Aggression: A Meta-Analysis on the Moderating Effects of Inhibitory Cues, Triggering Events, and Self-Focused Attention*.
- Jarwson, S., Nettet, M., Palmstierna, T., Nøttestad, J., & Søndena, E. (2015). Cognitive-Behavioral Group Treatment for Men Voluntarily Seeking Help for Violence towards Their Intimate Partners: The Impact of Treatment Components 4-7 Years after Therapy. *Open Journal of Nursing*, 5, 836–842. <https://doi.org/10.4236/ojn.2015.59088>
- Jasinski, J. L. (2004). Pregnancy and Domestic Violence: A Review of the Literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 5(1), 47–64. <https://doi.org/10.1177/1524838003259322>
- Jelínek, J. (2021). *Kriminologie* (Vydání první). Leges.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2021). *Frihet fra vold. Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/2dda3b36640d4dfbbac11598a1dc792/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>
- Kacafirková, M. (2002). Domáci násilí. *Trestní právo*, 2002(5), Article 5.
- Källmén, H., & Gustafson, R. (1998). Alcohol and Disinhibition. *European Addiction Research*, 4(4), 150–162. <https://doi.org/10.1159/000018948>
- Kavemann, B., Beckmann, S., & Rabe, H. (2001). *An Overview of Work with Perpetrators of Domestic Violence in Germany*. University of Osnabrueck. Project WiBIG.
- Kaye, D. K., Mirembe, F. M., Bantebya, G., Johansson, A., & Ekstrom, A. M. (2006). Domestic violence during pregnancy and risk of low birthweight and maternal complications: A prospective cohort study at Mulago Hospital, Uganda. *Tropical Medicine & International Health*, 11(10), 1576–1584. <https://doi.org/10.1111/j.1365-3156.2006.01711.x>
- Kingsnorth, R. F., MacINTOSH, R. C., Berdahl, T., Blades, C., & Rossi, S. (2001). Domestic Violence: The Role of Interracial/Ethnic Dyads in Criminal Court Processing. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 17(2), 123–141. <https://doi.org/10.1177/1043986201017002004>
- Klein, A. R., & Tobin, T. (2008). A Longitudinal Study of Arrested Batterers, 1995–2005: Career Criminals. *Violence Against Women*, 14(2), Article 2. <https://doi.org/10.1177/1077801207312396>
- Knapp, J. F. (1998). THE IMPACT OF CHILDREN WITNESSING VIOLENCE. *Pediatric Clinics of North America*, 45(2), 355–364. [https://doi.org/10.1016/S0031-3955\(05\)70011-0](https://doi.org/10.1016/S0031-3955(05)70011-0)

- Knobloch, F., & Knoblochová, J. (1965). *Soudní psychiatrie pro právníky a lékaře* (2., přeprac. a rozš. vyd). Orbis.
- Kotková, M., & kol. (2014). *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Spondea.
- Králíčková, Z., Žatečková, Dávid, & Kornel (Ed.). (2011). *Právo proti domácímu násilí* (Vyd. 1). Beck.
- Kramer, R. (2016). Differential Punishment of Similar Behaviour: Sentencing Assault Cases in a Specialized Family Violence Court and 'Regular Sentencing' Courts. *British Journal of Criminology*, 56(4), 689–708. <https://doi.org/10.1093/bjc/azv064>
- Kraus, H., & Logar, R. (2007, květen 9). *The Vienna Anti-Violence Programme*. COUNCIL OF EUROPE CAMPAIGN TO COMBAT VIOLENCE AGAINST WOMEN, INCLUDING DOMESTIC VIOLENCE REGIONAL SEMINAR MEN'S ACTIVE PARTICIPATION IN COMBATING DOMESTIC VIOLENCE, ZAGREB/CROATIA.
- Kraus, H., & Logar, R. (2008). *Das Wiener Anti- Gewalt- Programm*.
- Kreuter-Kirchhof, C. (2014). Die polizeiliche Gefährderansprache. *Archiv des öffentlichen Rechts*, 139(2), 257–286.
- Kropp, R., Bellfrage, H., & Bílý kruh bezpečí. (2006). SARA DN. Bílý kruh bezpečí.
- Levin, A., & Mills, L. G. (2003). Fighting for Child Custody When Domestic Violence Is at Issue: Survey of State Laws. *Social Work*, 48(4), 463–470. <https://doi.org/10.1093/sw/48.4.463>
- Lila, M., Oliver, A., Galiana, L., & Gracia, E. (2013). Predicting success indicators of an intervention programme for convicted intimate-partner violence offenders: The Contexto Programme. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 5(1), 73–95.
- Lim, B. H. (Phyllice), Valdez, C. E., & Lilly, M. M. (2015). Making Meaning Out of Interpersonal Victimization: The Narratives of IPV Survivors. *Violence Against Women*, 21(9), 1065–1086. <https://doi.org/10.1177/1077801215590670>
- Logar, R., & Furtenbach, N. (2016). *PARTNERSCHAFTEN GEGEN GEWALT*. Wiener Interventionsstelle gegen Gewalt in der Familie.
- Lohr, J. M., Bonge, D., Witte, T. H., Hamberger, L. K., & Langhinrichsen-Rohling, J. (2005). Consistency and Accuracy of Batterer Typology Identification. *Journal of Family Violence*, 20(4), 253–258. <https://doi.org/10.1007/s10896-005-5989-7>
- Loseke, D. R., Gelles, R. J., & Cavanaugh, M. M. (Ed.). (2005). *Current controversies on family violence* (2nd ed). Sage Publications.
- Lussier, P., Farrington, D. P., & Moffitt, T. E. (2009). Is the antisocial child father of the abusive man? A 40-year prospective longitudinal study on the developmental antecedents of intimate partner violence. *Criminology*, 47(3), 741–780. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2009.00160.x>
- Magdol, L., Moffitt, T. E., Caspi, A., & Silva, P. A. (1998). Developmental antecedents of partner abuse: A prospective-longitudinal study. *Journal of Abnormal Psychology*, 107(3), 375–389. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.107.3.375>
- Malvotová, P. (2022). *Prioritní možnosti a potřeby práce s původci domácího násilí. Analýza online panelu expertů*. ViolenceOff. https://violenceoff.cz/wp-content/uploads/2022/06/Analyza-panel-II_web.pdf
- Martinková, M., & Macháčková, R. (2001). *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí: Dva příspěvky k problematice domácího násilí v České republice: (empirické poznatky a rozbor vybrané právní problematiky)* (Vyd. 1). Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

- Martinková, M., Slavětínský, V., & Vlach, J. (2014). *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR* (Vyd. 1). Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Maxwell, C. D., Garner, J. H., & Fagan, J. A. (2001). *The Effects of Arrest on Intimate Partner Violence: New Evidence From the Spouse Assault Replication Program: (596542007-001)* [dataset]. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/e596542007-001>
- McCart, M. R., Smith, D. W., & Sawyer, G. K. (2010). Help seeking among victims of crime: A review of the empirical literature. *Journal of Traumatic Stress, 23*(2), Article 2. <https://doi.org/10.1002/jts.20509>
- Miller-Perrin, C., & Perrin, R. (2018). Physical punishment of children by US parents: Moving beyond debate to promote children's health and well-being. *Psicologia: Reflexão e Crítica, 31*(1), 16. <https://doi.org/10.1186/s41155-018-0096-x>
- Mirchandani, R. (2005). What's So Special about Specialized Courts? The State and Social Change in Salt Lake City's Domestic Violence Court. *Law & Society Review, 39*(2), 379–418. <https://doi.org/10.1111/j.0023-9216.2005.00086.x>
- Nesset, M. B., Jarwson, S., & Nøttestad, J. A. (2015). *Violence in close relationships in Norway*. BRØSET CENTRE FOR RESEARCH AND EDUCATION IN FORENSIC PSYCHIATRY, ST. OLAV'S UNIVERSITY HOSPITAL. https://www.prepoznajnasilje.si/docs/default-source/izdelki/english/2_norwegian-report-on-volence-in-close-relationships-_recognizing-and-treating-victims-and-perpetrators-of-violence-in-close-relationships-in-the-health-care-service.pdf?sfvrsn=4
- Norwegian Ministry of Justice and Public Security. (2020). *Baseline report by the Government of Norway on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*. GREVIO. <https://rm.coe.int/grevio-inf-2020-15/16809f9e09>
- Norwegian Ministry of Justice and the Police. (2008). *Turning point. Action Plan against Domestic Violence 2008-2011*. Norwegian Ministry of Justice and the Police. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/handlingsplaner/vendepunkt_eng.pdf
- Novopacká, M., & Přesličková, H. (2023). Partnerské násilí z pohledu trestní justice: Rodinný kontext a soudní dilema. *Česká kriminologie, 2023*(2), 1–25.
- Novotný, O., & Zapletal, J. (2008). *Kriminologie* (3., přeprac. vyd). ASPI.
- Nyklová, B., Michálková, E., Gubová, N., Peterková, I., & Píknová, T. (2021). *Bariéry v systému pomoci obětem partnerského násilí: Výzkumná zpráva*. ProFem. https://www.profem.cz/shared/clanky/1015/ProFem_Bariery.pdf
- Ochrana, F. (2007). *Manažerské metody ve veřejném sektoru: Teorie, praxe a metodika uplatnění* (2., upr. rozš. vyd). Ekopress.
- Osgood, D. W., Johnston, L. D., O'Malley, P. M., & Bachman, J. G. (1988). The Generality of Deviance in Late Adolescence and Early Adulthood. *American Sociological Review, 53*(1), 81–93. <https://doi.org/10.2307/2095734>
- Palmstierna, T., Haugan, G., Jarwson, S., Rasmussen, K., & Nøttestad, J. A. (2012). Cognitive-behaviour group therapy for men voluntary seeking help for intimate partner violence. *Nordic Journal of Psychiatry, 66*(5), 360–365. <https://doi.org/10.3109/08039488.2012.665080>

- Paloušová, V., & Malvotová, P. (2023). Partneri jako pachatelé a oběti. In *Násilí tváří v tvář: Zkoumání kalamitních podob partnerských vztahů* (Vydání první). Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Paloušová, V., Novopacká, M., Malvotová, P., & Přesličková, H. (2023). Limity a příležitosti práce s původci domácího násilí v České republice. *Česká kriminologie*, 2023(2), 1–23.
- Pence, E., & Paymar, M. (1993). *Education groups for men who batter: The Duluth model*. Springer Pub. Co.
- Pichon, M., Treves-Kagan, S., Stern, E., Kyegombe, N., Stöckl, H., & Buller, A. M. (2020). A Mixed-Methods Systematic Review: Infidelity, Romantic Jealousy and Intimate Partner Violence against Women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(16), 5682. <https://doi.org/10.3390/ijerph17165682>
- Pikálková, S. (2004). *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: Příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. SOU AV ČR.
- Pikálková, S., Podaná, Z., & Buriánek, J. (2015). *Ženy jako oběti partnerského násilí: Sociologická perspektiva* (Vydání první). Sociologické nakladatelství (SLON).
- Pinchevsky, G. M. (2017). Understanding Decision-Making in Specialized Domestic Violence Courts: Can Contemporary Theoretical Frameworks Help Guide These Decisions? *Violence Against Women*, 23(6), 749–771. <https://doi.org/10.1177/1077801216648792>
- Piquero, A. R., Brame, R., Fagan, J., & Moffitt, T. E. (2006). Assessing the Offending Activity of Criminal Domestic Violence Suspects: Offense Specialization, Escalation, and De-Escalation Evidence from the Spouse Assault Replication Program. *Public Health Reports*, 121(4), Article 4. <https://doi.org/10.1177/003335490612100409>
- Potměšil, J. (2018). Ohrožené osoby, děti a znalci v nové úpravě přestupkového práva. *Sborník příspěvků z konference, 2018, 20–24*. <https://www.profem.cz/shared/clanky/705/01%20sbornik%20final.pdf>
- Praško, J. (2009). *Poruchy osobnosti* (2. vyd). Portál.
- Rauma, D. (1984). Going for the gold: Prosecutorial decision making in cases of wife assault. *Social Science Research*, 13(4), 321–351. [https://doi.org/10.1016/0049-089X\(84\)90008-5](https://doi.org/10.1016/0049-089X(84)90008-5)
- Rempel, M., Labriola, M., & Davis, R. C. (2008). Does Judicial Monitoring Deter Domestic Violence Recidivism?: Results of a Quasi-Experimental Comparison in the Bronx. *Violence Against Women*, 14(2), 185–207. <https://doi.org/10.1177/1077801207312535>
- Respect. (2022). *The Respect Standard. 4th edition*. Respect. https://hubble-live-assets.s3.amazonaws.com/respect/file_asset/file/1458/Respect_Standard_4th_edition_2022.pdf
- Ringland, C., & Fitzgerald, J. (2010). *Factors which influence the sentencing of domestic violence offenders*.
- ROSA. (2008). *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci – Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. ROSA.
- Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z., & Pešková, M. (2019). *Oběti kriminality: Poznatky z viktimizační studie*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Roubalová, M., Holas, J., Martinková, M., & Paloušová, V. (2023). *Obyvatelé ČR a viktimizace. Nové poznatky z výzkumu*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Sæther, K. E. (2016). *Høyesterett og straffeloven 1902 § 219 (mishandling i nære relasjoner)*. <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/10/H%C3%B8yesterett-og-straffeloven-1902-219-av-Knut-Erik-S%C3%A6ther.pdf>

- Saur, R., Hustad, A. E., & Heir, T. (2011). *Violence prevention in Norway*. NKVTS. <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/violence-prevention-in-norway-activities-and-measures-to-prevent-violence-in-close-relationships.pdf>
- Sherman, L. W., & Berk, R. A. (1984). *The Minneapolis Domestic Violence Experiment*. The National Policing Institute. <https://www.policinginstitute.org/publication/the-minneapolis-domestic-violence-experiment/>
- Schluter, P. J., Abbott, M. W., & Bellringer, M. E. (2008). Problem Gambling related to Intimate Partner Violence: Findings from the Pacific Islands Families Study. *International Gambling Studies*, 8(1), 49–61. <https://doi.org/10.1080/14459790701870134>
- Schmidt, J. D., & Sherman, L. W. (1993). Does Arrest Deter Domestic Violence. *American Behavioral Scientist*, 36(5), 601–609. <https://doi.org/10.1177/0002764293036005005>
- Schmidt, J., & Steury, E. H. (1989). Prosecutorial discretion in filing charges in domestic violence cases. *Criminology*, 27(3), 487–510. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb01043.x>
- Spanish Government. (2019). *Report on the Implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*. GREVIO. <https://rm.coe.int/state-report-from-spain/16809313e0>
- Spanish Istanbul Shadow Platform. (2018). *GREVIO shadow report*. Spanish Istanbul Shadow Platform. <https://rm.coe.int/spanish-istanbul-shadow-platform/1680931a77>
- Spencer, C. M., Stith, S. M., & Cafferky, B. (2022). What Puts Individuals at Risk for Physical Intimate Partner Violence Perpetration? A Meta-Analysis Examining Risk Markers for Men and Women. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 36–51. <https://doi.org/10.1177/1524838020925776>
- Stith, S. M., Smith, D. B., Penn, C. E., Ward, D. B., & Tritt, D. (2004). Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, 10(1), 65–98. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2003.09.001>
- Stock, B. S. (2015). *¿Nuevos horizontes? En los programas de rehabilitación para agresores de violencia de género*. In *Dret 1.2015*. <https://indret.com/nuevos-horizontes-en-los-programas-de-rehabilitacion-para-agresores-de-violencia-de-genero/>
- Stočesová, V., & Čáp, D. (2020). *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů* (Vydání první). Portál.
- Svoboda, M., Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013). *Psychodiagnostika dospělých* (Vyd. 1). Portál.
- Šámal, P. (2012). *Trestní zákoník: Komentář* (2. vyd). C.H. Beck.
- Šámal, P. (2015, listopad 2). *Právní úprava domácího násilí v ČR*. seminář Justiční akademie „Domácí násilí a práva obětí v trestním řízení“.
- Šámal, P., & kol. (2009). *Trestní zákoník: Komentář* (Vyd. 1). C.H. Beck.
- Ščerba, F., & kol. (Ed.). (2020). *Trestní zákoník: Komentář* (Vydání první). C.H. Beck.
- Taşkale, N., & Soygüt, G. (2017). Risk Factors for Women's Intimate Partner Violence Victimization: An Examination from the Perspective of the Schema Therapy Model. *Journal of Family Violence*, 32(1), 3–12. <https://doi.org/10.1007/s10896-016-9855-6>
- Theobald, D., & Farrington, D. P. (2012). Child and adolescent predictors of male intimate partner violence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(12), 1242–1249. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2012.02577.x>
- Tomšů, K., & Drápal, J. (2019). Odůvodnění trestů: Empirická studie rozhodnutí okresních soudů. *Státní zastupitelství*, 6(16), 9–21.

- Trávníček, Z. (2018). *Minimální standardy práce s původci a původkyněmi násilí v blízkých vztazích v České republice*. Úřad vlády ČR. https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Minimalni-standardy-prace-s-puvodci-a-puvodkynemi-nasili-v-blizkych-vztazich-v-Ceske-republice.pdf
- Trevena, J., & Poynton, S. (2016). *Does a prison sentence affect future domestic violence reoffending?*
- Úřad vlády ČR. (2014). *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014–2020*. Úřad vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. (2019). *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2022*. Úřad vlády ČR. <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/AP-DN--grafikaFINAL.pdf>
- Úřad vlády ČR. (2020). *Služební předpis státního tajemníka v Úřadu vlády ČR č. 2/2020 o Organizačním řádu Úřadu vlády České republiky*. Úřad vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. (2021). *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030*. Úřad vlády ČR. https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf
- Úřad vlády ČR. (2022). *Statut Rady vlády pro rovnost žen a mužů, ve znění usnesení vlády č. 567. Ze dne 18. 5. 2022*. Úřad vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. (2023). *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026*. Úřad vlády ČR. https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP_DGPN-2023_final.pdf
- Vaničková, E., Hanáček, J., Krpálková, J., Papežová, H., Prokopová, Z., Šeblová, J., & Vitoušová, P. (2017). *Domácí a genderově podmíněné násilí—Manuál pro lékaře*. Univerzita Karlova v Praze - 3. LF.
- Vargová, B., Pokorná, D., & Toufarová, M. (2008). *Partnerské násilí*. Linde.
- Vávra, L. (2018, červenec 9). *Italská domácnost*. *Právní prostor*. <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/italska-domacnost>
- Ventura, L. A., & Davis, G. (2005). Domestic Violence: Court Case Conviction and Recidivism. *Violence Against Women*, 11(2), 255–277. <https://doi.org/10.1177/1077801204271722>
- Voňková, J., & Spoustová, I. (2008). *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen (2., přeprac. vyd)*. proFem.
- Voňková, J., & Spoustová, I. (2016). *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: Právní stav k 1. 1. 2016 (3. přepracované vydání)*. proFem.
- Walker, L. (1979). *The Battered Woman*. Harper & Row.
- White, H. R., & Chen, P. -H. (2002). Problem drinking and intimate partner violence. *Journal of Studies on Alcohol*, 63(2), 205–214. <https://doi.org/10.15288/jsa.2002.63.205>
- World Health Organization. (2016). *Global plan of action to strengthen the role of the health system within a national multisectoral response to address interpersonal violence, in particular against women and girls, and against children*. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/252276>
- Yakubovich, A. R., Stöckl, H., Murray, J., Melendez-Torres, G. J., Steinert, J. I., Glavin, C. E. Y., & Humphreys, D. K. (2018). Risk and Protective Factors for Intimate Partner Violence Against Women: Systematic Review and Meta-analyses of Prospective–Longitudinal Studies. *American Journal of Public Health*, 108(7), e1–e11. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2018.304428>
- Yu, R., Nevado-Holgado, A. J., Molero, Y., D'Onofrio, B. M., Larsson, H., Howard, L. M., & Fazel, S. (2019). Mental disorders and intimate partner violence perpetrated by men

towards women: A Swedish population-based longitudinal study. *PLOS Medicine*, 16(12), e1002995. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002995>

Zezulová, J. (2023). *Zpráva o činnosti národní zpravodajky, její zástupkyně a členů týmu pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů* [Zpráva o činnosti]. <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1vaNZ2022-Zezulov%C3%A1.pdf>

Zuklínová, M., Elischer, D., Frinta, O., Frintová, D., Nová, H., Mocek, O., & kol. (2023). *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Wolters Kluwer. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2023

- 475 Hulmáková, J., Biedermanová, E., Tomášek, J., Vlach, J. & Voldřichová, I. *Násilná kriminalita dětí mladších patnácti let.*
- 476 Roubalová, M., Holas, J., Martinková, M. & Paloušová, V. *Obyvatelé ČR a viktimizace. Nové poznatky z výzkumu.*
- 477 Zhřivalová, P., Raszková, T., Háková, L. & Novák, P. *Diferenciace odsouzených ve věznicích s ostrahou.*
- 478 Kudrlová, K., Paloušová, V. & Vlach, J. *Kyberkriminalita z pohledu justiční praxe a každodenních uživatelů.*
- 479 Scheinost, M., Diblíková, S., Grohmannová, K., Hulmáková, J., Paloušová, V., Přesličková, H., Roubalová, M., & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022.*

2022

- 472 Holas, J. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2016–2019).*
- 474 Scheinost, M., Biedermanová, E., Blatníková, Š., Diblíková, S., Hulmáková, J., Večerka K. & Zeman, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021.*

2021

- 465 Háková, L. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství.*
- 468 Blatníková, Š., Novopacká, M., Přesličková, H. & Zeman, P. *Kriminální historie pachatelů závažného násilí v ČR.*
- 469 Diblíková, S., Špejra, M. & Vlach, J. *Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému (EMS) v ČR.*
- 470 Scheinost, M., Diblíková, S., Frydrych, J., Háková, L., Holas, J., Hulmáková, J., Kasal, Z., Kudrlová, K., Kutil, L., Šereda, P., Štěpánek, Z., Večerka, K. & Vlach, J. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2020.*

2020

- 462 Scheinost, M., Barbořík, M., Čáp, J., Diblíková, S., Frydrych, J., Holas, J., Hulmáková, J., Karban, M., Linhartová, H., Martinková, M., Raszková, T., Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019.*
- 463 Vlach, J., Kudrlová, K. & Paloušová, V. *Kyberkriminalita v kriminologické perspektivě.*
- 464 Rozum, J., Háková, L., Hulmáková, J., Špejra, M. & Zhřivalová, P. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita.*

2019

- 449 Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z. & Pešková, M. *Oběti kriminality. Poznatky z viktimizační studie.*
- 452 Tomášek, J., Diblíková, S., Hamplová, N. & Rozum, J. *Rodinné skupinové konference.*

- 453 Zeman, P., Blatníková, Š., Grohmannová, K., Koňák, T., Novák, P., Roubalová, M. & Trávníčková, I. *Uživatelé drog ve vězení – hodnocení účinnosti terapeutických programů.*
454 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Raszková, T., Roubalová, M., Scheinost, M.,
Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018.*
455 Roubalová, M., Grohmannová, K., Trávníčková, I. & Zeman, P. *Možnosti zjišťování
míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky.*
456 Blatníková, Š. & Zeman, P. *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci
v ČR – nedostatky a možná řešení.*
457 Martinková, M. & Biedermanová, E. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé
kriminálních deliktů.*
458 Večerka, K., Hulmáková, J. & Štěchová, M. *Mladiství v procesu poruchové socializace.*
459 Holas, J. *Bezpečí, kriminalita a prevence.*
460 Tomášek, J., Háková, L. & Kostelníková, Z. *Probace a její efektivita pohledem
pachatelů, veřejnosti a médií.*

2018

- 447 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Pešková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017.*
446 Scheinost, M., Cejp, Diviák, T. & Pojman, P. *Trendy vývoje organizovaného zločinu
a jeho vybraných forem.*

2017

- 440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic
(selected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015).*
441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřivalová,
P. *Zaměstnání jako faktor desistence.*
443 Karabec, Z., Diblíková, S., Hulmáková, J., Vlach, & Zeman, P. *Criminal Justice
System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition.*
444 Budka, I. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu.*
445 Diblíková, S., Hulmáková, J., Karban, M., Martinková, M., Scheinost, M. & Večerka,
K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016.*

2016

- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz.*
432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon
nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza.*
433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.*
435 Holas, J., Háková, L., Krulichová, E. & Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz
v kvalitě života obyvatel.*
437 Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V. & Štefunková, M. *Analýza trendů
kriminality v České republice v roce 2015.*
438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování
recidivy.*
439 Rozum, J., Háková, L., Tomášek, J., & Vlach, J. *Efektivita trestní politiky z pohledu
recidivy.*

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*
- 424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době.*
- 425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014.*
- 426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník.*
- 427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*
- 428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé.*
- 429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.)*
- 430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu.*
- 422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav.*

2014

- 414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR.*
- 415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
- 417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
- 418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
- 419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.)*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).*
- 404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*
- 405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).*
- 406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*
- 408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*
- 410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.)*
- 411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*
- 412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*
- 398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*
- 399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*
- 402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:

2022

- 471 *14. Kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Kjóto, Japonsko, 7.–12. března 2021.*
- 473 Montanari, L., Royuela, L., Hasselberg, I., Vandam, L. *Vězeňství a drogy v Evropě. Aktuální a budoucí výzvy.*

2021

- 466 *Dokumenty OSN k dopadům pandemie Covid-19 na kriminalitu.*
- 467 *Zabezpečovací detence a trest odnětí svobody (Empirický výzkum výkonu zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody předcházejícího zabezpečovací detenci).*

2020

- 461 *Globální studie o pašování migrantů 2018.*

2019

- 448 Heiskanen, M. & Lietonen, A. *Kriminalita a gender. Studie zaměřená na zastoupení mužů a žen v mezinárodní statistice kriminality.*
- 450 *Škody působené kybernetickou kriminalitou. Zpráva shrnující hlavní poznatky Pracovní skupiny k nákladům kyberkriminality.*
- 451 *Příručka k evaluaci. Pokyny k navrhování, provádění a používání nezávislé evaluace v UNODC.*

2017

- 442 UNODC: *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*

2016

- 434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.–M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*
- 436 *13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.–19. dubna 2015*

2015

- 420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*
- 421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

- 416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

- 407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*
- 409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*
- 413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

- 395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*
- 396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického symposia 2006 a 2007).*
- 400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*
- 401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.iksp.cz v sekci Publikace.

Zacházení s pachateli domácího partnerského násilí I

Autoři: Hana Přesličková
Kateřina Grohmannová
Lukáš Kutil
Pavla Malvotová
Martina Novopacká
Viktorie Paloušová
Michaela Roubalová

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, 150 00 Praha 5

Určeno: pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko

Vydání: první, prosinec 2023

Náklad: 150 ks

www.iksp.cz

ISBN 978-80-7338-206-3

ISBN 978-80-7338-207-0 (pdf)

